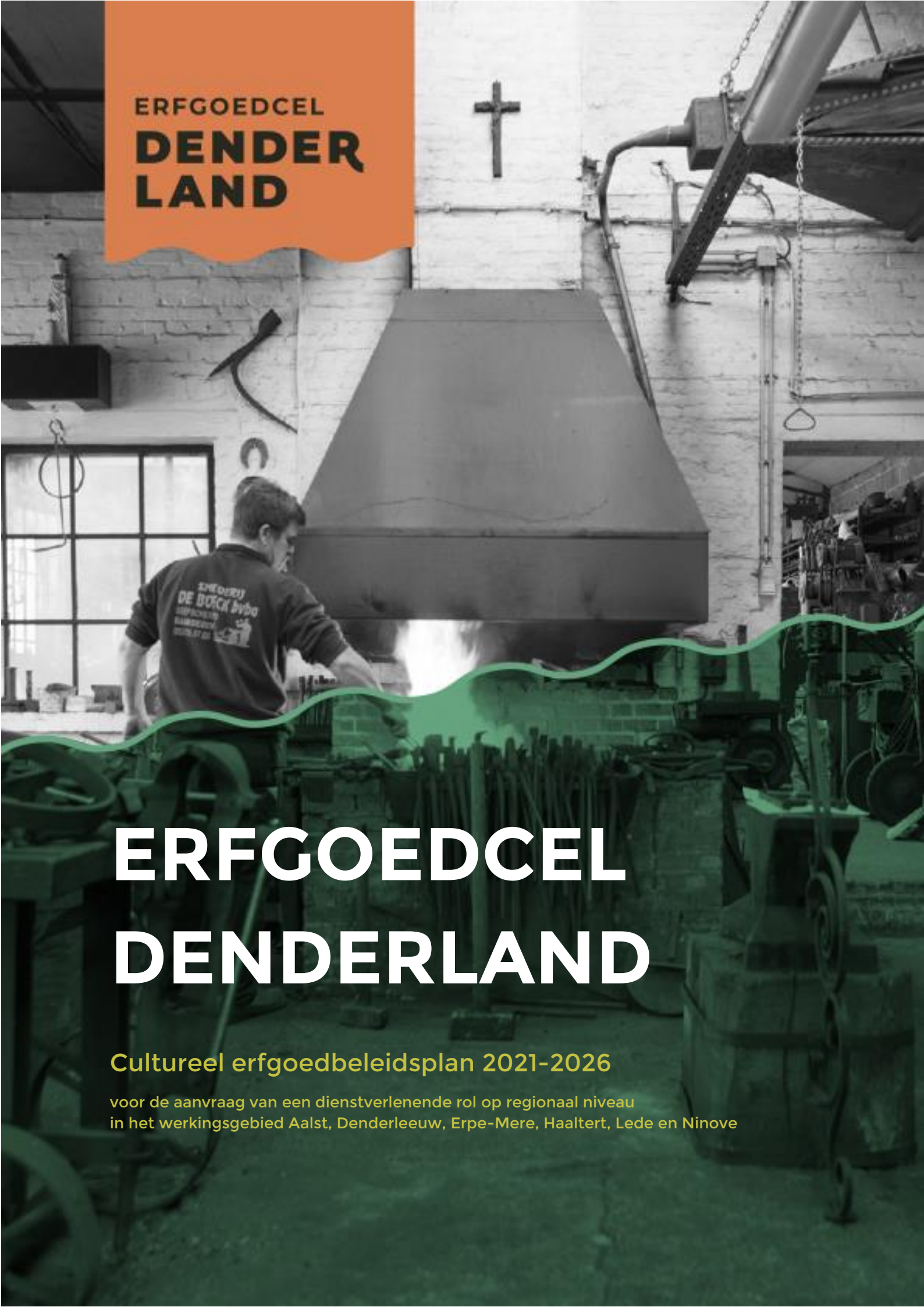

A black and white photograph of a blacksmith working in a forge. The blacksmith is seen from the back, wearing a dark shirt with a logo that reads 'SMEEDRIJ DE BOECK & ZOON'. He is standing in front of a large, dark, conical forge. A bright flame is visible inside the forge. The background is a brick wall with a cross mounted on it. To the left, there is a window with a grid pattern. To the right, there is a large, dark, rectangular object hanging from the ceiling. The overall scene is industrial and historical.

ERFGOEDCEL
**DENDER
LAND**

ERFGOEDCEL DENDERLAND

Cultureel erfgoedbeleidsplan 2021-2026

voor de aanvraag van een dienstverlenende rol op regionaal niveau
in het werkingsgebied Aalst, Denderleeuw, Erpe-Mere, Haaltert, Lede en Ninove

COLOFON

Dit cultureel-erfgoedbeleidsplan 2021-2026 werd opgemaakt voor de intergemeentelijke cultureel erfgoedcel Denderland voor Aalst, Denderleeuw, Erpe-Mere, Haaltert, Lede en Ninove.

Erfgoed Denderland werkte hiervoor samen met diverse partners en de zes Denderlandse gemeenten.

© Intergemeentelijke Projectvereniging Erfgoed Denderland
Onderwijsstraat 1
9300 Aalst
Tel: 053 72 33 65

Inhoud

1.	Inleiding	6
2.	Voorstelling organisatie	8
A.	Organisatie en structuur	8
B.	Missie en visie Erfgoedcel Denderland	11
C.	Aansturing, opvolging en evaluatie	12
D.	Organogram	14
E.	Financiën	15
F.	Vrijwilligersbeleid	17
3.	Tijdspad en participatief traject	20
A.	Stakeholders bepalen	20
B.	Planning en doorgelopen traject	24
C.	Werkwijze totstandkoming beleidsplan	25
4.	Omgevingsanalyse: cultureel erfgoed & noden	36
A.	Kenmerken van de regio	36
B.	Het fysisch kader en de historisch-geografische context	43
C.	Historische context	53
D.	Aanwezige erfgoed en erfgoedactoren	79
E.	Gemeentelijk erfgoedbeleid	105
F.	Beleid van andere actoren en overheden	110
G.	Maatschappelijke trends en algemene tendensen	113
5.	Deelrapporten participatietraject	117
A.	Deelrapport: Ambachten	117
B.	Deelrapport: Archieven	121
C.	Deelrapport: Carnaval	125
E.	Deelrapport: Educatie	131
F.	Deelrapport: Erfgoedveld	132
G.	Deelrapport: Interne evaluatie	141
H.	Deelrapport: Religieus Erfgoed	144
I.	Deelrapport: Toerisme	148
5.	Algemene SWOT-analyse	152
A.	Van SWOT-analyse	152
B.	... naar beleidsopties	156
9.	Doelstellingen & acties	174

SD1. Het erfgoedveld in Denderland wordt ondersteund en begeleid in haar cultureel-erfgoedwerking.	174
SD2. De noden rond het roerende religieuze erfgoed in regio Denderland worden via een globale visie zo veel mogelijk weggewerkt.	176
SD3. Regionale depotnoden van het lokale erfgoedveld worden kwalitatief en duurzaam aangepakt.	177
SD4. Het cultureel erfgoed in Denderland is verder gedigitaliseerd en digitaal ontsloten.	178
SD5. Carnaval wordt als belangrijk en kenmerkend immaterieel erfgoedpraktijk van regio Denderland structureler geborgen.	179
SD6. Bredere doelgroepen gaan in Denderland actief aan de slag met cultureel erfgoed, zodat de hele gemeenschap bij het regionale cultureel erfgoed betrokken is.	180
SD7. Het cultureel erfgoed wordt naar een breed publiek gebracht. Het draagvlak voor en de kennis over cultureel erfgoed in regio Denderland vergroot.	181
SD8. Erfgoedcel Denderland ontwikkelt zich verder tot een stabiele en betrouwbare partner als intergemeentelijke organisatie.	182

1. INLEIDING

1. Inleiding

De Denderloop verbindt de stedelijke centra Aalst en Ninove met de omliggende gemeenten Denderleeuw, Erpe-Mere, Haaltert en Lede in het zuidoosten van de provincie Oost-Vlaanderen tot het aaneensluitend geheel Denderland. Zowel het gemeenschappelijk erfgoedprofiel en verleden (het historische Land van Aalst, de industriële, sociale en politieke ontwikkeling tijdens de 19de eeuw, feesten en tradities, etc.) als de geografische en demografische eigenheid van Denderland bieden inhoudelijk en organisatorisch een houvast voor een vruchtbare samenwerking rond erfgoed.

De Dender (hier in Ninove) verbindt een deel van de gemeenten van het werkingsgebied, verz. Erfgoed Denderland

2.

VOORSTELLING ORGANISATIE

2. Voorstelling organisatie

A. Organisatie en structuur

Voorgeschiedenis: Erfgoedcel Aalst

In 2009 sloot Stad Aalst met de Vlaamse Overheid een erfgoedconvenant af voor de periode 2010-2014. Dit Aalsterse erfgoedconvenant moest Aalst op vlak van cultureel erfgoed op de kaart zetten, en tot een gecoördineerde aanpak van het erfgoedgebeuren in Aalst leiden en daaromtrent ook op een uniforme en professionele manier communiceren. Dit zowel naar de eigen bevolking als naar het ruimere publiek toe. De gecoördineerde aanpak moest er tevens toe leiden dat de diverse erfgoedactoren beter op mekaar ingesteld zijn en dat ze hun wederzijdse expertise ter beschikking stellen. Het ultieme effect van deze aanpak zou moeten zijn dat zowel Aalst als de 'buitenwereld' bewust zijn van het belang en de waarde van het lokaal aanwezige erfgoed.

Door wijzigingen in het Erfgoeddecreet en een groeiend besef dat er ook op regionaal niveau nood was aan een erfgoedbeleid, werd er voor een volgende beleidsperiode uitbreiding gezocht naar de omliggende gemeenten.

Intergemeentelijke Projectvereniging Erfgoed Denderland

Op 27 november 2013 richtten de stad Aalst, de gemeente Denderleeuw, de gemeente Erpe-Mere, de gemeente Lede en de stad Ninove een intergemeentelijk samenwerkingsverband met rechtspersoonlijkheid op, onder de vorm van een projectvereniging. Projectvereniging Erfgoed Denderland wordt beheerst door het Decreet Lokaal Bestuur van 22 december 2017 en door de eigen statuten.

De projectvereniging heeft als hoofddoel een bovenlokaal cultuur- en erfgoedbeleid uit te bouwen voor de regio van de Denderstreek: vanuit een geïntegreerde en integrale aanpak een kwaliteitsvolle en duurzame zorg voor en ontsluiting van het (cultureel) erfgoed stimuleren en uitvoeren. De projectvereniging wenst door de uitwisseling van kennis en expertise mede het maatschappelijk draagvlak voor cultuur in het algemeen en het (cultureel) erfgoed in het bijzonder op een regionaal niveau te versterken en te vergroten.

Het is de bedoeling van de projectvereniging om door overleg en samenwerking tussen de diverse culturele erfgoedactoren in de regio, van de Denderstreek een sterkere cultuurplek en erfgoedregio te maken, in het bijzonder met een gemeenschappelijke aanpak ten aanzien van cultureel erfgoed. De projectvereniging wil door middel van projecten de samenwerking tussen de gemeenten inzake cultuur en erfgoed bevorderen, onder andere op het vlak van inventarisatie, publiekswerking, participatie, wetenschappelijk onderzoek, het behoud en het beheer van dat cultureel erfgoed. De projectvereniging wil de lokale erfgoedactoren ondersteunen door middel van diverse initiatieven.

De projectvereniging was initieel opgericht vanaf het verlijden van de oprichtingsakte tot 31 december 2017 en werd een eerste keer verlengd tot het einde van de beleidsperiode van de convenant in 2020. Projectvereniging Erfgoed Denderland wordt eveneens verlengd voor de tweede beleidsperiode 2021-2026, indien het vernieuwde convenant wordt goedgekeurd.

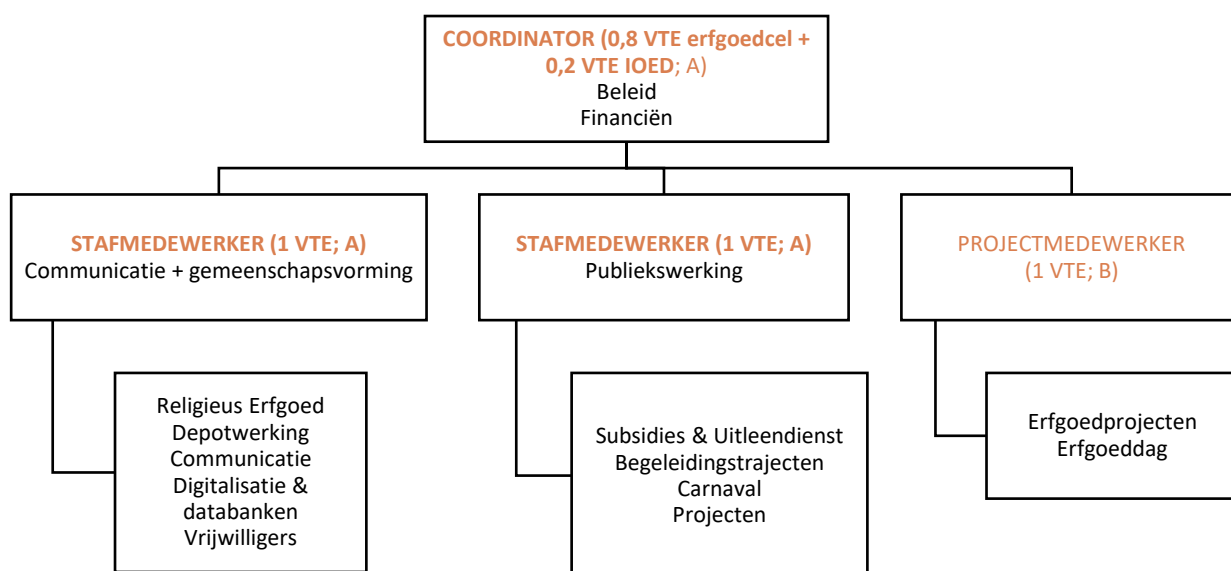
Op de Raad van Bestuur van 20 november 2019 werd beslist dat ook gemeente Haaltert toe zal treden tot projectvereniging Erfgoed Denderland, en vanaf 1 januari 2021 deel zal nemen aan de cultureel-erfgoedwerking zoals beschreven in dit cultureel erfgoedbeleidsplan. De erfgoedcel breidt dus bij deze nieuwe beleidsperiode uit van 5 naar 6 gemeenten.

Personeel

Stad Aalst leent het personeel voor Erfgoedcel Denderland uit aan de projectvereniging, net zoals de vorige beleidsperiode, voor de beleidsperiode 2021-2026 onder de volgende voorwaarden:

- Het personeel blijft onder het werkgeversgezag van de stad Aalst. De projectvereniging neemt de rechtspositieregeling van de stad Aalst voor haar personeel over.
- Profielen en organogram van de projectvereniging worden door de Raad van Bestuur van de projectvereniging opgesteld en aanwerving van eventueel toekomstig personeel wordt door de stad Aalst gedaan.
- Het uitgeleende personeel wordt gedeeld geëvalueerd door de Raad van Bestuur (inzake uitvoering van het overeengekomen werk in de convenant) van de projectvereniging en door het diensthoofd dienst Toerisme en erfgoed:
- De loonkost, bestaande uit wedde, patronale bijdrage, eindejaarspremie, vakantiegeld, vakbondspremie, hospitalisatieverzekering en maaltijdcheques wordt jaarlijks teruggevorderd door de stad Aalst bij de projectvereniging. De kost van woon-werkverkeer, reisvergoeding, opleiding/vorming, verzekering arbeidsongevallen en burgerlijke aansprakelijkheid behoren tot de eigen inbreng van de stad en worden niet teruggevorderd bij de projectvereniging.

De Raad van Bestuur stelde volgend organogram vast voor het team van Erfgoedcel Denderland:

Deelwerkingen

Projectvereniging Erfgoed Denderland wil voor beleidsperiode 2021-2026 twee aanvullende, maar onafhankelijke deelwerkingen uitbouwen: een cultureel-erfgoedcelwerking (een dienstverlenende regionale rol o.b.v. het cultureel-erfgoeddecreet) en een intergemeentelijke onroerenderfgoedwerking (IOED o.b.v. het onroerend erfgoeddecreet). Voor projectvereniging Erfgoed Denderland is de IOED-werking nieuw, waar de werking van de cultureel-erfgoedcel wel al verder bouwt op een reeds bestaande werking.

Deelwerking cultureel-erfgoed

De deelwerking cultureel-erfgoed wordt verder geëxpliciteerd en uiteengezet in dit beleidsdocument. We gaan er dus hier niet verder op in.

Deelwerking onroerend erfgoed

Projectvereniging Erfgoed Denderland, het intergemeentelijk samenwerkingsverband SOLVA en Regionaal Landschap Vlaamse Ardennen vzw (RLVA) zetten zich samen in om voor het werkingsgebied van Erfgoed Denderland gedurende de beleidsperiode 2021-2026 een onroerenderfgoedwerking uit te bouwen onder de vorm van de *'Intergemeentelijke Onroerenderfgoeddienst Denderland'* (IOED Denderland). Het werkingsgebied van IOED Denderland bestaat uit dezelfde gemeenten als Erfgoedcel Denderland: Aalst, Denderleeuw, Erpe-Mere, Haaltert, Lede, Ninove.

Erfgoed Denderland, SOLVA en het Regionaal Landschap Vlaamse Ardennen vzw (RLVA) hebben de mogelijkheden voor een intergemeentelijke werking rond onroerend erfgoed in het Denderland in kaart gebracht. Hieruit blijkt dat er in de regio een noodzaak en een grote bereidwilligheid bestaat om de krachten te bundelen rond het thema Onroerend Erfgoed. De noden, doelstellingen en acties van IOED Denderland werden gebundeld in een onroerenderfgoedbeleidsplan.

Binnen de regio Denderland zijn verschillende erfgoedspelers actief, elk met hun eigen expertise. Door uit te gaan van een samenwerkingsmodel tussen bestaande organisaties en de IOED onder te brengen onder een bestaande structuur - projectvereniging Erfgoed Denderland - dient geen nieuwe rechtspersoonlijkheid opgericht te worden. Zo kan expertise maximaal ingezet en versnippering vermeden worden. In het werkingsgebied was er immers een expliciete wens bij de deelnemende besturen om versnippering tegen te gaan en samenwerking in de regio te bevorderen. Daarom werd gekozen voor een samenwerkingsmodel tussen Projectvereniging Erfgoed Denderland, SOLVA en Regionaal Landschap Vlaamse Ardennen (RLVA).

Er wordt geopteerd om de IOED bij Erfgoed Denderland onder te brengen zodat de intergemeentelijke werking rond onroerend erfgoed zowel formeel als qua werking onder dezelfde organisatie valt als de intergemeentelijke werking rond het cultureel en immaterieel erfgoed. De regio, die op diverse vlakken van erfgoed een sterke samenhang heeft, krijgt op die manier een optimaal afgestemde werking binnen zowel het domein onroerend als cultureel erfgoed.

In geval van erkenning van IOED Denderland zal tegen 1 juli 2020 een subsidieaanvraag worden voorbereid. Tot 31 december 2020 zal de werking een voorbereidend traject beslaan (opstarten vacatures, communicatie omtrent de IOED, ...). Onder voorwaarde van subsidiëring kan de werking in de volle breedte ontplooid worden vanaf 1 januari 2021 en zal deze doorlopen tot 31 december 2026.

B. Missie en visie Erfgoedcel Denderland

MISSIE // Het erfgoed in regio Denderland is maatschappelijk relevant, is zichtbaar en wordt gewaardeerd. Het leeft binnen de volledige gemeenschap en er wordt duurzaam, actief en kwalitatief mee aan de slag gegaan, zodat het kan worden doorgegeven aan toekomstige generaties. Erfgoed verbindt mensen en wordt door hen gedeeld en gekoesterd.

VISIE // We werken rond het immaterieel en roerend erfgoed van Aalst, Denderleeuw, Erpe-Mere, Haaltert, Lede en Ninove. We zetten onze schouders onder het identificeren, bewaren en ontsluiten van het regionale culturele erfgoed in al haar vormen en eigenheid. We ondersteunen erfgoedzorgers en diverse erfgoedgemeenschappen, stimuleren een bloeiend en verbonden erfgoedveld en realiseren inspirerende en gemeenschapsvormende projecten. We bouwen gepassioneerd eigen expertise op en stimuleren uitwisseling van kennis en ervaring. Openheid en ruimte voor experiment passen we toe en dragen we uit.

C. Aansturing, opvolging en evaluatie

Aansturing door Raad van Bestuur

De projectvereniging wordt bestuurd door een Raad van Bestuur waarvan de leden worden aangesteld door de deelnemende gemeenten. Voor alle leden van de Raad van Bestuur wordt ook een plaatsvervanger aangesteld. De Raad van Bestuur bestaat uit stemgerechtigde leden en leden met raadgevende stem.

Elke deelnemende gemeente vaardigt één stemgerechtigd lid af naar de Raad van Bestuur. Dit stemgerechtigd lid is burgemeester, schepen of raadslid van de deelnemende gemeenten, en verkozen op een lijst waarvan de verkozenen deel uitmaken van het college van burgemeester en schepenen. Elk stemgerechtigd lid beschikt over één stem. Voor elke bestuurder wordt tevens een plaatsvervanger aangeduid ingeval van afwezigheid van de effectieve bestuurder. De plaatsvervanger kan ook uitsluitend de burgemeester, een schepen of gemeenteraadslid zijn.

Aan de vergaderingen van de Raad van Bestuur wordt ook deelgenomen door één door iedere aangesloten gemeente aangeduide afgevaardigde of zijn plaatsvervanger, als lid met raadgevende stem. Deze afgevaardigden en hun plaatsvervangers zijn steeds raadsleden in de betrokken gemeenten, verkozen op een lijst waarvan geen enkele verkozene deel uitmaakt van het college van burgemeester en schepenen of aangesteld is als voorzitter van het openbaar centrum voor maatschappelijk welzijn.

De Raad van Bestuur vergadert minstens twee keer per jaar of zo vaak als het belang van de projectvereniging vereist. De Raad van Bestuur heeft uitsluitend de bevoegdheid tot het nemen van beslissingen die kaderen binnen het doel van de projectvereniging. De Raad van Bestuur is bevoegd voor alle aangelegenheden die niet uitdrukkelijk bij wet of in de statuten aan een orgaan van de deelnemende gemeenten is voorbehouden.

De Raad van Bestuur is verantwoordelijk voor het bestuur van de projectvereniging, het dagelijks bestuur inbegrepen. Hij is bevoegd voor alle handelingen, zonder uitzondering, van bestuur en van beschikking, met inbegrip van het vervreemden, van roerende of onroerende goederen en van het hypothekeren, van het lenen en uitlenen, voor om het even welke termijn. Hij is bevoegd voor alle handels, verzekerings- en bankverrichtingen, inclusief het opheffen van hypotheken.

De Raad van Bestuur heeft onder meer de bevoegdheid tot het nemen van de volgende beslissingen:

- het opstellen van een huishoudelijk reglement over de werkingsmodaliteiten van de Raad van Bestuur dat bij deze statuten wordt gevoegd, en dat gewijzigd kan worden bij eenvoudige beslissing met gewone meerderheid van de stemgerechtigde leden van de Raad van Bestuur;
- de benoeming van een accountant;
- de formele vaststelling van het personeelskader van de projectvereniging, nadat de goedkeuring ervan door de deelnemende gemeenten werd verworven;
- de gunning van overheidsopdrachten met inachtneming van de wettelijke bepalingen daaromtrent;

- de vaststelling van het budget en de budgetwijzigingen die worden onderworpen aan de goedkeuring van de gemeenteraden van de deelnemende gemeenten;
- de vaststelling van de jaarrekeningen die samen met het activiteitenverslag en het verslag van de accountant aan de gemeenteraden van de deelnemende gemeenten voor goedkeuring wordt voorgelegd, overeenkomstig de statutair voorgeschreven procedure, en nadien bij de Nationale Bank van België worden neergelegd.

Participatie belanghebbenden

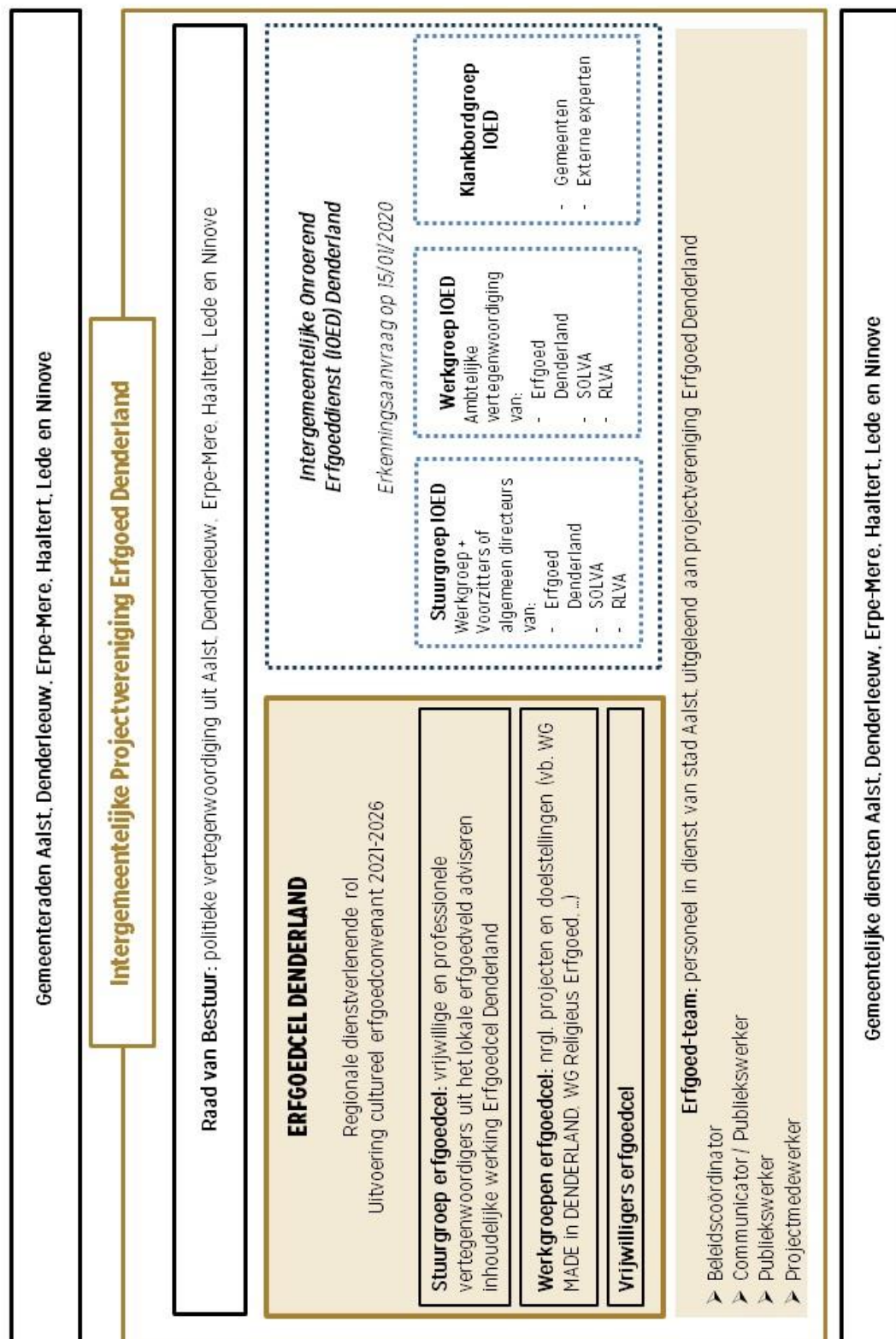
Er wordt een stuurgroep opgericht die de vergaderingen van de Raad van Bestuur voorbereidt en adviseert bij zijn beslissingen. Van de stuurgroep maken deel uit: de aangeduide personeelsleden van de deelnemende gemeenten en een vertegenwoordiger uit de culturele- of erfgoedraad van elke deelnemende gemeente (een vertegenwoordiger uit het niet-professionele erfgoedveld). De beleidscoördinator, of zijn vervanger, maakt ambtshalve deel uit van de stuurgroep en neemt het voorzitterschap waar. De beleidscoördinator zorgt ook voor notulen van deze vergadering. Ook derden, in hoedanigheid als deskundige, kunnen deel uitmaken van de stuurgroep.

De stuurgroep heeft als taak de werking van de projectvereniging en zijn Raad van Bestuur voor te bereiden, te ondersteunen en te adviseren bij zijn beslissingen. De stuurgroep voert de beleidsbeslissingen van de Raad van Bestuur uit en rapporteert aan hen via verslagen van de vergaderingen van de stuurgroep. De stuurgroep helpt en adviseert de Raad van Bestuur elk jaar bij het opstellen van een budget en jaarverslag.

De stuurgroep bereidt de binnengekomen subsidieaanvragen voor, toetst ze aan het subsidiereglement en formuleert een advies tot toekennen of afkeuren van de subsidies voor de Raad van Bestuur.

D. Organogram

E. Financiën

Financieel beheer

De boekhouding wordt gevoerd overeenkomstig de wetgeving op de boekhouding van de ondernemingen en met naleving van de richtlijnen die de overheid uitvaardigt met betrekking tot de boekhoudkundige verrichtingen.

Het budget wordt goedgekeurd uiterlijk op 31 december van het jaar dat voorafgaat. Deze vergadering keurt ook de jaarrekening, vergezeld van het activiteitenverslag van het afgelopen jaar goed uiterlijk op 31 maart na het verstreken boekjaar. De Raad van Bestuur geeft opdracht aan een onafhankelijk accountant die de controle op de financiële toestand uitvoert en hierover jaarlijks rapporteert.

De jaarrekening, vergezeld van het activiteitenverslag en het verslag van de accountant wordt binnen de dertig dagen na haar voorlopige vaststelling door de Raad van Bestuur overgemaakt aan de deelnemende gemeenten. De gemeenteraden spreken zich op basis van de in het hierboven bedoelde stukken bij eenvoudige meerderheid uit over deze jaarrekening. Nadien wordt de jaarrekening door toedoen van de Raad van Bestuur neergelegd bij de Nationale Bank van België.

De projectvereniging Erfgoed Denderland is onderhevig aan de wetgeving overheidsopdrachten. Bij overheidsopdrachten vanaf €30.000 neemt de Raad van Bestuur de beslissing tot aanbesteding en stelt ze de plaatsingsprocedure en de voorwaarden vast. De Raad van Bestuur is bevoegd voor de gunning. De plaatsing, uitvoering en opvolging van de opdracht gebeurt verder door het personeel verbonden aan projectvereniging Erfgoed Denderland.

Voor bedragen onder 30.000,- EUR volgt de projectvereniging de zgn. 'overheidsopdracht van beperkte waarde', een procedure met marktverkenning waarbij opdrachten gegund worden via aanvaarde factuur. Zeker voor bedragen vanaf 8.500,- EUR worden ten minste drie aanbieders bevestigd alvorens de opdracht toe te wijzen.

Deze bestellingen worden geplaatst door de medewerkers van de cultureel-erfgoedcel (volgens de taakverdeling binnen de organisatie). Om bestellingen te plaatsen worden volgende drempelbedragen vastgesteld:

- Voor bedragen lager dan 8.500,- EUR: goedkeuring beleidscoördinator, die dit aftoetst met de door de Raad van Bestuur goedgekeurde begroting.
- Voor bedragen hoger dan 8.500,- EUR : goedkeuring voorzitter van de Raad van Bestuur
- Voor bedragen vanaf 30.000,- EUR: goedkeuring Raad van Bestuur (conform wetgeving overheidsopdrachten volgens artikel 9).

De betaling van de bestelling gebeurt door de beleidscoördinator of de voorzitter en wordt geregistreerd in een financieel verslag. Dit financieel verslag is te raadplegen door alle medewerkers van de projectvereniging, alsook door alle bestuursleden. Dit verslag zal indien mogelijk ook worden meegestuurd met elke uitnodiging van de Raad van Bestuur. Op die manier is er een duidelijke financiële transparantie.

De projectvereniging Erfgoed Denderland beschikt over een eigen bankrekening. De rekeningen worden beheerd door de Raad van Bestuur. Voor de rekening ING (BE40 3631 3233 9463) stelt de Raad van Bestuur de voorzitter en de beleidscoördinator aan als volmachthouders.

- Voor bedragen onder 30.000,- EUR is de handtekening van één van de volmachthouders op rekening ING vereist.
- Voor bedragen boven 30.000,- EUR is de handtekening van beide volmachthouders op rekening ING vereist.
-

Financiering

De financiering van de projectvereniging gebeurt door middel van:

- **subsiëring vanuit de Vlaamse Gemeenschap of andere overheden;**
 - o Cultureel Erfgoeddecreet: Erfgoedcel Denderland
 - o Onroerend Erfgoeddecreet: IOED Denderland
 - o Aanvullende subsidies
- **jaarlijkse financiële inbreng door de deelnemende gemeenten;**
 - o Aalst: inbreng in natura
 - o Denderleeuw, Erpe-Mere, Lede, Haaltert en Ninove: €0,35 / inwoner
- **middelen uit eigen werking, sponsoring en giften.**

De Raad van Bestuur en de gemeenten gaan akkoord om voor beleidsperiode 2021-2026 de bijdrage aan projectvereniging Erfgoed Denderland op te trekken van €0,30 per inwoner naar €0,35 per inwoner om haar doelstellingen te bereiken. Stad Aalst doet haar bijdrage 'in natura'.

Gedurende de beleidsperiode wordt er actief gezocht op welke manier de reguliere werkingsmiddelen kunnen aangevuld worden met nieuwe subsidielijnen of alternatieve vormen van financiering.

De bijdrage voor logistieke en administratieve ondersteuning van elke deelnemende gemeente hetzij financieel, hetzij in natura wordt bepaald door beslissing van de Raad van Bestuur. De bijdrage van stad Aalst wordt opgenomen in een aparte beheersovereenkomst.

F. Vrijwilligersbeleid

Vrijwilligerswerk is elke activiteit die onbezoldigd en onverplicht wordt verricht, ten behoeve van één of meer personen, andere dan degene die de activiteit verricht, van een groep of organisatie of van de samenleving als geheel; die ingericht wordt door een organisatie anders dan het familie- of privéverband van degene die de activiteit verricht. De 4 kenmerken van vrijwilligerswerk:

1. Het is het geheel van activiteiten die op vrijwillige basis worden uitgevoerd
2. zonder financiële vergoeding (buiten eventuele onkostenvergoedingen)
3. in georganiseerd verband
4. en met een maatschappelijk doel en voor anderen, hetzij individuen, groepen of de samenleving in haar geheel (maar zonder familieband, zie hiervoor mantelzorg).

Erfgoedcel Denderland zet enerzijds zelf een vrijwilligerswerking op poten, anderzijds ondersteunen we ook het vrijwillige erfgoedveld in de regio.

Ondersteuning vrijwillige erfgoedveld

Deze ondersteuning gebeurt door:

- Vormingen te organiseren voor de vrijwilligers zodat ze hun kennis en kunde kunnen bijschaven. Levenslang leren is voor ieder individu belangrijk.
- De werking van vrijwilligersorganisaties die met erfgoed bezig zijn financieel te ondersteunen. Bijvoorbeeld met projectsubsidies.
- Vrijwilligers te ondersteunen in het erfgoedloket.
- Acties, projecten, activiteiten ... regionaal mee te communiceren.
- Het vrijwillige erfgoedveld samen te brengen om ervaringen en ideeën uit te wisselen.
- Materialen ter beschikking te stellen via de uitleendienst.

Eigen vrijwilligerswerking

Vrijwilligersbeleid stad Aalst

Erfgoedcel Denderland volgt het vrijwilligersbeleid van de stad Aalst. Dit beleid werd opgesteld om het inschakelen van vrijwilligers op een eenduidige en transparante manier te organiseren en om te voorkomen dat er onduidelijkheden, wrijving, conflicten en ongelijke behandeling tussen vrijwilligers zou ontstaan. Tegelijk was er behoefte aan een overzicht van de vrijwilligers die binnen de organisaties breed worden ingeschakeld en ten aanzien van deze vrijwilligers moest de stad een aantal verantwoordelijkheden opnemen: begeleiding, bedanking, motivering. Het vrijwilligersbeleid van stad Aalst kan men [hier](#) terugvinden. Alle vrijwilligers van Erfgoedcel Denderland ondertekenen dus de vrijwilligersnota van stad Aalst en zijn op deze manier ook verzekerd.

Werving en selectie

De erfgoedcel organiseert ook een eigen vrijwilligerswerking. Deze vrijwilligers worden gerekruteerd via online vacatures op vrijwilligerswerk.be. Geïnteresseerden worden uitgenodigd voor een persoonlijk gesprek waarbij er vooral gepeild wordt naar de intrinsieke motivatie en de capaciteiten. Inhoudelijke kennis verwerft men normaal vooral 'al doende'. Nieuwelingen steken verder heel veel op van de meer ervaren vrijwilligers of medewerkers, die hen zeker in het begin actief begeleiden.

Evaluatie en bedanking

Evaluatie van de vrijwilligers gebeurt doorlopend. Waar nodig wordt er meteen bijgestuurd. Jaarlijks worden er twee uitstappen georganiseerd om de vrijwilligers te bedanken voor hun inzet. In het najaar doen we een erfgoedactiviteit in eigen regio. Die we afsluiten met een hapje en een drankje. In het voorjaar gaan we op erfgoed-uitstap in Vlaanderen. Daar bezoeken we twee of drie erfgoedlocaties. 's Middags is er een gezellige lunch. Op deze manier willen we onze appreciatie tonen voor het werk dat de vrijwilligers steeds weer verzetten.

Vergoeding

Erfgoedcel Denderland biedt geen vrijwilligersvergoeding aan. In het vrijwillige erfgoedveld van de regio wordt er quasi nooit een vrijwilligersvergoeding gegeven. Aangezien we geen andere erfgoedspelers willen beconcurreren bieden wij er ook geen aan. Bovendien zijn heel wat van onze vrijwilligers wekelijks een halve dag actief. Indien er dan een vrijwilligersvergoeding wordt uitbetaald zou dit een grote invloed hebben op ons werkingsbudget.

Vrijwilligers aan de slag in de kerk van Nieuwerkerken, Verz. Erfgoed Denderland

A photograph of the interior of a church, featuring a large, ornate altar with a central painting and a large column on the left. The foreground shows rows of wooden pews. The image is overlaid with a blue wavy line and a semi-transparent blue rectangle containing the text.

3. TIJDSPAD & PARTICIPATIEF TRAJECT

3. Tijdspad en participatief traject

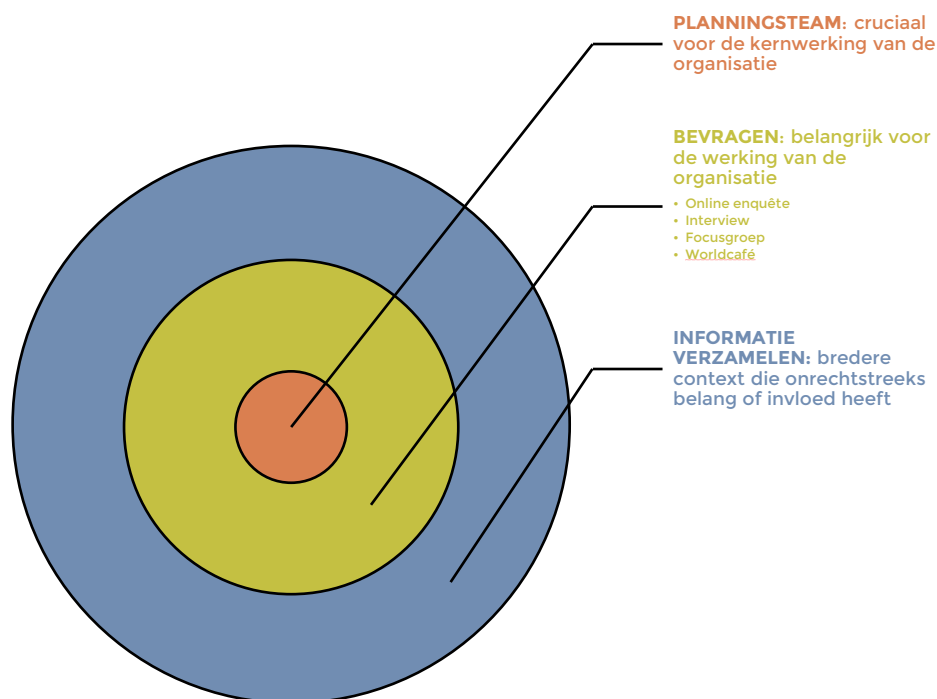
Aan de opmaak van dit beleidsplan 2021-2026 van Erfgoedcel Denderland ging een participatief traject vooraf. Bedoeling was om van dit document een zo breed mogelijk gedragen document te maken, waar het regionale erfgoedveld zich helemaal in kon vinden, en dat zo veel mogelijk de lokale noden en wensen weerspiegelt.

We werden gedurende het hele traject bijgestaan door een sterk gewaardeerd **planningsteam**, waar we vertegenwoordiging van het erfgoedveld in samen brachten. Deze personen kennen onze huidige werking, en zijn **lokaal in het erfgoedveld verankerd**, waardoor ze lokale noden kunnen signaleren. Ze vertrekken ook allen vanuit een andere insteek: gemeentelijke cultuurdienst, archief, museum, heemkundige kring, erfgoedraad, erfgoedcel,... Tegelijkertijd wordt hen gevraagd het lokale te overstijgen, en vanuit **een regionale insteek** mee te denken aan een erfgoedbeleid voor heel Denderland. Daarbij vergaten we niet om **de Vlaamse beleidsprioriteiten** mee te nemen.

Gedurende het hele traject namen we de brochure 'Basisrecept beleidsplanning' van FARO, geschreven door Jacqueline Van Leeuwen, in de hand. Deze brochure was, samen met de verschillende collegagroepen die FARO, het Vlaams steunpunt voor cultureel erfgoed, organiseerde onze leidraad.

A. Stakeholders bepalen

De doelstellingen van de organisatie moeten geworteld zijn in reële noden en behoeften. Bovendien moeten ze ook haalbaar zijn. Daarom verzamelen we sterktes, zwakten, kansen en bedreigingen op een lange inspiratielijst (SWOT). Deze noden en behoeften moeten vanuit de stakeholders komen. We delen hen in drie verschillende categorieën in:

PLANNINGSTEAM: cruciaal voor de kernwerking van de organisatie

- Erfgoedcel / Pieterjan Buggenhout + *andere medewerkers*
- Stad Ninove / Ben Schokkaert
- Gemeente Denderleeuw / Lieselot Breynaert
- Gemeente Erpe-Mere / Ina Bal
- Gemeente Lede / Claudia Rombaut
- Gemeente Haaltert / Sofie Van Melkebeke
- Stad Aalst (Toerisme & erfgoed) / Lien Grootvriendt
- Stad Aalst (Stedelijk Museum) / Carolien De Neef
- Stad Aalst (Stadsarchief) / Jeroen Meert
- Erfgoedraad Ninove / Rita Scheerlinck
- Heemkundige Kring Erpe-Mere / Dirk De Boeck
- Raad van Bestuur / uitgenodigd

Tijdens het eerste planningsteam van 18/02/2019 werd dan ook beslist om volgende stakeholders te bevragen en om informatie te verzamelen:

BEVRAGEN: belangrijk voor de werking van de organisatie

- **Via een (online) enquête**
 - Vrijwilligers projecten (bv. religieus erfgoed inventarisatie): niet alleen de vrijwilligers van de erfgoedcel, maar ook de erfgoedvrijwilligers actief in de gemeenten.
 - Cultuurraden
 - Andere
 - Louis-Paul Boongenootschap
 - Priester Daensfonds
 - Mini Museum Mussenzele
 - La Lédoise
 - PFB
 - ...
- **Via een interview**
 - Lokale/regionale erfgoedactoren
 - Stedelijk Museum 't Gasthuys Aalst
 - SOLVA / IOED
 - Dienst Toerisme & erfgoed Aalst
 - Heemkundige Kringen / erfgoedorganisaties
 - VVAK
 - Geschiedkundige Vereniging Het Land van Aalst
 - Heemkundige Kring Denderland
 - Heemkundige Kring De Faluintjes
 - Liniaal
 - Forum Aalst Historiek
 - Familiekunde-Aalst
 - Heemkring Okegem
 - Heemkundige Kring Pollare
 - Erfgoedraad Ninove
 - Heemkundige Kring Wallo

- Heemkundige Kring Iddergem
- Heemkundige Kring Erpe-Mere
- Koninklijke Heemkundige Kring Heemschut Lede
- Heemkundige Kring Haaltert

- **Via een focusgroep**

De keuze van focusgroepen gebeurde door het planningsteam. Zij bepaalden o.b.v. relevante te bevragen stakeholder en relevante thema's onderstaande lijst. Gevolg van deze lijst is dat er in hoofdstuk 5 acht deelrapporten zijn opgenomen die de synthese zijn van de focusgroepen rond de thema's ambachten, archieven, carnaval, educatie, erfgoedveld, interne evaluatie, religieus erfgoed en toerisme.

- Schepenen / Raad van bestuur = extra RVB zomer
- MADE-databanken / archivarissen
 - Archivarissen (ook Haaltert!)
 - Verantwoordelijke erfgoedbibliotheek
 - Stadsarchivarissen
- Medewerkers gemeente/stad rond erfgoed
 - = Planningsteam ambtenarenoverleg
 - Adviesraad: cultureel erfgoed
- Carnaval:
 - Losse groepen
 - Vaste groepen
 - DAK
 - Academie voor Carnavalskunsten
 - Regionale feestcomités
- Jongerenwerking en educatie:
 - Educatieve medewerkers
 - Scholen en leerkrachten
 - Jeugdraad (voorzitter)
 - Odisee Hogeschool
- Toerisme
 - Ambtenaren dienst toerisme
 - VVV's: Faluintjesstreek, Ninove, ...
 - Gidsen toeristische dienst
 - Fietzersbond
 - Jachthaven
 - Rivertours
 - Strategisch project Denderland
 - Particuliere toeristische instanties?
 - Erpe-Mere: Raad van Toerisme
 - Toerisme Scheldeland, Toerisme Oost-Vlaanderen
- Ambachtslui & molenaars
 - Erpe-Mere en Ninove: Molencommissie
 - Andere ambachtslui
- Religieus erfgoed
 - Centraal kerkbestuur
 - Kerkbesturen
 - Vrijwilligers religieus erfgoed
 - Provincie, CRKC, SOLVA,...?

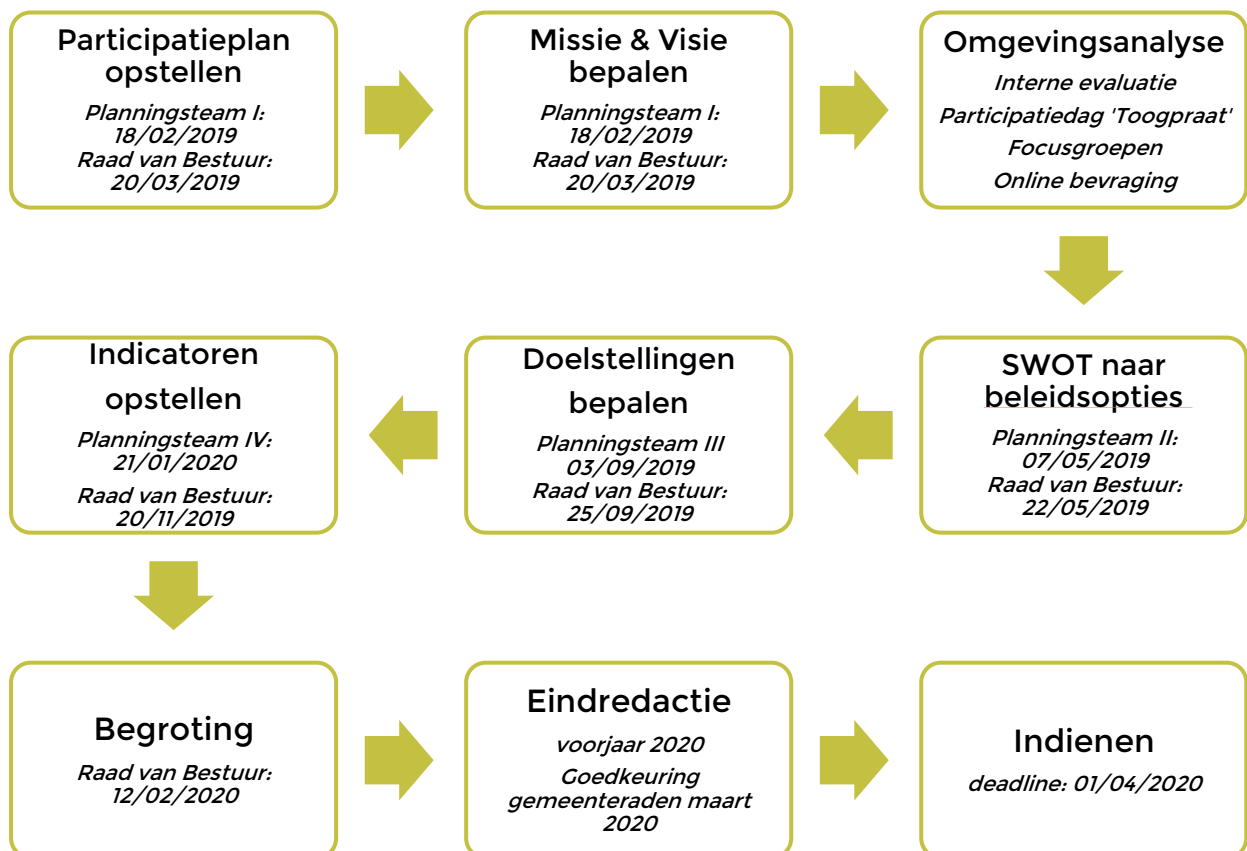
- Andere geloofsgemeenschappen: Syrische christenen, Roemeense gemeenschap, ...
- Dorpsgemeenschap
- **Via een worldcafé (Toogpraat)**
 - Burgers met interesse
 - PFB
 - 'Vrijwillige' archief speurders
 - Privé-verzamelaars / privé-musea (bv. Haaltert / de patrijs)
 - Postzegelkring
 - Verzamelaars erfgoeddocumenten en -objecten
 - WOII verzetsmuseum: De Patrijs + minimuseum Mussenzele
 - Particulieren SDCE
 - Erfgoedliefhebbers x, y, z...
 - (Ex-) begunstigde projectsubsidie
 - Deelnemers Erfgoeddag en andere erfgoedorganisatie
 - Multi-culturele organisaties
 - I.f.v. specifieke lokale erfgoedzorg in de dorpen → dorpsgemeenschappen
 - Alle verenigingen die in de voorbije jaren subsidies van de erfgoedcel ontvangen hebben
 - Erfgoedpubliek
 - Traditiedragers
 - Reuzendragers

INFORMATIE VERZAMELEN: bredere context die onrechtstreeks belang of invloed heeft

- Vaderlandslievende verenigingen m.b.t. herdenkingen en wereldoorlogen
- Sportverenigingen
- Socio-culturele verenigingen
- Bibliotheken (BibART)
- Politiek: bestuursakkoorden

B. Planning en doorgelopen traject

C. Werkwijze totstandkoming beleidsplan

Werkwijze missie en visie

De missie en de visie van een organisatie zijn in de eerste plaats een extern visitekaartje: ze maken in een klap duidelijk waar de organisatie voor staat en wat de meerwaarde van de organisatie is. Daarnaast hebben ze ook een interne rol. Zij moeten de medewerkers motiveren en fungeren als een ultieme toetssteen bij belangrijke beslissingen. Een ideaal startpunt dus voor een beleidsplanningsproces!

Wat zijn een missie en een visie?

- **Missie:** geeft het ultieme doel, de ultieme meerwaarde van de organisatie aan. Dat is vaak een droom, *the sky is the limit*.
- **Visie:** geeft aan welke waarden de organisatie belangrijk vindt om de missie te realiseren. Vaak geeft de visie verduidelijking bij de missie en vertaalt ze de missie naar de middellange termijn.

Met het planningsteam doen we volgende OEFENING, uit de TOOLKIT CULTUUREDUCATIE:

1. Waarom besta je? Waarom ben je gestart met deze werking? Wat is/was je (naïeve) droom?

Antwoorden:

- *Erfgoedcel Denderland faciliteert de erfgoedwerking in zijn werkgebied en begeleidt vragende partijen en partners in hun zoektocht naar een ideaal erfgoedbeleid. Voornamelijk de kleinere en/of niet-professionele spelers dienen hierbij begeleid te worden.*
- *Aanbod en steun. Samenwerking versterkt. Leuke realisaties.*
- *Bovenlokale/regionale coördinatie en ondersteuning erfgoedwerking (gemeentelijk en verenigingen). Samenwerking, netwerking en communicatie regionale spelers optimaliseren. Erfgoed in de kijker 'diverse thema's' + diverse doelgroepen. Bewaren van de erfgoedreflex.*
- *Streekgebonden herkenningspunt: een logo dat verbindend werkt en lokaal erfgoed openbaar te maken.*
- *Brede erfgoedzorg als doelstelling in het globaal gegeven.*
- *Duurzaamheid en ontwikkelingsdoelen!*
- *Bij elke beleidsbeslissing zou de reflex moeten bestaan naar de vraag van erfgoedwaarde.*
- *Een erfgoedcel kan ondersteuning bieden om het lokale te overstijgen.*
- *Promoten en bewustmaking van het gemeenschappelijk regionaal erfgoed.*

> **Kernwoorden:** begeleiding, faciliteren, coördineren, duurzaamheid, ondersteuning, regionaal, erfgoedzorg, netwerk en samenwerking, verbindend, herkenning, communicatie, erfgoedreflex, bewustmaking, promotie

2. Beeldportret

○ Een dier (Waarom? kenmerken/waarden)

Antwoorden:

- *Kangoeroe: EGC is het oudere dier dat de afzonderlijke gemeenten koestert, beschermt en helpt in hun erfgoedwerking.*
- *Olifant: olifantengeheugen, erfgoedcel legt erfgoed vast in beeld, op papier, in databank,...*
- *Bijen: een voorbeeld van samenwerking en organisatie. Verwijst naar duurzaamheid, ijverigheid en meerdere afgeleide producten.*
- *Een vos: sluw, ondernemend. Dier met erfgoedachtergrond.*
- *Octopus: vele poten. Spil in netwerk. Overal 'een pootje binnen'.*
- *Kameleon: vele kleuren, divers.*

○ Een gerecht (Waarom? kenmerken/waarden)

Antwoorden:

- *Een lekkere, ouderwetse ovenschotel: gemakkelijk te maken, niet te veel afwas, niet te ingewikkeld, toegankelijk voor iedereen.*
- *Hutsepot: een lekkere mengeling van alles bij elkaar. Matcht goed.*
- *Koffie: vertrouwd maar ook vernieuwend. Gekend/bekend voor iedereen? Weg van het klassieke beeld. Overtuigen en ontdekken.*
- *Een fles wijn: wijn vraagt veel zorg en toewijding, maar zorgt voor genot, dat te delen is met anderen.*
- *Smoutebollen: kermis, overal, ...*
- *Stoofvlees met frieten: door iedereen gekend en geliefd, ieder met zijn eigen lichtjes afwijkend gerecht.*

○ Een kunstwerk (Waarom? kenmerken/waarden)

Antwoorden:

- *Kaart van het Land van Aalst van Horenbault: overkoepelend, geeft een mooi overzicht van het werkingsgebied en de hotspots daarin.*
- *Een onafgewerkt schilderij: inspiratie van vroeger en nu, wordt nog steeds aan gewerkt, is nooit af... Kunst van vandaag is erfgoed van morgen.*
- *Regenboog: verbondenheid, de kleurrijkheid en de variatie.*
- *Het angelus van Millet: verwijlend, verbonden na zorg en inzet.*
- *Kunstwerk aan de Dender (Zeebergbrug): Dender als verbinding, bruggenbouwers*
- *Sixtijnse Kapel: handen die naar elkaar kijken, samenwerking*

> **Kernwoorden:** verbinding, netwerk, erfgoedzorg, koesteren, vertrouwd, vernieuwend en inspiratie, overkoepelend, alomtegenwoordig, delen, toegankelijk, divers

Na deze oefening kwamen we tot de missie en visie voor Erfgoedcel Denderland, zoals beschreven in hoofdstuk 2B.

Werkwijze omgevingsanalyse

De omgevingsanalyse en alle toekomstige doelstellingen en acties kwamen er na een intensief traject van bevraging. Zoals ook al besproken in hoofdstuk 3A bepaalden we eerst de stakeholders, aangezien de manier van bevragen anders liep per type doelgroep.

Planningsteam

Het planningsteam stuurde het beleidsplanningsproces aan (zie ook 3A). Dit team kwam samen op volgende momenten:

- Planningsteam I – 18/02/2019
- Planningsteam II – 07/05/2019
- Planningsteam III – 03/09/2019
- Planningsteam IV – 21/01/2020

Focusgroepen

We organiseerden verschillende focusgroepen, waarbij we per thema een diverse groep van panelleden aanspraken, elk op hun manier expert binnen het thema, maar toch vanuit een andere blik.. Zo werd bij de focusgroep educatie een leerkracht basisonderwijs, de publieksmedewerker van kunstencentrum Netwerk, een lesgever 'onderwijs' van Hogeschool Odisee, de educatief medewerker van het Stedelijk Museum Aalst en een leerkracht middelbaar onderwijs uitgenodigd. Of bij de focusgroep Religieus Erfgoed werden leden van verschillende kerkfabrieken, vrijwilligers religieus erfgoed, de deken van dekenaat Aalst en een parochiepriester uitgenodigd. Samen met deze focusgroepen bepaalden we een SWOT-analyse binnen hun domein en bespraken we welke noden en acties het cultureel erfgoed in de regio vanuit hun insteek in de toekomst nodig heeft. Hun bevindingen zijn terug te vinden in de deelrapporten in hoofdstuk 5.

- Focusgroep Ambachten – 18/04/2019
- Focusgroep Carnaval – 24/04/2019
- Focusgroep Archieven en documentatiecentra – 07/05/2019
- Focusgroep Educatie – 27/05/2019
- Focusgroep Toerisme – 09/05/2019
- Focusgroep Religieus Erfgoed – 28/05/2019

Interviews

Het erfgoedveld werd rechtstreeks bevestigd door actief met hen in overleg te gaan. Deze interviews duurden meestal zo'n 1,5 à 2 uur lang. Er werd gepolst naar de noden en behoeften van de erfgoedgemeenschap (*Welke erfgoedgemeenschappen zijn er en hoe zijn ze georganiseerd? Welke expertise is er aanwezig bij de erfgoedgemeenschap? Wat is er goed (en zou u kunnen inzetten) en waar zijn er lacunes/noden in expertise? Beheren zij een collectie of niet? Welke relaties heeft de erfgoedcel met de erfgoedgemeenschappen? Wat loopt er goed? Waar zitten er zwakke plekken? Wie ontbreekt er in het netwerk? Wat verwachten de erfgoedgemeenschappen van de erfgoedcel? Wat zien zij als kansen of bedreigingen voor hun toekomst? Welke resultaten vormen voor hen een meerwaarde?*) Alsook naar de noden en behoeften rond erfgoedzorg (*Welk roerend/immaterieel erfgoed is er? Hoe wordt dit erfgoed verzameld, bewaard, onderzocht, ontsloten en aan geparticipeerd?*) Tot slot werd bevestigd rond welke regionale thema's er in de toekomst

gewerkt kon worden? En welke toekomstplannen elke speler zelf had rond voor de periode 2021-2026?

- 18/03/2019: Mini Museum Mussenzele
- 19/03/2019: Liniaal Nieuwerkerken
- 22/03/2019: Heemkundige Kring De Faluintjes
- 02/04/2019: Vereniging Voor Aalsters Kultuurschoon (VVAK)
- 03/04/2019: Heemkundige Kring Okegem
- 08/04/2019: Heemkundige Kring Iddergem
- 09/04/2019: Heemkundige Kring Erpe-Mere
- 11/04/2019: Familiekunde Vlaanderen, regio Aalst
- 11/04/2019: Heemkundige Kring Haaltert
- 25/04/2019: Geschiedkundig Genootschap Land van Aalst
- 26/04/2019: Koninklijke Heemkundige Kring Heemschut Lede
- 28/04/2019: Heemkundige Kring Denderland
- 29/04/2019: Heemkundige Kring Wallo Welle
- 29/12/2019: Beiaardvereniging Haaltert
- 29/12/2019: Verzetmuseum De Patrijs

Bevragingen

De **gemeentelijke diensten** kregen elk hun 'huiswerk' d.m.v. een korte bevraging. In deze vragenlijst werd gepeild naar de doelstellingen van de steden en gemeenten op het gebied van erfgoed (de personeelsinzet, de budgetten, de manier van participatie, het lokale ondersteuningsbeleid,...), hun erfgoedwerking (projecten en activiteiten) en de intergemeentelijke erfgoedwerking. Deze vragenlijst werd op het planningsteam van 03/09/2019 overlopen.

De brede achterban werd opgeroepen om deel te nemen aan **een online enquête**. Deze liep gedurende de maand mei 2019. Het brede erfgoedpubliek kon zijn of haar mening geven over cultureel-erfgoed in regio Denderland. Uiteindelijk namen 69 personen namen deel aan deze online enquête.

Voorbeeld van de vragen:

1. Welke erfgoedthema's zijn belangrijk voor jou? Welke thema's interesseren jou? Kies er maximum 5 uit.

2. Welke thema's zijn volgens jou kenmerkend/bepalend voor onze regio (de gemeenten Aalst, Denderleeuw, Erpe-Mere, Haaltert, Lede en Ninove). Kies er maximum 5 uit.

3. Wat zijn volgens jou de beste manieren om rond erfgoed te werken? (rangschiik)

4. Kies één thema dat volgens jou vandaag niet genoeg aan bod komt. Welk erfgoedaspect is vandaag onderbelicht in regio Denderland?

5. Wat is voor jou doorslaggevend om een erfgoed evenement te bezoeken?

6. Voor een regionale erfgoedactiviteit wil ik me verplaatsen...

7. Wat betekent erfgoed voor jou? Waarom is het belangrijk voor jou?

Collegagroepen

FARO, het Vlaamse Steunpunt voor Cultureel Erfgoed, startte in het voorjaar van 2019 een collegagroep voor erfgoed- en cultuurprofessionals die een aanvraag voor een cultureel-erfgoedconvenant voorbereiden. In het bijzonder focuste men op de opmaak van het cultureel-erfgoedbeleidsplan. De concrete thema's en insteken bepaalden we samen met de deelnemers. We wisselden onderling ervaringen uit en, indien nodig, zorgde FARO voor input van externe deskundigen.

- **Collegagroep algemene trends - 7/02/2019**

In deze collegagroep focusten we op de belangrijkste tendensen op lokaal vlak én in de cultureel-erfgoedsector. Samen maakten we de analyse en benoemden we kansen en bedreigingen voor het cultureel-erfgoedbeleid in eigen stad of regio.

- **Het organiseren van inspraak. 22/03/2019**

We bespraken drie mogelijke inspraakvormen in de diepte en pasten deze toe op maat van onze vragen en verwachtingen.

- **Contactmoment landelijke dienstverleners en Werkplaats Immaterieel Erfgoed - 16/05/2019**

Landelijke dienstverleners zijn organisaties die ondersteuning, advies en begeleiding aanbieden rond welbepaalde thema's (bv. religieus erfgoed, agrarisch erfgoed, erfgoed van muziek en podiumkunsten) of types erfgoedactoren (bv. lokale erfgoedverenigingen, erfgoedbibliotheken...). **Werkplaats Immaterieel Erfgoed** zet zich in voor al wie rond immaterieel erfgoed in de weer is. Zowel de landelijke dienstverleners als Werkplaats Immaterieel Erfgoed zijn belangrijke partners voor erfgoedcellen.

- **Van SWOT naar beleidsopties en doelstellingen - 27/08/2019**

Volgens de theorie van beleidsplanning, formuleer je op basis van een SWOT de beleidsopties. Deze beleidsopties vormen dan weer de eerste aanzet van je doelstellingen. Deze oefening is hét kantelmoment in je beleidsplanningsproces, want hier maak je de keuzes die bepalend zijn voor de rest van je beleidsplan.

- **De opmaak van een meerjarenbegroting - 22/10/2019**

Participatiemoment: Toogpraat

Al wie bezig is met erfgoed, geïnteresseerd is in erfgoed, een hart heeft voor erfgoed, of een mening heeft over erfgoed trakteerden we op woensdagavond 29 mei in Café Den Biekorf in Aalst op enkele bijzondere en lekkere lokale streekbiertjes. Deelnemers kregen hierbij de nodige achtergrondinformatie en degustatietips.

In ruil voor deze traktatie ontvingen wij dan de mening van zo'n 20-tal deelnemers. Wij schotelden samen met de biertjes namelijk enkele vragen voor die we graag met onze achterban bespraken of die men kon beantwoorden op een bierkaartje. Want de beste ideeën, die ontstaan op café!

Volgende vragen kwamen aan bod:

TOOGPRAAT - Vraag 1

Uit onze online bevraging kwam onderstaande top 5 naar voren. Op de vraag 'Welke erfgoedthema's zijn belangrijk voor jou?' antwoordden de respondenten het volgende:

Top 5

- 1. Heemkunde en lokale geschiedenis*
- 2. Dorps- en stadszichten*
- 3. Dialect*
- 4. Industrieel erfgoed*
- 5. Culinaire erfgoed*

Welk thema is het interessantste volgens jou? Waarom vind je dit het belangrijkste? En op welke manier zou jij hierrond gaan werken?

TOOGPRAAT - Vraag 2

Uit onze online bevraging kwam onderstaande top 5 naar voren. Op de vraag 'Welke erfgoedthema's zijn volgens jou kenmerkend/bepalend voor onze regio?' antwoordden de respondenten het volgende:

Top 5

- 1. Carnaval*
- 2. Dialect*
- 3. Daensisme*
- 4. Industrieel erfgoed*
- 5. Heemkunde en lokale geschiedenis*

Welk thema is het interessantste volgens jou? Waarom vind je dit het belangrijkste? En op welke manier zou jij hierrond gaan werken?

TOOGPRAAT - Vraag 3

We krijgen graag een idee over hoe jullie denken dat er best rond erfgoed gewerkt kan worden. Daarom de volgende fictieve situatie: Op de zolder van café Den Biekorf wordt een oud, nog gevuld bierflesje gevonden. Het flesje zit in een houten kistje, tesamen met het authentieke oude recept

dat genoteerd werd op perkament. Er is €10.000 om hierrond een project op te zetten. Op welke manier zou jij dit budget verdelen?

Verdeel het bedrag over onderstaande mogelijkheden:

- A. EDUCATIE / Kinderen moeten op school over erfgoed leren.**
Er wordt een educatief pakket samengesteld voor klassen, waarbij het belang van hoperfgoed voor de regio aan kinderen wordt aangeleerd.
- B. PARTICIPATIE / Lokale inwoners en buurten gaan zelf aan de slag met het aanwezige erfgoed.**
Bewoners van centrum Aalst gaan zelf bepalen hoe er met dit bier/recept aan de slag gegaan wordt. Zij pluizen zelf de herkomst van dit flesje uit en eigenen zich dit biertje als hun 'wijkbiertje' toe.
- C. TRADITIONELE PUBLIEKSONTSLUITING / Erfgoed moet vooral gepresenteerd worden door het ontwikkelen van tentoonstellingen en publicaties.**
De vondst wordt samen met aanvullende erfgoedobjecten tentoongesteld in Aalst. De tentoonstellingscatalogus wordt tegelijkertijd ook uitgegeven als verzorgde publicatie.
- D. ONDERZOEK / Wetenschappelijk onderzoek naar cultureel-erfgoed is belangrijk.**
Het bierflesje en het recept worden uitgebreid wetenschappelijk onderzocht, waarna de resultaten in een onderzoeksrapport gegoten worden.
- E. BEHOUD & BEHEER / Het is vooral belangrijk dat we alles goed bewaren en volgens de regels van de kunst.**
Het bierflesje en perkamenten vel moeten in een professioneel depot bewaard worden voor de toekomst. Dit vraagt om de allerbeste wijze van opbergen: nl. stofvrij, in het correcte verpakkingsmateriaal, in een constante temperatuur,...
- F. TOERISTISCHE PUBLIEKSONTSLUITING / Erfgoed moet zoveel mogelijk gepromoot worden in toeristische producten.**
De vondst wordt aangegrepen om onze regio in Vlaanderen als bierregio in de kijker te zetten. Toeristische arrangementen rond bier- en hoperfgoed worden uitgewerkt.
- G. HERLANCERING / Erfgoed mag ook op een ongebruikelijke manier gepresenteerd worden en evolueren om relevant te blijven.**
Het ontdekte bierrecept wordt geanalyseerd en opnieuw gelanceerd en op de markt gebracht. Het recept werd hierbij wel lichtjes gewijzigd om aan de hedendaagse smaak tegemoet te komen en relevant te blijven.

H. DIGITALISATIE / Digitalisatie is de beste manier om ons erfgoed ook in de toekomst te bewaren en te ontsluiten.

Het flesje en het bierrecept worden gedigitaliseerd en op een online databank geplaatst. Zo kan iedereen die het wil het recept bekijken en onderzoeken. Het originele materiaal wordt niet verder beschadigd.

TOOGPRAAT - Vraag 4

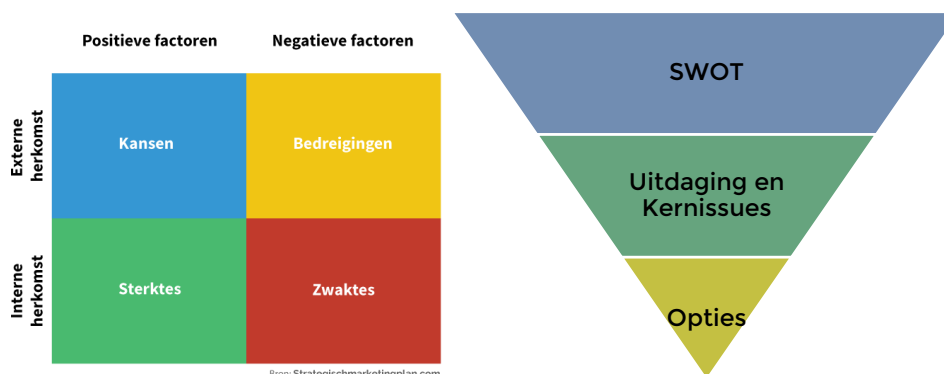
Het warm water moet niet steeds opnieuw worden uitgevonden.

Welk erfgoedproject of erfgoedwerking, van groot tot klein, in binnen- en buitenland, kwam jij in het verleden tegen die je heel inspirerend of een te volgen voorbeeld vond.

De resultaten van alle bovenstaande gesprekken, interviews, bevestigingen, enquêtes, etc. ... werden geïntegreerd in de omgevingsanalyse (Hoofdstuk 4) en komen terug in de deelrapporten (Hoofdstuk 5) en de algemene SWOT-analyse (Hoofdstuk 8).

Werkwijze SWOT

Alle punten die aan bod kwamen tijdens de gesprekken en de participatiemomenten werden in deelrapporten gegoten. Alle deelrapporten bevatten al een deel-SWOT. Alle deelrapporten werden daarna gebundeld in één overkoepelende SWOT over de erfgoedcel en het erfgoedveld.

Door deze sterktes, zwaktes, kansen en bedreigingen in een confrontatiematrix te zetten komen we tot kernissues of uitdagingen.

Gezien dat... en dat ... Zijn er deze gevolgen.

Voorbeeld: De overheid vraagt dat scholen meer broodmaaltijden voorzien (K2) en we hebben een sterk netwerk met de lagere scholen in de buurt (S4) zodat we onze markt makkelijk kunnen vergroten.

Afhankelijk van welke punt je met een ander punt koppelt, kom je tot andere strategieën:

	KANS	BEDREIGING
STERKTE	Offensieve strategie Op welke sterktes moeten we écht investeren om alle kansen te kunnen benutten? > Investeer in uw sterktes, gecombineerd met kansen	Defensieve strategie In welke sterktes moeten we écht investeren om de bedreigingen aan te kunnen? > Zet uw sterkte in om een bedreiging weerwerk te bieden
ZWAKTE	Veranderingsadvies Welke kansen zijn er om onze zwaktes om te buigen? Welke kansen vragen dat we bepaalde zwaktes echt aanpakken? > Beslis of u wil inzetten op kansen als een interne zwakte u kan tegenwerken. (Dan moet u iets aan die zwakte doen)	Crisismanagement Welke zwaktes moeten we echt versterken om niet ten onder te gaan aan bedreigingen? > Beheers de schade indien een bedreiging om de hoek loert en u op dat punt zwakt staat.

Tijdens het planningsteam werd de methodiek van de **CONFRONTATIEMATRIX** gebruikt om tot beleidsopties te komen. In kleine groepjes ging het planningsteam alle SWOT-punten af en kwam deze tot de beleidsopties zoals opgesomd in hoofdstuk 8B.

Goedkeuring beleidsplan

De vooruitgang, de werkwijze, de planning betreffende de opmaak van het beleidsplan (zoals beschreven in hoofdstuk 3), etc. werden tijdens elke Raad van Bestuur van 2019 besproken en goedgekeurd. De bestuursleden van projectvereniging Erfgoed Denderland kwamen in 2019 samen op volgende data: 20/02/2019, 20/03/2019, 05/06/2019 en 20/11/2019.

Tijdens een bijzondere, volledig aan het nieuwe beleidsplan gewijde Raad van Bestuur op 25 september 2019 werden de grote lijnen van het voorliggende cultureel-erfgoedbeleidsplan vastgelegd en goedgekeurd.

Het definitieve cultureel-erfgoedbeleidsplan 2021-2026 voor Erfgoedcel werd uiteindelijk goedgekeurd door de Raad van Bestuur tijdens de vergadering van 12 februari 2020.

Conform de statuten, werd dit beleidsplan ook voorgelegd ter goedkeuring aan alle deelnemende gemeenteraden:

- Gemeenteraad Aalst: dinsdag 31 maart 2020
- Gemeenteraad Denderleeuw: donderdag 26 maart 2020
- Gemeenteraad Erpe-Mere: dinsdag 31 maart 2020
- Gemeenteraad Haaltert: maandag 30 maart 2020
- Gemeenteraad Lede: donderdag 19 maart 2020
- Gemeenteraad Ninove: donderdag 26 maart 2020

Dit beleidsplan werd dus niet alleen opgesteld met en goedgekeurd door het lokale erfgoedveld, maar ook alle lokale overheden, de steden en gemeenten binnen het werkingsgebied Denderland, keuren dit plan goed en staan achter de hier beschreven doelstellingen, acties en werking van projectvereniging Erfgoed Denderland.

4. OMGEVINGS- ANALYSE

4. Omgevingsanalyse: cultureel erfgoed & noden

In onderstaande hoofdstukken, die een beschrijvend kader beogen van het werkingsgebied van Erfgoed Denderland, gaan we achtereenvolgens in op de kenmerken van de regio (A), het fysisch en historisch-geografisch kader (B), de historische context (C) en de stakeholders en erfgoedactoren (D). Vervolgens bekijken we het gemeentelijke (E) en andere (F) beleid. Tot slot overlopen we de maatschappelijke trends die effect hebben op het cultureel erfgoed (H).

We trachten daarbij voornamelijk te focussen op de aspecten die voor het werkingsgebied van Erfgoed Denderland kenmerkend zijn. Waar mogelijk wordt daarbij aandacht besteed aan een integrale benadering van onroerend erfgoed.

A. Kenmerken van de regio

We focussen in dit hoofdstuk in eerste instantie op de aspecten die een wezenlijke invloed hebben op het erfgoed, de omgang hiermee en het draagvlak hiervoor. Zo zullen de bebouwingsgraad, de druk op de ruimte (druk op aanwezige bebouwing, kernen, landschappen en archeologie) aan bod komen, alsook de bevolkingssamenstelling en -evolutie in al haar aspecten. De bevolkingssamenstelling bepaalt immers mee het draagvlak.

Algemeen

Het werkingsgebied van Erfgoed Denderland is gelegen in het zuidoostelijke gedeelte van de provincie Oost-Vlaanderen. Het gebied heeft een oppervlakte van 258 km². Het omvat enerzijds de steden Aalst en Ninove, anderzijds de fusiegemeenten Denderleeuw, Erpe-Mere, Haaltert en Lede. De twee stedelijke centra zijn met elkaar verbonden door de Dender en vormen samen met de omliggende gemeenten een aaneensluitend geheel. Aalst kan getypeerd worden als een Vlaamse centrumstad (2de grootste stad van Oost-Vlaanderen) en Ninove als een kleine Vlaamse stad. De gemeenten Denderleeuw, Erpe-Mere, Haaltert en Lede vervullen een lokale centrumfunctie binnen de respectievelijke gefuseerde entiteiten.

Bevolking

Het werkingsgebied, met Aalst, Denderleeuw en Ninove in het bijzonder, heeft een vrij grote bevolkingsdichtheid en valt onder de invloedssfeer van Brussel. Erpe-Mere, Haaltert en Lede zijn meer semi-verstedelijkte gemeenten, met een lagere bevolkingsdichtheid.

In het geheel beschouwd betreft het een **sterk verstedelijkt gebied** met zo'n 204 000 inwoners, wat voor het hele werkingsgebied resulteert in een bevolkingsdichtheid van 790 inw./km². Vooral de flanken van de **Dendervallei**, die het gebied doorsnijdt van zuid naar noord, kennen de hoogste verstedelijkingsgraad. De Dender zelf is daar uiteraard niet vreemd aan. De **negentiende en twintigste-eeuwse industrialisatie** zorgde voor een

uitbreiding van het stedelijk weefsel van Aalst en Ninove, alsook door de ontwikkeling van spoorlijnen en weginfrastructuur tussen deze steden. Deze factoren bewerkstelligden een hoge graad van verstedelijking en bebouwing rond deze centrale as.

De steden **Aalst en Ninove** zijn met voorsprong de belangrijkste verstedelijkte polen in het gebied, waarbij Aalst als centrumstad de kop trekt (ca. 87 000 inwoners op niveau van Groot-Aalst, ca. 46 000 inwoners voor Aalst-Centrum). Aalst is daarmee de tweede grootste stad van Oost-Vlaanderen, na Gent. De bevolkingsdichtheid in Aalst Centrum bedraagt 2 365 inw./km², alle deelgemeentes in acht genomen ligt de bevolkingsdichtheid op 1 114 inw./km².

Ninove telt ca. 39 000 inwoners die verspreid zijn over 12 deelgemeentes. Ninove-centrum telt met ca. 14 500 mensen de meeste inwoners, gevolgd door de deelgemeentes Meerbeke (6 000), Denderwindeke (4 000) en Outer (3 200). Wat resulteert in een gemiddelde bevolkingsdichtheid van 537 inw./ km² voor groot Ninove. In Ninove Centrum is er een dichtheid van 1 320 inw./km², wat meteen ook het sterk landelijke karakter van de deelgemeentes weergeeft.

De andere gemeenten in het werkingsgebied – **Denderleeuw, Erpe-Mere, Haaltert en Lede** – hebben een bevolkingsaantal dat rond de 20 000 inwoners schommelt. De gemeente Denderleeuw heeft een opvallend hoge, zelfs bijna stedelijke bevolkingsdichtheid. Daar waar bij de andere gemeentes het aantal inwoners per km² schommelt tussen 540 en 640 inw./km², heeft Denderleeuw een bevolkingsdichtheid van 1452 inw./km².

Gemeente	Inwonersaantal 2019	Oppervlakte 2019	Bevolkingsdichtheid 2019
Aalst	87.000	78,12	1113,671
Lede	19.000	29,69	639,946
Denderleeuw	20.000	13,77	1452,433
Erpe-Mere	20.000	34,03	587,7167
Ninove	39.000	72,57	537,4122
Haaltert	19.000	30,3	627,06
Totaal	204.000	258,48 km ²	789,229

Het werkingsgebied heeft de laatste 10 jaar ook een vrij **sterke bevolkingsgroei** gekend. De gemiddelde bevolkingsgroei voor Denderland ligt rond de 6,5%, daar waar het gemiddelde voor het Vlaamse Gewest iets meer dan 5% bedraagt. De grootste bevolkingstoename situeert zich in Denderleeuw (10%) en Aalst (8%). Deze sterke toename kan vooral verklaard worden door de sterk gestegen prijzen van de huizenmarkt in Brussel, waardoor steeds meer mensen uitwijken naar de (brede) rand. De prognose voor de periode 2018-2028 voorspelt een gemiddelde stijging van 5,7% waarbij de meeste bevolkingstoename in Aalst en Denderleeuw te verwachten is.

Gemeente	Bevolkingsgroei 2010-2019	Verwachte groei 2018-2028	Buitenlandse nationaliteit	Niet-Belg bij geboorte
Aalst	8	7,2	8,5	20,4
Lede	6,1	5,4	2,7	6,5
Denderleeuw	10	7	8,2	22,3
Erpe-Mere	2,8	4,7	3,4	7,9
Ninove	6,1	5,3	5,7	16,8
Haaltert	5,5	4,8	3,2	7,4
Gemiddelde	6,42	5,73	5,28	13,55

In zowel Aalst als Denderleeuw zijn er het meest aantal inwoners met een **buitenlandse nationaliteit**. Bij beide gaat het om meer dan 8% inwoners met een buitenlands paspoort. Het gemiddeld aantal buitenlanders in het Vlaamse Gewest ligt rond de 9%. De meeste mensen met een buitenlands paspoort zijn Nederlanders. Het aantal niet-Belgen bij geboorte, dit zijn mensen die tijdens hun verblijf de Belgische nationaliteit aannemen, is het hoogst in Denderleeuw (**22,3%**), Aalst (**20,4%**) en Ninove (**16,8%**). In de gemeentes Lede, Erpe-Mere en Haaltert liggen de percentage rond de **7%** waardoor het algemeen gemiddelde voor de Denderstreek sterk verstoord wordt. De voornaamste oorzaken voor deze verschillen zijn de nabijheid en vlotte bereikbaarheid via het spoor naar Brussel, en het grotere aanbod goedkope woningen in de steden.

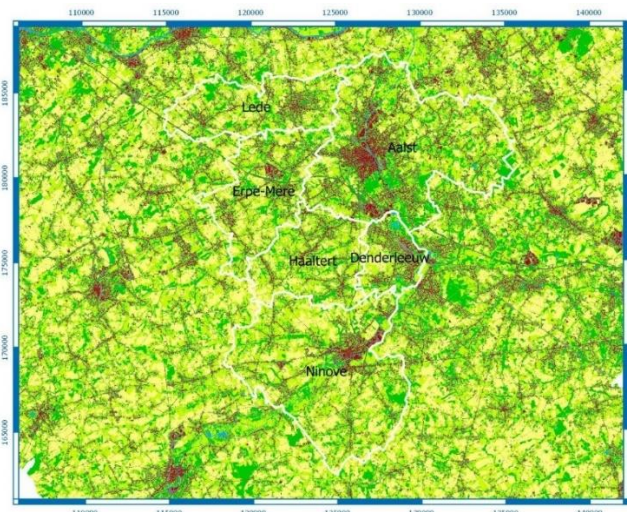
Uit cijfers van de Vlaamse databank 'Provincies in cijfers' blijkt dat Vlaanderen in 1990 2,5 procent inwoners van **niet-Europese origine** telde. In 2019 was dat 12,7 procent, een stijging van 10 procentpunten. In de Denderstreek zijn er enkele uitschieters. In Denderleeuw steeg het aandeel inwoners van niet-Europese origine van amper 0,4 procent in 1990 naar liefst 19,6 procent dit jaar, een stijging van 19,2 procentpunten. Ook in Aalst ligt de stijging een pak boven het gemiddelde: daar steeg het aantal van 1,3 procent in 1990 naar 16,6 procent in 2019, een stijging van 15,3 procentpunten. Op de derde plaats staat Ninove, dat van 0,9 procent naar 12,8 procent inwoners van niet-Europese origine steeg (+11,9 procent). In de Denderstreek is dus op korte tijd een grote niet-Europese migrantengemeenschap ontstaan, terwijl dit vroeger niet het geval was. De goedkope huisprijzen (de Denderstreek kent ook een sterk verouderde arbeidersbevolking) duwde de armste bevolkingsgroepen uit Brussel naar de Denderstreek.

Bebouwing en open ruimte

Beschrijving van de verstedelijking

Op urbanistisch niveau is het gebied vanaf het noorden van Aalst (deelgemeente Hofstade en het bedrijventerrein Noord), over Aalst-Centrum en Erembodegem tot en met Denderleeuw één groot verstedelijkt weefsel. Niet voor niets is dit gebied planologisch afgebakend als het "**Regionaal stedelijk gebied Aalst-Denderleeuw**". De bebouwingsgraad en de concentratie aan infrastructuur in dit gebied zijn hoog. Het gebied wordt enkel doorsneden door enkele groengebieden ten zuiden van Aalst: het stadspark en natuurgebied Osbroek, de Wellemeersen en de Gerstjens. Voor een deel is deze

verstedelijking gestimuleerd door de goede ontsluiting van het gebied. Er is de **autosnelweg** E40 met een uitgebreid op- en afrittencomplex in zowel Aalst als Erpe-Mere, waardoor een vlotte autoverbinding naar het oosten en het westen wordt gefaciliteerd. Langs deze ontsluiting zijn zowel in Aalst als in Erpe-Mere verschillende industrie- en KMO-zones aangelegd. Een directe aanleiding van de sterke bevolkingstoename in de laatste 10 jaar is de ontsluiting van het gebied via de **spoorlijn** met de belangrijkste stopplaatsen Aalst en Denderleeuw. Deze stations voorzien een frequente ontsluiting richting Brussel.

Bodembedekkingskaart

De **verstedelijking** blijkt ook objectief uit de analyse van het cijfermateriaal van de landbouwoppervlakte, het landgebruik, het ruimtebeslag en het percentage bebouwde oppervlakte. Het percentage bebouwde oppervlakte ligt met 45,5% het hoogst in Denderleeuw, gevolgd door Aalst en Erpe-Mere. Ninove scoort vrij laag, maar dit heeft alles te maken met het rurale karakter van de deelgemeentes van Ninove e.g. Pollare, Voorde of Lieferringe. Het gemiddelde bebouwde oppervlakte in het **Vlaamse Gewest** ligt rond de **28%**. Het algemeen gemiddelde wordt in **Denderland (ca. 40%)** vooral door Aalst en Denderleeuw sterk naar boven gehaald.

Het percentage bebouwde oppervlakte staat logischerwijs in verband met het aandeel grondoppervlakte dat in gebruik is als landbouwgrond. In totaal is er in Denderland ongeveer 40% van het grondoppervlakte in gebruik voor landbouw. Dit is een stuk lager dan het gemiddelde in het Vlaamse gewest van 46%. Het ruimtebeslag in de regio ligt met bijna 40% een stuk hoger dan het Vlaamse gemiddelde van 33%. Het **ruimtebeslag** is vooral het **hoogst** in de gemeentes met de hoogste bevolkingsdichtheid nl. **Aalst en Denderleeuw**.

Gemeente	Aandeel landbouwoppervlakte 2018	Tuinen & huizen 2016	Ruimtebeslag 2016	Bebouwde oppervlakte
Aalst	24	20	48	40,6
Lede	43	18	35	28,8
Denderleeuw	32	24	52	45,5
Erpe-Mere	45	17	38	30,4
Ninove	49	14	29	24,2
Haaltert	46	17	33	27
Gemiddelde	39,83	18,33	39,17	32,75

Ten zuiden van Denderleeuw wordt deze verstedelijkte as onderbroken tussen Denderleeuw en Ninove. De Dendervallei is hier nog onbebouwd en vormt een groene as met belangrijke ecologische waarden. Dit gebied wordt begrensd door het bedrijventerrein Ninove - Beneden Industriepark en Doorn Noord, dat aan de oostelijke zijde de verstedelijkte zone van Ninove-Centrum aankondigt. **Ninove** is als stad **beduidend compacter** dan Aalst, maar kent enkele steenwegen die de **lintbebouwing straalsgewijs** verspreiden vanuit de stad.

Buiten de grotendeels verstedelijkte as van de Dendervallei zijn er verspreid over het gebied nog diverse verdichtingen in bebouwing te bemerken. Ten noordwesten van Aalst kan **Lede** als een semi-verstedelijkt gebied omschreven worden.

In de dubbelgemeente **Erpe-Mere**, gelegen langsheen de E40, zijn de dorpskernen van Erpe en Mere weliswaar minder dens bebouwd. De aanwezigheid van het op- en afrittencomplex van de E40 heeft de ontwikkeling van enkele bedrijvenczones bewerkstelligd, alsook de ontwikkeling van KMO-snoeren langsheen de Oudenaardsesteenweg.

Haaltert tot slot vertoont een minder uitgesproken kern, maar wordt gekarakteriseerd door een fijnmazig netwerk van lintbebouwing (het zogenaamd “**rasterlandschap**”).

Buiten deze kernen met hogere bebouwing situeren zich doorheen het hele gebied nog een hele reeks kleinere woonkernen (n=35). In totaal omvat het werkingsgebied **42 prefusiegemeenten** (zie tabel).

Hoofdgemeente	Deelgemeente (prefusiegemeente)
Aalst	Aalst
	Baardegem
	Erembodegem
	Gijzegem
	Herdersem
	Hofstade
	Meldert
	Moorsel
	Nieuwerkerken
Denderleeuw	Denderleeuw
	Iddergem
	Welle
Erpe-Mere	Aaigem
	Bambrugge
	Burst
	Erondegem
	Erpe
	Mere
	Ottergem
	Vlekkem
Haaltert	Denderhoutem
	Haaltert
	Heldergem

	Kerksken
Lede	Impe
	Lede
	Oordegem
	Smetlede
	Wanzele
Ninove	Appelterre-Eichem
	Aspelare
	Denderwindeke
	Liefaringe
	Meerbeke
	Nederhasselt
	Neigem
	Ninove
	Okegem
	Outer
	Pollare
	Voorde

De bebouwde oppervlakte in de Denderstreek wordt vooral gebruikt om te wonen. Met 82,5% ligt het percentage voor wonen een stuk boven het gemiddelde van 75% voor het Vlaamse Gewest. Het gemiddelde percentage bebouwde oppervlakte voor ondernemen is met 11,8% een stuk lager dan het gemiddelde van het Vlaamse Gewest (16%). Maar dit is vooral te wijten aan het lage percentage in de gemeentes Haaltert en Lede die beide slechts 7% ruimte voor ondernemen hebben. Deze gemeentes hebben dan weer een groter percentage landbouwoppervlak.

Aandeel bebouwde oppervlakte in 2018

<u>Gemeente</u>	<u>Wonen</u>	<u>Ondernemen</u>	<u>Recreatie</u>	<u>Rest</u>
Aalst	74	18	6	1
Lede	88	7	4	1
Denderleeuw	80	12	6	2
Erpe-Mere	83	13	3	1
Ninove	81	14	4	1
Haaltert	89	7	3	1
Gemiddelde	82,5	11,83	4,33	1,16

Beschrijving van de open ruimtes

Niettegenstaande de hoge bevolkingsdichtheid van de regio (790 inw./km² versus 487 inw./km² voor het Vlaamse Gewest) is de densiteit niet gelijkmatig verspreid. Er zijn in het werkingsgebied ook belangrijke open ruimtes.

In het **zuidelijk deel van het werkingsgebied** vermelden we de groene as van de Dendervallei die tussen Ninove en Geraardsbergen bijzonder mooi bewaard is. Buiten het centrum van Ninove zelf wordt overigens het geheel van Groot-Ninove in sterke mate

gekaracteriseerd door open kouters, afgewisseld door beekvalleien die afwateren naar de Dender. Dorpen als Nederhasselt en Pollare zijn mooie voorbeelden van relictgemeenten met een waardevol en authentiek landschap. In het uiterste zuiden, dat sterk heuvelachtig is, sluit het landschap aan bij de landschappen die we ook terugvinden in het nabijgelegen Pajottenland (zachtere heuvels, open terreinen). Ten westen en ten noorden van Ninove wordt het landschap veeleer gekenmerkt door west-oost georiënteerde heuvelruggen, doorsneden door beekvalleien. Dit landelijke gebied strekt zich uit tot tegen Haaltert, waar het gaandeweg overgaat in het zogenaamde 'rasterlandschap' van Haaltert en Nieuwerkerken bij Aalst. Ten westen en oosten van dit rasterlandschap zijn er nog een aantal mooie open ruimten met in het bijzonder de Iddergemkouter.

Tussen Lede en Aalst is dan weer een bijzonder **relictlandschap** gelegen, de Honegem. Tot slot wordt het gebied ten oosten van Aalst, de Faluintjes, gekenmerkt door een ruraal karakter, dat overgaat in het nabijgelegen land van Asse. Het gebied kent er tevens enkele belangrijke bosgebieden zoals het Kluisbos en het Kravaalbos.

In absolute cijfers van de onbebouwde oppervlakte blijkt het belang van de landbouw in de streek. Gemiddeld is er 50% van de onbebouwde oppervlakte in gebruik als akkerland. Dit is iets boven het Vlaamse gemiddelde van 47%. Het percentage bos ligt met 8,5% een stukje onder het gemiddelde van 11%. In de restgroep zitten, ook weiland, moeras, water, struiken etc. Deze groep correspondeert met 41% goed met het Vlaamse gemiddelde van 42%.

Aandeel onbebouwde oppervlakte 2018

<u>Gemeente</u>	<u>Akkerbouw</u>	<u>Bos</u>	<u>Andere</u>
Aalst	53	10	37
Lede	50	10	40
Denderleeuw	42	12	45
Erpe-Mere	55	5	39
Ninove	45	8	47
Haaltert	55	6	39
Gemiddelde	50	8,5	41,17

Samengevat

De regio is algemeen gesteld een sterk verstedelijkt gebied. Dit is evenwel niet gelijkmatig. In het noordelijk deel, rond Aalst-Denderleeuw, is de verstedelijking het grootst. Hier vinden we ook de grootste bevolkingsaan groei.

In het zuiden zijn er meer grote open ruimtes te vinden, zij het wel dat deze reeds deels 'geërodeerd' zijn door lintbebouwing, die het zicht op deze openruimtes beperkt.

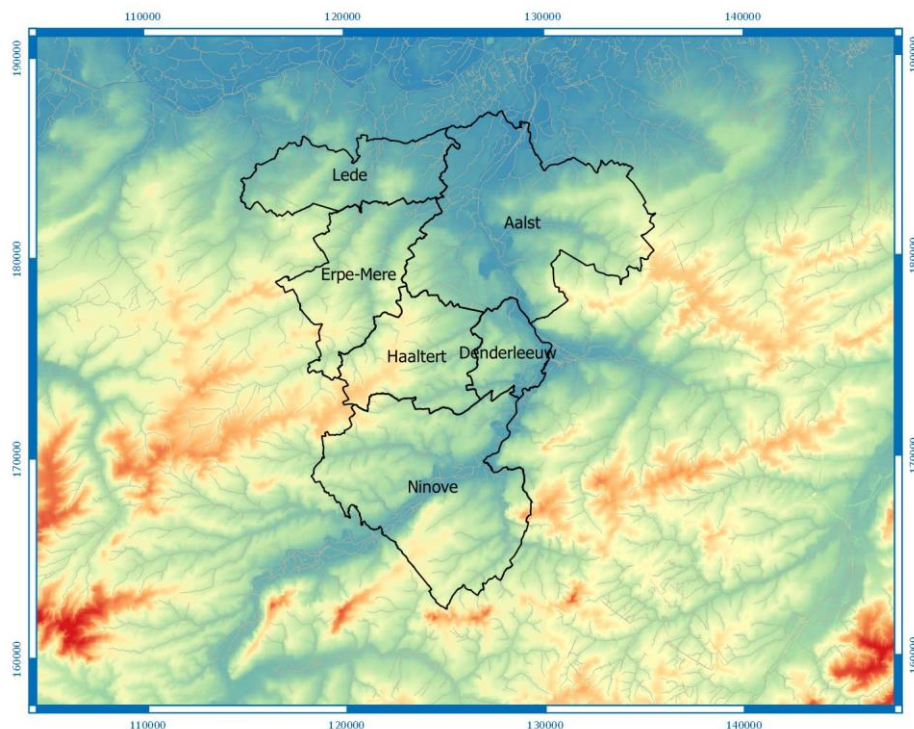
Er is een sterke bevolkingsgroei, in belangrijke mate toe te schrijven aan de nabijheid van en een goede treinverbinding naar de hoofdstad.

B. Het fysisch kader en de historisch-geografische context

Het fysisch kader

Het werkingsgebied is gelegen in een **overgangsgebied** van de Zuid-Vlaamse heuvelzone naar de noordelijker gelegen Vlaamse Vallei toe. Van zuid naar noord wordt de streek gekenmerkt door een reeks overgangen, op het vlak van het reliëf, de hydrografie, de bodemassociaties en bodemtypes, en de substraten. Deze verschillen hebben aanleiding gegeven tot een divers landgebruik wat gaandeweg ook aanleiding gaf tot de ontwikkeling van verschillende cultuurlandschappen.

In wezen wordt het **reliëf** van het werkingsgebied door het geërodeerde tertiaire substraat bepaald, waardoor een aflopend reliëf van zuid naar noord ontstaan is. Van zuid naar noord daalt het reliëf, van de hoogste toppen in het zuiden (Neigembos, ca. 90m TAW) tot zo'n 10mTAW in het noorden van het werkingsgebied, waar het landschap overgaat in de Vlaamse Vallei.

Werkingsgebied op DTM

Het gebied wordt centraal doorsneden door de **Dendervallei**. Niet alleen de holocene Dendervallei, maar ook de veel bredere paleovallei van de Dender (tracé van de Oer-Dender) kenmerkt het gebied. De Dendervallei kent een zuidwest-noordoost verloop tot ongeveer halverwege het werkingsgebied. Ter hoogte van Denderleeuw, waar de Bellebeek komende van het oosten in de Dendervallei uitmondt, buigt de Dender in noordwestelijke richting om ten noorden van Aalst een bredere vallei te vormen die aansluit op de Vlaamse Vallei.

De flanken van de holocene vallei worden op de linkeroever gekenmerkt door zacht aflopende hellingen met een kleine steilrand. Op de rechteroever wordt de Dendervallei echter afgezoomd met uitgesproken steilranden.

Het gebied ten westen van de Dendervallei wordt, vooral in het zuidelijk gedeelte, gevormd door een reeks naar het oosten lager wordende heuvelruggen, uitlopers van de structurele heuvelkammen van de Vlaamse Ardennen. Deze heuvelruggen worden begrensd door de paleovallei van de Dender, een landschappelijke zone van zo'n 8km breed, die de scheiding vormt met de oostelijk gelegen heuvels van Affligem, Asse en Roosdaal. De contactzone van de westelijke uitlopers van de heuvelruggen van de Vlaamse Ardennen met de paleovallei van de Dender vormt een opvallend reliëfverschil in het landschap. Daar waar de heuvelruggen nog hoogtes tot 75 à 80m TAW bereiken, dalen ze in de paleovallei vrij snel naar een lager gelegen, brede landschappelijke zone van ca. 20mTAW. Hierin bevinden zich hier en daar getuigenheuvels met hoogtes tot 40m TAW.

Tussen de westelijke heuvelruggen lopen een hele reeks (Molen)beken nagenoeg west-oost. Dit creëerde een typisch landschap van hoger gelegen kouters (de lemige heuvelruggen), doorsneden door tegenwoordig beboste beekvalleien. Aan de samenvloeiing met de Dender kwamen niet zelden historische woonkernen tot stand.

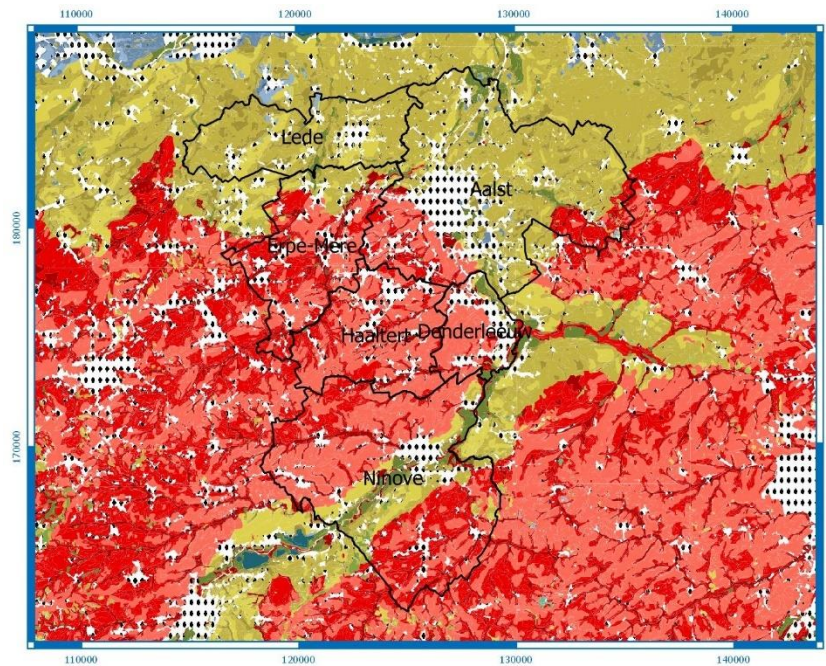
Meer naar het noorden toe kennen de heuvelruggen een meer noordoostelijk verloop om uiteindelijk aan te sluiten bij het lager gelegen gebied van de Vlaamse Vallei, waar de paleovallei van de Dender openwaaiert naar de Scheldevallei toe. Het hydrografisch net is in deze noordwestelijke hoek van het werkingsgebied dan ook deels op de Schelde gericht in plaats van op de Dender. Dit randgebied kent hier en daar eveneens een aantal getuigenheuvels die boven het omliggende landschap uitsteken. De voornaamste wordt gevormd door de verhevenheid waar Lede op gelegen is (overigens: Lede < Germ. *hlitha*, verhevenheid, helling).

Aan de oostzijde wordt de Dendervallei begrensd door een reeks heuvelruggen die het interfluvium van Dender en Zenne uitmaken. De randen van de (paleo)vallei zijn er doorgaans beduidend steiler dan aan de westelijke zijde. De oostelijke zone wordt doorsneden door drie belangrijke beekvalleien, de Wolfputbeek in het zuiden, de Bellebeek in het centrale gedeelte van het werkingsgebied en de Molenbeek in het noorden, die in het centrum van Aalst in de Dender stroomt (en voorheen een deel van de laatmiddeleeuwse omwalling van Aalst voedde). De grens van het werkingsgebied valt aan de oostelijke zijde voor een belangrijk deel samen met de rand van de paleovallei.

Bodemkundig situeert het werkingsgebied van Erfgoed Denderland zich volledig in het zandleem- en leemgebied en onderscheidt zich daarmee sterk van de noordelijker gelegen zandstreek. Dit heeft geen aanzienlijke consequenties gehad voor de ontwikkeling van het (archeologisch) cultuurlandschap. Het noordelijk deel van het werkingsgebied, alsook de centrale Dendervallei en de vallei van de

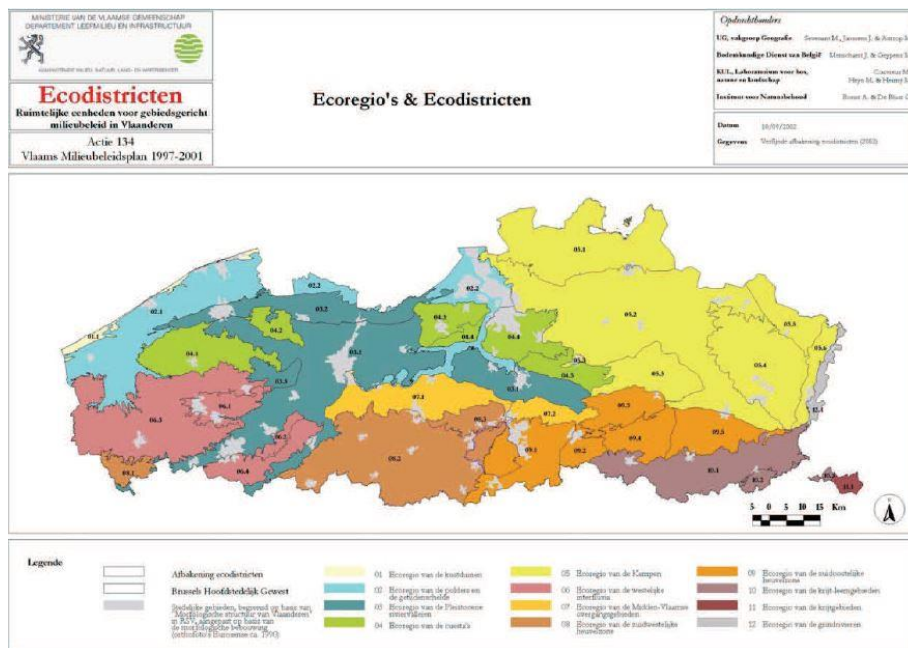
Bellebeek worden gekenmerkt door zandleemgronden. De hoger gelegen gronden daarbuiten worden gekenmerkt door zware leemgronden.

Werkingsgebied op bodemkaart

Het fysisch kader in het werkingsgebied is onder meer door de combinatie van bovenstaande kenmerken onder te verdelen in twee zogenaamde **ecodistricten**, namelijk het Midden-Vlaams glooiend zandleemdistrict enerzijds en het Zuid-Vlaams lemig heuveldistrict anderzijds. In het concept 'ecodistrict' worden diverse geologische, geomorfologische, bodemkundige, hydrografische en historisch-geografische aspecten, die ook een determinerende invloed hebben gehad op het menselijk handelen in het verleden, in relatie tot elkaar besproken. Het vormt derhalve een ideale basis om het landschap in detail te karakteriseren¹.

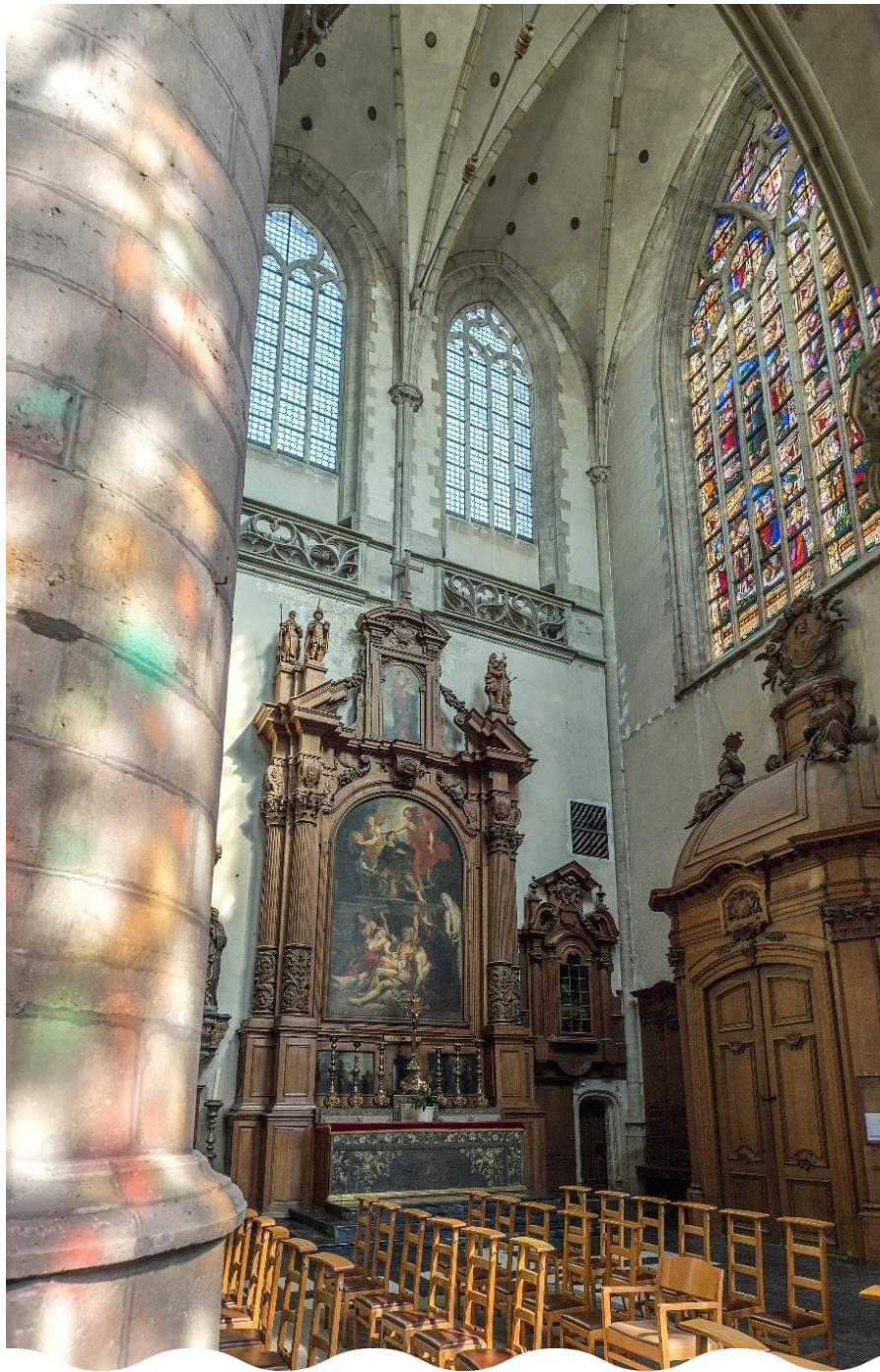
¹ Sevenant et al., 2002

Overzicht ecodistricten Vlaanderen

Het historisch-geografisch kader: het cultuurhistorisch landschap

Het hierboven geschetst fysisch kader heeft in sterke mate het gebruik van het landschap en de ontwikkeling van het cultuurlandschap bepaald. We beperken ons voor de beschrijving van het historisch-geografisch kader tot de hoofdlijnen van het hedendaagse cultuurlandschap.

Het altaarstuk 'De Heilige Rochus' van Rubens in de monumentale Sint-Martinuskerk te Aalst, verz. Gert Swillens

Een vroeg- en volmiddeleeuws cultuurlandschap

Het cultuurhistorisch landschap zoals we het vandaag kennen, is *in se* een landschap dat zijn verre oorsprong vindt in de vroege en volle middeleeuwen. Oudere relictten (Romeins, prehistorisch) zijn in de regio amper of niet aantoonbaar, of zijn gebaseerd op veel speculatie maar geen harde bewijsvoering. We geven aan deze oudere periodes meer

aandacht bij de historische context (zie hoofdstuk 3C) en de beschrijving van het gemeenschappelijk erfgoedpakket (zie hoofdstuk 3D).

Het cultuurlandschap in het werkingsgebied van Erfgoed Denderland kent verschillende relictten die ongetwijfeld hun oorsprong vinden in de vroege middeleeuwen. We denken hierbij in de eerste plaats aan talrijke woonkernen in de regio die hun kiem vinden in deze periode. De ouderdom van het cultuurlandschap en sommige woonkernen in het bijzonder kan onder andere geduid worden op basis van toponymie (een voorbeeld zijn de vele -gemtoponiemen, terug te voeren tot de 5^e en 6^e eeuw ²), of op basis van de *patrocinia* van de parochiekerken³. In het werkingsgebied dragen verscheidene parochiekerken vaak een Sint-Martinuspatrocinium en kunnen ze dusdanig gelinkt worden aan 6^e- tot 8^e-eeuwse stichtingen door de Merovingische grootadel. Ook enkele mottes, zoals bijvoorbeeld de castrale motte in Erpe (11^e eeuw) zijn relictten uit deze periode.

Naast de bewoningskernen vindt ook het landbouwareaal (akkerbouw, veeteelt) zijn oorsprong in de vroege middeleeuwen. Daar waar in een eerste fase het landbouwareaal nog verspreid lag over kleinere akkers (Germ. *accar/acra* of of Latijn *agers*) zullen vanaf de negende eeuw, en vooral vanaf de tiende eeuw, de in cultuur gebrachte gronden gaandeweg samenvloeien en zich ontwikkelen tot *cultura*-gronden, de kouters⁴.

De laatste 10 jaar bracht ook archeologisch onderzoek in de regio veel nieuwe informatie aan het licht over de ouderdom van sommige woonkernen (bijvoorbeeld te Aalst ⁵, Moorsel⁶, Baardegem ⁷), maar vooral ook over de ouderdom van het cultuurlandschap zelf. Op verschillende plaatsen konden huidige kadastrale opdelingen teruggevoerd worden tot perceelsystemen uit de 9^e eeuw, bijvoorbeeld te Erembodegem Zuid IV en Outer-Stuypenbergh (onderzoek SOLVA, rapportage in uitvoering).

Dit middeleeuws cultuurlandschap, waarin zich akkerlanden, weilanden, religieuze instellingen, woonkernen enzomeer gingen ontwikkelen, bleef relatief goed bewaard tot de industrialisatie. Behoudens kanalisatiewerken aan de Dender en de aanleg van steenwegen in de 18de eeuw, zal het vooral door de industrialisatie in de 19de en 20ste eeuw zijn dat het cultuurlandschap significante wijzingen zal ondergaan.

² Gysseling 1960, 1978

³ Berings, 1986

⁴ Verhulst, 1965, 1980, 1995

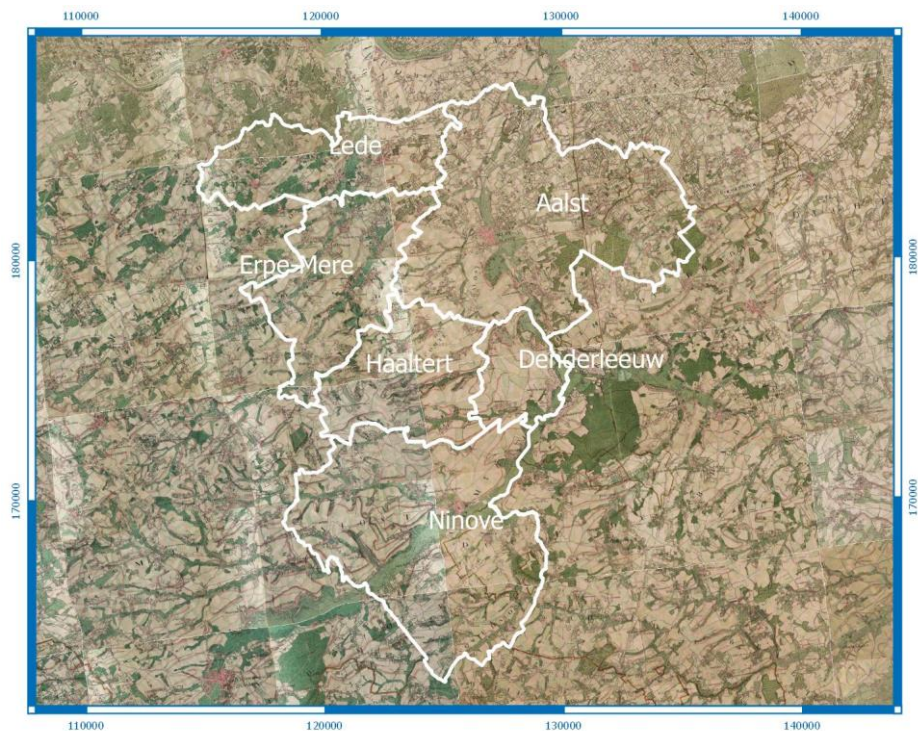
⁵ De Groote 2013, Klinkenborg et al., 2018, Cherretté B., 2019

⁶ Klinkenborg, 2010

⁷ Clement, onderzoek in uitvoering

Een terugblik

Het is interessant om even te peilen naar de bewaringstoestand van het landschap, door een vergelijking te maken van enkele historische kaarten enerzijds en recent kaartmateriaal en luchtfoto's anderzijds.

Ferrariskaart

We beschikken voor het werkingsgebied daartoe over een reeks uitmuntende pre-industriële kaarten die een mooi en gedetailleerd beeld geven van het toenmalige pre-industriële landschap (Horenbault, De Deyn, Sanderus, Chamlay, Le Clerc, Vander Massen, Villaret, Ferraris ⁸). Voor de opzet van dit dossier beperken we ons tot een eerste korte beschrijving van de Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden (kortweg de Ferrariskaart).

Op de Ferrariskaart wordt duidelijk dat dit gebied reeds vrij intens bewoond werd, gelet op de verspreiding van vele kleine woonkernen. Dit sluit goed aan bij het beeld dat voor deze en ruimere regio naar voren komt uit de inventarisatie van de historische woonkernen in Vlaanderen (zie hiervoor ondermeer De Groote et al., 2018; fig 1 en *infra*, historische context (zie hoofdstuk 3C)).

Een belangrijk deel van de bewoning is gericht op de Dender, met de Dendersteden Aalst en Ninove, maar ook met een reeks kleinere woonkernen, vaak gelegen aan de samenvloeiing van een belangrijke beek met de Dender. Andere dorpen liggen meer hogerop, weg van de Dendervallei, maar doorgaans langsheen een belangrijke beek.

⁸ Vande Winkel G., 2012 en 2018

Sommige dorpen worden gekenmerkt door de aanwezigheid van een dries (bijvoorbeeld Aaigem Dries, Nieuwerkerken Dries, Denderhoutem Dries...).

Er zijn op de Ferrariskaart tevens een aantal duidelijke landschapstypes te onderscheiden. Vooreerst wordt het gebied centraal doorsneden door de alluviale vallei van de Dender, die meteen in het oog springt omdat de riviervlakte bijna volledig ingenomen werd door meersen. De Dender kent vooral in het zuiden van het werkingsgebied in belangrijke mate nog een natuurlijk verloop, maar in de omgeving van Aalst zijn reeds belangrijke kanalisatiewerken uitgevoerd. Een aantal fossiele Dendermeanders zijn nog goed waarneembaar in het landschap, vooral ten zuiden van Aalst.

De beekvalleien zijn duidelijk te herkennen als groene, beboste linten door het landschap. Ook in de beekvalleien overheerst tweede helft 18de eeuw het grasland (hooilandengebruik). Bossen zijn eerder zeldzaam. De overgang van beekvallei naar het omliggend (akker)land wordt vaak gekenmerkt door een meestal met een houtkant begroeide talud. Ze scheiden de hoger gelegen droge leemruggen van elkaar, die steevast als akkerland aangewend worden. Het gebied is duidelijk dooraderd door beekvalleien, waar vele molens op werkzaam waren. De vele Molenbeeknamen in dit gebied behoeven dan ook geen verdere verduidelijking.

Grote open kouters vinden we over een groot deel van het gebied terug, met uitzondering van het noorden van het werkingsgebied. Opmerkelijk is dat de grootste open gebieden gelegen zijn in een zone die we min of meer kunnen definiëren als het gebied van de paleovallei van de Dender, het lager gelegen gebied aan de rand van de heuvelruggen. Op de hoger gelegen heuvelruggen zelf vinden we weliswaar ook grote open ruimtes tussen de beboste beekvalleien, maar ze zijn hier toch van een kleinere orde dan in de meer oostelijk gelegen afdalende zone naar de Dender toe. Het reliëf speelt hier een duidelijk determinerende rol.

In het noorden van het werkingsgebied is ten noorden, ten oosten en ten westen van Aalst een geheel ander landschapstype aanwezig. Het gebied ten noorden van de Siesegemkouter en ten oosten van de Dender is een veel meer gesloten landschap, met een fijnmazig net van houtkanten, een zogenaamd bulkenlandschap (Vlaamse bocage). Dit gebied valt nagenoeg één op één te vereenzelvigen met de lager gelegen landschappelijke zones aan de rand van de Vlaamse Vallei en met de zandleemgronden. Het is opvallend dat van zodra het terrein hoger wordt (zie bijvoorbeeld ter hoogte van Moorsel en Baardegem) er opnieuw grotere blokken akkerland verschijnen.

Ten oosten van Aalst vinden we in dit gebied ook nog een aantal belangrijke boscomplexen, gekoppeld aan hoger gelegen terrein met tertiair substraat op geringere diepte.

Een evaluatie

Om de actuele toestand van het landschap te evalueren, doen we een beroep op de bodemgebruikskaart en recente luchtfoto's (zie Kenmerken van de regio, hoofdstuk 3A).

Het valt daarbij meteen op dat de regio een zeer sterke toename aan bebouwing heeft doorgemaakt, zij het niet overal gelijkmatig. Zoals reeds aangehaald bij de kenmerken van de regio (hoofdstuk 3A) is deze toename aan bebouwing en verstedelijking vooral te situeren langs de Dendervallei, waar inmiddels een haast ononderbroken lint van bebouwing en industrialisatie is ontstaan. Dit heeft echter ook een nieuw landschap gecreëerd, waarbij voormalige industriële panden nu verwijzen naar het industriële verleden van de regio en als dusdanig invulling geven aan recentere erfgoedwaarden (bijvoorbeeld de terreinen van Schotte en Du Parc te Erembodegem bij Aalst).

Enkel tussen Denderleeuw en Ninove is de industrialisatie van de Dendervallei minder uitgesproken en kent de vallei nog relatief oorspronkelijke stukken. De kleinere woonkernen in het werkingsgebied zijn ook niet ontsnapt aan de urbanisatiedruk.

Niet alleen de toename aan bebouwde oppervlakte is van belang, maar ook de wijze waarop de bebouwing is toegenomen. Zo is meteen duidelijk dat ook deze regio niet ontsnapt is aan de toenemende lintbebouwing, die niet zozeer een impact in oppervlakte heeft, maar wel een grote impact heeft op de zichtbaarheid van het eens zo open landschap. De regio tussen Aalst, Haaltert en Erpe-Mere kenmerkt zich daardoor vandaag door een fijnmazig net van lintbebouwing (rasterlandschap) waardoor het oorspronkelijke landschap in sterke mate onherkenbaar is geworden.

In het zuiden is de bebouwing geconcentreerd gebleven langs steenwegen en andere belangrijke wegen. Vanuit Ninove straalt de bebouwing langs de hoofdwegen uit waardoor het open landschap dat hier nog in belangrijke mate te vinden is, deels aan het oog wordt onttrokken.

In vergelijking tot de medio 18de eeuwse situatie (Ferrariskaart) valt in de Dendervallei vooral de sterke industrialisatie en bebouwing op. Een open meersengebied vinden we enkel nog terug tussen Okegem (Ninove) en Denderleeuw.

De beekvalleien zijn dikwijls nog zeer goed bewaard en vallen door de recente bebouwing extra op in het openkouterlandschap tussen Ninove en Haaltert-Denderleeuw (bijvoorbeeld de Oliemeersbeek). Vooral in dit gebied zijn ook de grote open kouters nog in belangrijke mate bewaard, enkele locaties met lintbebouwing niet te na gesproken. Een deel van de vallei van de Molenbeek, op grondgebied van Aigem (natuurgebied Den Dotter) is ook nog vrij gaaf en goed afleesbaar in het landschap. Deze vallei wordt gekenmerkt door talrijke bosjes, enkele watermolens en een reeks open akkergebieden die de valleigraslanden flankeren.

In het noordelijk deel van het werkingsgebied, waar de urbanisatiegraad het sterkst is toegenomen, zijn er toch nog enkele goed bewaarde restlandschappen te vinden, zoals de Honegem (lagergelegen, nat landschap, met sporen van turfputten. Ook het meer gesloten landschap ten oosten van Aalst, gekend als de Faluintjes, kent - eenmaal achter de lintbebouwing - nog vrij goed bewaarde stukken. De hop- en tabaksvelden die voorheen deze landschappen van Moorsel, Meldert (deelgemeenten Aalst) typeerden, zijn echter grotendeels verdwenen.

Hopteelt in de Faluintjes, Verz. Erfgoed Denderland

C. Historische context

Bij het schetsen van de historische context is getracht om het bredere historisch kader zo veel als mogelijk te personaliseren naar de regio toe. Aangezien de geschiedenis van de regio uiteraard niet op enkele pagina's samen te vatten valt, is geopteerd om in eerste instantie in te zoomen op een reeks ontwikkelingen die toelaten om de regio, en de diverse vormen van erfgoed, waar mogelijk integraal te benaderen.

Daarom is gekozen om niet zozeer een gedetailleerd historisch overzicht van feitelijke geschiedenis of archeologische resultaten weer te geven – die zijn in grote getale en veel uitvoeriger in tal van publicaties te vinden – maar veeleer om te synthetiseren en te kijken naar wat voor deze regio op het vlak van erfgoed kenmerkend is.

Rondtrekkende jagers in een natuurlijk landschap (paleolithicum en mesolithicum: tot ca. 5300 v. Chr.)

Het klimaat en het landschap veranderen sterk tijdens de prehistorie. In deze periode wisselen lange ijsstijden de kortere, warmere interstadialen af. De mens trekt als jager-verzamelaar door het landschap. Bij elke opwarming of afkoeling van het klimaat en verandering van de omgeving moet hij zijn levensstijl aanpassen. In lange periodes van onze voorgeschiedenis is bewoning in onze streken vaak niet mogelijk.

In de koude periodes bestaat het landschap uit open steppe of toendra. Zo'n 12.000 jaar geleden begint het klimaat op te warmen en krimpen de ijskappen. Door de stijgende temperatuur verandert het landschap geleidelijk van een open steppe of toendra naar dichte bossen. De stijging van de zeespiegel en de bebossing hebben ook een grote invloed op het hydrografisch stelsel. Een verwilderd rivierenstelsel zal veranderen in een meanderende rivier, met de vorming van kronkelwaarden en oeverwallen. Een aantal van deze paleomeanders zijn nog goed bewaard in het landschap, bijvoorbeeld ter hoogte van het natuurgebied Osbroek. Wanneer de bebossing het land volledig bedekt, zal de afvloeiing van water naar de riviervallei slechts zeer beperkt tot onbestaande zijn en de rivier herleid worden tot een bescheiden beekje.

Onze kennis over steentijden in het werkingsgebied is hoofdzakelijk gebaseerd op de talrijke prospectievondsten die in het (ruime) Aalsterse verricht werden⁹. Vele oppervlaktevondsten duiden geregeld op palimpsest-sites, locaties waar steentijdartefacten uit verschillende periodes werden aangetroffen. Opgravingen van steentijdsites *in situ* in de regio zijn beperkt, maar dit heeft wellicht veel te maken met de stand van het onderzoek. Ook de erosie die nu eenmaal typisch is in een regio met een sterk glooiend landschap maakt de bewaring van artefactensites niet vanzelfsprekend.

Twee *in situ*-sites konden geregistreerd worden, respectievelijk te Aalst (finaal-paleolithische site onder het Oud-Hospitaal¹⁰) en te Ninove¹¹ (mesolithische site onder de middeleeuwse graanhal op de Graanmarkt). Beide sites zijn gesitueerd aan een opduiking nabij de winterbedding van de Dender.

⁹ Sergant J., 2004.

¹⁰ Callebaut D. 1983b

¹¹ Klinkenborg et al., 2013.

Ten westen van Aalst, op een leemrug geflankeerd door de Siesegembeek, kon naar aanleiding van de bouw van een crematorium een opgraving uitgevoerd worden in een zone die gekend stond voor de vele prospectievondsten van steentijdmateriaal. De opgraving toonde aan dat de terreinen inderdaad grotendeels geërodeerd waren, wat door het talrijke oppervlaktemateriaal wel kon vermoed worden. Steentijdmateriaal was wel nog veelvuldig aanwezig in windvallen, die als vangnet dienden voor rondslingerend materiaal. Als informatiebron is deze site op het niveau van ruimtelijke analyse eerder beperkt, maar de info geeft wel een goed beeld op de verschillende fasen van occupatie op deze leemgronden¹².

Een nieuwe samenleving maakt een nieuw landschap (neolithicum, tot ca. 2000 v. Chr.)

Zo'n 7.300 jaar geleden leren we in onze streken de landbouw uit het oosten van Europa kennen. Dit verandert het leven van de jager-verzamelaar drastisch. Gaandeweg neemt men de levensstijl van de landbouwers over en wordt de mens sedentair. Voortaan wonen mensen op één plaats en hebben ze akkers en weiland nodig om voedsel en vee te kweken. Hiervoor gaan de boeren bossen kappen of platbranden. Voor het eerst zet de mens het landschap doelbewust naar zijn hand.

Deze ommekeer maakt de maatschappij geleidelijk aan complexer. Bovendien begint de mens vanaf het 3de millennium voor Christus metaal te bewerken en te verhandelen. Dit zorgt in West-Europa voor het ontstaan van de eerste grote handelsnetwerken. Sommige groepen gaan hierin belangrijke posities innemen, wat een concentratie van macht en de opkomst van elites bewerkstelligt.

Het groeiende sociale onderscheid uit zich naar het einde van het derde millennium en in een groot deel van het tweede millennium onder meer in het begrafenisritueel: de belangrijkste personen zijn begraven in grote grafmonumenten die op hoge, zichtbare plaatsen liggen.

De grafheuvels bleven door hun omvang eeuwenlang zichtbaar in het landschap. Ze hadden daardoor ook een betekenis voor gemeenschappen die hier in latere periodes leefden. Dit uit zich onder meer in de bijzetting van overledenen uit jongere periodes vlakbij of zelfs in de oudere grafmonumenten. Deze plaatsen bleven in het geheugen gegrift als symbolische ankerpunten in het landschap.

Vanaf het neolithicum kunnen we ook grondsporen verwachten die in verband staan met onder meer de huizenbouw. Voor het grootste deel van het neolithicum blijven we in het werkingsgebied echter aangewezen op oppervlaktevondsten. *In situ* sporen zijn tot op heden schaars. Grondsporen die mogelijks kunnen toegewezen worden aan het laat-neolithicum zijn aangetroffen op de hierboven reeds vermelde site van Aalst-Siesegemkouter. Een aantal palenconfiguraties vertonen gelijkenissen met de architectuur van de *Deûle-Escout*-groep (2900-2500 v. Chr.) die vooral gekend is op enkele Noord-Franse sites.

Een aantal grafcirkels die in de regio werden opgegraven, klimmen qua datering hoog op tot het finaal-neolithicum en werpen een licht op het dodenritueel. Aangezien dit

¹² Verbrugge et al., in voorbereiding

fenomeen vooral bekend is uit de vroege- en midden-bronstijd, wordt het daar verder besproken.

Naar complexere samenlevingen (metaaltijden, 2000 – 50v. Chr.)

Onze archeologische kennis in de regio neemt onmiskenbaar toe vanaf de metaaltijden. Daar waar deze periode in Zuid-Oost-Vlaanderen lange tijd nagenoeg onbekend was, is onze kennis over deze periode er de laatste jaren door het Malta-onderzoek op velerlei vlakken (ruimtelijk inzicht, funeraire praktijken, bewoning, materiële cultuur, rituelen,...) sterk op vooruit gegaan.

Het meest tot de verbeelding sprekend zijn grafcircels of kringgreppels, die in Vlaanderen doorgaans te plaatsen zijn in de vroege en midden-bronstijd (2000-1100 v. Chr.). In tegenstelling tot de noordelijke zandstreek van Binnen-Vlaanderen, waar luchtfotografische prospectie door de Vakgroep Archeologie van de UGent sinds de late jaren '70 vele honderden grafcircels in kaart heeft gebracht¹³, is de kennis van dit fenomeen in de zandleem- en leemstreek vooral gestoeld op de resultaten van opgravingen. In het werkingsgebied werden grafcircels aangetroffen te Erembodegem Zuid IV en Ninove Doorn Noord¹⁴. Opvallend is dat het hierbij om zeer omvangrijke structuren gaat, die ver opklimmen in de tijd (finaal-neolithicum). Bij deze laatste was de inplanting in het landschap, exact op de scheidingskam van twee deelbekkens die aansluiten op de Dender, opvallend. Er werd bewust gezocht naar hoger gelegen plaatsen in het landschap.

Het valt te verwachten dat grafcircels in gelijkaardige densiteit voorkomen als in de zandstreek. Een reeks *cropmarks* op orthofoto's van *Google Maps*, als gevolg van de grote droogte van 2018, ten zuiden van het werkingsgebied (regio Geraardsbergen-Galmaarden, info aangereikt door dhr. Pol Herman), alsook informatie op basis van LIDAR-beelden, toont dit overtuigend aan.

¹³ De Reu J. & Bourgeois J., 2013.

¹⁴ Van de Vijver et al., 2009 (Erembodegem) en Verbrugge A., lopend onderzoek SOLVA

Luchtfoto opgraving Ninove Doorn Noord: oudste grafcirkel, gereconstrueerd tijdens de opgravingen, Verz. SOLVA

Funeraire gegevens uit de late bronstijd en vroege ijzertijd in de regio kwamen in 2017 aan het licht in Hofstade, waar het tot op heden grootste urnengrafveld van Vlaanderen is opgegraven¹⁵. Het belang van deze site voor onze kennis van de dodenritus en de omgang met het landschap is niet te onderschatten. De collectie bevat een bijzonder groot onderzoekspotentieel.

Uit de late ijzertijd kwamen dan weer twee rechthoekige enclos aan het licht te Erembodegem. Deze zijn grosso modo te dateren tussen 400 en 180 v. Chr. Het betreft één van de zeldzame funeraire getuigen uit deze periode in de wijde omgeving¹⁶.

Naast funeraire sporen konden ook bewoningssporen uit diverse periodes van de metaaltijden worden gedocumenteerd. Op een aantal plaatsen binnen het werkingsgebied boden enkele opgravingen een eerste vorm van ruimtelijk inzicht in nederzettingsarealen en hun positie in het landschap. Voor de oudere periodes betreft het steeds 'open' sites, bestaande uit een gebouw met enkele omliggende kuilen, maar zonder zichtbare begrenzingen.

Omstreeks het midden van de 5de eeuw v.Chr. verandert dit. De mens begint het landschap nadrukkelijker te organiseren en op te delen in kavels. Rond de woonplaatsen graven de boeren grachten die de grens vormen tussen de eigenlijke nederzetting en de buitenwereld. Zo ontstaan aparte percelen van boerderijen met een afgescheiden woonerf en aangrenzend akkerland. Stilaan krijgt de verkaveling van het landschap vorm. Sommige van deze verkavelingen zullen zelfs doorlopen tot in de Romeinse periode. Dit inzicht sluit aan bij wat gekend is uit zuidelijker regionen (Noord-Frans onderzoek). Volgens sommige onderzoekers illustreert dit het groeiend belang van privaat grondbezit.

¹⁵ Onderzoek door de VU Amsterdam, rapport in voorbereiding

¹⁶ Van de Vijver, idem.

We vermelden voor de regio zonder exhaustief te willen zijn de metaaltijdsites van Lede Kleine Kouterrede (gebouw, midden-bronstijd)¹⁷, Aalst Siesegemkouter (gebouwstructuren uit de midden- en late bronstijd), Aalst Rozendreef (midden- en late bronstijd, vroege ijzertijd)¹⁸ en Ninove-Kapittelstraat (deelgemeente Appelterre-Eichem, sporen uit de vroege ijzertijd)¹⁹.

Uit het overzicht van het onderzoek komt tot slot ook naar voren dat het gebied dat gelegen is tussen de Schelde en de Dender (grondgebied Lede en Aalst) blijkt geeft van een opvallende aanwezigheid van metaaltijdsporen. Of dit te maken heeft met een archeologische realiteit, gevoed door de nabijheid van de samenvloeiing van twee rivieren, valt voorlopig niet hard te maken. Het betreft hier ook een dichter bebouwd gebied, waar derhalve ook meer Malta-onderzoek is uitgevoerd. Het gebied kent ook een lange traditie van archeologisch onderzoek, dat zelfs teruggaat tot de 19^e eeuw. De stand van onderzoek heeft een grotere dataset gecreëerd, wat ons beeld over dit deelgebied dus kan beïnvloeden.

Rome wint... en ontgint (50 v. Chr. – 4^e/5^e eeuw)

Omstreeks het midden van de eerste eeuw voor Christus worden onze gebieden opgenomen in het Romeinse Rijk, volgens de historische data tussen 58 en 51 v. Chr. Het werkingsgebied, gelegen ten oosten en zuiden van de Schelde, wordt onderverdeeld in de *Civitas Nerviorum*, met Bavay als hoofdplaats. De civitas is een onderverdeling van de Romeinse provincie *Belgica Secunda*. In de laat-Romeinse periode wordt Cambrai de hoofdplaats en zal de naam van de civitas veranderen in *Civitas Cameracensis*. Het werkingsgebied is gelegen in de noordelijke zone van de civitas, tussen regionale plaatsen zoals de *vici* van Velzeke ten westen en Asse ten oosten van het werkingsgebied, maar beide op geringe afstand.

Met de opname in het Romeinse Rijk worden onze gewesten opgenomen in een wereldrijk. Het landschap ondergaat een grote verandering tijdens de eerste twee eeuwen van onze jaartelling. Een complex wegennet wordt uitgebouwd. Dit werkt een vlotte verspreiding van mensen, goederen, kennis en godsdienst in de hand. Langs deze routes ontstaan bovendien talrijke nieuwe nederzettingen. Deze grote bevolkingsgroei gaat gepaard met de ontginning van voorheen ongerepte gronden. Het zorgt in de Romeinse periode voor een ongeziene invloed op het landschap, veel meer dan in voorgaande tijdvakken.

Desalniettemin is de opname in het Romeinse Rijk een proces geweest dat enige tijd vergde. Uit de beginperiode zijn immers weinig archeologische sporen bekend die wijzen op deze opname. Duidelijke Romeinse invloed zien we vooral vanaf het midden van de eerste eeuw van onze jaartelling. Heel wat archeologische sites zijn toe te wijzen aan de periode 70 na Chr. – begin 3^e eeuw. Deze periode moet een periode van hoogconjunctuur geweest zijn, tijdens dewelke tal van nieuwe nederzettingen het licht zien. Daarentegen neemt het aantal sporen zeer sterk af in de loop van de 3^e eeuw. Heel wat sites worden dan verlaten of plooiën sterk op zichzelf terug.

Bovenstaande evoluties zijn ook merkbaar in het werkingsgebied. Sporen uit de beginperiode zijn in de Denderstreek tot op heden zeldzaam, maar vanaf het midden van

¹⁷ Clement C et al., in voorbereiding

¹⁸ Beiden Verbrugge A., in voorbereiding

¹⁹ De Maeyer W. et al., 2015

de 1^e eeuw zien we een zeer sterke toename van Romeinse sites in de regio. De talrijke prospectievondsten die in het gebied reeds gekend waren, zijn de laatste tien jaar op vele plaatsen aangevuld met opgravingsgegevens. Op nagenoeg elke opgraving zijn sporen uit de Romeinse periode vertegenwoordigd. Vaak zijn ze te dateren tussen 70 n. Chr. en het eerste kwart van de 3e eeuw. Door het onderzoek is onze kennis over de bewoning, de funeraire praktijken alsook het landschap in deze periode sterk toegenomen.

Belangrijke kenniswinst werd gerealiseerd te Lede (zowel Domein Mesen²⁰ als Kleine Kouterrede²¹, met vooral funeraire data), Erembodegem Zuid IV²² (bewoning en begraving) en vooral ook te Ninove, Doorn Noord²³, waar een volledige nederzetting met bijhorende weginfrastructuur (900 lopende meter in het opgravingsvlak!), begraafplaatsen en artisanale zones onderzocht wordt (lopend onderzoek). Het beeld over de Romeinse periode in de regio wordt er sterk mee aangevuld. Oudere opgravingsdata hebben dan weer andere aspecten van de toenmalige samenleving in kaart gebracht, zoals te Hofstade (Romeinse tempelsite)²⁴ en Denderwindeke²⁵ (sporen van steenbouw).

Concluderend kunnen we stellen dat het werkingsgebied, gelegen op vruchtbare (zand)leemgronden en doorsneden door talrijke beken en de rivier de Dender, in de Romeinse periode hoogstwaarschijnlijk een sterk ontgonnen en goed ontsloten cultuurlandschap zal geweest zijn. De Dender zorgde voor connectie naar de noordelijk gelegen Schelde - waarlangs uiteindelijk de limes en de Noordzee kon bereikt worden - en naar de zuidelijker gelegen leemgronden en administratieve centra. Daarnaast wordt het gebied doorsneden door belangrijke Romeinse wegen. Niet alleen loopt een waarschijnlijke verbinding tussen de grotere centra Velzeke en Asse doorheen het werkingsgebied (deel van het Romeinse traject Boulogne - Keulen; over de exacte ligging is er nog discussie), het is door het onderzoek van het laatste decennium duidelijk dat we dit cultuurlandschap op een complex niveau mogen plaatsen, waar naast de gekende hoofdwegen en tot de verbeelding sprekende villadomeinen/steenbouwconstructies ook talrijke lokale wegen, de Dendervallei en 'eenvoudige' nederzettingen in houtbouwtraditie een belangrijke rol zullen gespeeld hebben in het toenmalige economisch weefsel.

De Romeinse periode heeft in het werkingsgebied echter tot op heden geen aantoonbare, onomstootbaar bewezen relictten nagelaten in het bovengrondse landschap. Archeologische opgravingen blijven voor deze periode onze voornaamste informatiebron om dit landschap te reconstrueren.

De laat-Romeinse periode en overgang naar de vroege middeleeuwen (3^e-5^e eeuw)

Tijdens de overgang van de laat-Romeinse tijd naar de vroege middeleeuwen in de 3de tot 5de eeuw na Christus verandert er veel op maatschappelijk en politiek vlak: de oude Romeinse structuren vallen weg, nieuwe heersers nemen hun plaats in.

²⁰ Clement et al., 2014.

²¹ Clement, in voorbereiding

²² Verbrugge et al., 2012

²³ Onderzoek in uitvoering, SOLVA

²⁴ De Laet, 1950, 1951 en 1952; De Beenhouwer J., 1996

²⁵ Beeckmans L., 1985.

Tussen ongeveer 225 en 275 na Christus verdwijnen zeer vele Romeinse nederzettingen in Zuid-Oost-Vlaanderen. Sommige Germaanse stammen steken de Rijn over en komen als hulptroepen in het Romeinse leger terecht. Later vestigen ze zich in de streek. Andere stammen gaan dan weer op rooftocht in de buurt. Het zijn onzekere tijden en het platteland loopt leeg. De mensen verhuizen naar steden, legerkampen of versterkte nederzettingen.

De bevolkingsafname na de Romeinse periode zorgt ervoor dat veel akkers en weiden opnieuw plaats maken voor bossen, hoewel deze evolutie zeker niet kan veralgemeend worden.

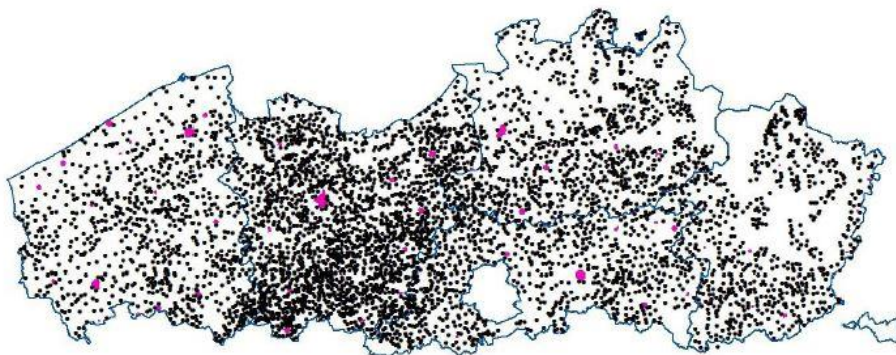
Voor deze periode tasten we vooralsnog in het duister, er zijn heel weinig gegevens beschikbaar voor het werkingsgebied.

Vroege middeleeuwen (5^e – 9^e eeuw)

De eeuwen die hierop volgen, zullen uiteindelijk de basis leggen voor ons hedendaags cultuurlandschap. Zoals reeds eerder omschreven bij het 'fysisch en historisch-geografisch kader' (hoofdstuk 3B) wordt de basis van het huidige cultuurlandschap in de Denderstreek immers gelegd in de *vroege en volle middeleeuwen*. Zowel op basis van toponymische als historische gegevens zijn hiervoor tal van aanwijzingen (voor meer info, zie bibliografieverwijzingen aldaar). Duidelijke aanwijzingen voor een opnieuw toegenomen bevolking zijn de vele Germaanse plaatsnamen die eindigen op '-gem'/'-haim' (bv. Heldergem, Iddergem, Okegem, Bakergem, Erembodegem), '-zele'/'-sali' (bv. Wanzele) of '-beke'/'-bak' (bv. Meerbeke). Ze duiden in deze periode een woonplaats aan.

Door de rijke gronden en wellicht ook het Romeinse substraat dat in deze regio nog deels zal aanwezig geweest zijn, ontwikkelt zich in het gebied tussen de Schelde en de Dender vanaf de vroege middeleeuwen en daaropvolgend een bijzonder dense bewoningsgraad.

Sprekend in dit verband is de inventarisatie van de historische kernen door de VUB. De regio tussen Schelde en Dender tekent zich heel sterk af ten aanzien van andere regio's in Vlaanderen. Dit gegeven zal ook voor de hiernavolgende periodes een grote impact hebben, tot op vandaag. De vele kleine historische woonkernen en de grote aantallen domaniale kerken (kerken vóór 1800) in het werkingsgebied zijn hier een rechtstreeks gevolg van (zie verder, gemeenschappelijk erfgoedpakket en de uitdagingen omtrent de herbestemmingsproblematiek van kerken in de regio).

Inventarisatie historische kernen in Vlaanderen, VUB; uit: De Groote et al., 2018, fig. 1.

Het werkingsgebied kenmerkt zich door een grote densiteit aan historische kernen op geringe afstand van elkaar; hier in beeld de kerken van Burst en Borsbeke, Verz. SOLVA

Niettegenstaande de hoge densiteit aan historische kernen, zijn er wat betreft de vroege middeleeuwen (geldt dus niet voor de volle middeleeuwen, zie verder) tot dusver echter niet veel archeologische (bewonings)sporen gevonden in het werkingsgebied. Dit roept meteen de vraag op hoe we dit kunnen verklaren. We kennen op verscheidene plaatsen in de (ruimere) regio wel de aanwezigheid van Merovingische begraafplaatsen (bijvoorbeeld te Lede - Wichelse Steenweg en te Ninove - Denderwindeke²⁶). De vraag stelt zich logischerwijze waar de nederzettingen uit deze periode zich bevinden.

Het is afgaande op bovenstaande gegevens (de toponymische en historische gegevens en de Merovingische begraafplaatsen) niet onlogisch te denken dat bewoningssporen zich onder of minstens nabij de (talrijke) huidige dorpskernen zouden kunnen bevinden. Een één-op-één relatie blijkt dat echter niet steeds te zijn. Mogelijks zijn er in de loop van de geschiedenis hier en daar ook verschuivingen opgetreden in locatie van de bewoning.

In een aantal gevallen kon archeologisch onderzoek wel reeds Merovingische aanwezigheid detecteren in wat later zal evolueren naar een stad (vroegmiddeleeuwse sporen in de oudste kern van Aalst) of dorp (Moorsel²⁷).

In welke mate er in die gevallen een continuïteit is met een eventueel Romeins substraat, is de vraag. De vraag is zelfs fundamenteeler: wat verstaan we onder het begrip 'continuïteit'? De Frankische migranten zouden veeleer ook gericht geweest zijn op veeteelt, waardoor ze mogelijks andere accenten legden. Maar ongetwijfeld zullen landschappelijk interessante zones, zoals de leemruggen met flankerende beekvalleien langs de Dender, in alle periodes wel attractief geweest zijn.

Het valt te verwachten dat met toenemend archeologisch onderzoek in de Denderstreek stilaan ook een beter inzicht zal verkregen worden in deze formatieve periode uit onze

²⁶ Van der Gucht K., 1979 en 1983.

²⁷ Klinkenborg, 2010

geschiedenis, hoewel we er natuurlijk rekening mee dienen te houden dat sporen uit de vroege middeleeuwen in dorps- en stedelijke kernen natuurlijk sterk verstoord zullen zijn door de latere ontwikkelingen. Recente opgravingen te Baardegem zijn alvast veelbelovend²⁸.

Volle Middeleeuwen (10^e-12^e eeuw)

Gezien bovenstaande en onderstaande ontwikkelingen zich in een continu proces afspelen, is een strikte scheiding in periodes enigszins arbitrair. We opteren er voor om de volle middeleeuwen nog als een aparte periode te behandelen, omdat enkele aspecten in het formatieve proces van de steden, dorpen en het landschap in deze periode een belangrijke evolutie doormaken.

Het hedendaags cultuurlandschap krijgt vorm

In de volle middeleeuwen valt het landschap stilaan in een definitieve plooi. In het zuiden van Oost-Vlaanderen zal dit proces zich een stuk eerder voltrekken dan in andere delen van Vlaanderen. Vooral vanaf de 9de eeuw beginnen boerenfamilies en lokale heren opnieuw op grotere schaal bossen te kappen om er landbouwgrond van te maken. De kleinere akkers uit de voorgaande eeuwen zullen in de loop van de 9^e en 10^e eeuw gaan samensmelten en gaandeweg evolueren naar de koutergronden die typisch zijn voor een groot deel van de regio. Door de sterke bevolkingsgroei in de 10de eeuw zijn grote gebieden in het zuiden van Oost-Vlaanderen vóór het jaar 1000 al gekapt en tot landbouwgronden omgevormd²⁹.

De nederzettingen liggen aan de rand van uitgestrekte akkers en bestaan uit een paar boerderijen. Soms blijven ze slechts enkele generaties in gebruik. Toch hebben verscheidene van deze bewoningssites uit de overgangsperiode van de vroege naar de volle middeleeuwen een blijvende stempel gedrukt op de structuur van ons landschap.

In de 11de en de 12de eeuw gaat het onze regio economisch voor de wind en neemt de bevolking sterk toe. De boeren ontginnen de gronden met meer succes, wat de definitieve vorming van de grote aaneengesloten kouters bewerkstelligt. Alle grote boscomplexen zijn ondertussen zo goed als verdwenen.

De Grote Ontginningen (13de eeuw) hebben in de Denderregio dan ook veel minder een rol gespeeld aangezien het formatief proces van het cultuurlandschap zich reeds grotendeels voltrokken had.

In een aantal gevallen kon dit proces ook via archeologisch onderzoek aangeduid worden. De sites van Erembodegem Zuid IV³⁰ en Outer – Stuypenbergh³¹ zijn in dit licht belangrijke sites voor de regio en brachten inzichten aan het licht die in confrontatie met historisch-geografisch onderzoek nog veel onderzoekspotentieel hebben. In beide gevallen gaan de oudste sporen terug op de Karolingische periode (9de eeuw), waarbij blijkt dat de oriëntatie

²⁸ Clement, rapportage in voorbereiding

²⁹ Zie onder meer Verhulst, 1965, 1980, 1995

³⁰ Van de Vijver M. et al., 2008

³¹ De Graeve A. et al., in voorbereiding

van de toenmalige nederzetting met afbakenende grachten en ontsluitingsweg zich bestendigd heeft in de kadastrale opdeling tot op heden. Te Erembodegem kent de ontsluitingsweg van de Karolingische nederzetting tot op heden een voortbestaan als landweg die een belangrijke kouterrug centraal doorsnijdt.

Dorp en stad

Veel van onze dorpen en gehuchten vinden hun oorsprong vóór het jaar 1000. De parochiekerk en het bijhorend kerkhof vormen het hart van het dorp. Opgravingen tonen aan dat ze vaak minstens naar de 10de eeuw terug te voeren zijn.

Tijdens de vroege middeleeuwen bouwt men de eerste houten kerken. In de loop van de 10de eeuw worden ze doorgaans in lokale steen opgetrokken³². Het hof rond de kerk bakent men af met een gracht of een haag. Dit domein dient vooral als begraafplaats. Door verbouwingen en uitbreidingen aan het kerkgebouw tijdens de middeleeuwen verschuift de begrenzing van het kerkhof soms. In de late middeleeuwen vervangt men de gracht door een stenen muur. Vanaf dan komen de begraafplaats alsook het centrum en de kadastrale opdeling van de dorpskernen definitief vast te liggen. Zo vinden we vandaag rond een kerk vaak nog muren in baksteen of natuursteen terug, een situatie die in de dorpskernen op bepaalde plaatsen in de Denderstreek nog zeer goed bewaard is.

³² De Wolf K., 2008.

Vele wegels in het landschap kennen wellicht hun oorsprong in de vroege en/of volle middeleeuwen. Zicht op een weg te Heldergerem (Landschappelijk erfgoed, "vallei van de Molenbeek tussen Herzele en Mere"), Verz. Dirk Wollaert

De volle middeleeuwen is ook de periode waarin de bewoningskernen van Aalst en Ninove zich eerst tot prestedelijke kernen, en vervolgens tot stedelijke kernen met stadsrechten zullen ontwikkelen.

Verschillende factoren zullen een invloed hebben op de ontplooiing van Aalst en Ninove. De politieke context (de regio tussen Schelde en Dender wordt opgenomen in het graafschap Vlaanderen – cf. *infra, thematekst Het Land van Aalst*), de administratieve positie die daaruit volgt (de steden worden grenssteden, Aalst wordt bestuurlijke hoofdplaats van wat Het Land van Aalst zal worden) en de economische context (de rol van de handelsweg Brugge-Keulen vanaf het midden van de 11de eeuw) bevorderen een sterke bevolkingsgroei. In Aalst wordt de eerste (prestedelijke) omwalling aangelegd omstreeks het midden of in de loop van de tweede helft van de 11^e eeuw. Het zijn aarden wallen met aan de buitenzijde een gracht. Op de wal staat een palissade of weermuur in natuursteen. Deze omwalling heeft op een aantal plaatsen het stratenpatroon bepaald tot op heden.

Gelet op hun belang als middeleeuwse en postmiddeleeuwse bewoningskern voor de Denderstreek enerzijds, en gelet op de actuele intensiteit van bouw- en ontwikkelingsprojecten in de historische kernen van Aalst en Ninove anderzijds, focussen we op het einde van dit hoofdstuk kort wat dieper in op hun stedelijke ontwikkeling (*zie themateksten Aalst en Ninove*).

Verdere evolutie vanaf de late middeleeuwen

Zoals hierboven reeds aangehaald, verlopen heel wat evoluties als het ware in een continuüm. We opteren er daarom voor om deze hier verder thematisch te overlopen.

Verstedelijking en stadswallen

Vanaf de 11de eeuw groeien Aalst en Ninove gaandeweg uit tot prestedelijke kernen. Met ook de aanleg van pleinen en markten in de 13de en de 14de eeuw komt het uitzicht van beide steden voor vele eeuwen vast te liggen. Te Aalst kennen we in deze periode onder meer de uitbreiding naar de Grote Markt, de bouw van het oudste schepenhuis van de Lage Landen, de ontwikkeling van de 'havenwijk' aan het Werfplein,³³... Te Ninove is de ontwikkeling van de stad minder goed gekend, maar heeft archeologisch onderzoek aangetoond dat de aanleg van de Graanmarkt tot deze periode kan teruggevoerd worden en als een groot, georganiseerd stadsuitbreidingsproject kan beschouwd worden³⁴.

Door de snel toenemende bevolking zal te Aalst reeds in het eerste kwart van de 13^e eeuw de tweede, laatmiddeleeuwse omwalling worden aangelegd. Met de aanleg van deze laatmiddeleeuwse stadsomwalling zal de stedelijke zone van Aalst voor vele eeuwen vastliggen. De opkomst van het kanon stelt uiteindelijk nieuwe eisen aan de verdediging. Stenen muren blijken in de loop van de 16de eeuw niet meer bestand tegen kanonskogels en worden aangevuld met brede aarden wallen en versterkingen.

In de 17de eeuw vinden verschillende belegeringen plaats in de Denderstreek. Uiteindelijk zal op bevel van de Franse maarschalk Turenne een aanvang genomen worden met de ontmanteling van de stadsversterkingen. Aalst zal pas na het slechten van deze versterkingen vanaf het einde van de 17de eeuw en in de loop van de 18de eeuw enerzijds, en de met opkomst van de industrialisatie anderzijds, buiten zijn laatmiddeleeuwse structuur groeien.

Gravure van de Stad Aalst door Caspar Merian uit 1659, Verz. Stadsarchief Aalst, Dirk Martenscomité

³³ De Maeyer et al., 2013

³⁴ Klinkenborg et al., 2010

Handel, markten, ambachten

Zowel steden als dorpen organiseren allerlei markten en jaarmarkten. Lokale heren proberen met speciale voorrechten de marktkramers te lokken. Een weekmarkt verkoopt vooral producten uit de stad en de directe omgeving. De goederen hebben elk hun vaste plaats. Straatnamen als Veemarkt, Vismarkt, Houtmarkt en Graanmarkt zijn hier nog steeds getuigen van.

Veel steden krijgen pas in de loop van de 13de of 14de eeuw een marktplaats, op initiatief van de stedelijke overheid of lokale heer. Men haalt alles weg wat er voordien al was om een volledig nieuw plein aan te leggen. Dit blijkt ook te Aalst (Grote Markt) en Ninove (Graanmarkt) het geval geweest te zijn.

De opgraving van een marktplaats geeft een blik op de geschiedenis van deze openbare plek. We zien vaak dat er reeds een weg of zelfs verschillende wegen op deze plaats lagen, nog voor het een plein werd. Een markt die vermeld wordt in een middeleeuwse geschreven tekst, is dus eerder een straatmarkt.

In de middeleeuwse stad werken ambachtslieden als kleine zelfstandige of in dienst van een handelaar. Ze verenigen zich in gilden of ambachten en wonen en werken in dezelfde straat of wijk, waar ze vaak hun naam aan gaven.

Begraving

Vanaf de volle middeleeuwen worden de overledenen begraven in of rond een kerk of abdij/klooster.

In de dorpen vindt de begraving plaats rond of in de parochiekerk. De ruimte rond de kerk zal zich, in de loop van de late en post-middeleeuwen concretiseren met een afbakenende gracht of muur.

In stedelijke context vindt begraving plaats op verschillende plaatsen: rond of in de parochiekerk en op het domein van verschillende religieuze instellingen binnen de stad. Uitzonderlijk werden mensen die stierven aan de pest buiten de stad begraven, nl. op het pestkerkhof. Doorgaans worden de overledenen begraven rond de kerk of buiten de religieuze instelling. De meer gegoede mensen worden begraven binnen de kerk of klooster en krijgen een gemetste en soms zelfs een beschilderde grafkelder. Aan de praktijk om binnen de stad en nabij of in religieuze gebouwen te begraven, komt een einde in 1784, wanneer keizer Jozef II zal verbieden om overledenen in of rond een religieuze plaats te begraven.

Vanaf dan zullen overledenen begraven dienen te worden buiten de toenmalige stad, zoals op het Jennemiekeskerkhof te Aalst, langs de uitvalsweg naar Dendermonde (1784-1867).

Religieuze instellingen

Vanaf de 12de eeuw sticht men talrijke nieuwe kloosters binnen de stadsmuren van nieuwe steden. Doorgaans zijn het bedelorden of ordes die instaan voor de ziekenzorg.

Aalst herbergde een aantal kloosters en religieuze instellingen, zowel in het oude als nieuwe stadsgedeelte: het hospitaal (ca. 1242), begijnhof (1261), Wilhelmietenklooster (1268 en 1428), de Leprozerie (1380), de kapel van de H. Geesttafel (1368), Zwarte Zusters (1475), Grauwe Zusters (1456) en Karmelieten (1497). In 1495 verhuisde het belangrijke kapittel van Haaltert naar Aalst om veiligheidsredenen³⁵. De Capucijnen (1614) en Antonieten, ...

Te Ninove is de ruimtelijke impact van de premonstratenzerabdij (1137) op de stadsontwikkeling zeer groot. Het abdijbeluik, een vrijheid binnen de stad, was circa 18ha groot en in oppervlakte haast even groot als het middeleeuwse omwalde centrum. Voorts kende Ninove nog twee bescheiden gemeenschappen van vrouwelijke religieuzen, een hospitaal (circa 1268) en een begijnhof (circa 1300).³⁶

In tegenstelling tot wat de regel van Benedictus voorschrijft, hebben de meeste kloosters veel bezittingen en bijgevolg een grote politieke en economische invloed.

Het platteland

In de loop van de 12de en 13de eeuw spelen de steden een steeds belangrijkere politieke en maatschappelijke rol. Deze trend zet zich door tijdens de 14de en 15de eeuw. Toch loopt het platteland niet leeg. De boeren zorgen niet alleen voor hun gezin, ze bevoorraden ook de stad. Opgravingen op het platteland tonen talrijke sporen van ambachtelijke activiteiten zoals het maken van kaas of linnen.

De hoofdlijnen van het landschap werden vastgelegd in de volle middeleeuwen. Desalniettemin worden bepaalde zones van het landschap nog bijkomend aangesneden, vaak te herkennen aan de 'veld'-toponiemen. In het noordelijk deel van Denderland kennen we verscheidene landbouwervens met walgracht, zoals bijvoorbeeld het Hof ter Lokeren op de grens van Erembodegem met Nieuwerkerken.

Aan het einde van de late middeleeuwen zijn in Vlaanderen nog amper grote bossen te vinden. Men gaat op zoek naar andere bouwmethodes om de met houten palen gefundeerde woonhuizen te vervangen. Het gebruik van vakwerk en baksteen zorgt voor snel en degelijk bouwwerk, wat vooral in de steden belangrijk is. Niettegenstaande bij archeologische opgravingen overduidelijk sporen van bewoning worden aangetroffen, zijn vanaf deze periode de landelijke boerderijen archeologisch moeilijk op te sporen doordat wellicht gebruik gemaakt werd van vakwerkbouw op zogenaamde leggerbouw.

Bouwmateriaal

Aanvankelijk zal hoofdzakelijk met hout gebouwd worden. Enkel een aantal administratieve gebouwen en kerken zullen vrij vroeg in steenbouw opgetrokken worden. De verstening van de kerken in de regio vindt wellicht pas in de loop van de 10de eeuw plaats. Het aanwezige tertiaire substraat in de regio leverde daarbij soms geschikt bouwmateriaal op. Een gekend voorbeeld is het Kravaalbos te Meldert, niet alleen belangrijk omwille van de rijke fauna en flora, maar ook voor de groeves. Aan het

³⁵ Van de Perre, 2011, p. 17, verwijzend naar De Potter en Broeckaert, Geschiedenis van Aalst, III en Vande Winkel, 2008, Gezicht, p. 252-254.

³⁶ Van de Perre, 2011, p. 18

Kravaalbos zijn diepe groefkuilen bewaard van een zandsteengroeve die reeds in 1154 werd vermeld. Deze Meldertse groeve was één van de rijkste uit de omgeving van Aalst en voerde zandsteen uit naar Leuven en Antwerpen. Ook de Ledesteen, of Balegemse steen was belangrijk. Haar naam heeft ze te danken aan de exploitatie van groeven in Lede.

De lokale ontginningen hebben het uitzicht van de monumentale architectuur in de regio gedurende vele eeuwen sterk bepaald, waardoor het een karakteristiek element is.

Gaandeweg zal ook de vakwerkbouw verdwijnen en vervangen worden door baksteenbouw. Het grote brandgevaar in de stadskernen zorgt voor stedelijke maatregelen die houtbouw zullen verbieden.

De zware leembodem in de regio leent zich daarbij goed voor leemwinning in functie van baksteenproductie. Leemontginning vinden we op vele plaatsen in het gebied terug. Vaak gaat het om lokale ontginning, in functie van de bouw van een constructie in de directe nabijheid (zie bijvoorbeeld de ontginning en de baksteenovens die bij opgravingen te Aalst Rozendreef aan het licht kwamen, *infra*). In het zuiden van het werkingsgebied, te Denderleeuw en Ninove, zijn echter een reeks grote leemontginningszones gekend die gericht zijn op grote productie en verkoop.

In de Rozendreef te Aalst werden bij archeologisch onderzoek drie baksteenovens ontdekt³⁷. De oudste is van 1364-1400, de middelste van 1420-1460 en de jongste van 1641-1688. De baksteenovens zijn daar te linken aan de nabijgelegen abdij van de Cisterciënzerinnen Ten Rozen. De geproduceerde bakstenen van de twee oudste ovens dienen voor de talrijke uitbreidingen en verbouwingen aan de abdij in de 14de en 15de eeuw. Tijdens de godsdienstoorlogen in het derde kwart van de 16de eeuw werd de abdij volledig verwoest. De jongste oven is gebruikt bij de wederopbouw van de abdij.

Militaire aanwezigheid: oorlog en rampspoed vanaf de 17de eeuw

Een bijzondere categorie van erfgoed, dat vandaag enkel nog archeologisch vast te stellen is, maar waarbij het landschap wel een zeer vooraanstaande rol opeist, zijn de (tijdelijke) militaire kampen die op regelmatige basis in de streek vertoefden. Het is onmogelijk om in dit bestek in detail in te gaan op de militaire geschiedenis van de streek. Maar het is zeker vermeldenswaardig om de aandacht te vestigen op de herhaaldelijke militaire aanwezigheid van vreemde troepen in het zuiden van Oost-Vlaanderen en het werkingsgebied in het bijzonder, zeker voor de periode van de 17^e – begin 19^e eeuw. Vanaf het midden van de 17de tot de vroege 19de eeuw probeert Frankrijk immers herhaaldelijk zijn grondgebied uit te breiden. Dit leidt tot de belegering van de Zuidelijke Nederlanden en conflicten in gans Europa.

De Denderstreek is daarbij vaak het toneel van strijdgewoel. Het landschap leende zich immers uitstekend, door de hoge plateaus, de rijke landbouwgronden, maar vooral door de nabijheid van water (beekvalleien, brongebieden en meersen langs de Dender) om grote troepenmachten te laten bivakkeren gedurende langere tijd. Laat ons immers niet vergeten dat een leger op doortocht vaak meerdere tienduizenden manschappen telde, vergezeld van een equivalent aan paarden. Daarvoor was de nabijheid van water levensnoodzakelijk. Niet alle landschapstypes zijn daartoe geschikt. In het bijzonder de plateaus langs de linkeroever van de Dender, dooraderd door beekvalleien en voorzien van

³⁷ Verbrugge A. et al, in voorbereiding.

brongebiedjes, bleken daartoe uitstekende gronden. Getuige hiervan de vele militaire kaarten, dagboeken en getuigenissen in de (Franse) archieven.

Deze kampementen hebben doorgaans geen of weinig relictten in het landschap achtergelaten, maar zijn archeologisch wel bewaard, maar vaak niet herkend. Het betreft hierbij bijzonder uitgestrekte kampementen in het landschap (8 à 10 km is niet uitzonderlijk) ingeplant op de hogere gronden, waar de permanente grondwatertafel zich op grote diepte bevindt.

De legerkampen van Ninove Doorn Noord

Minstens drie keer kampeert een groot leger te Doorn Noord in Ninove, waarvan twee keer een internationaal leger ("Grote Alliantie") tussen 1688-1697 tijdens de Negenjarige Oorlog tegen de Franse koning Lodewijk XIV. Tijdens de campagnes in 1692 en 1693 kiest de Alliantie Ninove als strategische kampplaats voor enkele dagen. Maar liefst 60.000 soldaten van verschillende nationaliteiten verblijven in een immens kamp van 8 km lang. Op het terrein zijn honderden vuurplaatsen teruggevonden.

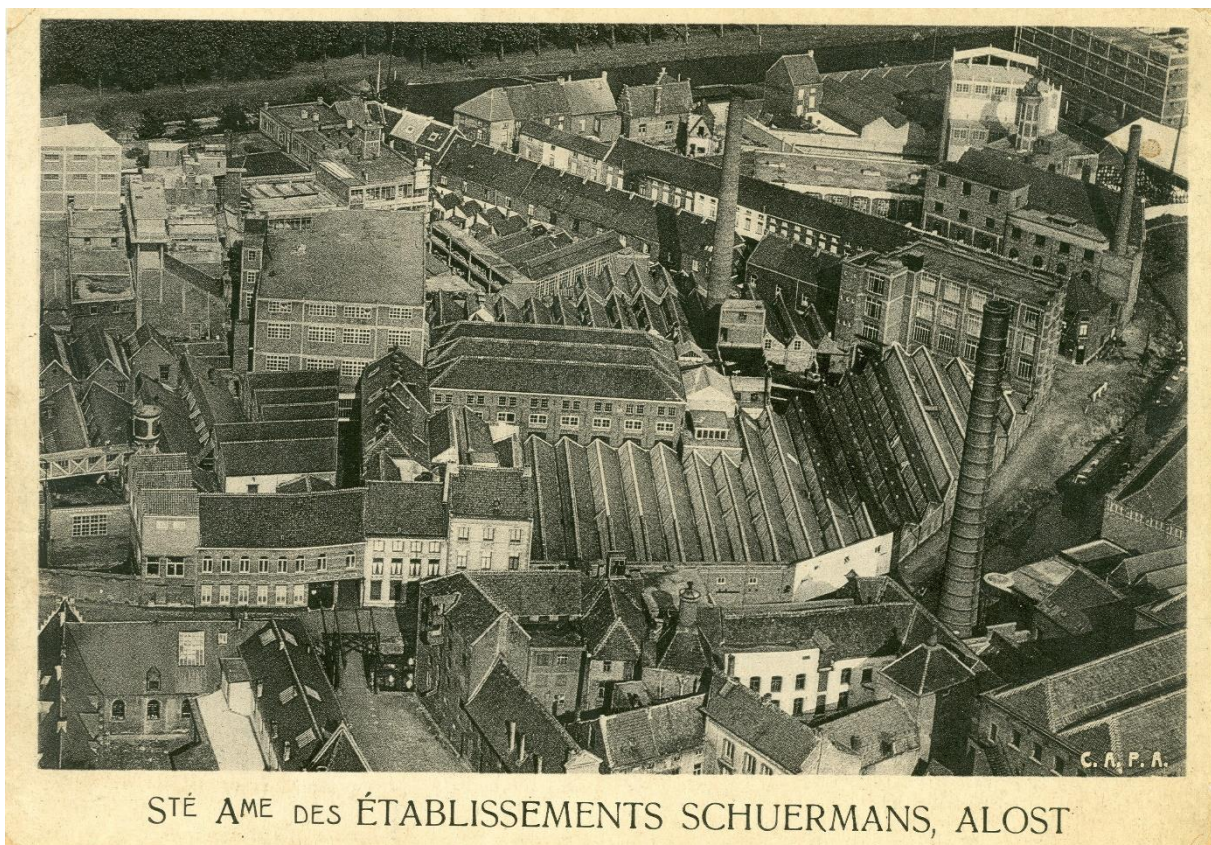
Tijdens de Oostenrijkse Successieoorlog van 1740-1748 strijken Franse soldaten in 1745 neer in Ninove Doorn Noord. Nu blijven ze langer en in slechte weersomstandigheden. Om zich te beschutten tegen regen, wind en koude graven ze grote ondergrondse schuilplaatsen. In deze *shelters* kunnen de soldaten zich opwarmen en eten maken. In Ninove Doorn Noord werden al een 80-tal *shelters* onderzocht.

Industrialisatie en verstedelijking (19de eeuw tot heden).

In de 19de en 20ste eeuw zal de regio ten gevolge van de industrialisatie drastische wijzigingen ondergaan. Langsheen de Dender en de nieuwe verkeersassen die in de 19de eeuw werden aangelegd (eerst de steenwegen, vervolgens de spoorwegen) zal zich vanaf het midden van de 19de eeuw een ganse bedrijvigheid aan manufacturen ontwikkelen. De snelle industriële groei had een geweldige impact op de stedelijke morfologie van Aalst en zorgde voor een verstedelijking van de Dendervallei, door het ontstaan van talloze fabrieken en arbeiderswijken langs de Dender. Naarmate de industriële sector toenam, nam de agrarische sector af.

De 19de en 20ste eeuw hebben een belangrijke impact gehad op het oorspronkelijke cultuurlandschap. De regio raakte gaandeweg sterk verstedelijkt en de oorspronkelijke landschappen erodeerden hierbij, vooral in het noorden van de Denderstreek. Anderzijds creëerde de industrialisatie een nieuwe vorm van erfgoed, het industrieel erfgoed. Aangezien deze panden inmiddels hun economische activiteiten grotendeels hebben verloren, bieden zich op dit vlak nieuwe uitdagingen aan, bijvoorbeeld op vlak van het behoud en de reconversie van dit industrieel verleden.

Industrialisatie op het eiland Chipka langsheen de Dender in Aalst, Verz. Stadsarchief Aalst, bruikleen Van den Bossche

Thematekst: (Post)middeleeuwse stadsontwikkeling van Aalst en Ninove

Aalst

Aalst komt voor de eerste maal voor in twee goederenlijsten van de abdij van Lobbes (868/869).

De archeologische activiteiten te Aalst hebben steeds veel aandacht opgebracht voor de middeleeuwse stadsontwikkeling. Het onderzoek naar het ontstaan en de (pre)stedelijke ontwikkeling van Aalst werd omkaderd door een hypothetisch model dat destijds door Dirk Callebaut (toenmalige NDO, Nationale Dienst voor Opgraving) werd opgesteld, op basis van een confrontatie van historische, cartografische en toponymische bronnen.³⁸ Volgens dit model ontwikkelde zich rond een Karolingische curtis (Villa Alost) een prestedelijke kern die in de volle middeleeuwen omweld werd. Deze in oorsprong D-vormige omwalling die aansloot op de Dender, zou volgens het model van Callebaut op een bepaald ogenblik naar het zuiden toe uitgebreid worden. Deze uitbreiding, parallel aan de Dender, heeft de Pontstraat als centrale as. Vermoedelijk ten laatste in het eerste kwart van de 13de eeuw zou de stad nogmaals uitbreiden. Het zou tenslotte nog tot de 19de eeuw duren vooraleer Aalst buiten deze laatmiddeleeuwse omwalling zou uitgroeien.

Callebaut gaf rond dezelfde periode het startsein voor archeologisch onderzoek in Aalst, wat meteen de mogelijkheid bood het hypothetische model te toetsen aan de archeologische gegevens.³⁹ In de jaren die hierop volgden, is dit thema een belangrijk aandachtspunt gebleven bij diverse onderzoeken die in de Aalsterse binnenstad werden gevoerd.

Stedelijk Museum Aalst, het voormalige Gasthuys, Verz. Stad Aalst

³⁸ Callebaut 1983a.

³⁹ Callebaut 1983b en 1983c.

Een geactualiseerde visie op de stadsontwikkeling, van de hand van Koen De Groote, en met een aantal belangrijke aanpassingen ten opzichte van het model van Callebaut, is te vinden in het *Festschrift* “Exchanging Medieval Material Culture” ter ere van Frans Verhaeghe.⁴⁰

In dit artikel komt duidelijk naar voor dat de lokalisering van de Villa Alost, op basis van de latere vermelding van de term Zelhof bij de stichting van het Onze-Lieve-Vrouw-Hospitaal in de 13de eeuw, moet genuanceerd worden. Zo bleek uit opgravingen op deze plaats dat de helft van de oppervlakte van dit hospitaal zich bevindt in de winterbedding van de Dender. Op basis van de archeologische gegevens is de ophoging ervan te plaatsen in de loop van de 12de eeuw. Ook het ontbreken van Karolingische vondsten spreekt een strikte lokalisering van de Villa Alost op deze plaats tegen. Integendeel, een beetje verder, ter hoogte van de Oude Vismarkt zijn enkele sporen uit de Karolingische en zelfs de Merovingische periode aangetroffen.⁴¹ Ook bij opgravingen op de speelplaats van het Sint-Jozefscollege kwamen in 2009 Merovingische houtbouwporen aan het licht.

Voor de identificatie van de Villa Alost komt dus een veel ruimer gebied dan oorspronkelijk gedacht in aanmerking en de oorsprong ervan gaat bovendien veel verder terug in de tijd.⁴² Het is pas na 1050 dat de stadswording op gang trekt onder invloed van verschillende factoren. In de eerste plaats speelt de locatie van Aalst, gelegen aan de kruising van de oude handelsroute Brugge-Keulen en de Dender, een belangrijke rol. Ook de aanwezigheid van een nieuwe heer zal vanaf 1050 een grote invloed hebben. Op dat ogenblik veroverde de Graaf van Vlaanderen immers het noordelijk landgedeelte tussen Schelde en Dender. Aalst neemt de functie van zetel van het nieuwe burggraafschap, het latere Land van Aalst, op en de nieuwe burggraaf start met de bouw van een motte. Een combinatie van de vorige factoren zorgt voor de aantrekking van handelaars en ambachtsslui die de stad in wording een nieuwe impuls geven. Deze fase verloopt zeer snel en in de loop van de tweede helft van de 11de eeuw start de bouw van de eerste D-vormige stadsomwalling. Op dit ogenblik begint de echte stadsontwikkeling.⁴³

De hypothese van een uitbreiding van deze eerste omwalling naar het zuiden zoals D. Callebaut suggereerde, lijkt bij opgravingen in 2008 in de Louis D’Haeseleerstraat tegengesproken te worden. Nergens op het vermoede tracé waren hiervoor aanwijzingen te vinden.⁴⁴ De herorganisatie van de zone rond de Oude Vismarkt, met onder andere de opvulling van een deel van de winterbedding van de Dender, in de tweede helft van de 12de eeuw en de bouw van de tweede omwalling vormen het sluitstuk van de stedelijke ontwikkeling.⁴⁵ De bouw van deze tweede omwalling, gesitueerd op de zogenaamde ‘Wallenring’, is dankzij een archeologisch onderzoek van SOLVA op het Vredeplein (2009) en Keizersplein (2013) te plaatsen in het eerste kwart van de 13de eeuw.⁴⁶

⁴⁰ De Groote 2010, p. 249-266.

⁴¹ De Groote 2010, p. 253.

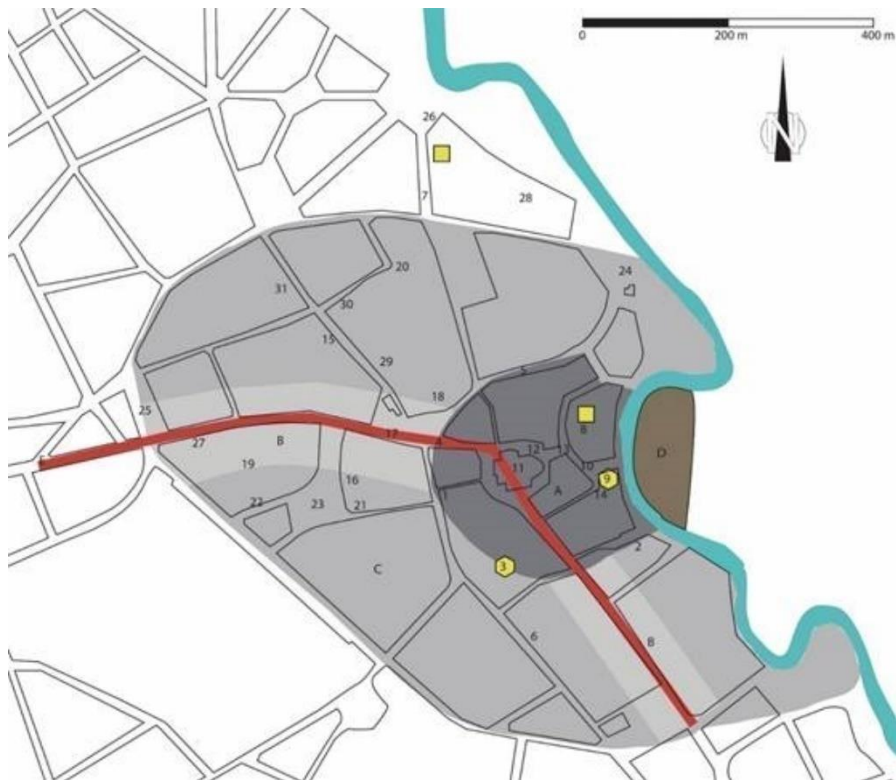
⁴² De Groote, Moens & Ameels 2010, p.44-45.

⁴³ De Groote 2010 p. 254-259.

⁴⁴ De Groote & Moens 2009, p. 120-122.

⁴⁵ De Groote 2010, p. 254-259.

⁴⁶ Bartholomieux et al., 2015.

(post)middeleeuwse stadsevolutie stad Aalst, Verz. SOLVA

A: prestedelijke kern, binnen eerste omwalling (midden 11de eeuw)

B: ontwikkeling van lintbebouwing langsheen de uitvalswegen

C: laatmiddeleeuwse stadsuitbreiding (1ste kwart 13de eeuw)

Ninove

Over het ontstaan van Ninove ontbreekt het ons aan bronnenmateriaal en is bijgevolg zeer weinig geweten. De oudste vermelding stamt uit 821, wanneer in een oorkonde van Keizer Karel de Vrome de schenking van een deel van *villa Neonifio* aan de abdij van Saint-Amand-Lez-Eaux beschreven wordt.⁴⁷ Het villadomein maakte toen deel uit van de Pagus Brachbatensis of de gouw Brabant.⁴⁸

Bij de interpretatie van historische gegevens in functie van de reconstructie van de stadsontwikkeling door de lokale historici wordt algemeen uitgegaan van het theoretisch model waarbij een aantal verspreide woningen in de omgeving van velden of een kouter geleidelijk aangroeien tot een kleine nederzetting.⁴⁹ Dergelijke nederzettingen evolueren in de Karolingische periode (8ste - 9de eeuw) niet zelden tot een domeincentrum of villa. Over de precieze locatie van de *villa Neonifio* is er voorlopig nog geen eensgezindheid. In een artikel uit 1996 vereenzelvigt G. Vande Winkel deze Karolingische villa met het "Oude Hof" van de heren van Ninove, gelegen ten zuiden van de Graanmarkt en aan de samenvloeiing

47 Van de Perre, 2005, p. 13.

48 Vande Winkel, 1996, p. 218.

49 Demeulemeester, 1990, pp. 117-149.

van de Dender en de Molendender.⁵⁰ Hiermee sluit deze zich aan bij de visie die H. Vangassen reeds enkele decennia eerder formuleerde (Fig. 5).⁵¹

In een aantal publicaties uit 2005 en 2008 wordt de Karolingische *villa Neonifio* echter vereenzelvigd met het Hof te Nederwijk, gelegen in de Nederwijk (Fig. 6).⁵² Volgens D. Van de Perre moet de oudste bewoningskern van Ninove alsook de eerste parochiekerk dan ook hier gesitueerd worden.

Na het uiteenvallen van het Karolingische rijk (843) vormt het gebied tussen Schelde en Dender (waartoe ook Ninove behoort) het graafschap Biest en later het markgraafschap Ename. Midden 11de eeuw wordt het noordelijk deel van de mark Ename, waaronder ook Ninove, veroverd door de graaf van Vlaanderen en zien we een vervanging van Ename door Aalst als politiek centrum van het gebied tussen Schelde en Dender, hetgeen later binnen Rijksvlaanderen het Land van Aalst zal uitmaken.⁵³ Vanaf dit moment neemt Ninove een belangrijke strategische plaats in, gezien de ligging aan de grens met het opkomende hertogdom Brabant.

Volgens D. Van de Perre en G. Vande Winkel (Fig. 6) kan in de loop van de 9de-10de eeuw een verschuiving van locatie van de bewoningskern (van de Nederwijk naar het gebied rond de Graanmarkt) of alleszins een wijziging in het bewoningspatroon verondersteld worden. Ze stellen dat dit gebeurt onder invloed van de gewijzigde politieke situatie en verhoudingen en zijn van mening dat het bewoningspatroon verandert en dat er in heel wat nederzettingskernen in onze streken *castella recens facta* ontstaan: tengevolge van een dreiging van buitenaf (traditioneel beschouwd als de invallen van de Noormannen) worden versterkingen opgetrokken.⁵⁴ Zij sluiten zich aan bij de hypothese dat wanneer er nog geen sprake is van een geconcentreerde bewoningskern er zich een oprichting van vluchtburgen voordoet en dat er bij reeds bestaande pre-stedelijke bewoningskernen een aarden versterking wordt gebouwd.

*Ontwikkeling van Ninove volgens H. Vangassen en G. Vande Winkel.
(bron: Google maps)*

- 1: De Nederwijk
- 2: Villa Neonifio (8ste-9de eeuw)
- 3: Halvekringversterking (9de-10de eeuw)
- 4: Uitbreiding langs de Bever- en Burchtstraat (11de-12de eeuw)
- 5: Mottekasteel (omstreeks 1100)
- 6: Abdij (1157)
- 7: Uitbreiding en bouw stadswal (13de en 14de eeuw)

50 Vande Winkel, 1996, pp. 212-213.

51 Vangassen, 1948, pp. 59-61.

52 Van de Perre, 2005, p. & Van de Perre & Vande Winkel, 2008, p. 51

53 Vande Winkel, 1996, p. 218 & Van de Perre & Vande Winkel, 2008, p. 52.

54 Vande Winkel, 1996, p. 204-205.

Ontwikkeling van Ninove volgens D. Van de Perre.

- 1: De Nederwijk en de villa Neonifio (8ste-9de eeuw) (bron: Google maps)
- 2: Halvekringversterking (9de-10de eeuw)
- 3: Uitbreiding langs de Bever- en Burchtstraat (11de-12de eeuw)
- 4: Mottekasteel (omstreeks 1100)
- 5: Abdij (1157)
- 6: Uitbreiding en bouw stadswal (13de en 14de eeuw)

Ontwikkeling van Ninove volgens W. Wouters en J. Peersman (bron: Google maps)

- 1: Gebied omsloten door eerste omwalling
- 2: Mottekasteel (omstreeks 1100)
- 6: Abdij (1157)

Deze versterkingen zouden vaak nog terug te vinden zijn in de huidige stadsplattegrond in de vorm van een circulair of semi-circulair patroon. In het geval van Ninove gaan D. Van de Perre en G. Vande Winkel (Fig. 6) uit van de oprichting van een vluchtburch in de vorm van een halvekringversterking. Over de precieze locatie van deze versterking zijn de geschiedschrijvers het niet altijd eens. In hun laatste publicatie plaatsen D. Van de Perre en G. Vande Winkel deze halvekringversterking binnen de benedenloop van de Beverbeek en de Molendender-Dender, waarbij een kunstmatig aangelegde gracht ten westen van het Oudstrijdersplein de versterking vervolledigde.⁵⁵ De huidige Graanmarkt, de Lange Muntstraat en het Oudstrijdersplein vormen in dit geval de kern van de versterking.

Naar aanleiding van de publicatie van een opgravingsverslag formuleerden W. Wouters en J. Peersman hun visie op de lokalisatie van deze versterking (Fig. 7). Zij plaatsen deze ten noorden van de Graanmarkt, binnen de grenzen van de Kaardeloodsstraat en de De Deynstraat. Ook toponymische gegevens (Oude Vesten) wijzen volgens beide auteurs op het bestaan ervan.⁵⁶

Deze evolutie in het bewoningspatroon betekent een continuïteit in de bewoning wanneer we het "Oude Hof" als de Karolingische hoeve beschouwen (conform Vangassen en Vande Winkel), maar duidt op een discontinuïteit wanneer we het Hof te Nederwijk als de oudste bewoningskern zien (conform Van de Perre). Beide theorieën zijn het er evenwel over eens dat de versterking gecontroleerd werd door een lokale autoriteit, in dit geval de grootgrondbezitters van de Karolingische villa. Vanaf de 2de helft van de 11de eeuw worden deze Heren van Ninove vazal van de Graaf van Vlaanderen en krijgen ze van hem de heerlijkheid Ninove in leen. Bovendien behoren ze als stalmeesters van de graaf tot de meest invloedrijke adellijke geslachten van Vlaanderen.⁵⁷

Het plan van Sanderus met aanduiding van de "Oude Vesten" (ca. 1640)

55 Van de Perre & Vande Winkel, 2008, p 52.

56 Wouters & Peersman, 1993, p. 340.

57 Van de Perre & Vande Winkel, 2008, p. 52.

Binnen de visie van D. Van de Perre betekent dit dat de Heren van Ninove een tweede hof oprichten, ditmaal met een residentiële in plaats van een landbouweconomische functie: het “Oude Hof” gelegen aan de Graanmarkt.⁵⁸

Volgens D. Van de Perre (Fig. 6), G. Vande Winkel en H. Vangassen (Fig. 5) evolueert in de loop van de 11de eeuw de versterking verder tot de kern van de Middeleeuwse heerlijkheid: er wordt een beperkte marktfunctie toegekend en de opkomst van belangrijke landwegen die door de nieuwe omwalde bewoningskern lopen zorgen voor strategische belangen. Ook de ligging van Ninove aan de grens van het graafschap Vlaanderen verhoogde het belang van de omwalde stadskern. In de loop van de 11de en 12de eeuw breidt volgens hoger vernoemde auteurs de bewoning nog verder uit langs de Beverstraat en de Burchtstraat (Fig. 5 en 6). Om deze nieuwe bewoning eveneens te beschermen wordt achter de huizen een eerste stadsomwalling aangelegd. Het is in dit kader dat volgens hen het toponiem “Oude Vesten” moet gesitueerd worden.⁵⁹ Een deel van deze gracht is nog te zien op het plan van Sanderus (ca. 1640) (Fig. 8).

In de 12de eeuw krijgen we twee nieuwe elementen in de stadsontwikkeling. De Heren van Ninove richten rond 1100 een versterkte burcht op buiten de omwalde stadskern (Fig. 5, 6 en 7). Het betreft een mottekasteel op de rechteroever van de Dender, een strategisch zeer belangrijke plaats bij de grens met Brabant. In 1114-1119 stichten deze Heren van Ninove tevens een klein seculier kapittel in de parochiekerk van de Nederwijk, dat in 1137 omgevormd wordt tot een premonstratenzer abdij. In 1157 verhuist deze abdij naar een hoger gelegen gebied ten noorden van de stad.⁶⁰ Op deze wijze heeft Ninove in de 12de eeuw volgens D. Van de Perre en G. Vande Winkel een driedelige bewoningsstructuur: de omwalde stadskern rond de Graanmarkt, de burchtsite op de rechteroever van de Dender en de abdijsite in het noorden.

In de loop van de 13de en 14de eeuw worden de onbewoonde gebieden tussen deze drie kernen verder opgevuld. De aanzet hiertoe wordt gegeven met het verleggen van de parochiekerk van de Nederwijk naar de nieuwe abdijsite, ten oosten van de abbatiale kerk.⁶¹ Langs de Burchtstraat wordt in de 13de eeuw een hospitaal⁶² en een begijnhof gesticht en in de 14de eeuw krijgen we de opkomst van de stedelijke schuttersgilden. Een tweede omwalling wordt aangelegd en deze omsluit zowel de burcht als de abdij.⁶³

58 Van de Perre & Vande Winkel, 2008, p. 52.

59 Vangassen, 1960, p. 45-47 ; Van de Perre & Vande Winkel, 2008, p. 53.

60 Vangassen, 1960, p. 50-59; Van de Perre & Vande Winkel, 2008, p. 53.

61 Vangassen, 1960, p. 64-65; Van de Perre & Vande Winkel, 2008, p. 56; Berkers, M. & Klinkenborg, S., 2008, p. 4-5.

62 Vangassen, 1960, p. 67-72.

63 Vangassen, 1960, p. 65-67; Van de Perre & Vande Winkel, 2008, p. 56-57.

Thematekst: het Land van Aalst

Het grondgebied van het Land van Aalst behoorde oorspronkelijk tot de oude pagus Brabant. Dit was één van de vele gouwen waarin de Merovingers het Frankische rijk tijdens de 9de eeuw hadden ingedeeld. Na de val van Ename in 1034 werd de grens tussen Vlaanderen en het Duitse keizerrijk omstreeks 1050 opgeschoven van de Schelde tot aan de Dender. Het grondgebied tussen beide rivieren, kwam nu in handen van de Vlaamse graaf, en werd Rijks-Vlaanderen. De Dendersteden en de Dendervallei werden plots grensgebieden. Het bestuurlijk centrum werd verplaatst van Ename aan de Schelde naar Aalst aan de Dender, dat de bestuurlijke hoofdplaats van het Land van Aalst zal worden. In deze periode komen ook de talrijke Dendermottes tot ontwikkeling, die als een snoer langsheen de Dender worden opgericht⁶⁴. Een inplanting van een (motte)kasteel op of nabij een waterweg garandeerde de controle over het transport te water. Dit werd bovendien vaak gecombineerd met een inplanting nabij een oversteekplaats van een handelsweg over deze beek of rivier. Een mooi voorbeeld van zulke inplanting is de Kasteelberg in Denderleeuw, centraal in de Dendervallei. De intentie om lokale of regionale handelswegen te beheersen blijkt een constante. Deze waterlopen hadden vaak ook een grenskaracter. Opvallend is dat de mottes langs de Dender in regel erg groot zijn uit en wellicht een uitgesproken militair karakter hadden⁶⁵.

In de opvolgingsstrijd die losbarstte na de moord op Karel de Goede, graaf van Vlaanderen, in 1127 te Brugge koos Iwein, heer van Aalst, de zijde van Diederik van den Elzas. De beslissende slag in 1128 te Aalst bij de Hertshaag werd gewonnen door van den Elzas en het is allicht in deze context dat Aalst zijn eerste stadsrechten ontving. Vooral vanaf 1165 toen de bezittingen van het huis van Aalst in eigendom van de Vlaamse graaf kwam, werd Aalst zijn steunpunt in dit gebied.

De oudste bron waarin “terra de Alost” of Land van Aalst wordt vermeld, dateert van 1209. Belangrijke uitbreidingen van het Land van Aalst waren Ninove en Geraardsbergen in 1299. Vanaf dan werd er gesproken van de twee steden en het Land van Aalst (Aalst en Geraardsbergen) dat verder bestond uit 5 baronieën (Boelare, Gavere, Rode, Schorisse en Zottegem). De leden van het hoofdcollege van het Land van Aalst hadden een hoofdzakelijk administratieve functie en vergaderden en logeerden te Aalst in het Landhuis.

Tijdens het Ancien Régime was het Land van Aalst één der belangrijkste kasselrijen van het graafschap Vlaanderen. In de 18de eeuw was het op fiscaal gebied belangrijker dan het Vrije van Brugge of dan Gent.

⁶⁴ De Decker S., 2002.

⁶⁵ Callebaut et al., 2010, Onderzoeksbals, Aarden versterkingen

Thematekst: de economische ontwikkeling en industrialisatie van de Denderstreek

Terwijl enerzijds de Dender zelf steeds een factor van eenheid was in de streek, blijkt anderzijds dat de economische ontwikkeling historisch helemaal geconditioneerd werd door de wegen van oost naar west, die de Denderstreek nog steeds doorsnijden.

De sterke groei van de stad Aalst in de 11de-12de eeuw bijvoorbeeld was naast de toename van de landbouwproductie te danken aan haar goede commerciële ligging aan de Dender en de weg Brugge-Keulen. Een noemenswaardig economisch leven in de streek ontstond tijdens de 12de-14de eeuw (vlascultuur, lijnwaadfabrikatie, lakennijverheid). Niettegenstaande sommige crisisperiodes ontwikkelde de streek zich tijdens de periode van de 15de tot de 18de eeuw (vlasteelt, lijnwaadfabrikatie, hopteelt en -handel, tabaks- en koolzaadcultuur).

De oorlogen en het buitenlandse protectionisme ruïneerden echter gedeeltelijk de economische activiteiten. Vooral de uitschakeling van de vlasindustrie door de gemechaniseerde nijverheid zorgde in de 19de eeuw voor de donkerste jaren in de geschiedenis van de Denderstreek.

Reeds in de 18de eeuw ging de streek ook een rol spelen als contactgebied tussen het grondstoffen producerende Wallonië en de in Vlaanderen ontluikende manufacturen. Belangrijke aanpassingen aan het wegennet tijdens de 18de eeuw zoals de gekasseide wegen Brussel-Aalst-Gent en Brussel-Dendermonde speelden een belangrijke rol in de handel. Pas tijdens de Hollandse periode en vroeg-Belgische periode werden ook Ninove en Geraardsbergen ontsloten via staats- en provinciale wegen. Tot ver in de 19de eeuw bleef de Dender een belangrijke verkeerstechnische rol spelen, vooral stroomafwaarts. De kanalisatie van de bovenloop werd echter lange tijd vermeden omdat talloze molens die gebruik maakten van het Denderwater daardoor zouden verdwijnen. Dit alles bracht met zich mee dat de streek pas vrij laat van moderne wegen werd voorzien. Zo verbond de Dender- en Waesspoorlijn (1851) met haar markante architectuur enerzijds Ath met Lokeren (o.a. via Ninove, Denderleeuw, en Aalst) en anderzijds Brussel met Gent (o.a. via Denderleeuw, Aalst en Lede).

Nieuwe nijverheden vestigden zich in de tweede helft van de 19de eeuw langsheen deze nieuwe en verbeterde verkeersassen. De productie was voornamelijk gericht op textiel, kleding en schoenen (Aalst in het bijzonder), bouwmaterialen, voeding, drank, meubelen, lucifers (Ninove), machines en chemicaliën. Omgekeerd evenredig met de industriële groei, werd de agrarische sector in de streek steeds kleiner. De hopteelt en bloementeelt ten noorden en westen van Aalst was tot in de tweede helft van de 20st eeuw vermeldenswaardig. De bloemen- en boomkwekerijen ten westen van Lede blijven tot op heden belangrijk. De snelle industriële groei had een geweldige impact op de stedelijke morfologie van Aalst door het ontstaan van talloze fabrieken en arbeiderswijken langs de Dender. Verschillende bedrijven zoals kousenfabriek Bonnetterie Bosteels (van het merk DuParc) of lederfabriek Schotte werden nationale marktleiders. In de tweede helft van de 20ste eeuw gingen deze industrieën echter teloor door concurrentie van lageloonlanden. De streek kreeg steeds meer de functie van woongebied van arbeiders en bedienden die in Brussel tewerkgesteld zijn.

D. Aanwezige erfgoed en erfgoedactoren

Binnen het werkingsgebied van Erfgoed Denderland is er heel wat cultureel erfgoed aanwezig. Daarnaast zijn er heel wat personen, verenigingen, organisaties en instanties aan de slag binnen het domein erfgoed. In dit hoofdstuk analyseren we het aanwezige erfgoed en de aanwezige actoren die op één of andere manier, in meer of mindere mate, met cultureel erfgoed en dus met Erfgoedcel Denderland in aanraking komen.

Vlaamse actoren

Departement CJM stimuleert als knooppunt tussen samenleving en beleid de ontwikkeling van culturele en sociale ruimtes, met de blik op de lange termijn. Als voortrekker bouwt de administratie aan een creatief en inspirerend Vlaanderen, waar iedereen (van jong tot oud) cultuur (en dus ook cultureel erfgoed) kan beleven, maken en delen. Het departement is verantwoordelijk voor het ontwikkelen van kennis en expertise om beleid en praktijk te onderbouwen, is verantwoordelijk voor het beschermen, waarborgen en beheren van cultuuroederen en is verantwoordelijk voor het erkennen, subsidiëren, adviseren en evalueren van actoren uit de diverse cultuurdecreten binnen het Vlaams cultuurbeleid.

FARO, het Vlaams steunpunt voor cultureel erfgoed, is als steunpunt een dienstverlenende organisatie die een intermediaire rol vervult tussen het cultureel-erfgoedveld en de overheid, en die als doel heeft cultureel-erfgoedorganisaties, lokale en provinciale besturen en beheerders van cultureel erfgoed te ondersteunen en de ontwikkeling van het cultureel-erfgoedveld te stimuleren. FARO organiseert ook jaarlijks Erfgoeddag en de Week van de Smaak.

Werkplaats Immaterieel Erfgoed zet zich in voor al wie rond immaterieel erfgoed in de weer is. En doet dat mét al wie het een warm hart toedraagt, in de erfgoedsector en ver daarbuiten. Praktijkbegeleiding, duiding, communicatieacties en themacampagnes, advies, ontmoetingsmomenten, workshops en vormingen, lerende netwerken, pilootprojecten, methodiekhandleidingen, doorverwijzen en (internationaal) linken leggen. De aanpak van Werkplaats immaterieel erfgoed is breed en dynamisch, van algemeen aanbod tot maatwerk en van informatie tot experimenteel traject.

ETWIE is het expertisecentrum voor het technisch, wetenschappelijk en industrieel erfgoed. Het houdt zich in hoofdzaak bezig met de roerende en immateriële aspecten van dit erfgoed: gereedschap, instrumenten, toestellen en machines, maar ook gebruiken, kennis en technieken. ETWIE faciliteert netwerking, stimuleert samenwerking en borgt de kennis en vaardigheden die nodig zijn om de technieken te beoefenen. ETWIE zit als organisatie binnen het Industriemuseum te Gent.

Histories is het aanspreekpunt voor iedereen met een passie en interesse voor genealogie, lokaal erfgoed/heemkunde en cultuur van alledag. Histories vormt het vervolg op de werking van de vroegere organisaties Heemkunde Vlaanderen, Familiekunde Vlaanderen en LECA en is erkend om de noden van erfgoedvrijwilligers in Vlaanderen op te vangen.

De **Vlaamse Vereniging voor Industriële Archeologie vzw (VVIA)** is een landelijke organisatie in Europa die zich inzet voor studie, behoud en ontsluiting van industrieel en technisch erfgoed. Sedert haar oprichting, ruim drie decennia geleden, bleef de VVIA de voortrekker voor de ontwikkeling van de industriële archeologie in Vlaanderen en Brussel. In de loop van haar bestaan wist de Vlaamse Vereniging voor Industriële Archeologie de industriële archeologie in Vlaanderen bekend te maken, en introduceerde zij tal van nieuwe themata en benaderingen. Zo was zij de eerste vereniging die in Vlaanderen industrieel-archeologische stadswandelingen organiseerde, bracht zij als eerste thema's zoals de herbestemming van industriële gebouwen en industrieel toerisme ter sprake. Bij het ontstaan van de meeste thans bestaande plaatselijke en/of thematische initiatieven was de VVIA op één of andere wijze betrokken.

Epitaaf vzw is een vereniging voor funerair erfgoed. Ze stelt zich tot doel de (cultuur)historische, artistieke, esthetische, stedenbouwkundige en socio-culturele waarden van het funerair erfgoed bij een breder publiek bekend te maken. De vereniging verleent advies bij het inventariseren en evalueren van begraafplaatsen en kerkhoven, en organiseert rondleidingen op begraafplaatsen, lezingen, tentoonstellingen en studiedagen over funerair erfgoed.

Herita vzw is een netwerkvereniging die iedereen met een hart voor waardevolle gebouwen, landschappen en archeologische sites samenbrengt en ondersteunt. Herita ijvert voor de ontwikkeling van historische locaties en het openstellen van monumenten zodat meer mensen dit erfgoed kunnen beleven. Zij ondersteunt erfgoedzorgers en faciliteert netwerking.

PARCUM is het expertisecentrum voor religieus erfgoed in Vlaanderen en Brussel. Het zet zich in voor het behoud, het beheer en de valorisatie van het religieus erfgoed in Vlaanderen. Het departement Religieus Cultureel Erfgoed maakt inventarissen van roerend kunst- en cultuurpatrimonium, begeleidt herbestemmingen van erfgoedcollecties, biedt advies en geeft vorming. Het departement Onroerend Religieus Erfgoed is het aanspreekpunt voor valorisatie, medegebruik, neven- en herbestemming van cultusgebouwen voor de openbare eredienst.

Het **Centrum Agrarische Geschiedenis (CAG) vzw** is het expertisecentrum voor het agrarisch erfgoed in Vlaanderen en Brussel. Het CAG heeft als doel de geschiedenis en het erfgoed van landbouw, voeding en landelijk leven in Vlaanderen en Brussel sinds 1750 te bestuderen, bewaren, borgen en ontsluiten. Het centrum onderzoekt het agrarisch erfgoed en geeft ondersteuning, advies en vorming.

Het **Projectbureau Herbestemming Kerken** is een initiatief van Kenniscentrum Vlaamse Steden; een interlokale vereniging opgericht door de dertien Vlaamse Centrumsteden en de Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten en Vlinter, de koepelvereniging van streekintercommunales. Dit bureau begeleidt gemeenten en kerkbesturen in Vlaanderen bij het zoeken naar toekomstmogelijkheden als neven- of herbestemming voor hun parochiekerken. Ze ontsluiten via hun website relevante informatie en praktijkvoorbeelden.

Open Kerken is een netwerk van meer dan 425 open en gastvrije gebedshuizen in België, Frankrijk en het Groothertogdom Luxemburg. Open Kerken moedigt de beheerders van deze gebouwen aan om de deuren van hun kerk te openen, ze te gebruiken en gastvrij te maken met respect voor de cultusplaats en zo de bezoekers bewust te maken van dit erfgoed.

Ook de andere, nog niet nader genoemde erkende organisaties met een dienstverlenende rol op landelijk niveau zijn belangrijke actoren en partners: **VKC (Vlaamse Kunstcollectie)**, **Architectuurarchief Vlaanderen**, **Archiefbank Vlaanderen**, **CEMPER**, **CRAFTS**, **VEB (Vlaamse Erfgoedbibliotheek)**, **M HKA (Museum van Hedendaagse Kunst Antwerpen)** en **Meemoo (PACKED)**.

Provinciale actoren

De dienst **Erfgoed van Provincie Oost-Vlaanderen** helpt mensen die zorgen voor onroerend erfgoed via het aanleveren van expertise (de provinciale erfgoedconsulenten hebben expertise rond depotwerking, archeologie, molens, religieus erfgoed, funerair erfgoed, varend erfgoed, calamiteiten, onderhoud, publiekswerking,...), via provinciale subsidies (voor erfgoedprojecten, werkzaamheden aan klein historisch erfgoed, erfgoedwerking, inrichting van een erfgoeddepot en de molendraaipremie), via logistieke ondersteuning en door publiekswerking (Erfgoed sprokkels, de erfgoedprijzen,...)

De erfgoed sites van Provincie Oost-Vlaanderen zijn over twee locaties verspreid. In **Ename** (Oudenaarde) wordt de ontwikkeling van het middeleeuwse Europa tot nu op het vlak van archeologie, architectuur, dorpsontwikkeling en milieu geïllustreerd op vier historisch en archeologisch belangrijke plaatsen: de archeologische site langs de oever van de Schelde met overblijfselen van de vroegmiddeleeuwse burcht, de handelsnederzetting en de benedictijnenabdij; de Sint-Laurentiuskerk dat het enige nog bestaande gebouw uit de Ottoonse periode is; het museum gevestigd in het historische Huis Beernaert; en het natuurreservaat Bos t' Ename. Het vertrekpunt voor een bezoek aan dit alles is het Provinciaal Erfgoedcentrum, waar zich naast een belevingsmuseum en uitkijkpunt ook een erkend onroerenderfgoeddepot bevindt.

In **Velzeke** bevindt zich het Provinciaal Archeocentrum waar een grote collectie archeologische voorwerpen, voornamelijk afkomstig uit archeologisch onderzoek in Oost-Vlaanderen, onderdak vindt. Ook in het **PAM Velzeke** is een erkend onroerenderfgoeddepot ingericht.

Het **provinciaal molencentrum Mola** omvat enerzijds een bezoekerscentrum en interactief museum, waar uitleg verschaft wordt over molentechniek van historische molens en van moderne windturbines en waterkrachtcentrales. Daarnaast is het een bibliotheek en documentatiecentrum over molengeschiedenis en -techniek en een expertisecentrum waar men terecht kan voor advies inzake behoud en beheer van wind- en watermolens. Tenslotte bezit en beheert Mola ook één watermolen in Zwalm en vier windmolens, waarvan een houten staakmolen in Zingem.

Voor onderhoud en beheer van waardevol onroerend erfgoed kunnen particulieren, kerk- en openbare besturen een beroep doen op **Monumentenwacht Oost-Vlaanderen**. Deze dienst van het provinciebestuur staat in voor inspecties van, monitoring van of het maken van onderhoudsplannen voor o.m. herenhuizen, kastelen, kerken, molens, grafmonumenten, vaartuigen,...

De vijf Vlaamse bisdommen ontwikkelen oorspronkelijk elk een eigen visie op de toekomst van de parochiekerken. Zo ontwikkelde ook **Bisdom Gent** een visie voor de parochiekerken in onze regio.

Heemkunde Oost-Vlaanderen is het overkoepelend orgaan van de heemkundige kringen in Oost-Vlaanderen. Heemkunde Oost-Vlaanderen vzw ondersteunt de aangesloten, lokale heemkringen in Oost-Vlaanderen. Momenteel zijn er 47 heemkundige kringen aangesloten. Deze kringen vertegenwoordigen ongeveer een 20.000-tal leden. Zo staat het verbond in voor de vorming van de plaatselijke vorsers en verzamelt documentatie over provinciale en lokale geschiedenis. De vereniging organiseert jaarlijks een heemdag met de uitreiking van de Reinaertprijs.

Toerisme Oost-Vlaanderen vzw (TOV) staat in voor de ontwikkeling, ondersteuning en promotie van recreatie en toerisme in de vijf toeristische regio's (waarbij hier de regio's Scheldeland en Vlaamse Ardennen van belang zijn) en stad Gent.

Regionale actoren en bovenlokale projecten

De **interlokale vereniging BibArt** is een samenwerkingsverband van de bibliotheken in de Aalsterse regio nl. Denderleeuw, Erpe-Mere, Haaltert, Lede en Ninove. BibArt organiseert gezamenlijke en bijzondere bibliotheekactiviteiten en wordt ondersteund door de Vlaamse overheid. De doelstellingen van BibArt zijn: de samenwerking optimaliseren tussen alle bibliotheken van de deelnemende gemeenten; de individuele werking van elke aangesloten bibliotheek verbeteren; ondersteunen van het individuele beleid; bundelen van materiële en logistieke mogelijkheden; aanmoedigen van netwerkvorming en het stimuleren van de onderlinge samenwerking; centraal coördineren van de gezamenlijke initiatieven; streven naar een regionale uitstraling. In de toekomst wil de vereniging haar werking verbreden en uitbreiden met de cultuurdiensten in de regio.

SOLVA is het dienstverlenend intergemeentelijk samenwerkingsverband voor streekontwikkeling voor Zuid-Oost-Vlaanderen. SOLVA ondersteunt 21 lokale besturen op velerlei domeinen, gaande van projectrealisatie (bedrijventerreinen, gemeentelijke infrastructuur, reconversie, ...), over dienstverlening allerhande (archeologie, ruimtelijke planning, preventie, ...) naar regiowerking (mobiliteit, intergemeentelijk woonbeleid, werk en economie, klimaatbeleid, ...). Sinds 2008 beschikt SOLVA tevens over een eigen dienst die het archeologisch onderzoek behartigt voor de aangesloten leden. De dienst bereidt samen met de opdrachtgevende besturen proactief het traject voor en zoekt daarbij steeds naar een optimale afstemming tussen het archeologisch onderzoek, de geplande werken en communicatie met het publiek. De besturen kunnen bij SOLVA terecht voor archeologienota's, opgravingen en publiekswerking. Tevens beschikt de dienst over een erkend onroerenderfgoeddepot, zodat na de opgravingen een duurzaam beheer van de vondsten en de opgravingsresultaten ook gegarandeerd is. Een aantal diensten binnen SOLVA hebben raakvlakken met het domein Onroerend Erfgoed, zoals ruimtelijke planning, reconversie van (industriële) panden,... SOLVA participeert net als andere intercommunales in het Projectbureau Herbestemming Kerken en is zo betrokken bij lokale dossiers. In 2019 heeft SOLVA samen met de andere Oost-Vlaamse streekintercommunales Interwaas en Veneco de regionale kwaliteitskamer vakWeRK opgericht. De kwaliteitskamer wil via een multidisciplinaire aanpak waken over architecturale en ruimtelijke kwaliteit en daarbij de identiteit van een kern vrijwaren. Daarbij is ook aandacht voor het thema Onroerend Erfgoed.

Regionaal Landschap Vlaamse Ardennen (RLVA) engageert zich om de natuurlijke troeven van de Vlaamse Ardennen te beschermen. Dat doet RLVA door overheid, bewoners en bezoekers van de streek te betrekken in projecten op het terrein die in een duurzame streekontwikkeling passen. Regionaal Landschap Vlaamse Ardennen streeft er naar de verschillende actoren in de streek op een positieve manier met elkaar in contact te brengen om te komen tot een dynamische streekontwikkeling. Op die manier wil RLVA een organisatie zijn die bruggen bouwt tussen openbare besturen, verenigingen, recreanten en de bevolking. RLVA is immers een samenwerkingsverband tussen enerzijds de provincie Oost-Vlaanderen, 17 steden/gemeenten en anderzijds de belangengroepen uit de streek voor natuur en milieu, toerisme en recreatie, land- en tuinbouw en wildbeheer. In het bijzonder wordt, via de landschapsanimator, ook specifiek gewerkt rond landschappelijk erfgoed. Het werkingsgebied van RLVA strekt zich uit over de steden Geraardsbergen, Oudenaarde, Ronse en Zottegem en de gemeenten Brakel, Erpe-Mere, Gavere, Haaltert, Herzele, Horebeke, Kluisbergen, Kruisem, Lierde, Maarkedal, Sint-Lievens-Houtem, Wortegem-Petegem en Zwalm.

Regionaal Landschap Schelde-Durme (RLSD) is een van de 16 Regionale Landschappen in Vlaanderen. Met steun van de Provincie Oost-Vlaanderen, de Provincie Antwerpen en haar 20 aangesloten gemeenten en steden werkt deze vereniging samen met vele partners aan projecten die landschap, natuur en erfgoed versterken. Stad Aalst en gemeente Lede zijn aangesloten bij RLSD.

Andere regionale en bovenlokale erfgoedspelers omringen het werkingsgebied van Projectvereniging Erfgoed Denderland. Ten noorden van Denderland vind je

projectvereniging Cultuurdijk met **Erfgoedcel Land van Dendermonde** en **IOED Schelde-Durme** (binnen Regionaal Landschap Schelde-Durme). Ten oosten van Denderland vind je erfgoedcel en IOED **Pajottenland-Zennevallei**, en ten westen van onze regio zijn **Erfgoed Viersprong** (Erfgoedcel en IOED) en **Erfgoedcel en IOED Vlaamse Ardennen** (binnen projectvereniging VARIANT) actief.

Bij **Toerisme Scheldeland** zijn 19 Oost-Vlaamse steden en gemeenten (Aalst, Berlare, Buggenhout, Denderleeuw, Dendermonde, Destelbergen, Erpe-Mere, Gent, Haaltert, Hamme, Laarne, Lebbeke, Lede, Melle, Merelbeke, Ninove, Wetteren, Wichelen, Zele) aangesloten (naast 10 Antwerpse). De organisatie heeft als doelstellingen en activiteiten het toeristisch beleid in de regio te implementeren, te promoten en te vermarkten.

Het **project Beleefbare Dendervallei** is een uitloper van het **Strategisch project Denderland** (dit was een regionaal overlegplatform opgericht met de ambitie om bottom-up ideeën te genereren en de discussie te voeden over de ruimtelijke uitdagingen die zich in de open en de verstedelijkte ruimte binnen het gebied aftekenen). ‘Beleefbare Dendervallei’ wil werken aan het ontwikkelen van een toeristisch-recreatief ontwikkelingsprogramma.

Strategisch project Landschap van Erembald tot Kravaal. Midden in de Vlaamse Ruit, op de grens van Oost-Vlaanderen en Vlaams-Brabant, op een boogscheut van Brussel en grenzend aan de stad Aalst en het kleinstedelijk gebied Asse, ligt een verborgen parel: een open ruimtegebied, rijk aan cultureel erfgoed en met sterke natuurwaarden. Het ambitieuze projectpartnerschap wil de vele troeven van de streek ten volle uitspelen en dit weinig gekende gebied ontwikkelen tot een toeristisch-recreatieve attractiepool die naast de omwonenden ook de inwoners van Brussel en zelfs de internationale toerist bedient. Kwaliteitsvolle, nabije en toegankelijke open ruimte versterkt de centrale functie van de omliggende woonkernen en doet ze winnen aan belang als economisch centrum en als woonconcentratie. Een betere verwevenheid van natuur, landbouw en erfgoed maken het Landschap van Erembald tot Kravaalbos aantrekkelijker om er te wonen, te werken en te recreëren.

Gemeentelijke actoren

	Naam	Functie	Aandeel erfgoed	Omschrijving erfgoedopdracht
Aalst	Lien Grootvriendt (IVTE)	Diensthooft Toerisme & erfgoed	Volledig	Aansturen dienst Toerisme & erfgoed
	Geeroms Luc (IVTE)	conservator diensthooft 't Gasthuys- Stedelijk Museum Aalst	volledig	aansturen dienst 't Gasthuys- Stedelijk Museum Aalst (behoud en beheer collectie, organiseren van tentoonstellingen)
	De Block Ann (IVTE)	conservator 't Gasthuys- Stedelijk Museum Aalst	volledig	communicatie 't Gasthuys- Stedelijk Museum Aalst

	Verbeke Jasmine (1VTE)	Educatief medewerker 't Gasthuys- Stedelijk Museum Aalst	volledig	Educatieve projecten 't Gasthuys- Stedelijk Museum Aalst
	De Neef Carolien (1 VTE)	wetenschappelijk medewerker 't Gasthuys - Stedelijk Museum Aalst	volledig	Opvolging erfgoedprojecten en inhoudelijke werking museum.
	2 VTE	suppoosten/technische medewerkers 't Gasthuys- Stedelijk Museum Aalst	volledig	onthaal en technische ondersteuning 't Gasthuys- Stedelijk Museum Aalst
	Arnouts Lieve (1 VTE)	archivaris Stadsarchief	minimaal	aansturen dienst Stadsarchief (behoud en beheer collectie), secretaris deelraad erfgoed
	Igual-Pacheco Michel (1 VTE)	archivaris Stadsarchief	50/50	opvolging erfgoedprojecten dienst Stadsarchief (vrijwilligerswerking, beeldbank en digitalisering)
	Meert Jeroen (1 VTE)	archivaris Stadsarchief	50/50	opvolging erfgoedprojecten dienst Stadsarchief (vrijwilligerswerking, beeldbank en digitalisering)
	Dekoning Nadia en Liliana Dretakis (1,6 VTE)	Archiefdeskundige en archiefmedewerk stadsarchief	beperkt	administratie en onthaal leeszaal, inventarisatie, conservering en depotbeheer Stadsarchief
	Julie De Smedt (1 VTE)	projectleider	volledig	Erfgoedprojecten zoals ontsluiting Sint-Martinuskerk en Rubens, ontsluiting belfort, opvolging PFB, ...
	Anne Blondé (1 VTE)	bouwhistoricus	volledig	inventariseren bouwkundig erfgoed, restauratiedossiers monumenten, advies dienst Vergunningen ruimtelijke ordening
Denderleeuw	Lieselot Breynaert (1 VTE)	Afdelingshoofd Vrije Tijd	beperkt	Opvolging commissie patrimonium, opvolging intergemeentelijke samenwerking, organisatie erfgoedinitiatieven (OM-dag, erfgoeddag, St.-Antonius)
	Leda Saeys (1 VTE)	archivaris gemeentearchief	beperkt	Behoud en beheer collectie gemeentearchief
Erpe-Mere	Ina Bal (1 VTE)	diensthooft Vrije Tijd	beperkt	Secretaris molencommissie
	Van den Bossche Ilse (1 VTE)	medewerkster dienst cultuur	beperkt	Organisatie OM-dag, logistieke ondersteuning erfgoeddag, logistieke ondersteuning van de lokale erfgoedverenigingen

	Verhulst Pieter (1 VTE)	archivaris	beperkt	behoud en beheer collectie gemeentearchief
Lede	Claudia Rombauts (1 VTE)	cultuurbeleidscoördinator	beperkt	Erfgoeddag en Open Monumentendag
Ninove	Schokkaert Ben (1 VTE)	cultuurbeleidscoördinator	20 %	begeleiding & opvolging erfgoedraad, organisatie erfgoeddag en andere erfgoedinitiatieven en - projecten, restauratiedossiers
	Patricia De Mulder (1 VTE)	Administratief bediende dienst cultuur	20 %	Begeleiding erfgoedraad, organisatie erfgoeddag
	Sien Van Isterdael (1 VTE)	deskundige	30 %	Organisatie erfgoeddag en andere erfgoedinitiatieven en - projecten
	De Bruyne Ann (1 VTE)	sectorcoördinator vrijetijdszaken	minimaal	restauratiedossiers
	De Klerck Pascal (1 VTE)	diensthooft patrimonium	minimaal	restauratiedossiers
	De Saedeleer Danny (1 VTE)	toerismeconsulent	minimaal	specifieke onderdelen van erfgoedprojecten
	Sofie Neukermans (1 VTE)	archivaris	beperkt	behoud en beheer collectie stadsarchief

Lokale erfgoedorganisaties en –verenigingen

1. Aalst

't Gasthuys - Stedelijk Museum

't Gasthuys Stedelijk Museum Aalst behoort tot het team Erfgoed van de dienst Toerisme en Erfgoed van de stad Aalst. Het museum wil het verhaal van Aalst en de historische omgeving representeren aan de hand van de collectie en dit in samenwerking met andere actoren. Belangrijke thema's zijn de archeologische collectie, Dirk Martens, priester Daens, Louis Paul Boon en Carnaval. Het museum is vertegenwoordigd in de sectorale deelraad cultureel erfgoed van de cultuurraad Aalst. Er is sterke samenwerking met het toeristisch kantoor, het stadsarchief en de erfgoedcel. Deels door gebruik van de collectie van het stadsarchief in de vaste of tijdelijke tentoonstellingen, deels door samenwerking inzake projecten of communicatie. De collectie wordt via de Erfgoedinzicht-databank ontsloten. Het museum of de dienst Toerisme en Erfgoed neemt jaarlijks deel aan erfgoeddag. De vaste opstelling rond Carnaval wordt samen met de verenigingen van carnavalisten vormgegeven. De Archeologische collectie wordt onderzocht door Heemkundige kring Denderland onder begeleiding van UGent. Er is een ruime documentatieruimte ingericht maar er ontbreekt een catalogus. 't Gasthuys - Stedelijk Museum werkt samen naargelang thematiek en opportuniteiten: Heemkundige Kring Denderland (archeologisch onderzoek op zolder), kanttentoonstelling met kantatelier Rozemarijn, tentoonstelling Pieter Daens met Priester Daensfonds, Geschiedkundig Genootschap 'Het Land van Aalst' voor lezingen, ... Het historisch complex van het voormalig stedelijk Gasthuis dateert grotendeels uit de vijftiende tot zeventiende eeuw (beschermd sinds 1991).

De verschillende deelcollecties zijn onderling zeer heterogeen maar bevatten niettemin waardevolle stukken die in sommige gevallen de lokale context overstijgen (zoals de collectie moderne kunst van Valerius De Saedeleer en de archeologische collectie uit de Denderstreek die teruggaat tot de prehistorie). Er is een collectie schilderkunst waarvan de oudste stukken teruggaan tot de 16 eeuw (omgeving Pieter Coecke van Aalst) en er is een collectie rond Aalst Carnaval. De Booncollectie omvat een substantiële verzameling plastisch werk van Boon (41 tekeningen, prenten, sculpturen) en een beperkte collectie literatuur en eerste drukken. De Daenscollectie is eerder beperkt. De hele collectie is goed geïnventariseerd (voor 95%) via Adlib.

Sinds 2016 is het Stedelijk Museum in een vernieuwingstraject. Bedoeling is om tijdens de bestuursperiode 2019-2025 tot een vernieuwde museumwerking te komen, dat een breder publiek aanspreekt en tot een kwalitatief verhoogde museale werking komt.

Stadsarchief Aalst

Het stadsarchief van Aalst beheert een omvangrijke collectie van zeer groot cultuurhistorisch belang waarvan het oudste stuk dateert van 1174. Het verzamelhandschrift met (theater)werken van Guiliam Caudron uit de 17de eeuw staat op de Vlaamse Topstukkenlijst. Verder beschikt het over vijftien originele Dirk Martensdrukken. In 2017 werd het Documentatiecentrum en Archief voor Daensisme en hedendaagse geschiedenis van de Denderstreek (D.A.D.D. vzw) ontbonden en zoals in de statuten voorzien was, ging de collectie (Daens, Boon en bedrijfsarchieven) over naar het Stadsarchief.

Het stadsarchief beschikt over 9 strekkende kilometer depotruimte waarvan $\frac{3}{4}$ in gebruik is. Het depot is geklimatiseerd en heeft mobiele rekken op maat. Diverse inventarissen van de collectie kunnen via www.aalst.be geraadpleegd worden. Door middel van de digitale depotlijst kan de volledige collectie doorzocht worden. Het Stadsarchief beheert tevens een tweede depot met semi-dynamische archieven dat zich bevindt in het administratief centrum.

Het depot van de voormalige archiefdienst van het OCMW beschikt over 2 strekkende kilometer archief waarvan de helft ingenomen is. De archieven van de voorlopers van het OCMW waren al veel eerder overgebracht naar het Stadsarchief.

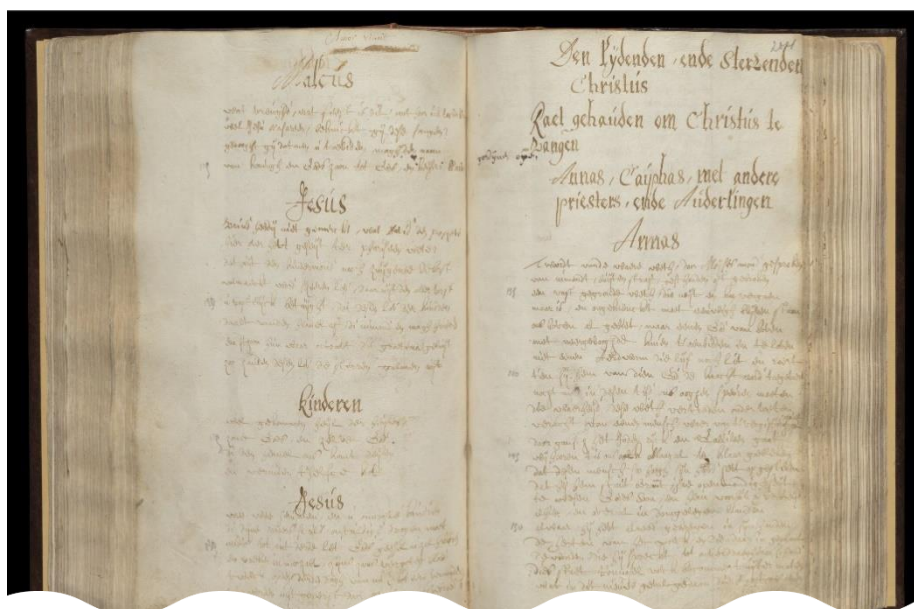
Door de goedkeuring van het nieuwe organogram met volledige integratie van stad en OCMW (GR 28 november 2017) werd ook de integratie van Stadsarchief en archiefdienst van het Openbaar Centrum voor Maatschappelijk Welzijn (OCMW) bekrachtigd. Het stadsarchief Aalst en de archiefdienst van het OCMW behoren sedertdien tot het team Informatie- en Archiefbeheer binnen de dienst ICT, cluster Interne Ondersteuning. Het team heeft als eerste taak om het archief van de lokale overheid te beheren en toezicht te houden op de archiefvorming bij de administratie.

Het stadsarchief heeft een goede afstemming met het Rijksarchief waardoor belangrijke deelcollecties zoals het archief van het Hoofdcollege van het Land van Aalst en de kerkarchieven in bruikleen werden gegeven aan het stadsarchief. Er is een sterke verwevenheid met de dienst Toerisme & erfgoed. Een medewerker van het stadsarchief is tevens secretaris van de Erfgoedraad. Een andere medewerker is secretaris van de GRC onderwijs, bibliotheek, Europese en internationale samenwerking, erfgoed, museum, archief, vreemdelingenzaken, inburgering en Vlaams karakter.

De infrastructuur van het gebouw is sterk publieksgericht door middel van een ruime leeszaal en een onthaalbalie. Het stadsarchief werkt geregeld mee aan Erfgoeddag, geeft sporadisch rondleidingen voor scholen, is de bezieler van de erfgoedportalsite www.madeinaalst.be, alwaar de eigen collectie ontsloten wordt, werkt mee aan erfgoedprojecten allerhande en doet onderzoek rond specifieke thema's (bv. W.O.I en W.O.II). Daarnaast kent het Stadsarchief een uitgebreide vrijwilligerswerking.

Het team bestaat uit vier geschoolde archivariissen met expertise inzake behoud en beheer, digitale ontsluitingen, informatiebeheer en vrijwilligerswerking. Het merendeel van de archiefdeskundigen en archiefmedewerkers heeft de opleiding Archiefkunde met succes gevolgd.

Het archief zet sterk in op digitalisering via www.madeinaalst.be: genealogische databank, krantencollectie, mediabank met postkaarten, foto's en kaarten en plannen, muurkranten W.O.I, digitale ontsluiting van en duiding rond de kaart van het Land van Aalst (Lecler), ...

Verzamelhandschrift Guiliam Caudron sr. Jr., Verz. Stadsarchief Aalst

Brandweermuseum (Privat Fire Brigade vzw)

Het Brandweermuseum van de vzw Private Fire Brigade werd opgericht in 1993. De collectie is tot stand gekomen door de jarenlange verzamelwoede van een actieve groep vrijwilligers die de vzw verenigt. Het oorspronkelijke doel van de PFB was het conserveren / restaureren van hulpverleningsvoertuigen, maar intussen werd ook een beperkte museumwerking uitgebouwd rond de verzamelde collectie. De vrijwilligers beschikken over een enorme kennis van het materiaal en hebben doorheen de jaren de collectie zo goed mogelijk beheerd en ontsloten. Daarnaast beschikt de vzw over een groot netwerk in Vlaanderen en daarbuiten. Er komen geregeld collega's uit heel België (of zelfs het buitenland) op bezoek.

De PFB beheert de grootste collectie industrieel erfgoed rond brandweer en dringende geneeskundige hulpverlening van België en één van de rijkste en meest gediversifieerde

collecties voertuigen in Europa. Kern van de collectie van de PFB is een verzameling dienstverleningsvoertuigen gelinkt aan brand, brandweer en dringende geneeskundige hulpverlening: pompwagens, ladderwagens, ziekenwagens, jeeps... van allerlei merken en types, voornamelijk uit de 20ste eeuw. De PFB heeft ca. 150 wagens, waarvan ze er een 70-tal kan tentoonstellen. Van de wagens in depot is ongeveer de helft museumwaardig. Tot de blikvangers in de collectie behoren twee 19de-eeuwse stoompompen. Daarnaast heeft de vereniging ook een collectie kledij, helmen, pompen, koppelingen, schuimarmaturen, zuurstofflessen, beademingstoestellen, brandblussers, emmers, communicatiemateriaal...

De PFB beschikt over een inventaris van de collectie, die als startpunt diende voor het Vlaamse pilootproject collectiewaardering in 2019. Het grootste deel van de collectie staat uitgesteld in het museum. Tachtig wagens bevinden zich in een depot in Zelzate. De bewaring van de stukken is over het algemeen goed en de wagens worden zoveel mogelijk rijklaar gehouden. De PFB bewaart ook een uitgebreide documentaire collectie rond de geschiedenis van het brandweerwezen, krantenknipsels met betrekking tot brandweer en branden. Daarnaast is er een rijke collectie foto's rond deze onderwerpen.

De collectie wordt nu getoond in een grote loods op het industrieterrein van Erembodegem. Ze wordt beperkt opengesteld voor het publiek (voornamelijk groepsbezoeken). Zo ontvangt de PFB geregeld scholen (vnl. lager of bijzonder onderwijs). De collectie is elke vierde zondagnamiddag van de maand vrij toegankelijk, maar kan ook altijd op afspraak opengesteld worden. Verschillende brandweerwagens hebben al gefigureerd op diverse filmsets. De collectie (grotendeels bruiklenen) wordt uitgebreid met stukken die spontaan worden aangeboden, veelal door brandweerkorpsen, of bv. door het stedelijk museum Aalst.

De toekomst van deze collectie staat onder druk wegens plaatsgebrek en financiële problemen.

Documentatiecentrum voor Aalst Carnaval (DAK vzw)

DAK vzw wil Aalst Carnaval promoten en het documenteren van alle Aalsterse carnavalsstoeten en prinsenvieringen op film, foto en in publicaties sinds 1975. DAK organiseert de jaarlijkse officiële fotowedstrijd over Aalst Carnaval waarvan de laureaten worden tentoongesteld in CC De Werf.

De ondervoorzitter vertegenwoordigt DAK in de deelraad cultureel erfgoed van de Aalsterse cultuurraad en is tevens lid van de Vereniging voor Aalsters Kultuurschoon (VVAK). Prinsenviering de Prinsenaemere, waarvan een lid van DAK tevens secretaris is, nam na verloop van tijd de uitgave van carnavalsliedjes over. Een ander lid van de vereniging is tevens bezieler van vzw Aalsterse Video Producties dat sinds de jaren 80 jaarlijks de Aalsterse stoet filmt en ook beschikt over een belangrijk filmarchief rond Carnaval dat teruggaat tot de jaren '40.

DAK beschikt over kennis van de geschiedenis van Aalst Carnaval en heeft specifieke expertise inzake het digitaliseren van foto en film.

DAK beheert een unieke collectie (voornamelijk foto's) rond Aalst Carnaval. Het archief van DAK wordt bewaard in een magazijn van één van de leden en omvat naast de foto's van de wedstrijden (jaarlijks 700 inzendingen), foto's van de kandidaat prinses, affiches, wimpels en verenigingsarchieven van carnavalsgroepen. De oudste stukken zijn schenkingen van verzamelaars en de verenigingsarchieven. Er is geen systematische inventarisering van het fysieke archief. Er wordt steeds meer digitaal archief aangelegd dat wordt bewaard op cd-

roms en computers bij verschillende leden thuis. Naast de collectie archief bevat het magazijn tevens een stock aan boeken, tijdschriften en cd's die DAK verkoopt. De huisvesting (magazijn) op lange termijn is een aandachtspunt.

VVV De Faluintjesstreek

De VVV De Faluintjesstreek organiseert jaarlijks de Pikkeling, een oogstfeest met internationale uitstraling en een muziekfestival, dat ook erkend werd als Vlaams Immaterieel Erfgoed. De VVV ijvert voor het behoud van landschapskenmerken die de streek typeren (vb. hoplochten), ze promoot streekproducten (vb. Faluintjesjenever, Faluintjeskoffie, Faluintjeswijn...) en werkt mee aan de toeristische ontsluiting van de streek (vb. fiets- en wandelroute, ...). De VVV is actief in de Aalsterse deelgemeenten Baardegem, Herdersem, Moorsel en Meldert en werkt intens samen met Affligem.

Sedert 1990 werd de Pikkeling lid van het CIOFF, het Centre International des Organisateurs des Festivals Folkloriques, een wereldwijde organisatie - onder de auspiciën van de UNESCO. VVV De Faluintjes is ook aangesloten bij Toerisme Scheldeland. De VVV werkt geregeld mee aan initiatieven als Open Monumentendag, Tafelen in Vlaanderen en de Gewestwandeling van de Gezinsbond Aalst. Al dan niet in samenwerking met Passaat of de stad Aalst werden er ook al verschillende fiets- en wandelroutes ontwikkeld. De Pikkeling is sterk verweven met de landbouwbedrijven en het verenigingsleven in de streek. Met verenigingen gelinkt aan toerisme of landbouw of organisaties als de Landelijke Gilden wordt het meest samengewerkt. De abt van de Abdij van Affligem maakt deel uit van de Raad van Bestuur van de VVV. De VVV liet haar collectie landbouwvoertuigen restaureren met middelen uit het Europees Landbouwfonds voor Plattelandsontwikkeling. Er werd contact gezocht met centra voor deeltijds onderwijs (o.m. de Aalsterse school VTI) en opleidingsorganisaties voor langdurig werklozen (Groep intro) om dit te koppelen aan de diverse les- of opleidingsprogramma's. Verder heeft de VVV ook contact met andere inrichters van Oogstfestiviteiten en -stoeten zoals Kerksken (Haaltert), Massemen (Wetteren) en Dilbeek.

De VVV heeft knowhow i.v.m. het hanteren van landbouwmachines en -technieken en technische kennis ivm onderhoud van landbouwmachines en heeft expertise inzake organisatie van evenementen.

VVV beschikt over een unieke collectie dorsmachines, 1 machine werd door het Centrum voor agrarische Geschiedenis op een shortlist van 10 Vlaamse topstukken inzake agrarisch erfgoed geplaatst. De collectie omvat meer dan 40 landbouwmachines waarvan het merendeel pikbinders en dorsers. De collectie is in goede staat (restauratieproject in 2008-2009) en werd geïnventariseerd. De vereniging huurt een loods van een particulier waarvan de maximale capaciteit bereikt is. Het verenigingsarchief sinds '69 (voornamelijk foto's van de oogstfeesten) en ook delen van de collectie worden bij afzonderlijke leden van de vereniging bewaard.

Het traditionele 'werken op de akker' wordt in stand gehouden tijdens de jaarlijkse Pikkeling, Verz. Erfgoed Denderland

Vereniging voor het Aalsters Kultuurschoon (V.V.A.K.)

V.V.A.K. ijvert voor het behoud en de herwaardering van het cultuurhistorisch erfgoed op het grondgebied van Groot Aalst. V.V.A.K.-Mededelingen verschijnt driemaandelijks en omvat inhoudelijke artikels over diverse aspecten van de Aalsterse geschiedenis, erfgoed en actualiteit.

V.V.A.K. is lid van de Aalserse deelraad cultureel erfgoed. Door overleg met de bevoegde overheden, in de eerste plaats het stadsbestuur, en sensibilisering van de bevolking, wordt getracht waardevolle panden, sites en roerend patrimonium voor het nageslacht te behouden. De V.V.A.K. organiseert met steun van de stad Aalst jaarlijks een prijs voor geslaagde restauraties door private personen.

De V.V.A.K.-leden hebben heel wat inhoudelijke kennis over de geschiedenis en het kunstpatrimonium van Aalst. Ze zijn vertrouwd met genealogisch onderzoek en architectuur. De kleine collectie schenkingen en verenigingsarchief werd in bruikleen gegeven aan stedelijk museum en stadsarchief Aalst.

Geschiedkundige vereniging Land van Aalst

De geschiedkundige vereniging Het Land van Aalst werd opgericht in 1949 en heeft als werkgebied de gemeenten van het historische Land van Aalst in zijn grootste

uitgestrektheid én enkele aangrenzende Oost-Vlaamse gemeenten. Grosso modo hebben wij het dan over het stuk van Oost-Vlaanderen dat zich tussen Schelde en Dender bevindt.

In de toekomst wil de geschiedkundige vereniging vooral evolueren naar een kenniscentrum over het historische Land van Aalst. Het digitale tijdschrift, met een wetenschappelijk karakter, blijft natuurlijk een belangrijk element, maar is niet de enige focus. De online bibliografie, lezingen en dergelijke moeten dit beklemtonen.

Momenteel is de geschiedkundige vereniging voornamelijk bezig met digitalisering, om zoveel mogelijk informatie aan te bieden over het historische Land van Aalst.

Het tijdschrift, wat toch 70 jaar het kenmerk is geweest van de vereniging, wordt sinds begin 2019 online aangeboden op een vernieuwde website. Ook de bibliografie is volledig gratis raadpleegbaar op MADEinDENDERLAND.be. De geschiedkundige vereniging wil zoveel mogelijk informatie naar buiten brengen, voor iedereen makkelijk toegankelijk gemaakt. In de toekomst wil men bijvoorbeeld ook lemma's toevoegen of aanvullen op Wikipedia.

Heemkundige kring Denderland

Heemkundige kring (HK) Denderland is actief in de Aalsterse deelgemeenten Gijzegem en Hofstade. Ze organiseert lezingen en tentoonstellingen, geeft periodieke en eenmalige publicaties uit en inventariseert/onderzoekt archeologische vondsten van Hofstade afkomstig van de Gallo Romeinse tempelsite op Steenberg. Dit laatste onderzoek vindt plaats in Stedelijk Museum 't Gasthuys. Ook sensibiliseert het bestuur over waardevol onroerend erfgoed.

HK Denderland is lid van de Aalsterse cultuurraad. De archeologische werkgroep van de HK Denderland heeft haar vaste stek op de zolder van het Stedelijk Museum. Deze werkgroep werkt samen met de Universiteiten van Gent en Leuven (tijdelijk project) en met het Agentschap onroerend erfgoed, SOLVA en de Provinciale Archeologische Dienst. De heemkundige kring werkt geregeld samen met het Davidsfonds of naargelang het onderwerp met andere verenigingen zoals de Koninklijke Heemkundige Kring Heemschut Lede. De vereniging neemt ook geregeld deel aan Erfgoeddag.

De leden van de archeologische werkgroep hebben ervaring inzake onderzoek van Romeinse archeologische vondsten in Hofstade. Enkel in Antwerpen is er een gelijkaardig initiatief (Antwerpse Vereniging voor Romeinse Archeologie) waarbij vrijwilligers, professionele instellingen en universiteiten samen en met succes een archeologisch project van die omvang weten te realiseren. Bij HK Denderland is er uitgebreide kennis over lokale geschiedenis van Hofstade, Gijzegem, de Aalsterse 20ste-eeuwse geschiedenis, de H. Barbara en genealogie.

HK Denderland heeft een beperkte eigen verzameling met voornamelijk prentkaarten, kaarten, foto's en films, maar ook boeken, gebruiksvoorwerpen, devotionalia, necrologia, penningen, tot zelfs hele sets van voorwerpen, schrijnwerkersmateriaal... Aan de inventaris wordt gewerkt, deze is momenteel gedeeltelijk verwerkt.

Heemkundige kring De Faluintjes

Heemkundige Kring De Faluintjes is actief in de Aalsterse deelgemeenten Baardegem, Herdersem, Meldert en Moorsel. Doelstelling van de heemkring is de studie, de inventarisatie, het behoud en de bescherming van het cultuurpatrimonium van de

Faluintjesstreek te bevorderen. Dit door het inrichten van voordrachten, tentoonstellingen, andere activiteiten en acties, de publicatie van een tijdschrift, gelegenheidspublicaties e.d.

HK De Faluintjes is lid van de Aalsterse cultuurraad en lid van Heemkunde Vlaanderen. De voorzitter van HK De Faluintjes is tevens voorzitter van de Aalsterse deelraad cultureel erfgoed en voorzitter geweest van het voormalige Heemkunde Vlaanderen. HK De Faluintjes werkt geregeld samen met lokale verenigingen (dorpsraad, muziekverenigingen, religieuze verenigingen, kerkfabriek Sint-Martinus Moorsel...) en met het Stedelijk Museum Aalst en de erfgoedcel.

HK De Faluintjes heeft kennis inzake geschiedenis van de Faluintjesstreek en de H. Gudula, ervaring en expertise inzake organisatie van erfgoedprojecten met lokaal en bovenlokaal bereik (tentoonstellingen, studiedagen, publicaties, wandeltochten, crowdfunding, etc.). De uitgave van het lijvige jaarlijkse jaarboek, met daarnaast meer bescheiden mededelingenbladen, vormt de kerntaak van deze kring.

Op een bescheiden verenigingsarchief na en enkele schenkingen is er geen noemenswaardige collectie. Als de vereniging schenkingen aangeboden krijgt, raadt ze aan om die in bruikleen te geven aan het museum of het stadsarchief.

Liniaal

Naast heemkunde en geschiedenis van de Aalsterse deelgemeente Nieuwerkerken houdt Liniaal zich bezig met dialect, folklore, milieu, landschap, cultuurpatrimonium, monumentenzorg en alle culturele aangelegenheden. De vereniging is gestopt met de uitgave van haar tijdschrift, waarin vooral de historische / heemkundige kaart getrokken werd. Grootste werkpunt nu is het digitaal beschikbaar stellen van de immense hoeveelheid bestaande artikels en informatie en de vrijwaring van het gemeentearchief. In de andere activiteiten primeert het breed culturele. Liniaal kan daardoor evengoed optreden als organisator van een kunstitentoonstelling of een pianorecital.

Liniaal heeft kennis over de Nieuwerkerkse geschiedenis en heeft ervaring inzake archiefonderzoek. Op een klein verenigingsarchief na beheert Liniaal geen collectie.

Forum Aalst Historiek

Forum voor Aalsterse Geschiedenis is een online-forum waar informatie wordt gedeeld rond Aalsterse geschiedenis

Het forum is lid van de deelraad cultureel erfgoed van de stad Aalst. De leden bevorderen via hun forum contacten en uitwisseling tussen de verschillende Aalsterse erfgoedactoren. Individuele leden van het forum werken nauw samen met het museum, erfgoedcel en stadsarchief Aalst.

De leden van het forum hebben veel expertise inzake geschiedenis WOI, brouwerijen, de Aalsterse geschiedenis,...

Familiekunde-Aalst

Familiekunde-Aalst maakt deel uit van Familiekunde Vlaanderen (nu Histories) en heeft ook contacten met andere afdelingen (bv. Familiekunde Oost-Vlaanderen). Ze is lid van de Aalsterse deelraad cultureel erfgoed maar zou nog meer willen samenwerken met andere heemkringen (uitwisseling bidprentjes en ruilabonnementen, Herzele en St.-Lievens-

Houtem, Erpe-Mere, Lede, Haaltert, Okegem, ...). Er is een afspraak tussen Familiekunde-Aalst en het stadsarchief Aalst waarbij Familiekunde-Aalst zich toelegt op het toegankelijk maken van privécollecties (doodsprentjes, rouwbrieven, foto's, ...) en ander privaatrechtelijk archief (parochieregisters na 1796, ...), terwijl het stadsarchief Aalst het archief van het openbaar bestuur van de stad (met o.m. de registers van de burgerlijke stand,...) ontsluit. Het documentatiecentrum van Familiekunde-Aalst is wekelijks open.

Familiekunde-Aalst heeft expertise inzake genealogie, paleografie, lokale geschiedenis, familiegeschiedenis in het bijzonder, digitalisatie en digitaal ontsluiten van erfgoed.

Familiekunde-Aalst heeft een ruime collectie rouwbrieven (ca. 100.000) en gedachtenisprentjes. Een inventaris van de collectie is via de website te raadplegen (index rouwbrieven). De collectie wordt bewaard in afgesloten kasten in de crypte van de kerk van Erembodegem. De bewaaromstandigheden zijn redelijk goed. Alle rouwbrieven zijn gescand en voorzien van meta-informatie. Het documentatiecentrum beschikt over microfilms en kopieën van parochieregisters en akten van de burgerlijke stand, klappers, kaarten en leggers (o.m. van Popp) en verder een uitgebreide collectie monografieën, naslagwerken en tijdschriften m.b.t. genealogie, lokale geschiedenis/ heemkunde, lokale families en het dagelijkse leven.

Immaterieel cultureel erfgoed Aalst

Orale tradities en uitdrukkingen

- Aalsters dialect (De Draeckenieren, Jan Louies, CVO)

Opvoeringen of podiumkunsten

- Aalsters poppentheater (Abajour, de Bende van Richaar)
- Vendelzwaaien (Vredon, Alkuone)
- Stadsbeiaardier
- Rederijkerskamers: Catharinisten, Barbaristen, amateurtoneel, ...

Sociale gewoonten, rituelen, feesten en processies

- Aalst Carnaval (Feestcomité, dienst Evenementen, dienst Toerisme & erfgoed, carnavalsverenigingen...)
- Oogstfeest De Pikkeling (VVV De Faluintjesstreek)
- Sint-Maarten
- Sint-Antonius Herdersem (Gilde van Sint-Antonius)
- Heilige Gudula Moorsel/ Herdersem (Gudulaconfrerie)
- Volkssportverenigingen: kaatsers, balboogschutters...

Kennis en praktijken betreffende de natuur en het universum

Traditionele ambachtelijke vaardigheden

- Aalsterse Hopteelt (dienst landbouw, AAA-project)
- Aalsterse Vlaaien

- Wijnbouw (domein de Kluizen)
- Bierbrouwen (De Objectieve Proefajuinen, Baardegemse Objectieve Bierproevers Sint-Arnoldus)
- Smeedkunst (Smederij De Bruyn, Smederij De Boeck)
- Kantklossen (Kantatelier Rosemarijn vzw)

Verzamelaars & verenigingen

- Xenophora (Belgische Vereniging voor Paleontologie)
- Numismatica Alost
- Prentkaartenclub Groot-Aalst
- Filatelia Alost
- Jukeboxplezier (Gijzegem)
- Retrotheek (Nieuwerkerken)

Andere

- Dirk Martens-comité
- Louis Paul Boongenootschap
- Priester Daensfonds

2. Denderleeuw

Heemkundige Kring Wallo

Heemkundige Kring Wallo legt zich toe op de studie van de geschiedenis, de oudheidkunde en de folklore van de gemeente Welle. Alle voorwerpen die van belang zijn voor de kennis van de streek te behouden en/of te verzamelen, het natuur- en kunstschoon van de streek te doen kennen en te behouden.

Een klein archief wordt bewaard bij bestuursleden thuis en in een lokaaltje van de plaatselijke school. De Heemkundige Kring is lid van de werkgroep erfgoed en verleent medewerking aan erfgoedprojecten zoals Erfgoeddag. Belangrijkste werking is de driemaandelijke uitgave van 'Walloberichten'

Heemkundige Kring Iddergem

Heemkundige kring Iddergem heeft als doelstelling het bewaren, archiveren en bestuderen van het erfgoed van Iddergem met prioritaire aandacht voor militair en kerkelijk erfgoed, heemkunde, dialect en familiekunde. Het bestuur ziet erfgoed als een belangrijke hefboom om gemeenschapsvormend te werken.

Belangrijkste activiteiten van de kring zijn de heemkundige tentoonstellingen, de 11 novemberviering en de varkenskopverkoop tijdens de Sint-Antoniuskermis.

Individuele bestuursleden hebben een collectie die wordt opengesteld via de heemkundige vereniging. Daarnaast is de heemkundige kring lid van de werkgroep erfgoed en is er geregeld samenwerking inzake brochures en projecten van de cultuurdienst Denderleeuw. De vereniging heeft een eigen genealogische databank met + 85.000 personen die toegankelijk is via internet. Er is ook kennis van geschiedenis en dialect van Iddergem

Immaterieel cultureel erfgoed Denderleeuw

Sociale gewoonten, rituelen, feesten en processies

- Kermis Drieselken: oude volksspelen
- Carnaval Denderleeuw: carnavalsraad + Carnavalsverenigingen Denderleeuw
- Sint-Antoniuskermis Iddergem met traditionele varkenskopverkoop

Andere

- Walter Van Sinay: grote collectie prentkaarten en documenten Denderleeuw en daarbuiten

3. Erpe-Mere

Heemkundige Kring Erpe-Mere / Documentatiecentrum Albert D'Hoker

De Heemkundige Kring van Erpe-Mere werd opgericht in 1959. Aanvankelijk omvatte het werkgebied alleen de gemeente Mere. In 1965 werd dat uitgebreid met Erpe en later, na de fusies der gemeenten, tot alle deelgemeenten van Erpe-Mere: Aigem, Bambrugge, Burst, Erondegem, Erpe, Mere, Ottergem en Vlekkem.

De vereniging heeft tot doel: het bevorderen van de belangstelling voor en de kennis van het eigen heem in al zijn facetten. Zij streeft dit doel na door onderzoek, studie en publicatie en door het verzamelen van voorwerpen en oudheidkundige gegevens. Zij ijvert tevens voor het behoud van het cultureel erfgoed en laat niet na zowel de bevolking als de lokale besturen hiervoor te sensibiliseren.

De kring geeft een eigen driemaandelijks tijdschrift uit, de 'Mededelingen van de Heemkundige Kring van Erpe-Mere'. Naast het tijdschrift en het documentatiecentrum organiseert de kring geregeld heemkundige activiteiten, bv. naar aanleiding van de Nacht van de Geschiedenis of Erfgoeddag.

Het documentatiecentrum is een onderdeel van de Heemkundige kring Erpe-Mere en staat ter beschikking van vorsers. Binnen Erpe-Mere is er een overeenkomst, waarbij het gemeentearchief zich beperkt tot de bewaring van het eigen bestuurlijke archief. Andere lokaalhistorische archiefstukken (van andere instellingen, particulieren,...) en collecties (foto's, beeldmateriaal, bedrijfsarchieven, archieven van particulieren,...) worden bewaard in het Documentatiecentrum Albert D'Hoker, het documentatiecentrum van de heemkundige kring. De gemeente-archivaris is tevens expert inzake lokale geschiedenis en bestuurslid van de Heemkundige Kring. Het documentatiecentrum is wekelijks open. Er kan online gezocht worden in een aantal catalogi op www.heemkunde-erpe-mere.be. In de leeszaal zijn fijnere zoekopdrachten mogelijk. De collectie affiches is te doorzoeken op www.madeindenderland.be (2019). De meest interessante archiefstukken zijn ook te vinden op www.archiefbank.be.

De collectie bestaat uit fotomateriaal, affiches, doodsprentjes over Erpe-Mere en bevindt zich grotendeels in 2 klaslokalen van de vroegere Gemeentelijke Jongensschool. De collectie wordt bewaard in goede omstandigheden in rekken en zuurvrije dozen. In 2019 werden de lokalen nog vernieuwd, de collectie nog herverpakt. Een collectie objecten uit de lokale geschiedenis is bij gebrek aan ruimte en mankracht niet geordend. Deze wordt bewaard in de kelders van het AC Steenberg

De collectie bestaat enerzijds uit documentatie (alle Oost-Vlaamse heemkundige tijdschriften, geschiedkundige en heemkundige boeken, persknipsels over Erpe-Mere vanaf 1977, kaarten, inventarissen en naslagwerken) en anderzijds uit archief (3200 foto's; affiches en posters; documenten over het plaatselijke verengingsleven; doodsbrieven en doodsprentjes) en een kleine erfgoedbibliotheek (18de en 19de eeuwse religieuze literatuur).

Sociale gewoonten, rituelen, feesten en processies

- Paardenommegang St. Bavo Mere, Paardenommegang Burst, Paardenommegang Bambrugge
- Processies Aaigem en Bambrugge
- Sint-Maartensviering rond 11 november

Kennis en praktijken betreffende de natuur en het universum

- Streekproduct: grondwitloof

Traditionele ambachtelijke vaardigheden

- Kruiskoutermolen: beheerd door molencommissie
- Talloze watermolens langsheen de Molenbeek
- Brouwerijen: Brouwerij De Glazen Toren, Brouwerij Danny

De paardenprocessie te Mere, Verz. Erfgoed Denderland

4. Haaltert

De Patrijs

Op 7 mei 2005 werd in het gemeentelijk Warandegebouw te Haaltert het WOII-verzetsmuseum 'De Patrijs 1944' plechtig geopend door vertegenwoordigers van de Amerikaanse, Britse en Nieuw-Zeelandse ambassade en het schepencollege van Haaltert. Dit lokaal oorlogsmuseum bevat unieke documenten, foto's, voorwerpen uit het privéarchief van wijlen Alfred Noteboom, stichter van het Haaltertse schuiloord 'Le Perdreau - De Patrijs'. De collectie is er aangevuld met donaties van voorwerpen, foto's en documenten van privépersonen uit binnen- en buitenland.

Vliegtuigcrashes in Aaigem, Outer, Bavegem en Haaltert worden er uitvoering belicht. Unieke foto's, documenten en historische voorwerpen geven een goed beeld van de werking van het Haaltertse schuiloord en een aantal onderduik- en ontsnappingslijnen tijdens W.O.II. Geheime militaire duivenberichten naar Engeland, valse paspoorten en stempels - destijds gebruikt door het Haaltertse schuiloord -, radio-zendapparatuur en een aantal (sluik-) drukperstoestellen vervolledigen er de collectie. Een unieke Amerikaanse drukpers uit 1910, gebruikt in het Brusselse tijdens WO2, is er één van de opvallende collectiestukken.

De Vaderlandslievende Kring Groot-Haaltert, die dit museum zonder winstgevende doeleinden beheert, werkt samen met het gemeentebestuur van Haaltert, de Haaltertse Cultuurraad en onderwijsinstellingen. Het museum is te bezichtigen in het gemeentelijk Warandegebouw, Sint-Goriksplein 17 in Haaltert en is elke eerste zondag van de maand van 10 tot 14 uur geopend.

Mini Museum Mussenzele

Liefde voor gebruiksvoorwerpen uit (groot)moeders tijd en bezoeken aan antiekmarkten liggen aan de basis van het 3m, of het Mini Museum Mussenzele. Het 3m concept bestaat uit vijf thema's: werken en leven op straat, ontspanning, de school, het gezin en religie. Rond deze thema's werden met het materiaal taferelen gebouwd van +/- '1940 tot +/- '60. Het Mini Museum werkt vaak samen met gemeentelijke initiatieven: Erfgoeddagen, het voormalige Bezoekerscentrum, de Dag van het Park, de Kunstenroutes... Jaarlijks komt er bezoek van de scholen Sint-Gorik en De Krekel, Sint-Aloysius, De Zilverberk, Sint-Vincentius uit Affligem en Sint-Vincentius uit Aaigem. Vele verenigingen uit Haaltert en daarbuiten kennen de weg naar het museum.

Het jaarprogramma bestaat uit een Bloesemwandeling, een Bier brouwdag, de Ambachtendag op 15 augustus en de Kerstnocturne. De Bloesemwandeling speelt zich af langs de 3m wandelingen 'In en om Mussenzele'. De bier brouwdag is een niet te missen hoogmis waar telkens een 30 a 40 amateurbrouwers op af komen. De Tripel *m* is een naam waar we met een knipoog een poging wagen tot allitereren met 3m. We bouwen onze brouwdag telkens rond een bepaald gerstenathema. Hoogtepunt is 15 augustus, de Ambachtendag. Deze gaat gepaard met demonstraties van oude ambachten en volksspelen. Op die dag wordt de Tripel *m* gedegusteerd die we voordien hebben gebrouwen. Als het weer niet tussenbeide komt als spelbreker ontmoeten op deze dag honderden mensen mekaar. Als sluitstuk van het jaar is er de Kerstnocturne. Mensen komen kerstliederen zingen en vooral proeven van de gezellige sfeer met een drankje, een

boterham met kaas of kop, smoutebollen en glühwein. Alles wordt aangevuld met *'gekaste eirten in een tipzaksken'*. Verschillende leden van Mini Museum Mussenzele zijn tevens lid van de Heemkundige Kring Haaltert of bestuurslid van de Cultuurraad. De organisatie staat in contact met het FARO en neemt ook regelmatig contact op met het MOT in Grimbergen. Ook heeft het museum contact met Liesbet Triest van de UGent departement taalkunde voor het beschrijven van voorwerpen.

Heemkundige Kring Haaltert

Heemkundige Kring (HK) Haaltert, opgericht eind 1980, heeft als doel de plaatselijke heemkunde zoals familiekunde, volkskunde, plaatselijke geschiedenis en industriële archeologie in het werkingsgebied (eigen regio) Denderhoutem, Haaltert, Heldergem en Kerksken te bevorderen. Verder werkt de HK Haaltert samen met andere verenigingen met een gelijkaardig doel buiten het werkgebied. HK Haaltert is lid van de Haaltertse cultuurraad en Heemkunde Oost-Vlaanderen dat (actueel) gefusioneerd wordt met Heemkunde Vlaanderen, Familiekunde Vlaanderen en Leca (Erfgoed) onder de naam Histories.

De HK Haaltert heeft zijn werkruimte in het Warandegebouw, ter beschikking gesteld door het gemeentebestuur met toegang tot internet. Het beschikt over drie lokalen waarvan twee op de beneden verdieping die gebruikt worden als vergader- en werkruimte voor het bestuur en bezoekers. In deze lokalen bevindt zich ook de bibliotheek; deze omvat Algemene Literatuur (+/- 800 titels), Familiekunde, gezinsreconstructie, staten van goed en familie genealogieën (+/- 600 titels) en een verzameling doodsbrieven, overlijdensprentjes (+/- 100.000 stuks). Daarnaast beheert de HK een uitgebreid foto- en filmarchief (gedeeltelijk digitaal), oude prentkaarten en diverse prularia. Op de bovenverdieping worden de plaatselijke archieven en schenkingen bewaard. Deze zijn reeds gedeeltelijk geïnventariseerd en kunnen geraadpleegd worden door bezoekers.

De HK Haaltert werkt geregeld samen naargelang het onderwerp met andere verenigingen zoals Davidsfonds, Priester Daensfonds, Cultuurraad, Heemkringen, historici en journalisten om het historisch erfgoed zo ruim mogelijk uit te dragen door boekvoorstellingen en het inrichten van tentoonstellingen o.a. emigratie, bevrijding, seizoenarbeiders, het daensisme. De HK Haaltert publiceerde een 50 tal werken over de lokale kerkelijke en politieke geschiedenis, verenigingsleven, dialect en historische gebeurtenissen in Denderhoutem, Haaltert, Heldergem en Kerksken. Deze onderwerpen worden uitvoerig behandeld in het 3 maandelijks tijdschrift. Alle tijdschriften en de voornaamste boekpublicaties zijn online te lezen (downloaden) op de website: <http://www.hkhaaltert.be/>.

Immaterieel cultureel erfgoed Haaltert

- Streekgerechten: bieren / grijze kopvlees / kant / gekaste eirten
- Kantklossen: 'De Bezige Bijtjes' / Kantschool
- Orale tradities: dialect (Gilbert Redant)
- Driekoningenfeesten (Denderhoutem, Kerksken, ... → carnaval)

Andere verenigingen

- Beiaardvereniging

5. Lede

La Lédoise

Museum over fabricage van constateurs, ringetjes en cadrans voor de duivensport sinds 1898.

Het museum 'La Lédoise' is sinds open monumentendag 1997 gekend en geliefd bij de bevolking van Lede. Een direct gevolg was de bescherming van het atelier als monument op 10 juni 1999. Met behulp van Monumenten en Landschappen, de provincie, de gemeente en de eigenaars zelf, werd het houten gebouw volledig gerestaureerd. Vanaf 2003 werd het museum opengesteld voor het publiek. De rondleidingen worden verzorgd door de eigenaars/erfgenamen en is een uniek stukje industrieel erfgoed.

Horlogemaker Jef Van Nerum richtte in 1898 La Lédoise op, de oudste producent van constateurs voor de duivensport op wereldvlak. Het interieur is sinds de stopzetting in 1973 onaangeroerd. Het museum heeft expertise over fabricage van constateurs en geschiedenis van de duivensport in het algemeen.

Het bedrijfsarchief (het aandelenregister, etc.), de originele inrichting van het werkatelier (oude machines, de gereedschapskasten, een vitrine met alle 'ingewanden' van de duivenklok) en de historische collectie constateurs worden in goede staat bewaard.

Koninklijke Heemkundige Kring 'Heemschut Lede'

Het doel van KHK 'Heemschut Lede' is om alle geïnteresseerden kennis te laten verwerven over hun directe omgeving, de gemeenschap, de samenleving van vroeger en de families die er woonden. Om deze kennis te ordenen en te plaatsen in haar historische context. Het doelgebied omvat alle zes de gemeenten die sinds 1977 deel uitmaken van de fusiegemeente Lede, namelijk : Lede, Oordegem, Smetlede, Wanzele, Impe en Papegem.

Concreet wordt dit verwezenlijkt door publicatie van eigen boeken en de jaarlijkse uitgave 'Ken Uw Dorp'. De vereniging geeft verder adviezen aan de gemeenteraad betreffende monumentenzorg, straatnaamgeving en dorpsgezichten. Heemschut organiseert zelf of werkt mee aan tentoonstellingen, lezingen en socio-culturele activiteiten.

Het documentatiecentrum van Heemschut Lede is gevestigd in de kelder van de gemeentelijke muziekschool van Lede. Het bevat een collectie documentair erfgoed met betrekking tot de heemkunde in het algemeen en over Lede, Oordegem, Smetlede, Wanzele, Impe en Papegem maar ook de omliggende gemeenten in het bijzonder. Heemkundige werken, Naslagwerken, ruitijdschriften van andere Oost-Vlaamse heemkundige kringen, Bestuurlijk Memoriaal. De heemkring heeft een collectie microfilms, parochieregisters, doodsbrieven en -prentjes voor genealogisch onderzoek. Tevens is er een kleine collectie voorwerpen, die niet geïnventariseerd is.

Al deze documenten zijn overzichtelijk geïnventariseerd en wekelijks toegankelijk.

Sociale gewoonten, rituelen, feesten en processies

- Maria processie/paardenommegang
- Carnaval/prinsenkiesing/feestcomité
- Sint-Maarten

Sint-Maartensviering in Lede, Verz. Erfgoed Denderland

6. Ninove

Brouwerij Slagmuylder

Deze bierbrouwerij is actief in Ninove sinds 1860. Het Kerst- en Paasbier van Brouwerij Slagmuylder zijn erkende streekproducten. In het brouwerijcomplex uit 1926 worden jaarlijks opendeurdagen en evenementen (Kampioenschap voor Bellemannen van het Europees Continent, Oldtimertreffen voor Volkswagen Kevers, etc.) georganiseerd. Het brouwerijmuseum beschikt over een unieke operationele stoommachine uit 1910. In de vroegere machineplaats werd een museum ingericht waarin een collectie van machines, oude gereedschappen, bierattributen en promotiemateriaal wordt tentoongesteld. Tijdens een bezoek kun je ook het traditionele brouwproces gadeslaan.

Heemkring Okegem

De Heemkring Okegem wil de bevolking in contact brengen met het geschiedkundig verleden van Okegem via tentoonstellingen, maar vooral door de halfjaarlijkse uitgave van heemkundig tijdschrift 'Mededelingen Heemkring Okegem' en (online) publicaties, de online genealogische databank over Okegem, Iddergem en Bakergem-Ene. Aangezien de heemkundige kring de enige van groot-Ninove is, wordt vaak ook het volledige grondgebied van Ninove meegenomen in de werking. De Heemkring Okegem is lid van de erfgoedraad Ninove. De voorzitter is tevens ex-archivaris in het Rijksarchief en winnaar provinciale prijs voor historisch onderzoek 2012. De heemkring heeft expertise inzake heemkunde, familiekunde, digitale ontsluiting en archivistiek. De heemkring beschikt over een klein archief met een collectie foto's en prentkaarten van Okegem die ook zijn ontsloten via een eigen beeldbank. Het verenigingsarchief zit in de stadsbibliotheek, maar is niet makkelijk te consulteren, aangezien de catalogus niet up-to-date is. De voormalige heemkundige bibliotheek van Pollare is overgebracht naar de heemkundige kring van Herzele, wegens plaatsgebrek.

Stedelijke Erfgoedraad Ninove

De Erfgoedraad van Ninove is een zeer actieve adviesraad binnen het werkgebied Denderland. Op vele vlakken neemt de adviesraad ook de rol van een heemkundige kring of erfgoedorganisatie, die er voor het grondgebied van Ninove amper is, over. De Erfgoedraad in Ninove werkt mee aan erfgoedactiviteiten, doet aan historisch onderzoek, geeft advies aan het stadsbestuur, voert actie voor het behoud en beheer van het lokale erfgoed,... Door deze ruime werking wordt deze adviesraad in Ninove wel vermeld in dit document, waar dit bij de andere gemeenten niet het geval is. De Erfgoedraad heeft als kernopdracht het nog niet verdwenen erfgoed identificeren, het bevorderen van een erfgoedbeleid en in de mate van het mogelijke onroerend, roerend en immaterieel erfgoed te bewaren voor de toekomst. Concrete acties zijn: de erfgoedwaarde onder de aandacht brengen (bv. op Erfgoeddag, via informatieve lezingen, persmededelingen, vertegenwoordiging in andere raden en/of commissies, ...); het stadsbestuur adviseren om het erfgoed een (haalbare), (nieuwe) bestemming te geven: korte en lange termijnvisie ontwikkelen; samen met het stadsbestuur en betrokken stedelijke diensten (cultuur, patrimonium, archief, bib, ruimtelijke ordening, toerisme, mobiliteit, patrimonium, ...) het erfgoed inventariseren, bewaren en ontsluiten; overleg, coördinatie en samenwerking bevorderen tussen brede groep erfgoedzorgers: erfgoeddeskundigen,

erfgoedverenigingen, historici, verzamelaars, ambachtslui, ...; samenwerken met Erfgoedcel Denderland.

Immaterieel cultureel erfgoed Ninove

Orale tradities en uitdrukkingen

- Werkgroep 'Dialectwoordenboek'
- Belleman

Sociale gewoonten, rituelen, feesten en processies

- Carnaval Ninove
- Sterrenworp / Driekoningen (enkel nog in Denderwindeke?)
- Volkssportverenigingen: duivensport (3 verenigingen), handboogschieten (5), kaatsen (2)
- Sint-Niklaas (Sint-Nicolaasvrienden)
- Stadsreuzen (Reuzencomité, Toerisme Ninove)
- Broederschap Sint-Kristoffel Pollare (jaarlijkse autowijding sinds 1937)
- 'Wegom' (ommegang) van Denderwindeke
- Outer: H. Ritaverering

Podiumkunsten en muziek

- Beiaardschool en orgelafdeling academie

Traditionele ambachtelijke vaardigheden

- Bierbrouwen: brouwerij Slagmuylder (erkende streekproducten Kerst- en Paasbier), hobbybrouwers, ...
- Wind- en watermolens: molencommissie, vzw De Wildermolen
- Kantklossen (opleiding aan Academie Beeldende Kunst / Academie)
- Houtdraaiers

Verzamelaars & verenigingen

- Privéverzameling nieuwjaarsbrieven (Nelly Haelterman)
- Postzegelkring (filatelie, oude postkaarten, ...)

Andere

- Dr. Hemerijckxcomité: nagedachtenis van 'melaatsendokter' Frans Hemerijckx
- VVV Ninove: toerisme
- "Sluimerende" werkgroepen met interessant archief (Leo Moeremans, Abdij)
- VTBKultuur

E. Gemeentelijk erfgoedbeleid

We lijsten hieronder relevante onderdelen uit de meerjarenplanning 2020-2025 van de verschillende gemeenten op. De uitgelichte doelstellingen of acties gaan zeker niet alleen over erfgoed, maar tonen de verwevenheid van het lokale erfgoedbeleid met andere beleidsdomeinen, zoals onroerend erfgoed, toerisme, natuurbeheer,... Elke gemeente heeft zijn eigen manier van plannen, de ene oplijsting is dus uitgebreider dan de andere.

Daarnaast lijsten we met enkele voorbeelden ook op hoe de steden en gemeenten lokale cultureel-erfgoedactoren zelf al ondersteunen.

Het belfort van Aalst (erkend UNESCO-erfgoed), Verz. Erfgoed Denderland

Meerjarenplanning Aalst

- Actie: AC000213: Lokaal hoperfgoed: Ondersteunen van het lokale hoperfgoed
- Actie: AC000245: Historisch belevingscentrum: Realiseren van een historisch belevingscentrum
- Actie: AC000246: Kwalitatief, aantrekkelijk museumaanbod: Inzetten op een kwalitatief en aantrekkelijk museumaanbod
- Actie: AC000248: Erfgoedbeleid: Voeren van een erfgoedbeleid
- Actie: AC000249: Publiekswerking Sint-Martinuskerk: Verdere uitbouw van een professionele publiekswerking in het kader van de restauratie van de Sint-Martinuskerk
- Actie: AC000268: Publieksontsluiting Belfort: Zorgen voor een goede publieksontsluiting van het Belfort

- Actie: AC000282: Verkoop patrimonium: Verkoop van patrimonium
- Actie: AC000281: Beheer pastorijen: Beheer van pastorijen
- Actie: AC000285: Aankoop patrimonium i.f.v. publieke bestemming: Aankoop van patrimonium i.f.v. publieke bestemming
- Actie: AC000307: (her)inventarisatie bouwkundig erfgoed: Opmaak (her)inventarisatie bouwkundig erfgoed
- Actie: AC000288: Monumentenzorg en samenwerking Vereniging voor Aalsters Kultuurschoon: Monumentenzorg en samenwerking Vereniging voor Aalsters Kultuurschoon
- Actie: AC000289: Investerings onroerend erfgoed: Investeren in onroerend erfgoed
- Actie: AC000290: Investerings binnen het kerkenbeleidsplan: Investerings binnen het kerkenbeleidsplan
- Actie: AC000296: reguliere werking ICT (o.a. stadsarchief Aalst)

Meerjarenplanning Denderleeuw

Organisatie erfgoedinitiatieven met aandacht voor de identiteit van de deelgemeenten

In samenwerking met de werkgroep Erfgoed en het intergemeentelijke samenwerkingsverband Erfgoedcel Denderland worden jaarlijks erfgoedinitiatieven georganiseerd/ zowel de jaarlijkse terugkerende Sint-Antoniusviering en herdenking van Wapenstilstand als (ver)nieuw(end)e activiteiten in kader van een specifiek thema. Hierbij is er aandacht voor de identiteit van de deelgemeentes, de jaarthema's die vanuit Erfgoedcel Denderland worden aangereikt en de onderwerpen die vanuit inwoners of de werkgroep Erfgoed worden voorgesteld. Er wordt getracht in het erfgoedaanbod een evenwicht te bewaren in aandacht voor roerend, immaterieel en onroerend erfgoed.

Het lokale erfgoed helpen bewaren en valoriseren

Vanuit het archief lanceren we jaarlijks een oproep naar onze inwoners om waardevol archiefmateriaal bij hun thuis, bij de vereniging, ... eventueel over te dragen aan het gemeentelijk archief of zeker goed te bewaren en/of te ontsluiten binnen de familie, organisatie, ... Zodoende kunnen waardevolle documenten, foto's, filmpjes, voorwerpen, ... bewaard worden voor het nageslacht - al dan niet verwerkt in een tentoonstelling of erfgoedproject.

In onze gemeente zijn er een groot aantal oud-strijdersgraven, verspreid over de drie kerkhoven. Deze dateren zowel van de Eerste als van de Tweede Wereldoorlog. Gelet op het permanent karakter van deze graven, neemt de gemeente de verantwoordelijkheid van het oud-strijdersperk op zich. De gemeente wil het oud-strijdersperk opwaarderen zodat de boodschap die deze graven geven nooit mag vergeten worden: 'Nooit meer oorlog'.

De Erfgoedcel Denderland geeft vorming aan onze heemkundige kringen en/of verenigingsleven om binnen deze organisaties te werken aan het valoriseren van het lokale erfgoed.

Op initiatief van SOLVA en de Erfgoedcel Denderland zal onze gemeente toetreden tot een intergemeentelijke samenwerking rond onroerend erfgoed. In eerste instantie zal het de bedoeling zijn om een inventarisatie op te stellen van het waardevol onroerend erfgoed dat ons grondgebied rijk is. Mogelijks kunnen er via deze samenwerking ook adviezen

ingewonnen worden om omgevingsvergunningsaanvragen beter te kunnen beoordelen voor wat betreft het waardevol onroerend erfgoed.

Beleidsnota Erpe-Mere

ACT-1 Stimuleren van duurzaam renoveren van oude woningen

We zetten meer in op de bescherming van ons erfgoed, bij voorkeur in een intergemeentelijk samenwerkingsverband. We onderzoeken of een erkenning als onroerenderfgoedgemeente nuttig kan zijn voor de gemeente. Een 'onroerenderfgoedgemeente' bouwt een eigen beleid uit voor het aanwezige onroerend erfgoed op haar grondgebied, complementair aan het Vlaamse beleid. Tegelijk neemt een erkende onroerenderfgoedgemeente bepaalde bevoegdheden en taken over van het agentschap.

Het is al een eerste stap om samen met het intergemeentelijk samenwerkingsverband 'Erfgoed Denderland' een beleid uit te stippelen voor het archeologisch, landschappelijk en bouwkundig erfgoed. Wij creëren zo een kader voor een erfgoedtoets bij sloop- of kapwerken, om beleidsvoorbereidende taken op te nemen, advies te verlenen en te werken aan een beschermd stads- en dorpsgezicht. In de schoot van Erfgoed Denderland gaan we over tot de oprichting van een Intergemeentelijke Onroerend Erfgoeddienst Denderland (IOED Denderland). We participeren actief.

We bekijken hoe deze intergemeentelijke samenwerking een meerwaarde kan zijn voor dossiers zoals de restauratie van de pastorie in Erpe, de watermolens, kleine landschapselementen, veldkapelletjes, broodbakovens, enz.

Meerjarenplanning Haaltert

Actie 20 - Promoot en optimaliseer toeristische mogelijkheden en erfgoed van onze gemeente

Haaltert zet zich in de verf, met een meer zichtbaar infopunt dat alle toeristische informatie verzamelt en aanbiedt, met het optimaliseren van het aanbod van wandel- en fietsroutes door het ontwikkelen van pocketkaarten en het zoeken van peterschappen voor elke route met behulp van vrijwilligers. We plaatsen het aanbod aan bezienswaardigheden in de kijker. Dit doen we in samenwerking met Toerisme Oost-Vlaanderen en Toerisme Scheldeland. Diverse digitale mogelijkheden kunnen onderzocht worden tot promotie en uitbouw van onze diensten.

Haaltert draagt ook zorg voor haar erfgoed via de ontwikkeling van een erfgoedbeleid.

In samenwerking met de werkgroep Erfgoed (onderdeel van de adviesraad Cultuur) en het intergemeentelijk samenwerkingsverband Erfgoedcel Denderland worden jaarlijks erfgoedinitiatieven georganiseerd: zowel de jaarlijkse herdenking van Wapenstilstand als (ver)nieuw(end)e activiteiten in het kader van een specifiek thema. Hierbij is er aandacht voor de identiteit van de deelgemeenten, de

jaarthema's die vanuit Erfgoedcel Denderland worden aangereikt en de onderwerpen die vanuit inwoners of de werkgroep Erfgoed worden voorgesteld. Er wordt getracht in het erfgoedaanbod een evenwicht te bewaren in aandacht voor roerend, immaterieel en onroerend erfgoed.

We versterken onze identiteit met bijvoorbeeld kunst en spreken in de publieke ruimte.

Meerjarenplanning Lede

Onder andere via het A085 Organisatie van cultuureducatieve projecten en
Lidmaatschap activiteiten rond erfgoed.
Erfgoed Denderland
(6151006).

Meerjarenplanning Ninove

Actieplan 4/9: bewaren, valoriseren en ontsluiten van het lokale erfgoed

- 4/9/1: We bewaren en restaureren het roerend erfgoed
- 4/9/2: We ontwikkelen een lokale erfgoedwerking met aandacht voor de vele vormen van erfgoed aan de hand van zowel 'vaste rituelen' (zoals Erfgoeddag) als gelegenheidsprojecten
- 4/9/3: We verankeren de lokale erfgoedwerking in bovenlokale samenwerkingsverbanden (Erfgoedcel Denderland, IOED)
- 4/9/4: We bouwen de erfgoedbibliotheek uit
- 4/9/5: We onderhouden en restaureren het onroerend erfgoed
- 4/9/6: We voeren het kerkenbeleidsplan verder uit

Ondersteuning aan lokale cultureel-erfgoedactoren

In de respectievelijke gemeenten van projectvereniging Erfgoed Denderland kunnen de volgende voorbeelden van ondersteuning afzonderlijk worden opgelijst:

Structurele ondersteuning

- Totale kost stedelijk museum Aalst (personeel + huisvesting en werkingsmiddelen): €600.000 jaarlijks gemiddeld.
- Totale kost stadsarchief Aalst (personeel + huisvesting en werkingsmiddelen): €600.000 jaarlijks gemiddeld, waarvan €68.700 werkingsmiddelen voor 2018.
- Subsidie voor huur depot nationaal brandweermuseum van Privat Fire Brigade: €75.000 jaarlijks gemiddeld (tot 2020).
- Organisatie Aalst Carnaval (2VTE): €1.000.000 jaarlijks gemiddeld.
- Werking Bouwhistorica stad Aalst.

Werkingsmiddelen via lidmaatschap cultuurraden

- In alle gemeenten krijgen de leden van de respectievelijke cultuurraden ondersteuning (gemiddeld €100 jaarlijks).
 - o Vb. Ninove:
 - € 4000 / jaar voor CultuurForum
 - €100 structurele subsidie voor erfgoedverenigingen, met aanvullende activiteitentoeelage
- Alle (erkende) Aalsterse verenigingen kunnen, naast gebruik maken van infrastructuur en de (feest)materialen, opgenomen in het verhuurreglement, aan verminderd tarief (tarief A).
 - per jaar een geldbeugel van €250 toegewezen krijgen om de huur van bovenstaande te betalen
 - kunnen één keer per jaar een grootschalig dossier 'met medewerking van de stad' aanvragen waarbij ze een logistieke steun van €2000 kunnen genieten
 - Alle (erkende) Aalsterse verenigingen kunnen ook beroep doen op project- en infrastructuursubsidies, naast de ondersteuning op de algemene werking.

Gebruik van infrastructuur

- In de gemeenten Erpe-Mere en Haaltert wordt de heemkundige kring gehuisvest in infrastructuur van de gemeente.
- Leden van de cultuurraad of erkend door de gemeente/stad kunnen lokalen en (feest)materialen gebruiken aan goedkoper tarief in Aalst, Lede, Denderleeuw, Ninove en Erpe-Mere.
- De balboogvereniging de Ware vrienden zijn gehuisvest in infrastructuur van de stad Aalst. Ook de 3 handboogmaatschappijen van Ninove krijgen aangepaste sportinfrastructuur van de stad Ninove ter beschikking.
- De Aalsterse Carnavalsverenigingen gebruiken de carnavalswerkhallen van de stad Aalst.

Gebruik algemene gemeentelijke uitleendienst voor leden adviesraden

- Aalst, Lede, Denderleeuw en Ninove en Erpe-Mere.

F. Beleid van andere actoren en overheden

Beleid Vlaamse regering

De decretale basis waarop onze werkingsmiddelen gebaseerd zijn zit vervat in het **Vlaamse cultureel-erfgoeddecreet**. Sinds de vorige aanvraag in 2015 is dit decreet echter wel vernieuwd. De grote lijnen blijven hetzelfde, maar er zijn toch enkele nieuwigheden en verschillen waar bij de aanvraag zeker rekening mee gehouden dient te worden.

Het instrument van de 'cultureel-erfgoedconvenants' bestaat al sinds 2000. Deze convenants bewaren de zorg voor en omgang met cultureel erfgoed, ondersteunen lokale cultureel-erfgoedactoren en vergroten het maatschappelijk en politiek draagvlak voor cultureel erfgoed. Momenteel zijn er hierdoor zo'n 19 erfgoedcellen terug te vinden in Vlaanderen en Brussel. Dit is (nog) geen gebiedsdekkende werking. Vlaanderen gaat er van uit dat dit bottom-up steeds verder uitbreidt, volgens de wensen en de noden van de lokale overheden. Hier wordt dus ook geen sturing in voorzien, behalve wat decretaal bepaald is. Met de start van de nieuwe beleidsperiode zullen er, volgens verwachting, opnieuw verschillende nieuwe erfgoedcellenwerkingen opstarten.

Enkele belangrijke aandachtspunten:

- **Werkingssubsidies**

Werkingssubsidies werden aangewend voor de inhoudelijke kosten voor de werking van de cultureel-erfgoedcel en voor andere vormen van ondersteuning van lokale cultureel-erfgoedactoren. Door het hernieuwde decreet dienen deze middelen op een dienstverlenende rol op te nemen op regionaal niveau. Het is nu meer zelf te bepalen welke dienstverlenende 'diensten' er op regionaal niveau dienen opgenomen te worden. De werking van een cultureel-erfgoedcel die een initiërende, coördinerende en ondersteunende rol opneemt kan hier werkingsmiddelen voor kregen, maar ook eventuele collectie beherende organisaties, indien deze de dienstverlenende rol opnemen.

- **Subsidiebedrag bepalen**

Voorheen werd het subsidiebedrag bepaald door het inwonersaantal. De afweging binnen deze ronde zal eerder gebaseerd zijn op het aanwezige erfgoed, de noden binnen het erfgoedveld en de kwaliteit van het beleidsplan dat hier voor ligt.

- **Subsidiëringsvoorwaarden**

De subsidiëringsvoorwaarden zijn tweeledig: Er moet voldoende cultureel erfgoed en actoren aanwezig zijn en het werkingsgebied moet ten minste 85.000 inwoners tellen. De omgevingsanalyse in dit beleidsplan tonen aan dat beide voorwaarden vervuld zijn.

- **Criteria waaraan het beleidsplan getoetst zal worden:**

- o Belang cultureel erfgoed en actoren
- o Kwaliteit expertise
- o Wijze waarop rol wordt opgenomen en mate waarin ingespeeld wordt op noden
- o Wijze uitvoeren strategische visie
- o Wijze betrekken erfgoedgemeenschappen
- o Kwaliteit zakelijk beheer, haalbaarheid en realiteitsgehalte

- Inbreng van middelen
 - Afstemming actoren regionale dienstverlening
- **Strategische visie**

We moeten niet alleen rekening houden met lokale en regionale erfgoednoden. Ook de Vlaamse beleidsprioriteiten moeten vervat zitten in onze plannen. De huidige geldende visienota is van voormalig minister Sven Gatz. Deze visienota focust op thema's als depotbeleid en religieus erfgoed. Niet toevallig zijn dit thema's die vroeger bij de provincies zaten, maar door de afslanking van de provincies op bovenlokaal vlak wat zijn weggevalen. Ook wij hebben hier in onze beleidsplanning steeds zo vele mogelijk rekening mee gehouden.

“Een toekomst voor de Vlaamse Parochiekerk” en “De Nieuwe Parochie”: beleidskaders voor de herbestemming of nevenbestemming van de parochiekerken

Door de toegenomen secularisatie van de samenleving wordt de Kerk geconfronteerd met een leegloop van de parochiekerken. Het aantal actieve gelovigen zakte drastisch, waardoor veel kerkgebouwen in onbruik raken. De nood aan herbestemming of nevenbestemming dringt zich op vele plaatsen dus op. Een aantal richtinggevende documenten behandelen deze materie:

De Conceptnota ‘Een toekomst voor de Vlaamse Parochiekerk’ van 24 juni 2011 en de Omzendbrief van 30 september 2011 van voormalig Vlaams minister voor Binnenlands Bestuur en Onroerend Erfgoed Geert Bourgeois zetten de uitdaging voor de toekomst van de kerken bij alle steden en gemeenten op de kaart.

In de conceptnota wees Geert Bourgeois op het verstoorde evenwicht tussen het aanbod en het gebruik van parochiekerken en richtte de minister een uitnodiging aan de kerkgemeenschap om, in dialoog met de lokale besturen, na te gaan op welke wijze en in welke mate in de toekomst gebruik zal gemaakt worden van het kerkenbestand in Vlaanderen.

De nota vraagt aan de kerkbesturen om een strategische visie te ontwikkelen over het lokaal kerkenbestand van de gemeente. Deze visie bevat onder meer de waarde en toestand van het kerkgebouw, de omgeving waarin het zich bevindt, het actueel gebruik en de functie ervan en - in geval van neven-, mede- of herbestemming - de belangstelling van andere actoren.

De nota heeft ook een intern **debat in de kerkgemeenschap** gevoed. De Vlaamse bisschoppen richten tot de kerkgemeenschap een reeks documenten met stappenplannen, aandachtspunten en beschouwingen omtrent deze problematiek.

Elk bisdom legt daarin eigen accenten. De ontwikkelingen en snelheid waarmee de discussie rond herbestemming/nevenbestemming en de heroriëntatie en herorganisatie van de geloofsgemeenschappen vorm wordt gegeven, kan verschillen van bisdom tot bisdom.

Het **bisdom Gent** voelt door het hoge aantal kerken in het werkingsgebied de dringende nood voor een kwalitatieve en eerbiedige herbestemming van de kerkgebouwen. Het bisdom Gent probeert de uitdagingen op dat vlak om te buigen in opportuniteiten. In de nota **“De nieuwe parochie”** beschrijft Mgr. Luc Van Looy het mechanisme van het bisdom Gent om tot een nieuwe indeling van parochies te komen. Door meer nadruk te leggen op het decanaat worden de ‘nieuwe parochies’ uitgebreid waardoor er minder kerkgebouwen voor erediensten zullen worden gebruikt. Als belangrijke partner in deze materie zal het Bisdom Gent in overleg met het CRKC en de individuele kerkfabrieken deelnemen aan actieve herbestemmingen van gebouwen voor erediensten.

Het bisdom ondersteunt de lokale geloofsgemeenschappen hierbij met een reeks documenten aangaande deze materie:

- *“De ‘nieuwe’ parochie: impulsvergadering voor parochieploegen, kerkfabrieken en dekenale conferenties”*, Mgr. Luc Van Looy.
- *“Over de conceptnota van minister Bourgeois”*, vic. Joris De Jonghe;
- *“Naar een gezamenlijke aanpak rond de toekomst van parochies en parochiekerken in het bisdom Gent”*, Paul Van Puyenbroeck, 2011.

Niet alleen is de zoektocht naar een geschikte herbestemming door emotionele verankering van de gemeenschap gecompliceerd, er zijn ook juridische consequenties aan verbonden. Een analyse die de herbestemming van kerken en de reorganisatie van de parochies, die in het bisdom Gent hier nauw mee samenhangt, zowel juridisch als historisch benaderd, is te lezen in een recent opiniestuk van de hand van historicus Dirk Van de Perre: *“Het nieuwe parochielandschap in het bisdom Gent. Een geruisloze revolutie, maar niet zonder ingrijpende erfgoedconsequenties”* (publicatie voorzien in *Doorbraak*).

Europese regelgeving

PDPO III 2014-2020 (Vlaams Programma voor Plattelandsontwikkeling)

UNESCO Werelderfgoedconventie (1972): deze conventie betracht cultureel en natuurlijk erfgoed dat van unieke en universele waarde is voor de mensheid, te bewaren en te ontsluiten voor toekomstige generaties.

Conventie van Granada (1985): handelt over het beheer van het architectonische erfgoed.

Conventie van Valletta (1992): Europees Verdrag inzake de bescherming van het archeologisch erfgoed.

Verdrag van Firenze (2000): Europese Landschapsconventie van de Raad van Europa en het eerste internationale verdrag waar het thema landschap integraal behandeld wordt.

Conventie van Faro (2005): Europees verdrag rond de integrale benadering van onroerend, roerend en immaterieel erfgoed en het belang van erfgoedgemeenschappen.

G. Maatschappelijke trends en algemene tendensen

FARO, het Vlaams steunpunt voor cultureel erfgoed, stelde in 2019 'Turen in de toekomst' voor, een inspiratiebrochure voor een trendanalyse. Deze brochure wil een trendoefening zijn voor het cultureel erfgoed in Vlaanderen, maar bepaalde trends hebben ook effect op onroerend erfgoed.

We gaan kort dieper in op enkele trends met een duidelijk effect op cultureel erfgoed, ook in onze regio:

- **De bevolking wordt ouder en blijft vergrijzen.**

De levensverwachting in Vlaanderen blijft stijgen. Verwacht wordt dat mannen en vrouwen gemiddeld tegen 2030 respectievelijk 82,7 en 86,2 jaar oud zullen. De vergrijzing van onze maatschappij is met andere woorden een feit. Dit biedt kansen en uitdagingen. Erfgoedinteresse en -participatie is immers hoog bij medioren en vroeg-senioren.

- **De bevolking wordt steeds diverser en gekleurder.**

(Super)diversiteit wordt steeds meer de norm. In de Denderstreek zijn deze nieuwkomers bijzonder snel een grote groep geworden. Voor het erfgoed is het een uitdaging om aansluiting en draagvlak te vinden bij deze groep nieuwkomers, die minder affiniteit hebben met het aanwezige lokale erfgoed.

- **Agenda 2030.**

De 17 duurzame ontwikkelingsdoelstellingen (SDG's) van VN Agenda 2030 willen de planeet en maatschappij op een duurzame koers zetten. De meeste gemeenten en lokale overheden proberen deze doelstellingen zoveel mogelijk te integreren in hun (boven)lokale beleid. Deze dienen dus ook te worden toegepast op onroerend erfgoed.

- **Opnieuw meer aandacht voor wat we samen delen.**

Er gaat weer meer aandacht naar wat we samen delen, de 'commons' of 'gemeenschappelijkheid'. De druk van privatisering legt druk op bv. publieke voorzieningen, publieke ruimte, natuur en dus ook ons onroerend erfgoed. Herwaardering van deze 'commons' is een essentiële stap naar gezamenlijke verantwoordelijkheid.

- **Participatie.**

Burgers krijgen terug meer rechtstreeks zeggenschap in tal van maatschappelijke domeinen. Een positieve evolutie, omdat dit de verantwoordelijkheid en het draagvlak ten goede komt. Maar participatie is complex en vraagt wel extra inspanningen.

- **Digitalisering.**

Technologische innovaties hebben een impact op alle onderdelen van onze samenleving. De digitalisering is ondertussen zo ver doorgedreven dat de grenzen tussen de 'reële' en 'virtuele' wereld vervagen. Alles is 'big data', 'open data', 'smart', 3D-technologie etc. ... Ook de cultureel erfgoedsector zal en mag deze evoluties niet missen. De nieuwe mogelijkheden zijn enorm.

- **Leren.**

Leren doe je anno 2020 overal, samen en op maat. Dat wil zeggen dat leren niet meer exclusief voor op school is, maar je doet het ook in het gezin, in de vrije tijd, in de verplichte tijd (school of werk). Dat wil ook zeggen dat co-creatie, actief en autonoom aan de slag gaan, en samenwerken steeds belangrijker wordt bij het leren. En dat betekent dat leren steeds meer op maat gebeurt, volgens eigen interesse en motivatie. Deze tendensen bieden alle drie kansen voor de erfgoedsector, die dus weet wat te doen...

- **Herontdekking van het mecenaat.**

Door een terugtrekkende overheid en dalende subsidies worden alternatieve manieren van financiering terug hoger op de agenda geplaatst. Eigenaars van cultureel erfgoed, overheden én privépersonen, nemen sowieso een bepaalde maatschappelijke rol op.

- **Identiteitspolitiek.**

Het belang dat aan 'identiteit' (etnische achtergrond, gender, natie, religie, ...) gehecht wordt, wordt steeds groter. Dit kan leiden tot emancipatie, maar evenzeer tot een wij-zij-denken. Erfgoed en identiteit hangen zeer sterk aan elkaar vast. Denk bijvoorbeeld aan de waarde die aan de parochiekerk en -collectie verbonden is, net omdat het zo beeld- en identiteitsbepalend is voor de lokale gemeenschap.

Industrieel erfgoed in Denderland. Oude fabrieksschouw langsheen het water in Aalst, © stad Aalst

5. DEELRAPPORTEN PARTICIPATIE

5. Deelrapporten participatietraject

Onderstaande deelrapporten zijn een samenvattende neerslag van de focusgroepen en de vele gesprekken tijdens het participatietraject in 2019. De thema's (ambachten, archieven, carnaval, educatie, erfgoedveld, interne evaluatie, religieus erfgoed en toerisme) zijn het logische vervolg op de bevroegde stakeholders en bepaald door het planningsteam, omdat deze voor hen relevant leken binnen de (toekomstige) werking van Erfgoedcel Denderland.

A. Deelrapport: Ambachten

De bevindingen in dit deelrapport komen er na de focusgroep 'ambachten' die doorging op 18 april 2019 in de tuin van 't Gasthuys - Stedelijk Museum te Aalst. Op deze focusgroep waren aanwezig: Pieterjan Buggenhout (Erfgoedcel Denderland), Yolande Beeckman (kantwerk), Tim Blanckaert (molenaar), Robert Piccart (houtdraaier). Erwin Vanmol (restorateur) en Joost Keymeulen (zuivelhoeve) gaven last-minute verstek.

SWOT

Sterktes

1. Mensen zijn en blijven **gefascineerd** door vakmanschap. Wanneer vakmanschap getoond wordt staan mensen automatisch stil, nemen ze een kijkje, geraakt hun interesse geprikkeld.
2. Een goed draaiende en georganiseerde groep ambachters maakt dat het leuk werken is. Bijvoorbeeld de molengroep in Ninove of een kantatelier maken het gegeven een zeer **sociaal** gebeuren.
3. Ambachters zijn zelf bezorgd om hun kennis en kunde niet verloren te laten gaan. Daarom organiseren zij heel vaak zelf vormingen of workshops om deze **overdracht** te laten gebeuren. Ambachters nemen dus zelf meestal de rol in handen om meester-ambachters te worden en leerlingen aan te nemen, op een of andere manier.
4. Ambachters die al even meegaan worden snel befaamd, krijgen een goeie naam en reputatie en de buitenwereld erkent ook hun **expertise** in het ambacht waar ze mee bezig zijn.
5. De groeiende 'zeldzaamheid' van ambachtelijke producten en kennis hierover zorgt wel voor een groeiend **bewustzijn** dat hetgene we nog hebben beter bewaard dient te worden. Ambachtelijke producten en kennis worden vandaag niet als 'verouderd' beschouwd, maar als iets dat bewaard dient te worden.

Zwaktes

1. 'Nationale' **koepel-organisaties** of ambachts-gilden zijn niet altijd aanwezig en niet sterk uitgebouwd. Vaak zitten hier nog regionale verschillen en 'rivaliserende'

groeperingen achter. Hierdoor worden de belangen niet met één stem verdedigd (o.a. naar de overheid toe) en gaat men de versnippering van het landschap niet tegen, integendeel.

2. Er heerst nog te vaak **concurrentie** tussen verschillende ambachtsgroeperingen. Elke lokaliteit heeft zijn eigen manier van werken en samenwerking wordt vaak argwanend bekeken als buitenstaanders die 'in de potten komen kijken'. Bv. Aalsterse kantklossters kunnen niet in Brugge aan de slag, want men moet daar en enkel daar opgeleid zijn.
3. Er zijn te **weinig instromers**. Er zijn te weinig mensen die het ambacht ten gronde leren, zich opwerken tot meester-ambachters en op hun beurt de ambacht weer doorgeven.
4. Door het **gebrek aan keurmerken** of kwaliteitscontroles kan een ambachtsman zich niet altijd meer onderscheiden van de hobbyist. Waar zit de grens tussen een product van een ambachter en dat van een hobbyist? Welke kennis en kunde voldoet aan de nodige kwaliteitskaders om als ambachtsman te worden beschouwd?

Kansen

1. Vele ambachters kunnen op een **(inter)nationaal netwerk** terugvallen. Er zijn er misschien minder dan vroeger, maar met de hedendaagse communicatie- en transportmogelijkheden spreiden de horizons van deze ambachts-netwerken zich breder uit dan ooit en wordt er aan expertisedeling en -uitwisseling gedaan op grotere schaal.
2. Er is een sterke **revival** – zeker in het buitenland- naar '**purisme**', bijvoorbeeld in de kant. Meer ambachters willen terug op zoek gaan naar dé oude, traditionele, pure technieken. De historische kennis hieromtrent komt hierdoor terug volop in de spotlight te staan.
3. Niet alleen bij de ambachters, maar ook bij het brede publiek is er terug een grote **hang naar 'authenticiteit' en 'makerschap'**. Ambachterfgoed kan meesurfen op deze hedendaagse maatschappelijke trends.
4. **Overheden** (her)ontdekken het belang van ambachten en doen voorzichtige pogingen om dit te valideren. Dit op alle niveaus: Stad Ninove stelt bijvoorbeeld een molengroep samen, de Vlaamse Overheid introduceert een beurs voor meester-leerlingtrajecten, en in België is sinds 2018 'kantklosster' terug als beroeps categorie geïntroduceerd.

Bedreigingen

1. De **lokale interesse** in en zichtbaarheid van ambachten is uiteindelijk beperkt. De ateliers en cursussen trekken amper volk, waar dit in het buitenland enorm 'boomt'.
2. Met het **eindproduct** kan niet altijd veel gedaan worden. De economische waarde van een kantstuk is niet groot, want niemand wil dit nog in huis. De molenaar mag maar een beperkt deel van het gemalen meel verkopen, want de regelgeving rond voedselveiligheid is onhaalbaar. Een houtdraaier heeft wel producten, maar aan

welke veiligheidsnormen moet dit voldoen....? Hierdoor is het ambacht niet rendabel.

3. De hedendaagse 'haastige en vluchtige maatschappij' staat haaks op het feit dat het aanleren en beoefenen van een ambacht heel veel tijd vraagt. Na een beginnerscursus ben je nog geen ambachtsman of -vrouw. De verwachtingen van het jongere publiek zijn dan ook niet altijd afgestemd op dit tijdsintensieve en moeilijke proces.
4. Er worden weinig of **geen officiële opleidingen** meer gegeven. Ook in het reguliere onderwijs (de vakscholen) wordt het handenwerk tegenwoordig sterk beperkt.

	Sterktes	Zwaktes
Intern	1. Mensen zijn en blijven gefascineerd door ambachten. 2. Het is een sociaal gebeuren. 3. Ambachters staan open voor overdracht en organiseren zich vaak ook al zo. 4. De buitenwereld erkent deze bepaalde expertise. 5. Groeiend bewustzijn over de noodzaak tot behoud.	1. Zwakke of niet-uitgebouwde koepelorganisaties. 2. Concurrentie en gebrek aan samenwerking. 3. Te weinig instroom. 4. Gebrek aan kwaliteitskaders en keurmerken.
	Kansen	Bedreigingen
Extern	1. (Inter)nationale netwerken 2. Revival van het 'purisme' 3. Hang naar authenticiteit en makerschap 4. Validatie door overheden	1. Grote interesse / zichtbaarheid blijft uit. 2. Het eindproduct is niet economisch rendabel 3. Vluchtige maatschappij versus langdurend leerproces. 4. Verdwijnen van officiële opleidingskanalen.

Wat kunnen wij als erfgoedorganisatie doen?

- **Ambachten tonen en faciliteren**

De beste garantie om de aandacht en interesse in ambachten hoog te houden is om er mee naar buiten te komen! Ambachtmarkten en open en toegankelijke ateliers zijn en blijven de beste manier om een breed publiek te inspireren en eventueel te overtuigen ook zelf de handen uit de mouwen te steken.

- **Kinderen kennis laten maken met ambachten**

Bij de focusgroep wordt er verwezen naar de workshop die het Begijnhofmuseum van Dendermonde geeft voor lagere scholen. Samen met ambachtsmensen en erfgoedmedewerkers van de stad wordt er een laagdrempelig workshopprogramma in elkaar gestoken waarbij de jongsten geprikkeld worden om met hun handen aan de slag te gaan. Een dergelijk educatief aanbod zou ook in Denderland kunnen aanslaan. Uit ervaring blijkt dat heel wat jongeren toch overgaan tot een intensievere kennisoverdracht nadien.

- **Samenwerking tussen ambachters stimuleren**

Samen sterk. Zowel samenwerkingen tussen ambachters van dezelfde categorie als van andere categorieën halen winst uit een samenwerking. Wanneer ambachtsmannen en -vrouwen samen op een ambachtenmarkt staan is er sowieso uitwisseling van kennis en expertise. Meester-ambachters leren vooral nog extra kunde van elkaar. Schaalvergroting en samenwerking zorgt ook voor grotere en bekendere ambachtsmarkten, een groter publiek, een groter bereik,...

- **Identificatie en documentatie**

Er bestaan heel wat publicaties rond ambachten en technieken, maar vaak zijn deze niet naar hedendaagse normen of zijn dit buitenlandse en anderstalige publicaties. Sommige ambachters dromen er wel van om bepaalde kennis die zij opgedaan hebben te documenteren en neer te schrijven, om deze kennis vast te leggen in hedendaagse en praktische handboeken.

Smederij De Boeck te Baardegem, Verz. Erfgoed Denderland

B. Deelrapport: Archieven

De bevindingen in dit deelrapport komen er na de focusgroep archieven en documentatiecentra die doorging op 7 mei 2019 in de vergaderzaal van Erfgoedcel Denderland. Op deze focusgroep waren aanwezig: Leda Saeys (gemeente Denderleeuw – Archief), Pieter Verhulst (gemeente Erpe-Mere – Archief), Sofie Neuckermans (stad Ninove, Archief) en Tom De Ridder (Erfgoedcel Denderland). Zijn apart nog bevraagd: Stadsarchief Aalst, Cultuurdienst Lede, Bibliotheek Ninove.

SWOT

Sterktes

1. Archieven worden vaker betrokken bij interne organisatie, wat zorgt voor grotere betrokkenheid tussen gemeentearchief en -diensten. Archieven worden vaak bevraagd door en zijn in eerste plaats bedoeld voor interne diensten.
2. Bij erfgoedprojecten zijn de archieven bijna altijd betrokken. Men verwijst vaak en graag door naar de archieven. Ze worden als erfgoedexperts beschouwd binnen de lokale besturen.
3. Made in Denderland wordt groter en groter, interessanter en interessanter...
4. Digitalisatie en DABS zorgen voor betere bewaring (de fragiele documenten dienen minder geconsulteerd te worden) en eenvoudige ontsluiting van de stukken.

Zwaktes

1. Het erfgoedaspect binnen archiefwerkingen vermindert. Archieven worden meer en meer ‘algemene werking’ van een gemeentebestuur (ICT of secretariaat).
2. Er is maar een beperkte tijd om nieuwe wetgeving en decreten op te volgen. Hierdoor moet er vertrouwd worden op de selectielijsten van de VVBAD.
3. Als ondersteunende diensten helpen archivariissen heel graag bij (erfgoed)projecten. Maar soms zijn inkomende vragen wel heel breed, waardoor het lijkt alsof zij zelf het erfgoedproject aan het uitwerken zijn. Hier kruipt veel tijd in.
4. Made in Denderland toont tot nu toe vooral het ‘typische’, blanke, Vlaamse erfgoed. Als erfgoedportaal van de volledige Denderregio zou de inhoud nog iets meer divers mogen zijn.

Kansen

1. Vrijwilligerswerkingen zijn een echte meerwaarde voor archiefwerkingen.
2. Interessante archieven van privé personen en verenigingen (wel niet altijd eenvoudig zomaar op te nemen).

3. Privé personen en verenigingen vinden soms hun weg naar het archief. De archivariissen helpen dan graag met advies en sensibilisering. Er zijn nog kansen om pro-actief te gaan werken rond particulieren en verenigingen.
4. Nog heel wat interessant materiaal kan gedigitaliseerd worden, bv. notulen gemeenteraad en college.
5. Samenwerking tussen regionale archieven kan budgettair en op vlak van expertise interessant zijn: bv. her-inbinden van boeken en aftoetsing bij collega's.
6. De evoluties binnen Erfgoedbank Vlaanderen kunnen interessante stimulansen geven.
7. Een regionaal collectiebeheer of regionaal depot zou aan bepaalde noden (plaatsgebrek, expertise) kunnen voldoen. Ook een intergemeentelijke archivaris blijkt uit externe voorbeelden in Vlaanderen extreem waardevol voor kleinere gemeenten.

Bedreigingen

1. Meer en meer administratie gebeurt digitaal, maar bewaring van deze digitale documenten wordt niet overdacht (lokaal en Vlaams niveau). Archiefdiensten worden niet altijd betrokken bij het opstarten van nieuwe beheerssystemen. Administratieve processen veranderen vaak, zonder dat er nagedacht wordt over de bewaring (op lokaal niveau). Digitaal Archief Vlaanderen werd gelanceerd, maar is nog niet overal ten volle geïmplementeerd. De richtlijnen van de hogere overheid blijven onzeker.
2. Door de digitalisering en de aankomende DABS zullen archivariissen het contact met de gebruiker missen. De 'return' van hun werk zal ook niet meer zo direct meetbaar en zichtbaar zijn daardoor.
3. Digitalisatie zorgt voor een permanente stroom aan informatievragen van gebruikers. Bij 'analoge dienstverlening' is er 1 dag om te consulteren, de vragen komen dan samen. Bij 'digitale dienstverlening' komen de vragen constant binnen, en worden direct verwacht beantwoord te worden.

	Sterktes		Zwaktes	
Intern	1. Grote betrokkenheid binnen de gemeentelijke diensten 2. Archieven zijn belangrijke erfgoedpartners en worden zo ook beschouwd 3. MADE in DENDERLAND: positief en groeit 4. Positieve invloed digitalisatie		1. Vermindering 'erfgoedwerking' binnen archiefwerking 2. Nieuwe wetgeving en decreten 3. Ondersteunende versus uitvoerende rol 4. Diversiteit MADE in DENDERLAND	
	Kansen		Bedreigingen	
Extern	1. Uitbouwen vrijwilligerswerkingen 2. Potentieel privé-archieven 3. Pro-actief gaan sensibiliseren en expertise leveren 4. Nog veel interessant materiaal te digitaliseren 5. Regionale samenwerking 6. Erfgoedbank Vlaanderen 7. Regionaal collectiebeleid en depot		1. Nog geen 'archief'reflex bij digitale toepassingen 2. Digitalisatie = minder contact met de eindgebruiker en minder directe output 3. Permanente stroom aan informatievragen	

Wat kunnen wij als regionale erfgoedorganisatie doen?

- **Verdere uitbouw van MADE in DENDERLAND als digitaal erfgoedportaal voor de regio.**

De digitaliseringsrondes van de laatste jaren worden positief geëvalueerd. MADE in DENDERLAND is een waardevol erfgoedportaal geworden, als toevoeging op de reguliere werking van de gemeentearchieven. Dit portaal moet constant aangevuld en bijgestuurd worden, ook in de toekomst, met nieuwe inhoud en nieuwe partners. De link tussen het digitale portaal en erfgoedprojecten biedt nog vele kansen. Vlaamse evoluties omtrent erfgoedbanken zullen hier ook een bepalende rol in spelen. Digitalisatie van archiefmateriaal zal altijd een belangrijk werkpunt blijven, en hier kan op regionaal niveau rond (samen)gewerkt worden.

- **Samenwerking loont: uitwisseling van expertise stimuleren**

De werkgroep MADE in DENDERLAND kan dienen als collegagroep waar kennis en expertise tussen archiefmedewerkers in de regio wordt uitgebouwd en uitgewisseld. Hier

kan digitalisatie, maar ook vrijwilligerswerking, juridische zaken en wetgeving of een regionaal collectiebeleid besproken worden. Vormingen op vraag zijn mogelijk; Ook grotere regionale groepsaانبestedingen (bv. van boekenbindingen of aankopen van zuurvrij materiaal) kunnen financieel lonen.

C. Deelrapport: Carnaval

De bevindingen in dit deelrapport komen er na de focusgroep 'carnaval' die doorging op 24 april 2019 in de vergaderzaal van Erfgoedcel Denderland. Op deze focusgroep waren aanwezig: Roger Van Langenhove (Documentatiecentrum Aalst Carnaval), Jan Louies (vertegenwoordiger losse groepen), Marieke Leyssens (De Aalsterse Gilles), Jelle Moens (stad Aalst - evenementen), Wim Ghysels (stad Aalst - museum), Sabine Wery (CC De Werf - Academie voor Carnavalskunsten), Koen De Vogelaere (blog Carnavalskoentje) en Michaël Van Houtte (Erfgoedcel Denderland). Ook Sören Delclef (Ajoinpedia) gaf zijn bedenkingen mee.

SWOT

Sterktes

1. Carnaval is een erfgoedelement dat een groot deel van de bevolking, zonder onderscheid in rang en stand, samenbrengt. Het is op die manier een stimulans voor het **samenhorigheidsgevoel** en zelfs maatschappijbindend te noemen. Het zorgt voor een grote groep mensen voor een bepaalde vorm van 'zingeving'. De samenhang onder de groepen en onder de algemene vlag 'carnaval' is ongezien.
2. Het carnaval komt natuurlijk vooral tot uiting tijdens de carnavalsperiode. Maar **carnaval leeft toch het hele jaar door**. Doorheen het hele jaar wordt er gewerkt aan wagens, zijn er carnavalsactiviteiten, wordt er aan fondsenwerving gedaan... Dit zorgt er voor dat de interesse en het enthousiasme voor deze traditie nooit bekoelt en steeds 'warm gehouden' wordt.
3. Ondanks de eeuwenoude tradities, wordt carnaval niet als 'erfgoed' of oubollig beschouwd, wat bij andere tradities (bv. processies) soms wel het geval is. Dit komt omdat de traditie steeds mee **geëvolueerd** is en meegegaan is met zijn tijd. Hierdoor is het carnaval ook geen bedreigd erfgoed.
4. Het typische van carnaval is de hekelende, fijne **spot** met alles en iedereen. Deze humor is plezierig, maar mag ook lichtjes bijten. Deze 'omkering van de waarden' is heilzaam en spiritueel. Actualiteit wordt vaak als inspiratiebron genomen, waardoor de erfgoedbeleving hedendaags blijft.
5. Lokale overheden erkennen het belang van carnaval en samen met de carnavalswereld zijn hieruit ook **goeie voorzieningen én afspraken** gegroeid. De carnavalswerkhallen zijn een mooi voorbeeld van hoe de lokale overheid de carnavalswereld kan stimuleren en ondersteunen. Ook al voldoen deze hallen (door het succes) vandaag al niet meer aan de vraag.

Zwaktes

1. Het succes en de grootschaligheid van het carnaval zorgt ook voor ongewenste neveneffecten. Zo zorgt de numerus clausus van de carnavalsgroepen er voor dat er weinig zuurstof wordt gegeven aan nieuwe en opkomende groepen. Overreglementering en goedbedoelde extra veiligheidsmaatregelen zorgen er voor

dat de lat steeds hoger komt te liggen voor de carnavalsgroepen. Dit dreigt de **spontane dynamiek van de erfgoedgemeenschap te fnuiken**.

2. Carnaval is overal goed gekend en springlevend. Maar **de geschiedenis en de traditionele elementen kent het brede carnavalspubliek niet**. Kennis van zaken, over de achtergrond en tradities van het volksfeest, zou bijdragen aan een groter respect voor elkaar, voor de carnavalsviering, en zorgen voor een positieve beeldvorming.
3. De traditie is steeds gemoderniseerd en daardoor relevant gebleven, ook bij de jeugd. Maar **ook de oudere generaties moeten zichzelf in het volksfeest kunnen terugvinden**. Carnaval moet meegaan met zijn tijd zonder zijn verleden te vergeten. Het moet de jeugd kunnen aanspreken zonder de oudere generaties weg te jagen. De sterkte van carnaval is net dat het brede lagen van de bevolking kan aanspreken. Nieuwigheden en traditionele elementen moeten met elkaar verzoend kunnen worden.
4. Ondanks het gemeenschapsvormende van carnaval is de grote **carnavalswereld gepolariseerd**. Persoonlijke conflicten of 'rivaliserende' belangengroepen zorgen voor een versplintering en voor tegenstrijdige signalen. In de regio is carnaval een staatszaak!

Kansen

1. De Denderregio, met Aalst Carnaval voorop, is in Vlaanderen en daarbuiten gekend als carnavalsregio bij uitstek. Het is **een sterk merk**, een traditie die verweven is met onze steden en gemeenten en gekend is.
2. Er kan nog gewerkt worden aan **de verdere uitbouw van een positief imago** voor het carnaval. Er kan nog meer ingezet worden op de creativiteit en het vakmanschap van de carnavalisten, de typische spottende humor die het volksfeest kenmerkt, een aangename en feestelijke feestzone, een gedifferentieerd aanbod van activiteiten, ...
3. Carnaval is een verbindend element dat ook de **link legt met ander erfgoed**, bijvoorbeeld dialect, volksverhalen, volksliedjes, sociale aspecten, de werking van het museum, toerisme,...
4. Een **ondersteunende** (geen bepalende) **visie en beleid** vanuit het lokale beleid kan het cultureel erfgoedelement de nodige impulsen en stimulansen geven om zich ook in de toekomst verder te blijven ontwikkelen. De lokale overheid zou kunnen inzetten op de spottende creativiteit, het ambachtelijke makerschap, de geschiedenis en de traditionele elementen, een gedifferentieerd aanbod aan activiteiten, het wegwerken van zoveel mogelijk wettelijke, juridische en praktische drempels, ...

Bedreigingen

1. **Reglementering.** Lokale reglementen, hogere juridische en verzekeringseisen, vernieuwde milieunormen, hogere veiligheidsmaatregelen, ... Overreglementering zorgt er voor dat het niet makkelijk is om zich als vrijwilliger voor het lokale carnaval te engageren. Anderzijds wordt de bestaande regelgeving vaak met de voeten getreden en is er een gebrek aan respect voor de basisregels, voor de openbare ruimte en soms ook voor carnaval op zich. Wetten opleggen tijdens deze drie 'wetteloze dagen' is een uitdaging...
2. Niet lokale instanties zorgen voor een '**sterrenslag**' in de carnavalsstoet. Zo gingen in de laatste Aalsterse carnavalsstoeten ook DJ's van MNM, Jani Kazaltsis, of de acteurs van FC De Kampioenen mee. Dit is goede reclame voor de traditie naar de buitenwereld, maar dit zijn wel 'externen', losstaand van de lokale erfgoedgemeenschap, die de traditie slechts tijdelijk versterken. De kern blijft de lokale bevolking. Indien deze trend zich doorzet, dreigt de carnavalsstoet meer en meer een reclamestoet te worden.
3. **Opkomende commercialisering** en bijkomende maatschappelijke eisen zorgen er voor dat het kleinschalige vakmanschap, de maatschappelijke spot met de actualiteit en de typische creativiteit soms op de achtergrond verdwijnen. De 'Disneyficatie' van carnaval zorgt er voor dat er meer budgetten moeten zijn en het makerschap steeds meer uitbesteed dient te worden aan externen.
4. Carnaval is geëvolueerd van een kermis en volksfeest voor alle lagen in de bevolking naar een grootschalig uitgaansevenement in openlucht voor de jeugd. Een verschraling van het aanbod zorgt er voor dat er nog maar weinig plaats is voor ouderen, mensen die binnen willen vieren, personen die een exclusievere beleving willen...
5. Carnaval is ook controversieel immaterieel erfgoed. Het UNESCO-debacle zorgt er voor dat een gecontesteerd evenement zoals carnaval zeer sterk onder de loep gehouden wordt. In het verleden waren er al meerdere incidenten. In de gemediatiseerde en multiculturele samenleving van vandaag kunnen bepaalde elementen makkelijk als controversieel beschouwd worden. De traditie wordt hierop aangevallen en de erfgoedgemeenschap weet niet altijd goed hoe hier mee om te gaan.

	Sterktes		Zwaktes	
Intern	1. Samenhorigheidsgevoel over alle bevolkingsgroepen heen.		1. Spontane evoluties erfgoedgemeenschap dreigen gefnuikt te worden door reglementering.	
	2. Leeft het hele jaar door.		2. De geschiedenis en traditionele elementen zijn onvoldoende gekend.	
	3. Steeds meegeëvolueerd, en daardoor niet oubollig of bedreigd.		3. Gedifferentieerd aanbod voor alle leeftijdsgroepen.	
	4. Bijzondere spot en humor.		4. Gepolariseerde carnavalswereld.	
	5. Goeie voorzieningen en afspraken.			
	Kansen		Bedreigingen	
Extern	1. Carnaval als sterk merk in de Denderregio.		1. Reglementering: zowel overreglementering als gebrek aan respect voor het erfgoed, de publieke ruimte, de regels,...	
	2. Verdere uitbouw van het positieve beeld rond carnaval.		2. Sterrenslag	
	3. Linken leggen met ander erfgoed.		3. Opkomende commercialisering en 'Disneyficatie'.	
	4. Een ondersteunende visie en beleid vanuit de overheid.		4. Verschraling van het aanbod tot openlucht uitgaansevent.	
			5. Loep media: controversieel erfgoed	

Wat kunnen wij als erfgoedorganisatie doen?

- **Inzetten op de kleinere verhalen en de traditionele elementen van carnaval.**

Carnaval is van iedereen, maar wordt vaak eenzijdig belicht: enkel de stoet en de problemen tijdens het feestgedruis komen sterk in beeld. Carnaval is echter veel meer dan dat. Jong en oud, arm en rijk... vieren carnaval, elk op hun eigen manier. Elke familie of vriendengroep heeft zijn eigen tradities. Deze verhalen blijven onderbelicht. Dit biedt kansen voor een erfgoedproject.

Er mag meer aandacht gaan naar de traditionele elementen van carnaval. Zo gaat er vandaag weinig aandacht naar het 'officiële gedeelte' van de stoet: de Gilles en de reuzen. Zij vallen soms wat tussen de erfgoedwereld en de carnavalswereld in. Carnaval is meer dan de carnavalsgroepen en hun wagens alleen.

- **Positieve beeldvorming**

Om de beeldvorming rond carnaval positief te beïnvloeden, kunnen extra initiatieven genomen worden in de media. Ook in de beeldvorming in de publieke ruimte (carnavalsaffiche, inkleding van de feestzone, ...) zijn nog kansen terug te vinden.

- **Integratie nieuwe Aalstenaars**

Integratie van nieuwe Aalstenaars in de carnavalswereld blijft beperkt of zo goed als onbestaande. Initiatieven die nieuwe Aalstenaars kunnen laten kennismaken met carnaval zijn welkom. Vaak is er onbegrip, maar ook een zekere angst van bv. allochtone ouders: zij hebben schrik dat als hun kinderen zouden deelnemen aan de stoet of een andere carnavalsgerelateerde activiteit, ze slachtoffer zouden kunnen worden van racistische opmerkingen. Bij carnaval wordt er met alles de spot gedreven en wordt er met iedereen gelachen, dus moet iedereen tegen een stootje kunnen. Racisme komt binnen carnaval echter ook voor, en carnaval mag geen 'dekmantel' of excuus zijn voor racistische uitlatingen.

- **Inzetten op de creatieve overdracht, om de commerciële 'Disneyficatie' tegen te gaan:**

Educatief aanbod voor scholen

De kleine acties omtrent carnaval, gericht op kinderen of voor scholen, zijn een succes. Er zijn twee kinderboekjes in 't Oilsjters uitgebracht, die heel leuk zijn, en smaken naar meer. Onder meer Jan Louies geeft al lessen over carnaval en dialect in de scholen, maar kan dit uiteraard niet overal doen. Scholen nemen zelf ook initiatieven, zoals het organiseren van eigen stoeten. In sommige scholen worden de carnavalsfilmpjes van de erfgoedcel ook getoond en gebruikt ter toelichting. Er zijn heel wat schoolbezoeken in het museum rond de carnavalsperiode. De interesse is er dus zeker. In het kader van het doorgeven van de traditie zou de erfgoedcel kunnen inzetten op een educatief pakket.

Academie voor Carnavalskunsten

De overdracht van de creatieve kennis en kunde is geen evidentie. Doordat er bv. slechts enkele 'koppensnijders' zijn waarbij iedereen te rade gaat, is er een zekere uniformisering inzake de stijl van de praalwagens. Vroeger zat er veel meer variatie in. CC De Werf nam hier, op vraag van de carnavalswereld, alvast initiatief om een 'Academie voor Carnavalskunsten', op te richten, een cursussenreeks gericht op de carnavalswereld. Erfgoedcel Denderland zou als partner van CC De Werf deze Academie voor Carnavalskunsten mee kunnen ondersteunen, uitbreiden en het erfgoed- en borgingsaspect van deze cursussen kunnen versterken.

Rijke geschiedenis van carnaval

Kennis over originele thema's en de rijke geschiedenis van carnaval is beperkt bij carnavalsgroepen. O.a. in kader van de Carnavalsacademie zou hier aandacht aan kunnen gegeven worden door Erfgoedcel Denderland.

- **Overleg lokale overheid en carnavalswereld stimuleren.**

Het overleg met de lokale overheid, en dan vooral met de politiek, moet eerlijk en open verlopen. Beide partijen, de carnavalswereld en de lokale overheid, hebben een verantwoordelijkheid omtrent deze traditie. Dergelijk grootschalig evenement vraagt om een gedragen en haalbaar reglement, zonder regelneverij, dat ook toegepast dient te worden. Daarnaast is ook hulp met subsidies, logistiek en ondersteuning wenselijk.

Aalst Carnaval 2014, Verz. Jean-Pierre Swirko

E. Deelrapport: Educatie

De bevindingen in dit deelrapport komen er na de focusgroep erfgoededucatie die doorging op 27 mei 2019 in de vergaderzaal van Erfgoedcel Denderland. Op deze focusgroep waren aanwezig: Jasmine Verbeke (stad Aalst – Museum), Alain Vermeire (Odisee Hogeschool), Yannick Van Landschoot (Academie Beeldende Kunsten – leerkracht middelbaar onderwijs), Nathalie Vermoesen (Bassisschool Pontstraat – leerkracht lager onderwijs), Charlotte Geeraert (Netwerk – publieksmedewerker) en Michaël Van Houtte (Erfgoedcel Denderland).

SW(OT)

Sterktes

1. Overal erfgoed: lokaal erfgoed als herkenbaar materiaal
2. Interessante thema's: industrie, volkswijken, bijzondere lokale verhalen
3. Samenwerking tussen verschillende domeinen: verschillende partners, verschillende domeinen, vakoverschrijdende eindtermen.

Zwaktes

1. Té schools aanbod: het heeft geen zin om aan te bieden wat een school zelf kan aanbieden. We moeten net voor dat extraatje te zorgen.
2. Té weinig aanbod momenteel
3. Ondersteuningsmogelijkheden én toeleiding naar ondersteuning

Wat kunnen wij als erfgoedorganisatie doen?

- **Trajecten opzetten (met scholen) met de eigen omgeving als startpunt om het lokale erfgoed te ontdekken (cfr. buurten met erfgoed).**

De eigen omgeving is een goed startpunt om erfgoed te ontdekken, er zijn immers overal erfgoedverhalen. Leerlingen (en leerkrachten) beseffen dit niet altijd en het is een goede start om na te denken over wat erfgoed is. Projecten zoals 'erfgoed in de buurt' of 'buurten met erfgoed' worden positief bevonden. Leerkrachten actief betrekken (niet hun werk tijdelijk overnemen) is belangrijk voor de motivatie van de groep. Erfgoedcel Denderland zou dergelijke trajecten kunnen begeleiden en hiervoor een methodiek uitwerken.

- **Scholen die een erfgoedproject op poten willen zetten ondersteunen.**

Er zijn heel wat ondersteuningsmogelijkheden voor scholen, maar men weet niet altijd welke kanalen er zijn. Cultuur in de spiegel (CiS) biedt een houvast voor erfgoedprojecten en veel scholen zijn hiermee bezig. Ook erfgoedsubsidies zijn te weinig gekend: dynamo-projecten (ook CiS) en subsidies van erfgoedcel.

- **Uitbouwen van een regionaal educatief aanbod voor scholen en hen hier naar toeleiden**

In regio Denderland is er nog geen groot aanbod van cultuureducatieve producten. Erfgoedcel Denderland kan hier samen met het lokale erfgoedveld werken aan de uitbouw en promotie van een educatief aanbod op kindermaat, tools voor een degelijke stadswandeling met lagere schoolkinderen, kijkwijzers voor bv. religieus erfgoed, oude werktuigen...

F. Deelrapport: Erfgoedveld

De bevindingen in dit deelrapport komen er na heel wat interviews met de heemkundige kringen en erfgoedverenigingen uit regio Denderland.

- 18/03/2019: Mini Museum Mussenzele
- 19/03/2019: Liniaal Nieuwerkerken
- 22/03/2019: Heemkundige Kring De Faluintjes
- 02/04/2019: Vereniging Voor Aalsters Kultuurschoon (VVAK)
- 03/04/2019: Heemkundige Kring Okegem
- 08/04/2019: Heemkundige Kring Iddergem
- 09/04/2019: Heemkundige Kring Erpe-Mere
- 11/04/2019: Familiekunde Vlaanderen, regio Aalst
- 25/04/2019: Geschiedkundig Genootschap Land van Aalst
- 26/04/2019: Koninklijke Heemkundige Kring Heemschut Lede
- 29/04/2019; Heemkundige Kring Wallo Welle
- 28/04/2019: Heemkundige Kring Denderland
- 12/08/2019: Verzetsmuseum 'De Patrijs' Haaltert
- 12/08/2019: Beiaardvereniging Haaltert

De verslagen van deze interviews zijn niet integraal in dit deelrapport verwerkt, maar zijn wel apart raadpleegbaar. Het is namelijk onmogelijk om een regionaal erfgoedbeleid te gaan uitstippelen op basis van elke lokale erfgoedspeler afzonderlijk. Wel zijn bepaalde regionale tendensen weergegeven, waarmee Erfgoedcel Denderland aan de slag kan gaan in een komende beleidsperiode. Sommige specifieke onderwerpen uit de interviews zullen dus niet aan bod komen in dit deelrapport.

SWOT

Sterktes

1. Wie zich engageert in een vereniging voor het behoud van het erfgoed in de regio doet hier meestal heel veel voor. De **motivatie** is zeer hoog. Een intrinsieke sterke motivatie voor vrijwilligerswerk en erfgoed is dan ook nodig om het vele werk gedaan te krijgen.
2. De **inhoudelijke focus** van wat nu wel of niet de opdracht van de vereniging is, is bij de erfgoedverenigingen zelf heel duidelijk. MMM bakent de werking bv. af aan de hand van vijf thema's en een tijds kader. De Faluintjes heeft een duidelijke missie opgesteld met daarin de werking vervat, de geografische afbakening is heel duidelijk. Het VVAK weet als 'beschermers van Aalsterse monumenten' heel duidelijk waar inhoudelijk op in te zetten, nl. onroerend erfgoed. Het lokale erfgoedveld bestaat in het algemeen dus niet uit onbestemde lokale verenigingen 'die iets rond cultuur doen'. Ze staan heel duidelijk voor iets.
3. De sterkte van de erfgoedorganisaties ligt meestal in de **verscheidenheid aan activiteiten** die ze (kunnen) organiseren. Traditionele erfgoedactiviteiten zijn uiteraard het openstellen van het documentatiecentrum, het uitgeven van een heemkundig tijdschrift of jaarboek, het organiseren van tentoonstellingen, ... De spelers die echter uitbreiding zoeken en het aandurven om ook met andere activiteiten naar buiten te komen worden hiervoor beloond. In Iddergem

organiseert de heemkundige kring de varkenskopverkoop tijdens de Sint-Antoniuskermis, MMM trekt er tijdens de lente op uit met een bloesemwandeling, Heemkundige Kring Erpe-Mere trekt veel volk als ze de culinaire toer opgaan en de link tussen Erpe-Mere en het Orvalbier leggen, enz.... Er worden in Denderland dus gevarieerde erfgoedactiviteiten georganiseerd, en die trekken hierdoor ook een gevarieerd publiek.

4. Het erfgoedveld zit vaak sterk ingewerkt in **een lokaal netwerk**. Ze zijn lid van de gemeentelijke cultuurraad, maar gaan ook intensief samenwerkingen aan. Erfgoedwerking (een nieuw artikel, een nieuwe tentoonstelling, een nieuw project, ...) zorgt er immers bijna altijd voor dat je op zoek moet gaan naar onbekende informatie, onontgonnen bronnenmateriaal en nieuwe samenwerkingen. Door hun gekende rol als 'bewaarder van het lokale verleden' zoeken vele verenigingen en personen –die daarom niet altijd veel met erfgoed te maken hebben– ook spontaan toenadering. Een draaiende erfgoedvereniging is dus vaak een belangrijk knooppunt in het lokale weefsel. (Geldt bv. heel sterkt voor: MMM, Faluintjes, Okegem, Iddergem, Erpe-Mere, Haaltert)
5. Erfgoedspelers zijn zich **bewust van hun nalatenschap**. Niet geheel toevallig, want het verleden een toekomst geven is hun bestaansreden. Ook het eigen verenigingsverleden wordt hier dus niet vergeten. De meeste documentatiecentra herbergen alle eigen uitgebrachte kennis. Een vereniging als Liniaal bv. zet sterk in op het digitaliseren en online beschikbaar maken van al het gedane werk, meer nog dan nieuw materiaal te produceren.
6. Erfgoedverenigingen hebben dan wel een stoffig imago, ze beseffen dat de toekomst digitaal is. Digitale toepassingen vergemakkelijken het inventarisatiewerk, maken nieuwe manieren van ontsluiting mogelijk en zorgen voor een beter erfgoedbeheer. Er is dus ook al heel wat **digitale kennis** in het erfgoedveld aanwezig. Liniaal en Land van Aalst plaatsen hun artikels online op hun website. HK Erpe-Mere en HK Haaltert inventariseren hun collectie digitaal.
7. Dé sterkhouder van de meeste erfgoedverenigingen is meestal hun **tijdschrift**. Dit is hun primaire bron van bekommernis, van communicatie, van publiekswerking, van bekendheid,... en velen identificeren zich heel sterk met dit tijdschrift. Het tijdschrift, dat is de vereniging. Alle erfgoedverenigingen geven op één of andere manier een tijdschrift uit. Sommigen daarvan zijn inhoudelijk van een zeer sterke kwaliteit.
8. Soms staat het erfgoedveld op de barricades, soms wendt men de eigen invloed aan om waardevolle erfgoedelementen binnen de gemeente te bewaren maar altijd wil men **de bewustwording rond erfgoed** vergroten. Het VVAK creëert met zijn VVAK-prijs een bewustwording bij eigenaars van bijzondere erfgoedpanden. De Faluintjes kaartten de slechte staat van het hopmonument in Meldert aan en werkten mee aan het nieuwe. In Lede bleef de Heemkundige Kring terugkomen op het belang van elementen als het markiezaatsdomein of het oorlogsmonument, totdat deze in de gemeente uiteindelijk de erkenning krijgen die ze verdienen. In Iddergem zorgt de Heemkundige Kring er voor dat het archief 'van de man of vrouw in de straat' niet zomaar verdwijnt in de papiermand.

9. Alle erfgoedverenigingen bezitten **unieke lokale kennis en expertise**, die niemand anders in dergelijke mate bezit. Wie iets nodig heeft omtrent lokale geschiedenis komt daarom steeds opnieuw terecht bij het lokale erfgoedveld. Heemkundige Kringen en erfgoedverenigingen kennen de geschiedenis van de gemeente vaak beter dan de gemeente, de familiegeschiedenis van een bepaalde familie beter dan die familie, en de historiek van een locatie beter dan de bewoners van die locatie. Daarenboven doen ze er alles aan om deze unieke kennis zo veel mogelijk te delen en te bewaren voor de toekomst.
(KHK Haaltert, FV Aalst, ...)
10. Verenigingen met vaste **openingstijden** (zoals bv. HK Haaltert, HK Erpe-Mere, HK Lede) zorgen er voor dat ze toegankelijk zijn voor het brede publiek. Tegelijk zorgt dit voor een nauwe interne samenwerking tussen de bestuursleden, wat de werking uiteraard ten goede komt.

Zwaktes

1. De erfgoedverenigingen zijn dan wel een verzamelpunt van kennis expertise, toch zit deze **kennis, materiaal en expertise** ook binnen de vereniging vaak **versplinterd**. Zeker bij de verenigingen zonder eigen lokaal en zonder documentatiecentrum is de kennis en het materiaal vaak sterk verspreid en verdeeld over de verschillende bestuursleden. Dit komt het totaalbeeld en de continuïteit niet altijd ten goede. Zo kan er bijvoorbeeld veel materiaal van de kring verdwijnen wanneer een bestuurslid de heemkundige kring verlaat. Voorbeelden hiervan zijn HK Iddergem en HK De Faluintjes.
2. Weinig erfgoedverenigingen zetten in op een **geïntegreerde erfgoedwerking**: van registratie en documentatie, naar onderzoek, behoud en beheer, tot ontsluiting en participatie. De meeste erfgoedverenigingen leggen meer de nadruk op het ene of het andere. MMM is bijvoorbeeld vooral bezig met verzamelen en tonen van collectiestukken, aandacht voor inventarisatie of behoud en beheer is er niet. HK Iddergem en HK Wallo doen bv. wel veel onderzoek maar komen hiermee niet zo vaak naar buiten, de ontsluiting is dus beperkt.
3. Vele Heemkundige Kringen en erfgoedorganisaties worstelen met plaatsgebrek en hebben geen collectieplan. De bestaande erfgoedcollecties in Denderland (vooral de voorwerpen) zijn nauwelijks gelokaliseerd, geïnventariseerd, er is geen systematisch beheer van deze collecties en er is geen doordachte visie op lokaal of regionaal vlak. Anders dan platte archiefstukken zijn collectiestukken ook moeilijker 'hanteerbaar' in kleine ruimtes, met een kleinere ploeg, moeilijker op te bergen,... Hier moeten nog grote stappen gezet worden. **Een regionaal collectiebeleid op poten zetten, (gelinkt aan een regionale depotwerking?)** kan zorgen voor een betere erfgoedwerking in de regio en betekent een winst voor de erfgoedspelers. Hier wordt in de gesprekken o.a. ook verwezen naar de collectieregistratieteams in de kerken die veel werk verzetten. Voor de rest geeft men toe dat qua behoud en beheer van deze collecties er heel weinig gedaan wordt. Bv. MMM, KHK Heemschut Lede, HK Haaltert, HK Erpe-Mere.
4. Een **goede huisvesting** is en blijft een zorg voor vele verenigingen. Hier wordt (te?) gemakkelijk naar de gemeente gekeken om hen van lokalen te voorzien. De meeste kringen die een lokaal willen (om bv. een archief- en documentatiecentrum in onder

te brengen) zitten volgens henzelf te krap behuist en hebben niet altijd garanties voor de toekomst. Op deze manier komt de erfgoeddienstverlening van deze organisaties in het gedrang. Indien de organisatie geen eigen lokaal heeft of wenst, dan geraakt het aanwezige erfgoed verspreid over de bestuursleden, en op langere termijn is er meer kans op verlies. Inspanningen van de gemeenten worden gewaardeerd, maar zijn volgens het erfgoedveld vaak te beperkt. Een efficiënter regionaal collectiebeleid (zie punt 3) zou misschien ook gedeeltelijk aan deze zwakte tegemoet kunnen komen. Bv. KHK Heemschut Lede, FV Aalst, HK Erpe-Mere, HK Haaltert, HK Denderland,...

5. Vele organisaties zijn al een tijdje bezig, en dat merk je ook in hun werking. Naast enkele vaste, terugkerende activiteiten wordt er dan **minder gezocht naar nieuwe activiteiten**. Dit is bijvoorbeeld bij HK Okegem en HK Haaltert het geval. Sommige verenigingen belanden uiteindelijk in een situatie waarin er nog amper ledenwerking is (bv. Liniaal)
6. Het vinden van **bijdragers aan het tijdschrift** is niet altijd evident meer. Aangezien dit voor heemkundige kringen vaak dé steunpilaar is, blijft de toevoer van nieuw en origineel materiaal levensnoodzakelijk. (Liniaal)
7. De communicatie met de eigen leden staat meestal wel op punt. Maar naar buiten komen met **wervende communicatie of zich als organisatie profileren naar de buitenwereld** is de meeste erfgoedorganisaties minder gegeven. Het hedendaagse publiek verwacht ook veel, opvallen tussen de veelheid aan communicatie zorgt voor een minimum aan professionaliteit. Té vaak werkt men voor hetzelfde, eigen publiek en vergeet men dit open te trekken.
8. Ook al wordt er al redelijk veel erfgoed gedigitaliseerd (bv. bij Erpe-Mere, Okegem, Haaltert, FV Aalst), toch gebeurt dit zeker niet altijd en overal. En als het gedigitaliseerd is, is het niet altijd vrij of optimaal te consulteren door het publiek. **Digitale ontsluiting van de Denderlandse erfgoedcollecties kan heel wat beter.**

Kansen

1. De groeiende vraag naar **lokale beleevingsmogelijkheden en het opkomende dagjestoerisme** in eigen regio geven het belang van erfgoed wind in de zeilen. Heel wat erfgoedverenigingen kunnen profiteren van hernieuwde interesse in thema's als authenticiteit en ambachtelijkheid (MMM), groenpool en agrarische recreatie (De Faluintjes), de historische stad (VVAK), molenerfgoed (HK Erpe-Mere en Ninove), het markiezaat (KHK Heemschut Lede), ...
2. Er liggen nog heel wat kansen in samenwerkingen met **lokale (lagere) scholen**. Sommige verenigingen zetten hier nu al op in, maar allemaal geven ze aan dat hier nog extra kansen liggen. De maximumfactuur en het leerplan in het lager onderwijs laten perfect toe om een intensieve lokale educatieve erfgoedwerking uit te bouwen.
3. De **samenwerking tussen heemkundige kringen** kan nog veel opleveren. Op zich kennen de erfgoedverenigingen uit de regio elkaar wel, maar een nauwere samenwerking zou kunnen leiden tot een verdere uitbouw van de expertise, expertisedeling over gelijkaardige problemen, gemeentegrensoverschrijdende

projecten, regionaal collectiebeheer en -optimalisatie, ... Ook op vlak van regionale digitalisatie liggen nog veel kansen. KHK Heemschut Lede en HK Denderland organiseren bv. geregeld samen een lezing, een win-win-situatie voor beide partners.

4. **Samenwerken werkt, ook met andere lokale (culturele) actoren.** Het lokale verenigingsleven heeft het niet makkelijk, omdat men vaak op dezelfde geëngageerde dorpsbewoners moet rekenen. Wanneer de handen tussen verschillende organisaties in elkaar geslagen worden krijg je dus meestal wel een meerwaarde op een of ander vlak: extra helpende handen, extra communicatie, extra publieksbereik, ... (Liniaal, Okegem, Iddergem, Erpe-Mere)
5. Maatschappelijke veranderingen gaan snel en gebeuren grondig. Hierdoor is de gevoeligheid voor alles wat dreigt te verdwijnen van lokale en authentieke elementen bij de lokale bevolking groot. De publieke opinie is dus vaak een bondgenoot van het erfgoedveld. Dit **erfgoed sentiment** is door het erfgoedveld aan te grijpen als kans binnen de eigen werking.
6. Het belang van wijkwerkingen, buurtwerkingen en kleinschalige gemeenschappen neemt toe. Zeer lokale buurtkernen, buurtcomités etc. ... hebben de wind mee. Erfgoedwerking, dat een sterke **gemeenschapsvormende** functie heeft, kan hier op inhaken. Zeker in kleinere deelgemeenten waar het 'dorpsgevoel' nog sterk speelt wordt dit als een grote kans beschouwd. (bv. HK Okegem, HK Iddergem)
7. Het erfgoedveld heeft goeie verstandhoudingen met de gemeentelijke besturen. Op vlak van cultureel erfgoed zijn ze elkaars logische partners. In sommige gevallen kan je zelfs spreken van een **partnerschap met de gemeente**. De partners in Denderleeuw en Haaltert bijvoorbeeld geven heel duidelijk aan dat er goed wordt samen gewerkt. De gemeente geeft vorm aan het programma van de vereniging, de vereniging geeft vorm aan het erfgoedbeleid van de gemeente. In Erpe-Mere en Lede kan je zelfs stellen dat de Heemkundige Kring de 'erfgoedrol' van de gemeenten over neemt en dat de gemeente stevast naar hen kijkt om hierrond te werken.
8. Meer aandacht op regionaal vlak voor onroerend erfgoed, in kader van **een IOED**, kan ook zorgen voor een meer integrale erfgoed aanpak die alle deelaspecten (cultureel en onroerend) overstijgt. Dit is ook voor het lokale niveau van cruciaal belang.

Bedreigingen

1. Alle erfgoedverenigingen lijden aan de **typische verenigingsproblemen van vandaag**: jongeren zijn moeilijk langdurig te engageren, het ledenaantal slinkt, de bestuursleden vergrijzen, opvolging is moeilijk, er zijn te weinig handen waar écht beroep op gedaan kan worden,...
2. **Complexe wetgeving** maakt erfgoedwerking niet altijd makkelijk. Regelgeving omtrent privacy, overdracht van eigendom, bruikleen, vrijwilligerswerking, brandverzekering,... zijn, ondanks de goede wil, niet altijd makkelijk bij te houden.

3. Een grotere mobiliteit bij de dorpsbewoners zorgt er voor dat inwoners van de gemeente veel minder dan vroeger 'geboren en getogen' zijn. Dit gaat vaak ten koste van **het dorpsgevoel** (waar lokaal erfgoed en heemkunde toch aan gelinkt is) en het draagvlak dat de erfgoedvereniging heeft binnen de gemeentegrenzen. De verenigingen werken vaak en makkelijk met de 'oude' inwoners. Erfgoed van inwijkelingen komt niet vaak aan bod.
4. Soms loopt **samenwerking met andere partners binnen een gemeente niet altijd heel vlot**, ook al ben je eigenlijk afhankelijk van elkaar. Heel verschillende oorzaken kunnen hier de grondslag van vormen. (vb. Faluintjes)
5. Niet alle erfgoedorganisaties hebben even veel interessante thema's om rond te werken. Het erfgoed in een historische stad als Aalst is van een andere orde en hoeveelheid als bijvoorbeeld een klein dorp als Iddergem. Erfgoed is overal, maar **niet overal is even veel erfgoed aanwezig**.
6. Een doorgedreven digitalisatie zorgt voor sommige erfgoedverenigingen er ook voor dat er **minder 'binding'** is met de vereniging. Waar men vroeger verplicht was om naar de kring zelf af te zakken, kan men nu veel gaan opzoeken aan de computer thuis. Een uitnodiging persoonlijk gaan afgeven is effectiever dan een digitale nieuwsbrief uit te zenden. Dit zorgt er voor dat de 'binding' met de 'klant' vluchtiger is, en op andere manieren gezocht moet worden. Dit is een bedreiging waar bv. FV Aalst en KHK Heemschut Lede (devotionalia) mee te maken heeft.
7. **Heemkunde Vlaanderen** werd als organisatie volkscultuur door het hele veld naar waarde geschat als ondersteunende Vlaamse partner. Het zal nog moeten blijken wat de huidige fusie en heroriënteringsproces tot de organisatie **Histoires** voor het veld zelf zal betekenen. (HK Erpe-Mere, KHK Heemschut Lede, HK Haaltert,...)

Intern	Sterktes	Zwaktes
	1. De motivatie van de vrijwilligers 2. De inhoudelijke focus van de verenigingen 3. De verscheidenheid aan erfgoedactiviteiten 4. Het opgebouwde lokale netwerk 5. Het oog voor de eigen nalatenschap 6. De digitale kennis 7. Sterke lokale tijdschriften 8. Aanwenden van invloed en bewustwording 9. Unieke lokale kennis & expertise 10. Reguliere werking / openingsuren	1. Versplinterde kennis, materiaal en expertise 2. Te weinig geïntegreerde erfgoedwerking 3. Depotbeleid 4. Huisvesting 5. Vernieuwende activiteiten 6. Bijdragers aan tijdschrift 7. Wervende communicatie en profilering naar de buitenwereld 8. Digitale ontsluiting van de Denderlandse erfgoedcollecties
Extern	Kansen	Bedreigingen
	1. Vraag naar lokale belevingsmogelijkheden en opkomend dagjestoerisme 2. Samenwerking lokale (lagere) scholen 3. Samenwerking tussen heemkundige kringen 4. Samenwerking met andere lokale (culturele) actoren 5. Veranderingen bevorderen erfgoedsentiment 6. Gemeenschapsgevoel en wijkwerking 7. Partnerschap gemeenten 8. Intergemeentelijke Onroerend Erfgoeddienst (IOED)	1. Verenigingsproblemen: engagement, ledenwerving, vergrijzing, opvolging, werkdruk, ... 2. Complexe wetgeving 3. Geen eenduidig dorpsgevoel 4. Samenwerkingen lukken niet altijd 5. 'Beschikbaar' lokaal erfgoed niet overal even groot 6. Minder binding door digitalisatie 7. Van Heemkunde Vlaanderen naar Histories

Wat kunnen wij als regionale erfgoedorganisatie met dienstverlenende rol doen?

- Religieus Erfgoed

De inspanningen van Erfgoedcel Denderland rond het inventarisatieproject van kerkcollecties wordt overal gewaardeerd. De meeste erfgoedverenigingen zijn ergens wel betrokken bij dit project. Kerkgebouwen en hun collecties blijken overal in het hart van de gemeenschap te zitten. Er is en blijft nog veel onduidelijkheid over de toekomst van de parochiekerken, verspreid over het hele regionale landschap. Naast collectieregistratie zou Erfgoedcel Denderland dus ook een bredere rol kunnen opnemen, bijvoorbeeld bij waarderingsprojecten en publieksprojecten, of beleidsmatig rond herbestemming.

- **Regionaal collectiebeleid (gelinkt aan depotwerking)**

Vele Heemkundige Kringen en erfgoedorganisaties worstelen met plaatsgebrek en hebben geen collectieplan. De bestaande collecties (van voorwerpen) zijn nauwelijks gelokaliseerd, geïnterpreteerd, er is geen systematisch beheer van deze collecties en er is geen doordachte visie op lokaal of regionaal vlak. Anders dan archieven zijn deze ook moeilijker 'hanteerbaar' in kleine ruimtes, met een kleinere ploeg, moeilijker op te bergen,... Hier moeten nog grote stappen gezet worden, een regionaal collectiebeleid kan op poten gezet worden (gelinkt aan een regionale depotwerking), en kan zorgen voor een betere erfgoedwerking in de regio. Ergo, een winst voor de erfgoedspelers. Hier dient te worden afgestemd met o.a. kerkfabrieken en SOLVA.

- **Basisondersteuning blijven bieden**

De ondersteuning die nu aan het erfgoedveld geboden wordt (financieel, logistiek, inhoudelijk, communicatief, ...) wordt door het erfgoedveld gewaardeerd. Elke vereniging is op deze manier wel al eens een keer in aanraking gekomen met de erfgoedcel. Men hoopt dan ook dat deze ondersteuning, zeker wat betreft de subsidies, kan worden verder gezet in de toekomst. Velen geven aan hier afhankelijk van te zijn.

- **Erfgoed bij de gemeenten op de agenda houden**

Als bovenlokale organisatie, waarin alle gemeenten betrokken zijn, zijn we volgens velen de ideale partner om lokale problemen aan de kaak te stellen en bepaalde erfgoednaden tot bij de gemeentebesturen te brengen. Door de regionale projecten zetten we typisch erfgoed van de regio in de kijker bij het publiek en de gemeenten en zijn we de katalysator voor meer lokale erfgoedwerking. Inspireren, omkaderen, impulsen aanreiken, ondersteuning bieden, ... het zijn en blijven belangrijke taken van de erfgoedcel.

- **Het erfgoedveld in de kijker zetten > toeleiden naar het lokale erfgoedveld**

Volgens het erfgoedveld is het naar hen toeleiden van geïnteresseerden iets waar we ook in de toekomst mee kunnen helpen. Men heeft het zelf niet makkelijk om nieuw publiek, leden, bestuursleden,... te bereiken. Erfgoedcel Denderland kan als professionele partner het eigen erfgoedveld meer in de kijker proberen te plaatsen, zodat geïnteresseerden zeker hun weg naar hen vinden.

- **Digitalisatie**

Veel organisaties zijn bezig met digitalisatie. Ook het niet-professionele erfgoedveld beseft dat er in de toekomst aan digitalisatie niet te ontkomen valt. Er is ook al heel wat kennis binnen de lokale verenigingen. Toch zijn deze vaak niet op elkaar afgestemd, en ontbreekt het hier aan een groter kader. Erfgoedcel Denderland kan een regisserende en adviserende rol op nemen (zowel met de MADE in DENDERLAND of andere Vlaamse erfgoeddatabanken, als met derde spelers als Wikipedia).

- **Inhoudelijke thema's**

Tijdens de gesprekken met de heemkundige kringen kwamen er geregeld inhoudelijk thema's naar boven waar regionale projecten uit zouden kunnen voortkomen. We lijsten de thema's op waar regionaal, dus zeker al in verschillende gemeenten, zou rond gewerkt kunnen worden.

- **Muzikaal erfgoed**
 - Volksliedjes en volksverhalen
 - Driekoningen zingen
 - Klinkend Erfgoed
 - link: religieus erfgoed
 - Beiaard: Beiaardschool
 - Orgelcultuur in Denderland
- **Industrieel erfgoed, ambachten en makerschap**
 - Textiel en kant
 - Molens
 - Streekproducten: gerechten en dranken (bier)
 - Steenbakkerijen
 - Tabakindustrie
 - Brouwerijen en stokerijen
- **Feesten en buurten**
 - Kermissen
 - Carnaval
 - Paardenommegangen
- **Sporterfgoed: kaatsen**
- **Politiek aan de Denderstreek: tegendraads (daensisme, communisme, VB vandaag)**
- **Humanisme in de Denderstreek**
- **Zorg in de Denderstreek**

G. Deelrapport: Interne evaluatie

De bevindingen in dit deelrapport komen er na het teamoverleg op 18/04/2019 en Planningsteam II op 07/05/2019. Ook input van Toogpraat op 29/05/2019 werd meegenomen.

SW(OT)

Sterktes

1. De meeste van onze **projecten** waren een succes. Project Dialect wordt vaak genoemd als een voorbeeldproject waarbij iedereen betrokken was. Het ging om een makkelijk en inspirerend voorbeeld wat het voor iedereen mogelijk maakte om hierrond aan de slag te gaan. De WOI-lezing was een regionaal alternatief of aanvulling op eventuele lokale activiteiten. Inzake religieus erfgoed is er al heel wat inventarisatiewerk verzet, het project zorgt voor bewustwording bij de kerkfabrieken. Onze publicaties zijn van een degelijke kwaliteit en vinden hun weg naar het publiek.
2. Regionale samenwerking zorgt voor **schaalvergroting** en zorgt voor **mogelijkheden** (financieel, personeelsinzet, logistiek, ...) die er vooraf niet waren. De digitaliserondes en het Vele Handenproject van de gemeentearchieven zijn voorbeelden die anders door de kleinere afzonderlijke partners niet verwezenlijkt zouden kunnen worden. De regionale Erfgoeddagbrochure en -communicatie (bv. nieuwsbrief) zorgt voor een regionale communicatie en een gewaardeerd communicatiekanaal dat gebruikt wordt op lokaal vlak.
3. Als tussen-niveau tussen Vlaanderen en de lokale overheid houden we bij beiden **vinger aan de pols**. We verbinden de Vlaamse beleidsvisies met de lokale noden. Door bv. in te spelen op het ambachtentraject (meester-leerling traject), werden heel wat mensen uit onze regio toegeleid, begeleid en kregen ze een beurs toegewezen. Op die manier versterken we het lokale cultureel-erfgoed. We houden ook de vinger aan de pols door vormingen, projecten, begeleiding,... te voorzien waar er noden zijn.
4. De **aanpak** van Erfgoedcel Denderland is er steeds een met veel overleg en binnen een breed netwerk. We proberen een open attitude aan te houden, steeds toegankelijk te zijn en onze projecten goed op te volgen. Vrijwilligerswerk, het erfgoedveld en het erfgoed zelf proberen we zo goed mogelijk te waarderen en op de eerste plaats te zetten.
5. De **basisondersteuning** en het **subsidiereglement** zijn ondertussen goed gekend in de regio en worden positief beoordeeld, men rekent hier op. De subsidies zijn ook een goeie manier om nieuwe contacten aan te knopen en het netwerk te vergroten.
6. De vorige beleidsperiode heeft de erfgoedcel zich bij het erfgoedveld kunnen positioneren als **kwaliteitsmerk** of **sterk merk**. Kunnen of mogen samenwerken wordt daarom door partners langs beide kanten positief geëvalueerd.
7. Na een wat tumultueuze personeelsevolutie en een doorstart is de interne **samenwerking tussen personeelsleden** momenteel heel goed.

Zwaktes

1. Erfgoedcel Denderland heeft deze beleidsperiode hard gewerkt om een erfgoednetwerk uit te bouwen. De contacten zijn er al, maar **dit netwerk wordt nog niet voldoende geactiveerd**. De kerstdrink bv. is als netwerkmoment bedoeld, maar slaagt nog niet in die missie. Een Denderlandse reflex van lokale erfgoedwerkers is er (nog) niet. Projecten van externen blijven zeer lokaal, er wordt zelden over het muurtje gekeken.
2. De projecten leveren wel mooie resultaten op, maar zijn **niet altijd even duurzaam**. Bv. Kwieke Molens, Reuzen in Denderland, ... Het project zelf levert wel zijn bijdrage rond bepaalde thema's, zet bepaalde erfgoedelementen in de kijker, maar eens het project afgelopen is zijn de blijvende resultaten eerder beperkt.
3. **Erfgoed staat niet hoog op de agenda**. De betrokkenheid van lokale besturen, bestuursleden, gemeenten en bevolking rond cultureel erfgoed kan beter.
4. Het erfgoedveld kent de waarde van het regionale erfgoed, maar a-typische groepen zijn nog heel moeilijk te bereiken. Sportverenigingen of kerkfabrieken, die cultureel erfgoed beheren, hebben nog té weinig notie van erfgoed en wat er mee te doen. Dit **algemeen bewustzijn** dient nog te worden opgekrikt.
5. Er zijn verhoudingsgewijs **weinig (in aantal) professionele erfgoedspelers** binnen ons werkingsgebied. Er zijn geen lokaal, regionaal of Vlaams erkende spelers. De bestaande professionele spelers hebben nog veel groeipotentieel om regionale relevantie op te nemen en zichzelf te professionaliseren.
6. **Regionaal werken is niet evident**. Het zorgt voor een ingewikkelde organisatie. Zo kan de erfgoedcel nog meer op voorhand plannen en communiceren. Afstemmen op alle verschillende gemeenten en partners is niet altijd evident. De integratie van Erfgoedcel Denderland in de stedelijke diensten van Aalst heeft zijn voordelen, maar ook zijn nadelen. Een regionale spreiding van onze 'aandacht' is een voortdurend aandachtspunt.
7. Het onderscheid tussen **cultureel erfgoed en onroerend erfgoed** voelt voor het publiek heel geforceerd aan. Op lokaal vlak bestaat dit onderscheid niet. Vanwege onze betoelaging via het Cultureel Erfgoeddecreet zijn **integrale erfgoedprojecten** op dit moment moeilijk.

	Sterktes	Zwaktes
Intern	1. Succesvolle projecten	1. Geen actief Denderlands netwerk
	2. Schaalvergroting + nieuwe mogelijkheden	2. Geen duurzame werking
	3. Vinger aan de pols (lokaal & Vlaanderen)	3. Erfgoed staat niet hoog op de agenda
	4. Aanpak: overleg, open, samen	4. Algemeen bewustzijn en atypische doelgroepen
	5. Basisondersteuning en subsidies	5. Weinig spelers die professioneel met erfgoed bezig zijn. Deze spelers hebben veel groeipotentieel.
	6. Sterk merk / kwaliteitslabel	6. Regionaal werken = ingewikkelde organisatie
	7. Goed (samen)werkend Erfgoed-team	7. Geen integrale erfgoedwerking (onroerend/roerend)

H. Deelrapport: Religieus Erfgoed

De bevindingen in dit deelrapport komen er na de focusgroep Religieus Erfgoed die doorging op 28 mei 2019 in de vergaderzaal van Erfgoedcel Denderland. Op deze focusgroep waren aanwezig: Erik Neven (vrijwilliger inventarisatie religieus erfgoed), Etienne Biebaut (kerkbestuur Gijzegem), Marc Verwaeren (deken Aalst), Alexander Vandaele (pastoor Ninove), Jean-Paul Pletinckx (kerkbestuur Pollare), Gerard Cosijns (kerkbestuur Pollare) en Tom De Ridder (Erfgoedcel Denderland).

SWOT

Sterktes

1. Het publiek is geïnteresseerd wanneer er speciale dingen in een kerk te zien zijn of er 'zaken in beweging zijn', bv. tijdens de restauratie van de Sacramentstoren in de Sint-Martinuskerk van Aalst. Het publiek komt voor iets bijzonders, en neemt tegelijkertijd hetgeen wat altijd voorhanden is mee. Eens tijdelijk een bijzonder object tentoonstellen kan genoeg zijn om de interesse van het publiek te wekken.
2. Religieus erfgoed vertelt altijd een verhaal, meestal ook het lokale! Naast het esthetische heeft het ook een cognitieve waarde. Goede gidsen trekken mensen mee in een verhaal. Zelfs mensen die niet per se heel geïnteresseerd zijn in religieus erfgoed gaan zo alsnog op in het verhaal.
3. Religieus erfgoed is verankerd in de lokale context. De lokale bevolking betrekken bij het religieus erfgoed gebeuren helpt! Zo geraakt men betrokken en gemotiveerd. Bv. Toer der torens Ninove
4. Religieus erfgoed kent een zeer rijke diversiteit en een rijk verleden (overspant een lange tijdsperiode).

Zwaktes

1. Religieus erfgoed is niet voor iedereen weggelegd. Het blijft moeilijk om het grote publiek te bereiken en heeft een saai imago. Uiteindelijk verdwijnt er veel erfgoed door desinteresse.
2. Er zijn wel veel initiatieven in kerken, rond religieus erfgoed, maar deze zijn niet allemaal even goed gekend. Communicatie, afstemming met lokale overheden en nationale organisaties zoals 'Open Kerken' kan beter. Uniforme folders over de geschiedenis van de lokale kerk kunnen ook helpen.
3. De lokale bevolking en gemeenschap betrekken bij herbestemmingen en nevenbestemmingen van lokale parochiekerken is vaak niet de eerste prioriteit. Terwijl dit natuurlijk voor een zekere gedragenheid zorgt in de lokale gemeenschap. Daarnaast moeten ook de kerkfabriek, de lokale en religieuze overheid op eenzelfde lijn zitten.
4. Een groot deel van de kerken (en bijhorende collecties) in de regio zijn niet toegankelijk. Terwijl kerken en kerkcollecties best zoveel mogelijk 'open' zijn. Open kerken, zowel structureel of tijdens een activiteit, zijn het streefdoel. Kerken trekken sowieso gegadigden, zeker in de zomermaanden. Het zijn stopplaatsen

tijdens een wandeling of een fietstocht en heel wat mensen bezoeken kerken tijdens een uitstap. Open kerken zorgen voor meer betrokkenheid.

5. Er is duiding nodig, zodat ook de niet-kenner snapt hoe en wat bijzonder is aan het religieus erfgoed. De 'modale Vlaming' weet tegenwoordig niet genoeg meer waarvoor objecten dienen, waar ze naar verwijzen... Zowel in de misviering, tijdens een rondleiding, bij een evenement,... is er extra duiding nodig.

Kansen

1. De mogelijkheden om informatie, handleidingen en databanken (KIK, Erfgoedinzicht, handleiding waarden...) over religieus erfgoed te verspreiden zijn er. Deze kunnen nog maximaler worden ingezet.
2. Religieus erfgoed mag niet beperkt worden tot wat er zich in de parochiekerken bevindt. Er is ook veel religieus erfgoed terug te vinden in privé-collecties van kapellen, abdijen, kloosters, ziekenhuizen,...
3. Regionale afstemming, een collectieplan of een regionaal depot zouden een oplossing kunnen bieden voor de lokale problematieken waar de parochies zelf niet altijd bij machte zijn deze te verhelpen.
4. Het moet mogelijk zijn om op (boven)lokaal niveau een globale visie te ontwikkelen over wat er met het religieus erfgoed moet gebeuren. Verschillende partners kunnen, vanuit hun eigen achtergrond en expertise, ondersteuning bieden bij nevenbestemmingen en herbestemmingen.
5. Inhaken op (lokale/nationale) evenementen en projectmatig werken, met een duidelijke begin en einddatum, werkt. Thematische projecten -> bv. kerken met dezelfde heilige.

Bedreigingen

1. De ontkerkelijking van Vlaanderen is onontkoombaar. Dit bedreigt het religieus erfgoed zelf, maar zorgt ook voor een verminderde interesse in dit erfgoed. Het feit dat de kerk niet altijd een positief imago heeft zorgt er voor dat ook het hieraan gelinkte erfgoed niet altijd positief bekeken wordt.
2. De eigendoms kwestie. Het is niet altijd even makkelijk te achterhalen wie nu juist de eigenaar is van het erfgoed, en wie dus verantwoordelijk is voor het beheer, de financiering, goedkeuring moet geven,... Lokale overheid, kerkfabrieken, lokale gemeenschap, privé-personen,... kunnen zich allemaal het erfgoed toe-eigenen (al dan niet formeel). Aangezien religieus erfgoed gemeenschappelijk erfgoed is, is het ook opportuun steeds de gemeenschappen te betrekken.
3. Vlaanderen en Denderland kennen een gigantische hoeveelheid aan religieus erfgoed. Deze hoeveelheid zorgt er voor dat men door de bomen het bos niet meer ziet. Een correct beheer van deze massa religieus erfgoed is een titanenwerk dat men nu dient aan te pakken.
4. De beheerders van dit religieus erfgoed zijn grotendeels vrijwilligers (van kerkbesturen). Hier mensen voor blijven motiveren wordt steeds moeilijker.

	Sterktes		Zwaktes	
	Intern		Extern	
Intern	Sterktes		Zwaktes	
	1. Interesse voor iets 'bijzonders' 2. Religieus erfgoed vertelt een lokaal verhaal. 3. Lokale verankering 4. Diversiteit		1. Stoffig imago 2. Communicatie bereikt niet altijd veel publiek 3. Lokale bevolking betrekken is niet simpel. 4. Religieus erfgoed zit goed verstopt 5. Er is altijd duiding nodig. Religieus erfgoed spreekt niet (meer) voor zich.	
Extern	Kansen		Bedreigingen	
	1. Vrije verspreiding info (vb. Erfgoedinzicht) 2. Potentieel privé-collecties (kapellen, abdijen, ...) 3. Regionaal depotwerking of collectieplan 4. Globale visie religieus erfgoed, bv. nevenbestemmingen en herbestemmingen 5. Inhaken op (nationale of grotere) projecten		1. Ontkerkelijking Vlaanderen is onontkoombaar 2. Onduidelijkheid omtrent eigendoms kwesties. 3. Gigantische hoeveelheid RE 4. Beheerders zijn vrijwilligers. Motivatie.	

Wat kunnen wij als regionale erfgoedorganisatie doen?

- **Verderzetting inventarisatieproject roerend cultureel erfgoed, plus uitbreiding naar waardering en herbestemmingstrajecten.**

Het inventarisatieproject van roerende religieus erfgoedcollecties dat Erfgoedcel Denderland sinds begin 2016 uitvoert in de parochiekerken van de regio wordt algemeen zeer gewaardeerd. Het heeft niet alleen voor actuele kerkinventarissen gezorgd, noodzakelijk voor een goed beheer, maar ook voor een grotere bewustwording bij de kerkfabrieken van wat er zich allemaal in de kerk qua collecties bevindt. Maar het werk is nog niet af, nog niet alle parochiekerken zijn afgewerkt. Daarnaast is inventarisatie maar een eerste stap: er kunnen (en zullen in de toekomst ongetwijfeld ook 'moeten') ook waarderingstrajecten en herbestemmingstrajecten opgezet worden. Bij herbestemmingstrajecten kan de erfgoedcel de 'missing link' zijn tussen de beslissing om de kerk te herbestemmen en de concrete uitwerking daarvan: lokale gemeenschap informeren, betrekken en laten meedenken over een nieuwe invulling. Gedragenheid creëren.

- **Meedenken aan een globale visie over religieus erfgoed in Denderland**

Erfgoedcel Denderland kan een rol opnemen bij het ontwikkelen en uitwerken van een globale visie over religieus erfgoed in regio Denderland. Erfgoedcel Denderland is als netwerkorganisatie geschikt om de vele lokale contacten samen te brengen, uitwisseling van expertise te stimuleren, de erfgoedgemeenschap vorming aan te bieden en het erfgoedbeleid rond religieus erfgoed in de regio te stroomlijnen. Samen kan er op deze

manier gesensibiliseerd worden rond religieus erfgoed en het draagvlak hiervoor vergroot worden.

- **Religieus erfgoed mee in de kijker zetten door projectwerking of communicatie**
Religieus erfgoed zit nog te vaak verstopt achter dikke muren. De rijkdom en diversiteit van ons religieus erfgoed komt pas tot zijn recht wanneer het getoond wordt. Erfgoedcel Denderland kan dit erfgoed mee helpen in de kijker zetten door projectwerking op te zetten of te ondersteunen en mee te helpen communiceren rond de bestaande werkingen. Goede voorbeelden zijn: tentoonstelling Sint-Amanduskerk Denderleeuw, Toer der torens Ninove, Kerschatten op straat Denderland, restauratie Sint-Martinuskerk Aalst, ...

Autowijding te Pollare, Verz. Erfgoed Denderland

I. Deelrapport: Toerisme

De bevindingen in dit deelrapport komen er na de focusgroep erfgoededucatie die doorging op 9 mei 2019 in de vergaderzaal van Erfgoedcel Denderland. Op deze focusgroep waren aanwezig: Pieterjan Buggenhout (Erfgoedcel Denderland), Leen Chiau (Stad Aalst – Toerisme), Danny De Saedeleer (Stad Ninove – Toerisme), Ina Bal (Gemeente Erpe-Mere – Vrije Tijd), Ilse Van den Bossche (Gemeente Erpe-Mere – Vrije Tijd) en Michaël Van Houtte (Erfgoedcel Denderland).

SWOT

Sterktes

1. Er is een grote verscheidenheid en een groot aanbod van toeristische troeven, meer dan we beseffen.
2. Er kan makkelijk worden aangeknoopt bij thema's die toerisme Vlaanderen uitzet, zoals bijvoorbeeld WOI. Hierbij kan de communicatie bovenlokaal gevoerd worden.
3. Sterke thema's zijn molens en watermolens, groenpool, trage wegen, kerken en religieus erfgoed, plattelandsontwikkeling en industriële geschiedenis.
4. Een sterkte van de Erfgoedcel in dit kader is de link leggen tussen de gemeenten onderling, aangezien het overleg tussen de toeristische diensten vooralsnog beperkt blijft tot het communiceren van waarmee elke dienst apart bezig is. Denderland ligt dicht bij de gemeenten dan Scheldeland. Het aangeven van thema's die overkoepelend zijn, wordt als een sterkte beschouwd (bv. 'Jaar van het Dialect').

Zwaktes

1. Er is een grote versnippering van toeristische partners (Beleefbare Dendervallei, TOV, Erfgoedcel, Scheldeland...). De bezoeker heeft daar geen boodschap aan.
2. Regio Scheldeland staat ver af van de gemeenten in onze regio. Bovendien is er weinig streekidentiteit, "Denderland" is (nog) geen sterk merk.
3. De verschillende gemeenten ontwikkelen elk een eigen toeristisch aanbod, maar dit aanbod is niet altijd even gekend bij de andere gemeenten.
4. Communicatief is er meer nood aan kruisbestuiving, bijvoorbeeld tussen de website van de erfgoedcel en de gemeentelijke websites.
5. Het publiek dat deelneemt aan toeristische activiteiten is vaak hetzelfde. Diverse doelgroepen bereiken is moeilijk. Er is nood aan verbreding.

Kansen

1. Thema's die aangereikt worden als kapstok bieden kansen om regionaal te werken, zoals het geval was bij het 'Jaar van het Dialect'. Ook thema's vanuit Vlaanderen, zoals Vlaamse meesters in situ bieden kansen om het lokale te overstijgen. Dit is echter een thema dat niet in elke gemeente aan bod kan komen. Toegankelijke thema's die regionaal worden uitgewerkt zijn opportuniteiten.
2. Menselijke verhalen vormen een onuitputtelijke bron. Bezoekers willen meer en meer persoonlijke verhalen en beleving.
3. Waterbeleving Dender. De uitbouw van accommodatie langsheen het water kan nog zorgen voor een boost in het imago van Denderland als toeristische bestemming.

Bedreigingen

1. Vanuit politieke hoek is de aandacht voor erfgoed niet altijd prioritair. Zo is er bijvoorbeeld al heel wat onroerend erfgoed verloren gegaan.
2. Versnippering van verschillende diensten en partners maakt het moeilijk om samen te werken. Vanuit TOV mag je bijvoorbeeld niet zomaar brochure uitgeven met knooppunten.
3. Projecten en erfgoed worden vaak ontwikkeld voor hetzelfde geïnteresseerde publiek, en missen vaak aansluiting bij het grote publiek.

	Sterktes	Zwaktes
Intern	1. Grote verscheidenheid in aanbod 2. Thema's Toerisme Vlaanderen 3. Sterke thema's: molens en watermolens, groenpool, trage wegen, kerken en religieus erfgoed, plattelandsontwikkeling en industriële geschiedenis. 4. Link tussen gemeentes leggen	1. Versnippering van toeristische partners (Beleefbare Dendervallei, TOV, Erfgoedcel, Scheldeland...). 2. Regio Scheldeland en 'Denderland' geen sterk merk 3. De verschillende gemeenten ontwikkelen elk een eigen toeristisch aanbod, maar dit aanbod is niet altijd even gekend bij de andere gemeenten. 4. Communicatief is er meer nood aan kruisbestuiving. 5. Steeds hetzelfde doelpubliek.

	Kansen	Bedreigingen
	1. Thema's die aangereikt worden als kapstok bieden kansen om regionaal te werken. 2. Menselijke verhalen vormen een onuitputtelijke bron. 3. Waterbeleving Dender.	1. Vanuit politieke hoek is de aandacht voor erfgoed niet altijd prioritair. 2. Versnippering van verschillende diensten en partners maakt het moeilijk om samen te werken. 3. Erfgoed is niet altijd toegankelijk voor iedereen: doelgroep verruimen naar het grote publiek.

Extern

Wat kunnen wij als erfgoedorganisatie doen?

a. Het verbinden van de verschillende partners.

De focusgroep ziet de rol van de erfgoedcel vooral in het verbinden van verschillende partners en het uitwerken van overkoepelende thema's, waaraan gemeenten hun 'karretje' kunnen aanhaken. Structureel overleg tussen de toeristische spelers is minder nodig, al is thematisch overleg bij projecten rond specifieke thema's wel wenselijk. Versnippering van het toeristische landschap bemoeilijkt samenwerking (momenteel is er niet echt sprake van samenwerking, eerder van onderling informeren). De erfgoedcel kan bij bepaalde thematische projecten samenwerkingsverbanden mogelijk maken en regionale communicatie voeren (bv. "jaar van het dialect").

b. Verdere ontwikkeling van de identiteit 'Denderland'

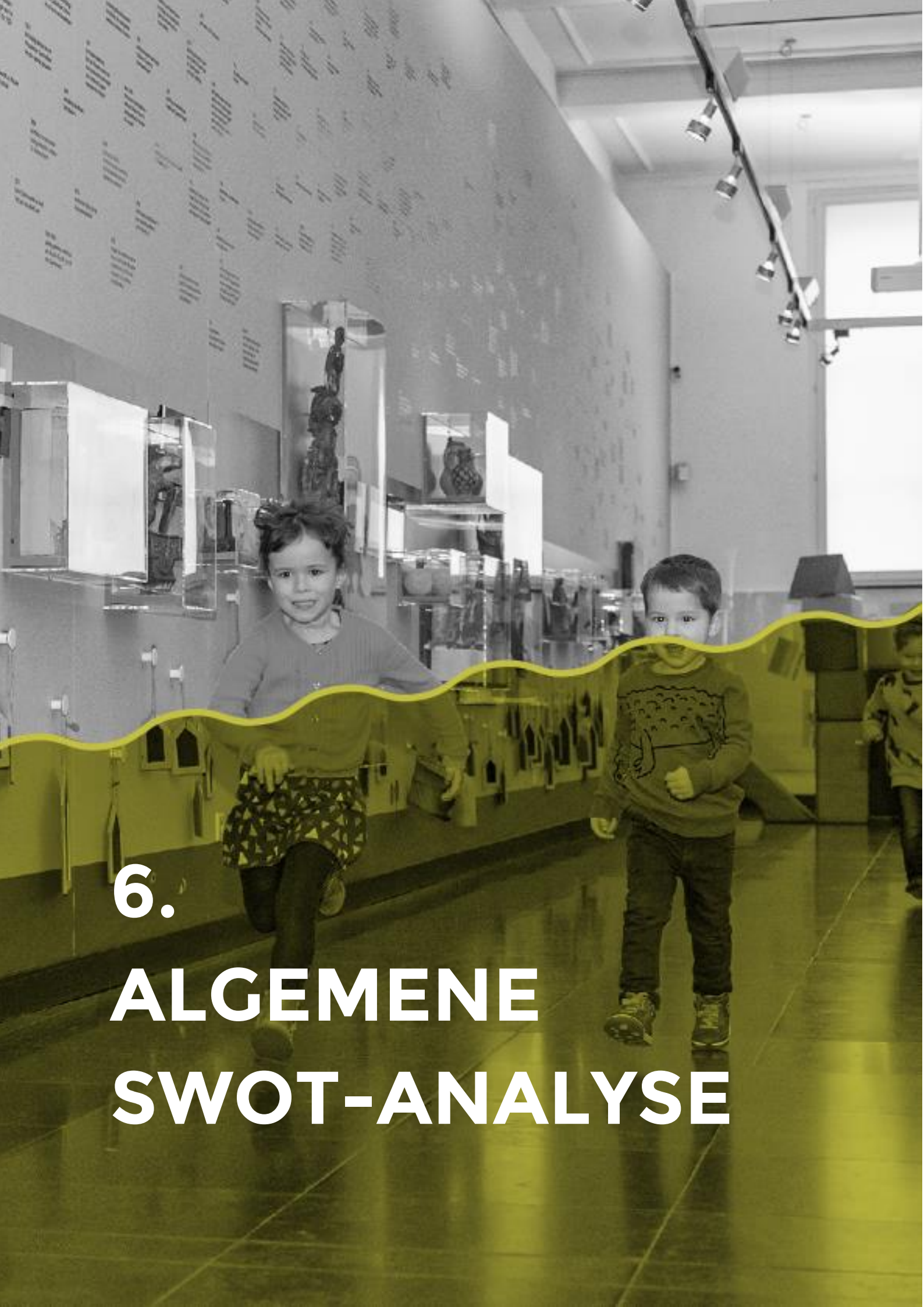
Aangezien de erfgoedcel voor de regio werkt is het aangewezen om de identiteit van 'Denderland' verder te ontwikkelen. De erfgoedcel als organisatie is niet zo heel bekend. Bekendheid van de erfgoedcel kan de identiteitsvorming van de regio ten goede komen, maar is geen prioriteit op zich.

c. Verbreding van het toeristische doelpubliek

Verbreding van het publiek is nodig, nu zijn het vaak dezelfde mensen die op erfgoed gerelateerde toeristische activiteiten afkomen.

d. Interessante thema's naar voor schuiven

Thematisch is er interesse voor immaterieel erfgoed, verhalen van mensen (beleving, persoonlijke insteek), struikroversbendes (Jan De Lichte), daensisme, industrialisering en plattelandsontwikkeling. Andere zaken die voor de gemeenten belangrijk blijven zijn religieus erfgoed, trage wegen, molens, reuzen, Carnaval, dialect.

A black and white photograph of a museum gallery with children. The left wall is covered in small text labels. Glass display cases containing various artifacts are visible. Two children are in the foreground, and another is partially visible on the right. A yellow wavy line separates the image from the text below.

6.

ALGEMENE SWOT-ANALYSE

6. Algemene SWOT-analyse

Deze SWOT-analyse en de mogelijke scenario's zoals hieronder beschreven zijn een samenvatting en het sluitstuk van de verschillende deelrapporten die er kwam na de talloze bevestigingen, participatiemomenten, interviews en focusgroepen in 2019.

Deze SWOT en beleidsopties komen zo veel mogelijk tegemoet aan de noden en wensen van het cultureel erfgoed en de erfgoedgemeenschappen van regio Denderland (Aalst, Denderleeuw, Haaltert, Erpe-Mere, Lede en Ninove). De wensen van de gemeente- en stadsbesturen, alsook de Vlaamse beleidsprioriteiten zijn waar mogelijk opgenomen in deze mogelijke toekomstvisie.

A. Van SWOT-analyse...

SWOT Erfgoedcel
SWOT Erfgoedveld

	Sterktes	Zwaktes
Intern	Ervaring inzake erfgoedbeleid en erfgoedcommunicatie. Het regionale erfgoednetwerk werd tijdens de voorbije beleidsperiode opgezet. - Inbedding Aalsterse stadsdiensten zorgt voor spontane uitwisseling met dienst Toerisme & erfgoed. - Regionale samenwerking zorgt voor schaalvergroting en zorgt voor mogelijkheden (financieel, personeelsinzet, logistiek, ...) die er voorheen niet waren. - Als niveau tussen Vlaanderen en de lokale overheid houden we bij beiden de vinger aan de pols. We verbinden de Vlaamse beleidsvisies met de lokale noden. - De aanpak van Erfgoedcel Denderland is er steeds een met veel overleg en binnen een breed netwerk, met een open attitude. - De basisondersteuning en het subsidiereglement zijn goed gekend in de regio en worden positief beoordeeld. Het erfgoedveld rekent hier op. Veel contacten komen voort uit deze ondersteuning.	- De erfgoedcel (en het erfgoedveld) bereikt vaak hetzelfde doelpubliek. - Projectwerking levert wel mooie resultaten op, maar zijn niet altijd even duurzaam. De blijvende resultaten zijn eerder beperkt. - Erfgoedwerking gebeurt nog te weinig 'integraal': van registratie en documentatie, naar onderzoek, behoud en beheer, tot ontsluiting en participatie. - Er is op dit moment geen structureel overleg of gelijkaardige regionale werking inzake bovenlokaal cultuurbeleid of -afstemming in regio Denderland. - De erfgoedwerking in Denderland is nog te sterk toegespitst op het traditionele, typische Vlaamse erfgoed. Het erfgoed van bijvoorbeeld nieuwkomers wordt momenteel vaak vergeten. Meer diversiteit zou zorgen voor een betere weerspiegeling van de regionale erfgoedwerking met de maatschappelijke realiteit. - De communicatie van het erfgoed- en/of vrijetijdsaanbod is nog te weinig

7. Een goed (samen)werkend Erfgoed-team. 8. Er is een zeer grote en algemene waardering voor het inventarisatiewerk religieus erfgoed. 9. Digitale ontsluiting van voornamelijk stedelijke en gemeentelijke collecties via digitaal platform, met ook aggregatie naar erfgoedinzicht. 10. Het erfgoedveld in Denderland zit ingebed in een sterk opgebouwd lokaal netwerk. 11. Gedeeld cultureel-erfgoed (bv. historische thema's en figuren) van bovenlokaal belang: industrialisatie, Daensisme, textiel-erfgoed, molen-ambacht, kaatsen... Projectwerking hieromtrent zorgt ook voor regionale impulsen aan andere erfgoedspelers. De hele regio is ook gekend als carnavalsregio. 12. Lokale erfgoedwerkers zijn enthousiast en bereid om samen te werken met de erfgoedcel. Deze wisselwerking versterkt beide partijen. Er is ook een uitgebreid en gevarieerd verenigingsleven, talrijke niet-professionele (erfgoed)verenigingen. 13. Er zijn cultureel-erfgoedcollecties van bovenlokaal belang aanwezig: bv. Stedelijk Museum Aalst, Stadsarchief Aalst, PFB, Sint-Martinuskerk Aalst en Oude Abdijkerk Ninove, Verzetsmuseum De Patrijs, Mini museum Mussenzele, ... 14. Sterke beleving van immaterieel erfgoed: carnaval, kermissen, Mariaprocessie, Sint-Maarten & Sinterklaas, Driekoningenzingen ...	gestroomlijnd en zichtbaar. Hier zijn geen bovenlokale strategieën rond. 7. Er zijn verhoudingsgewijs weinig (in aantal) professionele erfgoedspelers binnen ons werkingsgebied. Er zijn ook geen lokaal, regionaal of Vlaams erkende spelers. De bestaande professionele spelers hebben nog veel groeipotentieel om regionale relevantie op te nemen en zichzelf te professionaliseren. 8. Structurele lokale noden inzake infrastructuur en beheersbaarheid van collecties zijn een blijvende zorg. 9. Beperkte inventarisatie en digitale ontsluiting van private collecties. Dit werkt de verdwijning van waardevol roerend erfgoed in de hand. 10. Beperkte financiële- en personeelsmiddelen van de meeste gemeentediensten. Erfgoed is maar een deeltje van het grotere geheel. 11. A-typische actoren die wel erfgoed beheren hebben nog té weinig notie van erfgoed en wat er mee te doen. Dit algemeen bewustzijn dient te worden opgekrikt. Ook immateriele erfgoedgemeenschappen (bv. de carnavalsgemeenschap) identificeren zichzelf niet altijd met 'erfgoed'. 12. Het onderscheid tussen cultureel erfgoed en onroerend erfgoed voelt voor het publiek heel geforceerd aan. Op lokaal vlak bestaat dit onderscheid niet.
--	--

	Extern	
	Kansen	Bedreigingen
	1. Het nieuwe erfgoeddecreet biedt mogelijkheid tot ondersteuning van een regionale dienstverlenende rol op basis van intergemeentelijke samenwerking rond cultureel erfgoed 2. De oprichting van een IOED Denderland kan zorgen voor een regionaal onroerend erfgoedbeleid en eveneens een integrale projectwerking, waar de erfgoedcel kan op inhaken. 3. Door het opgebouwd netwerk echt te gaan activeren kunnen er nieuwe vormen van samenwerking ontstaan. De erfgoedwerking in Denderland (professioneel en vrijwillig) staat sterker door expertisedeling, afstemming en kruisbestuiving. 4. De ondersteuning van FARO en andere landelijke actoren kan expertise naar de regio brengen. Actieve samenwerking met Vlaamse erfgoedspelers loont ook op het lokale vlak. Er is actieve expertisedeling via provinciaal en Vlaams overleg erfgoedcellen, leertrajecten FARO en Histories. 5. Erfgoededucatie: er zijn heel wat scholen in de regio en het erfgoededucatief aanbod is nog niet verzadigd. Door samenwerking en ontwikkeling van boeiende producten kunnen erfgoedthema's aan de jongsten worden doorgegeven. Het zou goed zijn hier een langetermijnsvisie en -planning voor uit te bouwen. 6. Lokale beleidsplannen vertonen meestal een erfgoedcomponent. De politiek erkent het belang van cultureel erfgoed voor de lokale gemeenschap. 7. De plannen met het Aalsterse stedelijk museum (= grootste erfgoedproject van de regio) kunnen leiden tot een nieuwe dynamiek, ook voor de regio. De	1. Door hervormingen in het Vlaams erfgoedbeleid is het soms moeilijk om door het bos de bomen te zien. Wat is het uiteindelijke effect van de afslanking van de provincies, het nieuwe decreet bovenlokaal cultuurbeleid, besparingen bij de alle overheidsniveaus, wie is het aanspreekpunt voor kerkfabrieken... 2. Men kampt overal met de typische 'verenigingsproblemen': vergrijzing, veranderende vormen van engagement, digitalisering, vastgeroeste gewoontes (niet de meest innovatieve sector), moeite met de steeds veranderende wetgeving, ... 3. Regionaal werken is niet evident. Het zorgt voor een ingewikkelde organisatie en vraagt veel afstemming. Er is een versnippering van diensten en partners en men moet constant attent zijn op de lokale spreiding van de werking. Men moet 'nabij' genoeg zijn. 4. Werving vrijwilligers/leden erfgoedverenigingen wordt moeilijker door groot aanbod inzake vrije tijdsbeleving. De eisen en kwaliteitsnormen worden steeds hoger. 5. Polemiek en polarisatie in de samenleving – beschermreactie 'eigen erfgoed': bv. UNESCO Aalst Carnaval, Zwarte Pietendiscussie, herbestemming kerken, ... 6. Door de snelle instroom van nieuwkomers in de Denderregio is er een grote bevolkingsgroep die weinig voeling heeft met het lokale erfgoed. 7. Grote diversiteit aan partners maakt het moeilijk om overspannende visie te bereiken. Zo is er een spanningsveld tussen stedelijke en landelijke gemeenten, grote en kleine (deel)gemeenten, professionele en vrijwillige actoren,...

mogelijkheden van indeling op regionaal niveau kunnen een streefdoel zijn. 8. Er zijn in de regio weinig collectieplannen of depotwerking. Daarenboven is er nog een groot potentieel bij privé-collecties. Maar ongekend is onbemind. 9. Samenwerking binnen toeristische regio Scheldeland kan zorgen voor grotere bekendheid van het Denderlandse erfgoed bij het grote publiek. 10. De sterkte van het lokaal erfgoed zit intrinsiek in het erfgoed zelf. Lokaal erfgoed heeft een sterk verhaal, is zeer divers (dus voor ieder wat wils), heeft een grote betrokkenheid. Het publiek is en blijft geïnteresseerd wanneer er 'bijzondere' dingen te zien zijn. 11. Gemeenschapsvormende functie: erfgoed kan dienen als hefboom om (de identiteit van) gemeenschappen te versterken en de sociale cohesie te verbeteren. 12. Er zijn talloze bovenlokale erfgoodevenementen en -initiatieven om lokale projecten aan vast te haken. bv. beleidsprioriteiten Toerisme Vlaanderen, Open Kerkendag, Erfgoeddag, WOI 13. Participatie wordt belangrijker in alle domeinen van de samenleving. Erfgoedbeleid kan hierdoor breed gedragen en participatief worden uitgewerkt. 14. De dynamiek die ontstaan is door het inventarisatietraject, de kerkenbeleidsplannen en de noodzaak tot herbestemming zorgen voor een momentum om waarderings- en herbestemmingstrajecten uit te werken en rond religieus erfgoed te werken.	8. Er is in Denderland geen regio-reflex. Denderland is geen sterk merk waar door partners makkelijk naar teruggegrepen wordt of waar men fier op is. 9. Buitenstaanders hebben een bevooroordeeld beeld van de Denderregio. De steden en gemeenten van ons werkingsgebied zijn nog te weinig bekend en te weinig bemind. Daarnaast is er door de perifere ligging weinig voeling met de toeristische regio Scheldeland. 10. Erfgoedprojecten aanpakken betekent weerwerk bieden aan de gigantische hoeveelheid materiaal (bv. de immense hoeveelheid roerend religieus erfgoedcollecties in parochiekerken) 11. Erfgoedprojecten vragen vaak zeer specifieke expertise (bv. heel technische aspecten van digitalisatie).
--	---

B. ... naar beleidsopties

De mogelijke scenario's zoals hieronder beschreven komen er na een analyse van de verschillende deelrapporten en een SWOT-analyse van de regio. Deze deelrapporten en algemene SWOT vormen samen het sluitstuk van de omgevingsanalyse die Erfgoedcel Denderland uitvoerde gedurende het voorjaar van 2019, waar talloze bevestigingen, participatiemomenten, interviews en focusgroepen aan vooraf gingen.

Deze scenario's komen zo veel mogelijk tegemoet aan de noden en wensen van het cultureel erfgoed en de erfgoedgemeenschappen van regio Denderland (Aalst, Denderleeuw, Haaltert, Erpe-Mere, Lede en Ninove). De wensen van de gemeente- en stadsbesturen, alsook de Vlaamse beleidsprioriteiten zijn waar mogelijk opgenomen in deze mogelijke toekomstvisie.

Welke mogelijke regionale dienstverlenende rollen zou Erfgoedcel Denderland gedurende beleidsperiode 2021-2026 kunnen opnemen?

REGIONALE DIENSTVERLENENDE ROL 1: Basisondersteuning van het erfgoedveld

Beleidsopties

- **Beleids optie 7: S6 + K3 + K10 + K11 + K13**
De gewaardeerde basisondersteuning die nu geboden wordt kan in de toekomst nog meer gebruikt worden om het erfgoednetwerk te activeren, de intrinsieke sterkte van het lokale erfgoed tot zijn recht te laten komen en nog meer gemeenschapsvormend en participatief te gaan werken.
- **Beleids optie 18: S6 + B1 + B2**
Het subsidieaanbod van Erfgoedcel Denderland kan tegemoet komen aan de hiaten die de hervormingen bij de provincies (en Vlaanderen) laten en tegemoet komen aan de typische verenigingsproblemen van het erfgoedveld.
- **Beleids optie 19: S6 + B11**
Het erfgoedloket binnen de basisondersteuning is een oplossing om in te spelen op opkomende noden en zeer specifieke erfgoedexpertise-vraagstukken in Denderland.
- **Beleids optie 32: K3 + Z1 + Z6**
Het bestaande netwerk en de plaats die Erfgoedcel Denderland inneemt binnen het erfgoedveld kan gebruikt worden om erfgoedcommunicatie in de hele regio beter te stroomlijnen en efficiënter te maken, en uiteindelijk een groter publiek te bereiken.

Werking

Erfgoedcel Denderland zet in op de ondersteuning van het erfgoedveld in de zes gemeenten van Denderland. Deze ondersteuning gebeurt zowel financieel, logistiek, inhoudelijk als communicatief. Om het erfgoedveld te ondersteunen zet de erfgoedcel in op:

- Subsidies en begeleiding

Net zoals in de vorige beleidsperiode heeft Erfgoedcel Denderland enkele mogelijke subsidie-lijnen voor het erfgoedveld. Deze zijn bedoeld om het erfgoedveld zeer rechtstreeks te ondersteunen, nieuwe contacten te leggen en bestaande te onderhouden, en om flexibel in te spelen op lokale en onverwachte opkomende noden. Deze subsidies gebeuren niet met middelen van de Vlaamse Overheid, maar met eigen middelen van de steden en gemeenten.

> Het erfgoedveld kan **mini-subsidies** aanvragen voor kleine en lokale cultureel-erfgoedprojecten. De drempel voor deze subsidies wordt zo laag mogelijk gehouden. Aanvragers moeten flexibel en makkelijk de procedure kunnen doorlopen.

> De **periodieke erfgoedpublicaties** krijgen, zoals ook tijdens beleidsperiode 2015-2020, een jaarlijkse subsidie toegekend. De subsidies hebben als doel om de kwaliteit van het lokale onderzoek en de neerslag hiervan te verbeteren.

> Grotere en integrale cultureel-erfgoedprojecten die passen binnen de beleidsdomeinen van Erfgoedcel Denderland kunnen een aanvraag doen voor een **begeleidingstraject**. (zie rol 6)

- Uitleendienst

Erfgoedcel Denderland zorgt voor de uitbouw en het beheer van een uitleendienst die ten dienste staat van het erfgoedveld. Deze uitleendienst wordt uitgebreid en bijgestuurd naargelang de noden van het veld. Ook wordt er intensief verwezen naar de Vlaamse Uitleendienst.

- Erfgoedloket

Erfgoedcel Denderland is het eerste aanspreekpunt voor iedereen die werkt rond cultureel erfgoed in de regio. De erfgoedcel zorgt voor begeleiding van cultureel-erfgoedbeheerders in een verantwoorde zorg voor en omgang met het cultureel erfgoed. We zorgen voor eerstelijns hulp, zetten onze eigen expertise in of verwijzen eventueel door naar experts op lokaal, provinciaal of Vlaams niveau.

- Vorming erfgoedgemeenschap

Erfgoedcel Denderland organiseert maatgerichte vorming voor erfgoedactoren, ter professionalisering van het erfgoedbeheer, -zorg en -ontsluiting in de regio. Deze vorming is meestal gekoppeld aan de projectwerking, maar kan ook voortkomen uit een opduikende vraag.

- Erfgoedcommunicatie

Erfgoedcel Denderland communiceert over en maakt promotie voor cultureel erfgoed, cultureel erfgoedorganisaties en hun erfgoed. De erfgoedcel voert een regionale erfgoedcommunicatie en leidt het publiek zo veel mogelijk naar het lokale erfgoedveld toe.

- Netwerkfunctie

Erfgoedcel Denderland bouwt overlegstructuren op rond relevante thema's: Carnaval, Religieus Erfgoed, Heemkundig Overleg, Collectieplan Denderland (collecties & musea), MADE in Denderland (digi & archieven), werkgroepen projecten,...

Nieuwe stakeholders worden steeds in kaart gebracht, toegevoegd aan het adressenbestand, en erfgoedspelers worden zichtbaar gemaakt.

REGIONALE DIENSTVERLENENDE ROL 2: Religieus Erfgoed

Beleidsopties

- **Beleids optie 3: S1 + K14**
De opgebouwde ervaring uit het vorige convenant rond religieus erfgoed en de dynamiek die er rond religieus erfgoed ontstaan is moeten we tijdens een volgende beleidsperiode benutten om volop in te zetten op het verder inventariseren, waarderen en herbestemmen van religieus erfgoed.
- **Beleids optie 5: S3 + K8 + K12 + K14**
De voordelen van regionale schaalvergroting van het cultureel-erfgoedbeleid kunnen in een volgende beleidsperiode nog meer worden ingezet op regionale kansen als collectieplanning Denderland, bovenlokale erfgoedinitiatieven (bv. Erfgoeddag) en religieus erfgoed.
- **Beleids optie 8: S8 + K8 + K14**
De waardering van ons huidig religieus erfgoedtraject is groot. Deze waardering biedt kansen voor het opstellen van een globale visie rond collecties in Denderland, in het bijzonder door de dynamiek die er is rond roerend religieus erfgoedcollecties.
- **Beleids optie 20: S8 + B10 + B11**
Erfgoedcel Denderland kan door het opgebouwde krediet en expertise rond het inventarisatieproject religieus erfgoed een oplossing bieden voor de gigantische hoeveelheid en uitdagingen hieromtrent, alsook de specifieke expertise die hier voor nodig is.
- **Beleids optie 33: K3 + K4 + K6 + Z7 + Z10**
Een goed werkend en efficiënt regionaal erfgoednetwerk kan een alternatief vormen voor de lacune aan erfgoedorganisaties (in aantal), de beperkte financiële middelen en het weinige personeel dat rond erfgoed werkt in Denderland.

Werking

De inspanningen die Erfgoedcel Denderland al deed rond het inventarisatieproject van kerkcollecties worden overal gewaardeerd. Kerkgebouwen en hun collecties blijken overal in het hart van de gemeenschap te zitten. Er is en blijft nog veel onduidelijkheid over de toekomst van de parochiekerken, verspreid over het hele regionale landschap. Naast collectieregistratie zou Erfgoedcel Denderland dus ook een bredere dienstverlenende rol opnemen rond religieus erfgoed, bijvoorbeeld bij waarderingsprojecten en publieksprojecten of beleidsmatig rond herbestemming.

- Verderzetting inventarisatieproject roerend cultureel erfgoed, plus uitbreiding naar waardering en herbestemmingstrajecten.

> Het **inventarisatieproject** van roerende religieus erfgoedcollecties dat Erfgoedcel Denderland sinds begin 2016 samen met vrijwilligers uitvoert in de parochiekerken van de regio wordt algemeen zeer gewaardeerd. Het heeft niet alleen voor actuele kerkinventarissen gezorgd, noodzakelijk voor een goed beheer, maar ook voor een grotere bewustwording bij de kerkfabrieken van wat er zich allemaal in de kerk qua collecties bevindt. Maar het werk is nog niet af, nog niet alle parochiekerken zijn afgewerkt. Vooral in Ninove en Aalst is er nog veel werk.

> Daarnaast is inventarisatie maar een eerste stap: er kunnen (en zullen in de toekomst ongetwijfeld ook 'moeten') **waarderingstrajecten** en **herbestemmingstrajecten** opgezet

dienen te worden. Bij herbestemmingstrajecten kan de erfgoedcel de 'missing link' zijn tussen de beslissing om de kerk te herbestemmen en de concrete uitwerking daarvan: lokale gemeenschap informeren, betrekken en laten meedenken over een nieuwe invulling. Gedragenheid creëren.

- Meedenken aan een globale visie over religieus erfgoed in Denderland

Erfgoedcel Denderland kan een rol opnemen bij het ontwikkelen en uitwerken van een globale visie over religieus erfgoed in regio Denderland. Erfgoedcel Denderland is als netwerkorganisatie geschikt om de vele lokale contacten samen te brengen, uitwisseling van expertise te stimuleren, de erfgoedgemeenschap vorming aan te bieden en het erfgoedbeleid rond religieus erfgoed in de regio te stroomlijnen.

- Religieus erfgoed mee in de kijker zetten door projectwerking of communicatie

Religieus erfgoed zit nog te vaak verstopt achter dikke muren. De rijkdom en diversiteit van ons religieus erfgoed komt pas tot zijn recht wanneer het getoond wordt. Erfgoedcel Denderland kan dit erfgoed mee helpen in de kijker zetten door projectwerking op te zetten of te ondersteunen en mee te helpen communiceren rond de bestaande werkingen. Goede voorbeelden zijn: tentoonstelling Sint-Amanduskerk Denderleeuw, 'Toer der torens' Ninove, 'Kerkschatten op straat' Denderland, restauratie Sint-Martinuskerk Aalst, ...

REGIONALE DIENSTVERLENENDE ROL 3: Regionaal collectiebeleid (roerend erfgoedcollecties & Musea)

Beleidsopties

- **Beleidsoptie 4: S2 + K6 + K7**
De inbedding van de erfgoedcel binnen de Aalsterse dienst Toerisme en Erfgoed biedt kansen om lokale bestuursplannen - zoals een vernieuwd stedelijk museum Aalst als grootste erfgoedproject in de regio - mee te ondersteunen.
- **Beleidsoptie 5: S3 + K8 + K12 + K14**
De voordelen van regionale schaalvergroting van het cultureel-erfgoedbeleid kunnen in een volgende beleidsperiode nog meer worden ingezet op regionale kansen als collectieplanning Denderland, bovenlokale erfgoedinitiatieven (bv. Erfgoeddag) en religieus erfgoed.
- **Beleidsoptie 8: S8 + K8 + K14**
De waardering van ons huidig religieus erfgoedtraject is groot. Deze waardering biedt kansen voor het opstellen van een globale visie rond collecties in Denderland, in het bijzonder door de dynamiek die er is rond roerend religieus erfgoedcollecties.
- **Beleidsoptie 11: S13 + K8**
De belangrijke collecties die van bovenlokaal belang zijn kunnen als sterkte en vertrekpunt dienen om een coherent en gedragen visie te ontwikkelen op de erfgoedcollecties in Denderland.
- **Beleidsoptie 26: S13 + B2 + B10 + B11:**
Door de erfgoedcollecties van Denderland door een bovenlokale bril te bekijken en het beleid hierrond te optimaliseren kan men tegemoet komen aan typische 'verenigingsproblemen' zoals plaatsgebrek en hier een gecoördineerde en kwalitatieve aanpak vooropstellen.
- **Beleidsoptie 29: K1 + K6 + Z8 + Z9**
Door als erfgoedcel de mogelijkheden binnen het erfgoeddecreet om regionale dienstverlenende rollen op te nemen te combineren met de lokale bestuursplannen kunnen erfgoednaden zoals infrastructuur en beheersbaarheid van collecties of digitalisatienaden van publieke en private collecties worden aangepakt.
- **Beleidsoptie 33: K3 + K4 + K6 + Z7 + Z10**
Een goed werkend en efficiënt regionaal erfgoednetwerk kan een alternatief vormen voor de lacune aan erfgoedorganisaties (in aantal), de beperkte financiële middelen en het weinige personeel dat rond erfgoed werkt in Denderland.
- **Beleidsoptie 35: K7 + Z8 + Z7**
De plannen voor een vernieuwd Stedelijk Museum in Aalst kunnen een impuls zijn tot erkenning, want voorlopig zijn er geen erkende Vlaamse erfgoedspelers binnen de regio. Bij dit proces kan er ook rekening gehouden worden met de naden qua infrastructuur en beheersbaarheid van collecties in de volledige regio, via de erfgoedcel.
- **Beleidsoptie 36: K8 + Z8 + Z9**
Ondanks infrastructuurnaden en een moeilijke beheersbaarheid zit er nog veel potentieel in 'onontgonnen' en weinig ontsloten (privé-)collecties.
- **Beleidsoptie 43: Z7 + B1**
Dat er weinig erfgoedorganisaties zijn, en helemaal geen erkende, zorgt er voor dat regio Denderland nogal onzichtbaar is op het Vlaamse niveau wat betreft erfgoed.

Werking

Vele Heemkundige Kringen en erfgoedorganisaties worstelen met plaatsgebrek en ze hebben vaak geen echt collectieplan. De bestaande voorwerpencollecties zijn nauwelijks gelokaliseerd, gedocumenteerd, geïnventariseerd, er is geen systematisch beheer van deze collecties en er is geen doordachte visie op lokaal of regionaal vlak. Meer nog dan archiefstukken zijn deze objecten moeilijker 'hanteerbaar' in kleinere lokalen, moeilijk te beheren met een kleinere ploeg, moeilijker op te bergen,... Hier moeten nog grote stappen gezet worden, een regionaal collectiebeleid kan op poten gezet worden en kan zorgen voor een betere erfgoedwerking in de regio. Ergo, een winst voor de erfgoedspelers. Hier dient te worden afgestemd met o.a. kerkfabrieken en het archeologiedepot van SOLVA. Het grootste lokale erfgoedproject uit de regio, nl. een vernieuwde museumwerking in Aalst, kan een stimulans zijn om dit op gang te brengen.

- In kaart brengen van de Denderlandse erfgoedcollecties

Er zijn heel wat publieke en private erfgoedcollecties in de regio (Stedelijk Museum, gemeentelijke collecties, Mini Museum Mussenzele, PFB, HK Erpe-Mere, HK Lede, Sjinka-Poenka, De Patrijs, ...). Maar deze zijn nog onvoldoende in kaart gebracht. Deze collecties, deelcollecties en collectiestukken zouden in kaart gebracht moeten worden en geïnventariseerd worden. Sommige organisaties lieten weten een inventarisatieproject te zien zitten. Hier kan de erfgoedcel soelaas bieden.

- Uitwerken van een 'collectieplan Denderland'

De inzichten die verworven zijn tijdens het in kaart brengen van de Denderlandse erfgoedcollecties moeten leiden tot een gedragen collectieplan, die een houvast moeten bieden aan de partners uit de regio. Dit plan moet leiden tot inzicht in de collecties van de regio en bevat de visie over de regionale collecties, de strategie die we willen ontwikkelen en de concrete praktijk over hoe we dit willen aanpakken.

- Samenwerking loont: uitwisseling van expertise stimuleren

De werkgroep 'collectieplan Denderland' kan dienen als collegagroep waar kennis en expertise tussen museummedewerkers en collectiebeheerders in de regio wordt uitgebouwd en uitgewisseld. Hier kan digitalisatie, maar ook vrijwilligerswerking, juridische zaken en wetgeving of een regionaal collectiebeleid besproken worden. Vormingen op vraag zijn mogelijk. De grootste professionele speler, 't Gasthuys - Stedelijk Museum Aalst, kan hier samen met Erfgoedcel Denderland een belangrijke rol in opnemen.

- Finaliteit: een professioneel collectiebeheer en evt. onderzoek naar de mogelijkheid van een regionaal depot

Als netwerk van collectiebeheerders werken we samen aan een professioneel collectiebeheer in de regio. Tegen 2026 moet het collectiebeheer in Denderland op een professioneel niveau worden aangepakt.

Erfgoedcel Denderland onderzoekt of en welke mogelijkheden er zijn om in de toekomst een regionaal depot op poten te zetten binnen het werkingsgebied Denderland, indien hier de nood toe bestaat. Sowieso moet een collectieplan Denderland al zorgen voor een verbeterde collectiewerking die tegemoet komt aan de voornaamste erfgoednaden binnen regio Denderland, met of zonder regionale depotwerking.

REGIONALE DIENSTVERLENENDE ROL 4: Digitalisatie (MADE in DENDERLAND & Archieven)

Beleidsopties

- **Beleids optie 5: S3 + K8 + K12 + K14**
De voordelen van regionale schaalvergroting van het cultureel-erfgoedbeleid kunnen in een volgende beleidsperiode nog meer worden ingezet op regionale kansen als collectieplanning Denderland, bovenlokale erfgoedinitiatieven (bv. Erfgoeddag) en religieus erfgoed.
- **Beleids optie 9: S9 + K3 + K8**
De bestaande digitale collectie rond MADEinDENDERLAND en de werkgroep kan worden ingezet om in de toekomst een echte archieven-collegagroep uit te bouwen die meewerkt aan een ééngemaakte visie op collecties in Denderland.
- **Beleids optie 21: S9 + B1**
De digitale ontsluiting zoals die vandaag bestaat moet worden bijgestuurd volgens de tendensen die zich in het Vlaamse erfgoedbeleid voordoen. De erfgoedcel kan hier een begeleidende rol in opnemen.
- **Beleids optie 22: S9 + B8 + B10 + B11**
Door samen te werken op regionale schaal rond digitale collecties is het mogelijk om de hoeveelheid, de kosten en de specifieke expertise die hiervoor nodig is gezamenlijk aan te pakken en hier aldus winst uit te halen.
- **Beleids optie 29: K1 + K6 + Z8 + Z9**
Door als erfgoedcel de mogelijkheden binnen het erfgoeddecreet om regionale dienstverlenende rollen op te nemen te combineren met de lokale bestuursplannen kunnen erfgoedneden zoals infrastructuur en beheersbaarheid van collecties of digitalisatienoden van publieke en private collecties worden aangepakt.
- **Beleids optie 33: K3 + K4 + K6 + Z7 + Z10**
Een goed werkend en efficiënt regionaal erfgoednetwerk kan een alternatief vormen voor de lacune aan erfgoedorganisaties (in aantal), de beperkte financiële middelen en het weinige personeel dat rond erfgoed werkt in Denderland.
- **Beleids optie 36: K8 + Z8 + Z9**
Ondanks infrastructuurnoden en een moeilijke beheersbaarheid zit er nog veel potentieel in 'onontgonnen' en weinig ontsloten (privé-)collecties.

Werking

- Digitale overgang niet-professionele erfgoedveld

Veel organisaties zijn bezig met digitalisatie. Ook het niet-professionele erfgoedveld beseft dat er in de toekomst aan digitalisatie niet te ontkomen valt. Er is ook al heel wat kennis binnen de lokale verenigingen. Toch zijn deze vaak niet op elkaar afgestemd, en ontbreekt het hier aan een groter kader. Erfgoedcel Denderland kan een regisserende en adviserende rol op nemen (zowel met de MADE in DENDERLAND of andere Vlaamse erfgoeddatabanken, als met derde spelers als Wikipedia).

- Maatgerichte digitalisering cultureel erfgoed in de gemeenten en verdere uitbouw MADE in Denderland als digitaal erfgoedportaal voor de regio.

De digitaliseringsrondes van de laatste jaren worden positief geëvalueerd. MADE in DENDERLAND is een waardevol erfgoedportaal geworden, als toevoeging op de reguliere werking van de gemeentearchieven. Dit portaal moet constant aangevuld en bijgestuurd

worden, ook in de toekomst, met nieuwe inhoud en nieuwe partners. Een nauwe link tussen het digitale portaal en lopende erfgoedprojecten biedt nog vele kansen. Vlaamse evoluties omtrent erfgoedbanken zullen hier ook een bepalende rol in spelen. Digitalisatie van archiefmateriaal zal altijd een belangrijk werkpunt blijven, en hier kan op regionaal niveau rond (samen)gewerkt worden. Samenwerking en goede afspraken met MADE in Aalst zijn onontbeerlijk.

- Samenwerking loont: uitwisseling van expertise stimuleren en efficiëntiewinst

De werkgroep MADE in DENDERLAND kan dienen als collegagroep waar kennis en expertise tussen archiefmedewerkers in de regio wordt uitgebouwd en uitgewisseld. Hier kan digitalisatie, maar ook vrijwilligerswerking, juridische zaken en wetgeving of een regionaal collectiebeleid besproken worden. Vormingen op vraag zijn mogelijk. Ook grotere regionale groepsaانبestedingen (bv. van boekenbindingen of aankopen van zuurvrij materiaal) kunnen financieel lonen.

Beleidsopties

- **Beleids optie 23: S10 + B5 + B6**
Er ontstaat in de maatschappij steeds meer polemiek en polarisatie rond ('eigen') erfgoed. De instroom van nieuwkomers vormt nieuwe integratie-uitdagingen. Het sterk in de gemeenschap ingebedde erfgoedveld moet deze problemen samen met de erfgoedcel kunnen aanpakken.
- **Beleids optie 27: S14 + B9:**
De vele mooie immaterieel erfgoedtradities in Denderland kunnen het niet altijd even positieve beeld van de Denderregio bijsturen. Zij kunnen optimaal worden ingezet om het imago van het werkingsgebied te verbeteren.
- **Beleids optie 34: K5 + Z1 + Z11**
Door meer op erfgoededucatie in te zetten (Denderland is een schoolregio), is het misschien mogelijk het typische erfgoedpubliek uit te breiden in de eigen werking. Het zorgt ook voor een groter bewustzijn rond erfgoed bij een nieuwe generatie.
- **Beleids optie 38: K11 + Z1 + Z5**
De gemeenschapsvormende functie van erfgoed kan ingezet worden om de volledige bevolking, ook atypische doelgroepen, te bereiken. Erfgoed kan een weerspiegeling zijn van de diversiteit in Denderland.

Werking

De Denderregio, met Aalst Carnaval voorop, is in Vlaanderen en daarbuiten gekend als carnavalsregio bij uitstek. Het is een sterk merk, een traditie die verweven is met onze steden en gemeenten en een karakteristiek en gekend erfgoedelement buiten de regio...

Carnaval is een verbindend element dat ook de link legt met heel wat ander erfgoed, bijvoorbeeld dialect, volksverhalen, volksliedjes, sociale aspecten, de werking van verschillende gemeente- of stadsdiensten, toerisme,... We zetten hier in de toekomst daarom graag op in.

- Inzetten op de creatieve overdracht, om de commerciële 'Disneyficatie' tegen te gaan

- Inzetten op de geschiedenis en authentieke elementen van de carnavalsviering

>> verder uitbouwen van een echt regionale 'Academie voor Carnavalskunsten' mét erfgoedinsteek

De overdracht van de creatieve kennis en kunde verbonden aan carnaval is geen evidentie. Doordat er bv. slechts enkele 'koppensnijders' zijn waarbij iedereen te rade gaat, is er een zekere uniformisering inzake de stijl van de praalwagens. Vroeger zat er veel meer variatie in. CC De Werf nam hier, op vraag van de carnavalswereld, alvast initiatief om een 'Academie voor Carnavalskunsten', op te richten, een cursussenreeks gericht op de carnavalswereld. Erfgoedcel Denderland kan als partner van CC De Werf deze Academie voor Carnavalskunsten mee ondersteunen, het aanbod uitbreiden en het erfgoed- en borgingsaspect van deze cursussen versterken.

De kennis over originele thema's en de rijke geschiedenis van carnaval is eerder beperkt bij carnavalsgroepen. Ook volksliedjes en dialect zijn niet meer goed gekend. O.a. in kader van de Carnavalsacademie zou hier aandacht aan kunnen gegeven worden door Erfgoedcel Denderland. Het creatieve aspect van de academie zou kunnen aangevuld worden met een meer op carnavalscultuur gerichte lijn, een educatief aanbod voor scholen, sensibilisering rond controversieel erfgoed, ...

De 'Aalsterse' focus kan door samenwerking met Erfgoedcel Denderland breder worden opengetrokken naar een regionale focus, waar alle carnavalisten uit de regio beter van worden. Ook andere gemeenten in de Denderregio hebben een sterke carnavalstraditie.

Aalst Carnaval 2015, Verz. Jean-Pierre Swirko

REGIONALE DIENSTVERLENENDE ROL 6: Begeleidingstrajecten doelgroepverbreding

Beleidsopties

- **Beleids optie 2: S1 + S5 + S10 + K11 + K13**
Onze opgebouwde ervaring en open aanpak, gecombineerd met een lokaal netwerk dat sterk ingebed zit in de lokale samenleving maakt dat we met cultureel erfgoed volop kunnen inzetten op de gemeenschapsvormende functie van erfgoed en met ons erfgoed participatief te werk gaan.
- **Beleids optie 13: S14 + K10 + K11 + K13**
De sterke beleving van immaterieel erfgoed die in de regio leeft kan ingezet worden om heel het lokaal erfgoed en de lokale gemeenschap te versterken. Participatie van de erfgoedgemeenschappen is essentieel.
- **Beleids optie 23: S10 + B5 + B6**
Er ontstaat in de maatschappij steeds meer polemiek en polarisatie rond ('eigen') erfgoed. De instroom van nieuwkomers vormt nieuwe integratie-uitdagingen. Het sterk in de gemeenschap ingebedde erfgoedveld moet deze problemen samen met de erfgoedcel kunnen aanpakken.
- **Beleids optie 34: K5 + Z1 + Z11**
Door meer op erfgoededucatie in te zetten (Denderland is een schoolregio), is het misschien mogelijk het typische erfgoedpubliek uit te breiden in de eigen werking. Het zorgt ook voor een groter bewustzijn rond erfgoed bij een nieuwe generatie.
- **Beleids optie 38: K11 + Z1 + Z5**
De gemeenschapsvormende functie van erfgoed kan ingezet worden om de volledige bevolking, ook atypische doelgroepen, te bereiken. Erfgoed kan een weerspiegeling zijn van de diversiteit in Denderland.
- **Beleids optie 40: Z1 + B2 + B3**
Door actief nieuwe mensen te betrekken bij onze erfgoedwerking kunnen we misschien de klassieke problemen rond verenigingen beperken en meer mensen engageren om rond erfgoed te werken in de regio.
- **Beleids optie 42: Z5 + B5 + B6**
Door in te zetten op meer diversiteit (zowel qua erfgoed als qua erfgoedpubliek) kunnen we opkomende breuklijnen en polarisatie rond erfgoed beperken. Het biedt ook kansen om de integratie van nieuwkomers via een erfgoedbeleid mee te gaan ondersteunen.

Werking

Grotere, integrale projecten van externen die passen binnen het streven van Erfgoedcel Denderland naar professionele erfgoedwerking kunnen een aanvraag doen voor een **begeleidingstraject** (zie ook rol 1). We schuiven binnen deze begeleidingstrajecten heel sterk **de participatieve en gemeenschapsvormende buurtwerking, diversiteit en het educatieve aspect** naar voren.

Erfgoedcel Denderland sluit een samenwerkingsovereenkomst met de aanvrager of partners, waarbij naast financiële ook inhoudelijke en communicatieve ondersteuning en een taakverdeling in neergeschreven staat. Onze Stuurgroep en Raad van Bestuur bepalen welke begeleidingstrajecten er opgestart worden.

Deze begeleidingstrajecten zijn een vorm van **experimentele 'open ruimte'** en laten toe om rond thematieken te werken die vooraf niet bepaald werden, nieuwe netwerken uit te bouwen, en onontgonnen erfgoedwerking uit te proberen.

Kermis Drieselken, Verz. Erfgoed Denderland

Beleidsopties

- **Beleidsoptie 5: S3 + K8 + K12 + K14**
De voordelen van regionale schaalvergroting van het cultureel-erfgoedbeleid kunnen in een volgende beleidsperiode nog meer worden ingezet op regionale kansen als collectieplanning Denderland, bovenlokale erfgoedinitiatieven (bv. Erfgoeddag) en religieus erfgoed.
- **Beleidsoptie 10: S11 + K5 + K9 + K10 + K12**
Er moet ingezet worden op gedeeld cultureel-erfgoed en bovenlokale thema's die alle gemeenten aangaan om de kansen die er zijn naar educatie en scholenwerking, toeristische ontplooiing en bovenlokale activiteiten volop te benutten.
- **Beleidsoptie 12: S14 + K9**
De sterke beleving van immaterieel erfgoed die in de regio leeft kan ingezet worden om Denderland als toeristische regio op de kaart te zetten.
- **Beleidsoptie 23: S10 + B5 + B6**
Er ontstaat in de maatschappij steeds meer polemiek en polarisatie rond ('eigen') erfgoed. De instroom van nieuwkomers vormt nieuwe integratie-uitdagingen. Het sterk in de gemeenschap ingebedde erfgoedveld moet deze problemen samen met de erfgoedcel kunnen aanpakken.
- **Beleidsoptie 24: S11 + B8 + B9**
Door in te zetten op enkele grote gedeelde cultureel-erfgoedthema's kan Erfgoedcel Denderland actief werken aan een regio-reflex en tegelijkertijd het bevooroordeeld beeld van de regio positief beïnvloeden.
- **Beleidsoptie 25: S11 + S12 + B2 + B10**
Regionale erfgoedprojecten, gedragen door erfgoedcel en lokale erfgoedwerkers, kunnen een positief effect hebben op de bestaande typische verenigingsproblemen. Door samen te werken rond erfgoed kunnen omvangrijke noden worden weggewerkt die apart niet aangepakt kunnen worden.
- **Beleidsoptie 27: S14 + B9:**
De vele mooie immaterieel erfgoedtradities in Denderland kunnen het niet altijd even positieve beeld van de Denderregio bijsturen. Zij kunnen optimaal worden ingezet om het imago van het werkingsgebied te verbeteren.
- **Beleidsoptie 34: K5 + Z1 + Z11**
Door meer op erfgoededucatie in te zetten (Denderland is een schoolregio), is het misschien mogelijk het typische erfgoedpubliek uit te breiden in de eigen werking. Het zorgt ook voor een groter bewustzijn rond erfgoed bij een nieuwe generatie.
- **Beleidsoptie 37: K9 + K12 + Z11**
Het algemene bewustzijn rond erfgoed kan worden opgekrikt door beter samen te werken binnen de toeristische regio Scheldeland en bijvoorbeeld in te zetten op bovenlokale erfgoedevenementen en -initiatieven (vb. projectwerking, Erfgoeddag, ...)
- **Beleidsoptie 38: K11 + Z1 + Z5**
De gemeenschapsvormende functie van erfgoed kan ingezet worden om de volledige bevolking, ook atypische doelgroepen, te bereiken. Erfgoed kan een weerspiegeling zijn van de diversiteit in Denderland.
- **Beleidsoptie 39: K12 + Z1 + Z11**

Inzetten op (bovenlokale) erfgoedevenementen zet erfgoed in al zijn facetten in de kijker. Diverse projecten betrekken een divers doelpubliek en vergroten het algemeen bewustzijn rond erfgoed.

- **Beleids optie 40: Z1 + B2 + B3**

Door actief nieuwe mensen te betrekken bij onze erfgoedwerking kunnen we misschien de klassieke problemen rond verenigingen beperken en meer mensen engageren om rond erfgoed te werken in de regio.

- **Beleids optie 42: Z5 + B5 + B6**

Door in te zetten op meer diversiteit (zowel qua erfgoed als qua erfgoedpubliek) kunnen we opkomende breuklijnen en polarisatie rond erfgoed beperken. Het biedt ook kansen om de integratie van nieuwkomers via een erfgoedbeleid mee te gaan ondersteunen.

Werking

Erfgoedcel Denderland start projecten op met erfgoedactoren en actoren uit andere beleidsdomeinen rond cultureel-erfgoedthema's die interessant zijn voor regio Denderland.

- Intergemeentelijke coördinatie Erfgoeddag

De erfgoedcel coördineert op intergemeentelijk niveau de activiteiten van Erfgoeddag, in nauwe samenwerking met de verantwoordelijken uit de gemeenten van Denderland en de andere erfgoeddagpartners. Erfgoedcel Denderland kijkt waar men inhoudelijk en logistiek kan bijspringen om Erfgoeddag in regio Denderland tot een succes te maken.

Zo zorgt de erfgoedcel o.a. ook voor een geprinte regionale brochure. Jaarlijks verspreiden de gemeentebesturen en de organisaties die aan de Erfgoeddag deelnemen de lokale Erfgoeddagactiviteiten ook via hun eigen infokanalen. Erfgoedcel Denderland maakt de activiteiten nog eens extra bekend d.m.v. haar eigen digitale kanalen.

- Eigen projecten

Daarnaast kiest Erfgoedcel Denderland ook om drie zelfgekozen regionale thema's verder uit te werken, telkens twee jaar lang. Deze projecten zorgen voor nieuwe dynamieken in de regio, zijn interessant om zelf expertise op te bouwen, experimentele erfgoedwerking uit te proberen en ze zorgen er voor dat het erfgoednetwerk steeds verder wordt uitgebouwd.

> 2020-2021: Daensisme

> 2022-2023: Zorg

> 2024-2025: Industrieel erfgoed: brouwerijen en stokerijen

Andere:

- Overkoepelend: industrieel erfgoed
 - Muzikaal erfgoed
 - Volksliedjes en volksverhalen
 - Driekoningen zingen
 - Klinkend Erfgoed
 - link: religieus erfgoed
 - Beiaard: Beiaardschool
 - Orgelcultuur
 - 600 jaar rederijderskamers
- Industrieel erfgoed, ambachten en makerschap
 - Textiel en kant
 - Molens
 - Streekproducten: gerechten en dranken (bier)
 - Steenbakkerijen
 - Tabakindustrie
- Feesten en buurten
 - Kermissen
 - Carnaval
 - Paardenommegangen
- Sporterfgoed: kaatsen
- Politiek in de Denderstreek: tegendraads (Daensisme, Communisme, VB vandaag)
- Humanisme in de Denderstreek

EN VERDER: Interne organisatie

- **Beleids optie 1: S1 + S2 + S12 + K1 + K2 + K3**
Door de opgebouwde ervaring, de mogelijkheid tot het afsluiten van een nieuw convenant en samen met de enthousiaste lokale erfgoedwerkers kunnen we de kansen binnen het erfgoeddecreet om een regionale dienstverlenende rol op te nemen, (met ook nog eens een aanvullende onroerend erfgoedwerking (IOED)) het opgebouwde erfgoednetwerk in Denderland echt gaan activeren om tot resultaten te komen.
- **Beleids optie 6: S4 + K4 + K6**
Aangezien de erfgoedcel de vinger aan de pols houdt bij zowel het lokale als het Vlaamse niveau kan de erfgoedcel ook in de toekomst de verbindende factor zijn tussen het professionele Vlaamse erfgoedveld (en deze expertise naar de regio halen) en wat er op lokaal vlak leeft rond cultureel erfgoed.
- **Beleids optie 14: S1 + B1 + B8**
De opgedane ervaring in het uitvoeren van een regionaal erfgoedbeleid in de vorige convenant kan de hervormingen binnen het Vlaams erfgoedbeleid (bv. de afslanking van de provincies, waar lokale spelers vaak door 'inboeten') gedeeltelijk compenseren. De erfgoedcel kan zorgen voor de regio reflex, die er momenteel nog niet altijd is.
- **Beleids optie 15: S2 + S7 + S5 + B3 + B7**
Door de correcte aanpak van overleg en expertisedeling en het goedwerkende team kunnen de drempels die er zijn omtrent regionaal werken en de diversiteit aan noden en partners zo veel mogelijk worden weggewerkt.
- **Beleids optie 16: S3 + B10 + B11**
De schaalvergroting die Erfgoedcel Denderland biedt komt tegemoet aan de hoeveelheid werk (bv. aantal collecties) en de specifieke expertise die nodig is om aan integrale cultureel erfgoedwerking te doen.
- **Beleids optie 17: S5 + B5**
De open en constructieve aanpak van Erfgoedcel Denderland kan weerwerk bieden aan polemiek en polarisatie die rond erfgoed steeds meer naar boven komt.
- **Beleids optie 28: K1 + Z2 + Z4**
Het vernieuwde erfgoeddecreet biedt mogelijkheden om de opgebouwde werking duurzaam te verankeren. De nadruk in de nieuwe beleidsperiode komt ook meer te liggen op duurzame erfgoedwerking boven evenementiële publieksprojecten. De projectvereniging werpt zich ook resoluut op als partner in bovenlokale cultuurwerking (uiteraard met nadruk op erfgoed).
- **Beleids optie 30: K1 + K4 + Z10**
Het erfgoeddecreet en de mogelijkheid om de projectvereniging Erfgoed Denderland een dienstverlenende regionale rol te laten opnemen kan een oplossing zijn voor de beperkte financiële en personeelsmiddelen die momenteel naar erfgoed gaan in regio Denderland.
- **Beleids optie 31: K2 + Z11 + Z12**
Door de uitbouw van een IOED-werking in regio Denderland kunnen we de ongelukkige scheidingslijn tussen onroerend en cultureel erfgoed wegwerken en integrale erfgoedprojecten uitbouwen. Het algemene bewustzijn rond erfgoed kan hierdoor vergroten.
- **Beleids optie 41: Z2 + B1**

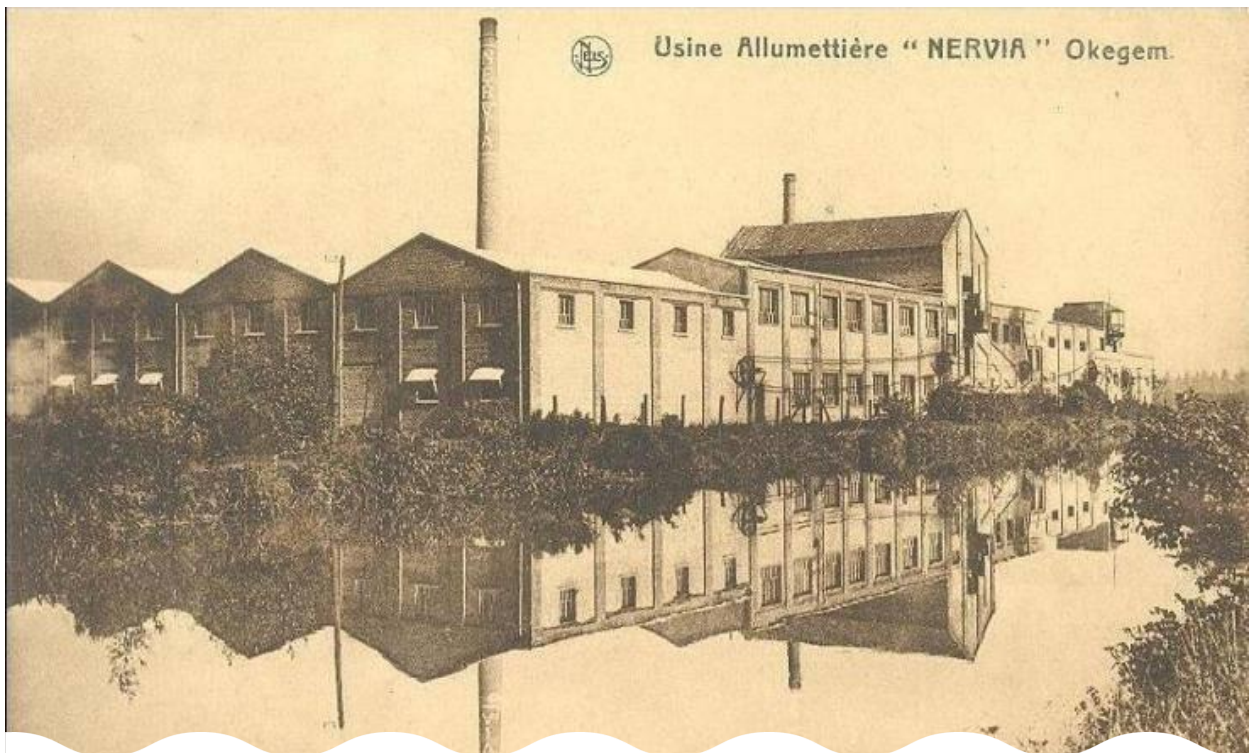
Door in te zetten op meer duurzame manieren van erfgoedwerking zijn we beter aangepast aan de eisen van het hervormde erfgoedbeleid. Tegelijk verankeren we ons ook graag als gewaardeerde bovenlokale erfgoedorganisatie, om onze relevantie naar alle beleidsniveau's uit te dragen.

- **Beleids optie 44: Z10 + B3 + B10 + B11**

Erfgoed is als klein beleidsdomein maar goed voor beperkte financiële en personeelsmiddelen. Regionaal werken is daarenboven niet evident, de noden zijn groot, de expertise gespecialiseerd.

- **Beleids optie 45: Z12 + B1**

De opdeling tussen cultureel en onroerend erfgoed op het Vlaamse beleidsniveau kunnen we op (boven)lokaal vlak opvangen met een geïntegreerde werking erfgoedcel/IOED.

Luciferfabriek 'Nervia' te Okegem, verz. Heemkring Okegem

9. DOELSTELLINGEN & ACTIES

9. Doelstellingen & acties

SD1. Het erfgoedveld in Denderland wordt ondersteund en begeleid in haar cultureel-erfgoedwerking.

OD1.1 Door als erfgoedloket op te treden biedt Erfgoedcel Denderland toegankelijk advies en begeleiding aan op maat van het cultureel-erfgoedveld, lokale besturen en particulieren.

OD1.2 Het erfgoedveld in de regio krijgt maatgerichte vorming, ter professionalisering van de erfgoedfuncties.

OD1.3 Het cultureel erfgoed, cultureel erfgoedveld en erfgoedactiviteiten uit de regio worden door Erfgoedcel Denderland gepromoot en gecommuniceerd. Erfgoedcel Denderland is een spil in de regionale erfgoedcommunicatie.

OD1.4 Het erfgoedveld in Denderland zit ingebed in een groeiend en dynamisch regionaal erfgoednetwerk, dat samenwerking en expertise-uitwisseling faciliteert tussen de erfgoedactoren onderling en actoren uit andere beleidsdomeinen.

OD1.5 Erfgoedactoren en erfgoedprojecten worden versterkt en ondersteund in hun werking.

Acties en indicatoren

Actie: De intergemeentelijke erfgoedcel geeft advies en begeleiding op maat aan cultureel-erfgoedzorgers over de zorg voor en de ontsluiting van cultureel erfgoed. De erfgoedcel beantwoordt vragen of verwijst door. Naast de eigen expertise en de expertise in de gemeenten en cultureel-erfgoedorganisaties wordt beroep gedaan op de expertise in het brede netwerk van Erfgoedcel Denderland.

Actie: Erfgoedcel Denderland organiseert jaarlijks minstens 2 vormingen op maat van het cultureel erfgoedveld, op maat van bestaande vormingsnoden.

Actie: Erfgoedcel Denderland onderzoekt samen met de Oost-Vlaamse erfgoedcellen de mogelijkheden voor het oprichten van een eengemaakte 'erfgoedacademie', als structureel platform voor een gedeeld aanbod en netwerk. De Oost-Vlaamse erfgoedcellen stemmen hun vormingsaanbod zo veel mogelijk op elkaar af en stellen hun vormingsaanbod voor elkaar open.

Actie: Erfgoedcel Denderland organiseert samen met de Oost-Vlaamse erfgoedcellen gezamenlijke trefdagen voor de erfgoedactoren, waar expertisedeling centraal staat i.f.v. gedetecteerde noden binnen het erfgoedveld en i.s.m. relevante bovenbouw-organisaties.

Actie: De erfgoedcel begeleidt en ondersteunt communicatie-acties van cultureel erfgoedorganisaties of cultureel-erfgoedprojecten. De communicatiekanalen van Erfgoedcel Denderland (website, nieuwsbrieven, sociale media, geprinte media en

brochures, ...) worden niet alleen ingezet om eigen projecten te communiceren, maar ook om regionale erfgoedcommunicatie te bundelen.

Actie: Erfgoedcel Denderland bouwt overlegstructuren op rond relevante thema's: Carnaval, Religieus Erfgoed, Heemkundig Overleg, Collectieplan Denderland (collecties & musea), MADE in Denderland (digi & archieven), werkgroepen projecten,... Erfgoedcel Denderland organiseert één keer per jaar een Heemkundig Overleg Denderland en een sector-moment voor het cultureel erfgoedveld.

Actie: Nieuwe stakeholders worden steeds in kaart gebracht, toegevoegd aan het adressenbestand, en erfgoedspelers worden zichtbaar gemaakt...

Actie: Erfgoedcel Denderland zorgt voor de uitbouw en het beheer van een uitleendienst die ten dienste staat van het erfgoedveld. Deze uitleendienst wordt uitgebreid en bijgestuurd naargelang de noden van het veld. Ook wordt er intensief verwezen naar de Vlaamse Uitleendienst.

Met de middelen van de steden en gemeenten:

Actie: Het erfgoedveld kan mini-subsidies aanvragen voor lokale cultureel-erfgoedprojecten. De drempel voor deze subsidies wordt zo laag mogelijk gehouden. Aanvragers moeten flexibel en makkelijk de procedure kunnen doorlopen, doordat ze begeleid worden door de medewerkers van de erfgoedcel. Er wordt gewaakt over de kwaliteit van de ingediende projecten.

Actie: De periodieke erfgoedpublicaties krijgen, zoals ook tijdens beleidsperiode 2015-2020, een jaarlijkse subsidie toegekend. De subsidies hebben als doel om de kwaliteit van het lokale onderzoek en de neerslag hiervan te verbeteren.

Mogelijke partners

- Cultuur- en erfgoedraden
- Heemkundige Kringen en erfgoedorganisaties
- Lokaal erfgoedveld
- Particulieren
- Steden en gemeenten
- Collega-erfgoedcellen
- Verenigingen landelijke dienstverlenende rol

SD2. De noden rond het roerende religieuze erfgoed in regio Denderland worden via een globale visie zo veel mogelijk weggewerkt.

OD2.1 Het roerend religieus erfgoed uit de parochiekerken in de regio is via een vrijwilligerswerking geïnventariseerd en digitaal geregistreerd.

OD2.2 Het roerend religieus erfgoed uit de parochiekerken in de regio dat hier nood aan heeft wordt via trajecten met Erfgoedcel Denderland en andere partners gewaardeerd en herbestemd.

OD2.3 Het netwerk tussen de betrokken partners is versterkt, met het oog op onderlinge samenwerking, expertisedeling en visievorming.

OD2.4 Het draagvlak voor religieus erfgoed is vergroot door middel van publiekswerking en sensibiliseringsacties.

Acties en indicatoren

Actie: Via een vrijwilligerswerking worden alle parochiekerken in ons werkingsgebied voorzien van een actuele, digitale collectie-inventaris.

Actie: De erfgoedcel start jaarlijks twee waardering- en/of herbestemmingstrajecten voor religieuze erfgoedcollecties op, daar waar er nood aan is.

Actie: Erfgoedcel Denderland zorgt voor het ontwikkelen en uitwerken van een globale visietekst over het roerend religieus erfgoed in regio Denderland.

Actie: Een werkgroep Religieus Erfgoed komt minstens twee keer per jaar samen, om expertise-uitwisseling te stimuleren.

Actie: Een jaarlijks sensibiliserend publieksproject zet religieus erfgoed mee in de kijker en sensibiliseert het brede publiek rond deze thematiek.

Mogelijke partners

- Kerkfabrieken
- Dekenaat Aalst en Dekenaat Wetteren
- Bisdom Gent
- CRKC / PARCUM
- Provincie Oost-Vlaanderen: religieus erfgoedconsulent
- Monumentenwacht Oost-Vlaanderen
- KADOC
- Erfgoedinzicht (Vlaanderen)
- Vrijwilligers Religieus Erfgoed
- IOED Denderland
- Gemeentelijke diensten
- Projectbureau herbestemming

SD3. Regionale depotnaden van het lokale erfgoedveld worden kwalitatief en duurzaam aangepakt.

OD3.1 De erfgoedcollecties in Denderland en de noden van deze collecties en beheerders worden verder in kaart gebracht.

OD3.2 Samen met de collectiebeherende organisaties wordt een globale visie over collectiebeheer ontwikkeld en uitgeschreven in een 'collectieplan Denderland'.

OD3.3 Collectiebeheerders bewaren hun erfgoed zo optimaal mogelijk ter plaatse, omdat ze hiertoe gestimuleerd en begeleid worden door Erfgoed Denderland.

OD3.5 De mogelijkheden om in Denderland tot een regionale depotinfrastructuur te komen zijn samen met partners onderzocht.

Acties en indicatoren

Actie: De erfgoedcollecties in de regio worden via een wetenschappelijke studie in kaart gebracht en via een onderzoeksrapport ontsloten.

Actie: Erfgoedcel Denderland leidt vrijwilligers op om collectiebeheerders in ons werkingsgebied via duurzame trajecten tot een beter behoud en beheer van hun collectie te komen.

Actie: Een werkgroep 'Musea en collectiebeheerders' komt minstens twee keer per jaar samen. Zij zorgen voor afstemming en expertisedeling binnen de regio. Samen komen zij tot een gedragen visie omtrent collectiebeheer in regio Denderland, een zgn. Collectieplan Denderland.

Actie: Het Stedelijk Museum Aalst ambieert hogere kwaliteitsnormen, en wordt hiervoor ondersteund door Erfgoedcel Denderland. De professionele expertise van het stedelijk museum wordt ook ingezet voor de volledige regio.

Actie: Erfgoedcel Denderland onderzoekt de mogelijkheden om in Denderland tot een regionale depotinfrastructuur te komen, samen met potentiële partners.

Mogelijke partners

- Stedelijk Museum 't Gasthuys Aalst
- Lokale collectiebeherende instellingen: Mini Museum Mussenzele, heemkundige kringen, PFB, ...
- Privé-collectioneers: La Lédoise, Brouwerij Slaghmuylder, ...
- Landelijke dienstverleners

SD4. Het cultureel erfgoed in Denderland is verder gedigitaliseerd en digitaal ontsloten.

OD4.1 Cultureel erfgoed uit de regio wordt zo veel mogelijk doordacht gedigitaliseerd, teneinde tot een professioneel erfgoedbeheer te komen.

OD4.2 Het erfgoedveld uit de regio gebruikt de erfgoed-databank van Erfgoedcel Denderland als portaal om de eigen collectie te digitaliseren en ontsluiten.

OD4.3 Het netwerk van archiefmedewerkers in de regio beheert het bestaande digitaal erfgoedportaal en zorgt voor afstemming en expertise-uitwisseling op regionaal vlak.

OD4.4 De digitale collecties uit Denderland zijn zo veel mogelijk afgestemd op gelijklopende evoluties in Vlaanderen.

Acties en indicatoren

Actie: Erfgoedcel Denderland digitaliseert jaarlijks één grote cultureel-erfgoedcollectie. Interessante kleinere archiefstukken die de erfgoedcel bereiken worden eveneens systematisch gedigitaliseerd.

Actie: De databank wordt aangevuld met de nieuwe gedigitaliseerde content en jaarlijks 2 nieuwe deelnemers, zodat de databank zich ontwikkelt tot hét digitaal erfgoedportaal voor de regio.

Actie: Erfgoedcel Denderland volgt de Vlaamse evoluties omtrent erfgoedbanken op de voet en onderzoekt samen de mogelijkheden om te evolueren naar een geïntegreerde beelddatabank, minstens voor het werkingsgebied van de Oost-Vlaamse erfgoedcellen.

Actie: Erfgoedcel Denderland gaat samen met de Oost-Vlaamse erfgoedcellen op zoek naar expertise m.b.t. digitalisering en digitale toepassingen en onderzoekt gezamenlijk potentiële samenwerkingen met externe partners en specialisten.

Actie: De werkgroep MADE in DENDERLAND fungeert als collega-groep waar kennis en expertise tussen archiefmedewerkers in de regio wordt uitgebouwd en uitgewisseld.

Mogelijke partners

- Stad- en gemeentearchieven
- Ontwikkelaar databanken
- Digitaal Archief Vlaanderen
- Vlaamse Overheid
- Collega-erfgoedcellen / Oost-Vlaamse Erfgoedcellen
- Meemoo (VVIA / PACKED)
- Archiefbank Vlaanderen
- Privé-verzamelaars
- Heemkundige Kringen

SD5. Carnaval wordt als belangrijk en kenmerkend immaterieel erfgoedpraktijk van regio Denderland structureler geborgen.

OD5.1 De kennis en creatieve kunde verbonden aan carnaval wordt vlot doorgegeven aan een nieuwe generatie carnavalisten.

OD5.2 De erfgoedgemeenschap van carnaval in de hele regio staat open voor vernieuwende erfgoedpraktijken en wordt waar mogelijk ondersteund of opgevolgd door Erfgoedcel Denderland.

Acties en indicatoren

Actie: Erfgoedcel Denderland breidt het vormingsaanbod van de 'Academie voor Carnavalskunsten' uit met nieuwe creatieve (ambacht en kunde) en inhoudelijke (historische achtergrond, dialect, volksliedjes,...) lijnen.

Actie: Erfgoedcel Denderland promoot de 'Academie voor Carnavalskunsten' als zelfstandige entiteit en expertisecentrum uit de Denderstreek, bij carnavalisten in de regio en Vlaanderen.

Actie: De erfgoedcel onderneemt zelf elk jaar minstens één borgingsactie om carnaval in een positief daglicht te stellen en het verbindende karakter van carnaval uit te spelen. Deze borgingsacties gebeuren zo veel mogelijk onder de vlag van de 'Academie voor Carnavalskunsten'.

Mogelijke partners

- Werkplaats Immaterieel Erfgoed
- CC De Werf (= initiatiefnemer 'academie voor carnavalskunsten')
- Immaterieelerfgoed.be
- Histories
- Carnavalsgemeenschap
- DAK
- Lokale experts
- Stedelijk Museum 't Gasthuys (carnavalsmuseum)

SD6. Bredere doelgroepen gaan in Denderland actief aan de slag met cultureel erfgoed, zodat de hele gemeenschap bij het regionale cultureel erfgoed betrokken is.

OD6.1 Erfgoedspelers worden uitgedaagd en begeleid door Erfgoed Denderland om hun traditionele publiek open te breken en verbindingen te leggen met nieuwe doelgroepen (bv. scholen, kinderen en jeugd, mensen met een migratieachtergrond, mensen met een beperking,...), erfgoed gemeenschapsvormend in te zetten en met nieuwe methodieken aan de slag te gaan.

OD6.2 Erfgoedcel Denderland bouwt door middel van innovatieve en vernieuwende trajecten expertise op over hoe cultureel erfgoed gemeenschapsvormend kan worden ingezet. Deze opgebouwde expertise is inspirerend en wordt gedeeld met de regio.

Acties en indicatoren

Actie: Erfgoedcel Denderland (stuurgroep en Raad van Bestuur) bepaalt een richtnota en visietekst, die bepaalt welke begeleidingstrajecten er opgestart worden. Deze begeleidingstrajecten zijn vooral gericht op het bereiken van nieuwe doelgroepen, projecten die erfgoed gemeenschapsvormend inzetten en die experimentele erfgoedwerking voorop stellen.

Actie: Erfgoedcel Denderland neemt een toeleidende rol op, om minder voor de hand liggende doelgroepen met het aanbod van deze begeleidingstrajecten bekend te maken.

Actie: Erfgoedcel Denderland sluit jaarlijks maximum twee samenwerkingsovereenkomsten af met de aanvrager of partners, waarbij naast financiële ook inhoudelijke en communicatieve ondersteuning en een taakverdeling in neergeschreven staat.

Actie: De resultaten van deze begeleidingstrajecten worden actief gedeeld met de regio en de erfgoedsector.

Mogelijke partners

- Steden en gemeenten
- Lokale groepen: wijkcomités, buurtwerking, scholen, socio-culturele organisaties,...
- Lokale erfgoedveld
- IOED Denderland

SD7. Het cultureel erfgoed wordt naar een breed publiek gebracht. Het draagvlak voor en de kennis over cultureel erfgoed in regio Denderland vergroot.

OD7.1 Erfgoedcel Denderland initieert erfgoedprojecten met erfgoedactoren en actoren uit andere beleidsdomeinen om regionale erfgoedthema's in de kijker te zetten.

OD7.2 Het cultureel erfgoed en erfgoedgemeenschappen van de regio treden jaarlijks op Erfgoeddag naar buiten. Erfgoedcel Denderland neemt hiervoor de regionale coördinatie en communicatie op zich.

Acties en indicatoren

Actie: Erfgoedcel Denderland werkt in de periode 2021-2022 een groot regionaal erfgoedproject uit rond het thema 'Daensisme in de Denderstreek'.

Actie: Erfgoedcel Denderland werkt in de periode 2023-2024 een groot regionaal erfgoedproject uit rond het thema 'Zorg'.

Actie: Erfgoedcel Denderland werkt in de periode 2025-2026 een groot regionaal erfgoedproject uit rond het thema 'Brouwerijen en stokerijen'.

Actie: Erfgoedcel Denderland neemt de regionale coördinatie van Erfgoeddag op en werkt mee aan inhoudelijke input om het regionale aspect te benadrukken.

Actie: Erfgoedcel Denderland geeft jaarlijks een regionale Erfgoeddagbrochure uit, die de regionale activiteiten bundelt.

Mogelijke partners

- Steden en gemeenten
- Toeristische kantoren, Toerisme Scheldeland, Toerisme Oost-Vlaanderen
- Projectpartners
 - o Daensisme: Priester Daensfonds, KADOC,
 - o Zorg: ziekenhuizen, WZC, psychiatrische instelling, ...
 - o Brouwerijen en stokerijen: Slaghmuylder, Glazen toren, Brouwerij Danny,
- FARO / nationaal Erfgoeddag-secretariaat
- Lokale erfgoedveld

SD8. Erfgoedcel Denderland ontwikkelt zich verder tot een stabiele en betrouwbare partner als intergemeentelijke organisatie.

OD8.1 Erfgoedcel Denderland bouwt eigen expertise op rond cultureel erfgoedwerking door middel van vorming, ervaring, expertisedeling met het Vlaamse cultureel-erfgoedveld, ...

OD8.2 Erfgoedcel Denderland streeft in haar interne werking principes van kwaliteitszorg, een goed zakelijk bestuur, diversiteit, openheid en duurzaamheid na. De werking wordt zo veel mogelijk getoetst aan de duurzame ontwikkelingsdoelstellingen (SDG).

OD8.3 Erfgoedcel Denderland stemt waar mogelijk de eigen werking af met andere regionale en intergemeentelijke structuren en de werking van de steden en gemeenten.

Acties en indicatoren

Actie: Erfgoedcel Denderland neemt deel aan overlegmomenten op Vlaams of lokaal niveau (bv. COP Beleid, COP Digi, andere overlegmomenten FARO...). Dit bij uitnodiging of wanneer het relevant is. De bestaande expertise is zo breed mogelijk gedeeld.

Actie: Erfgoedcel Denderland deelt, promoot en wisselt het aanbod van andere (Oost-)Vlaamse erfgoedcellen (zoals producten, uitleendienst, ...) zo veel mogelijk uit.

Actie: Erfgoedcel Denderland deelt kennis, expertise en 'good practices' met de Oost-Vlaamse erfgoedcellen via regelmatig overleg (OVEO).

Actie: De acties van Erfgoedcel Denderland zijn zo veel mogelijk afgetoetst met de duurzame ontwikkelingsdoelstellingen (SDG's).

Actie: Het personeel van Erfgoedcel Denderland volgt de rechtspositieregeling van stad Aalst. We nemen constructief deel aan het dienstoverleg Toerisme & erfgoed van stad Aalst en het personeel volgt de opvolgings- en evaluatiecyclus van stad Aalst.

Actie: Erfgoedcel Denderland zorgt voor een correct zakelijk beheer. Er wordt de noodzakelijke aandacht besteed aan bv. het adressenbestand, een kwalitatieve correspondentie, eigen archief- en documentatiebeheer, financieel beheer, GDPR-wetgeving...

Actie: Erfgoedcel Denderland stemt de eigen werking zo veel mogelijk af met de gemeentelijke, bovenlokale en regionale initiatieven en spelers (IOED, bibliotheken, culturele centra,...). Zo neemt de erfgoedcel deel aan de maandelijkse werkgroep van IOED Denderland en is er minstens jaarlijks overleg met Bib-Art.

Actie: Erfgoedcel Denderland bewaart de regionale spreiding van haar werking. Zowel bij de inhoud van de werking als de fysieke aanwezigheid van de personeelsleden komen alle gemeenten aan bod.

Mogelijke partners

- Andere erfgoedcellen
- FARO
- IOED
- Bib-Art
- Provincie Oost-Vlaanderen
- Gemeentelijke diensten
- Boekhouder / Bedrijfsrevisor
- ...

De 'Wegom' in Denderwindeke, Verz. Erfgoed Denderland

